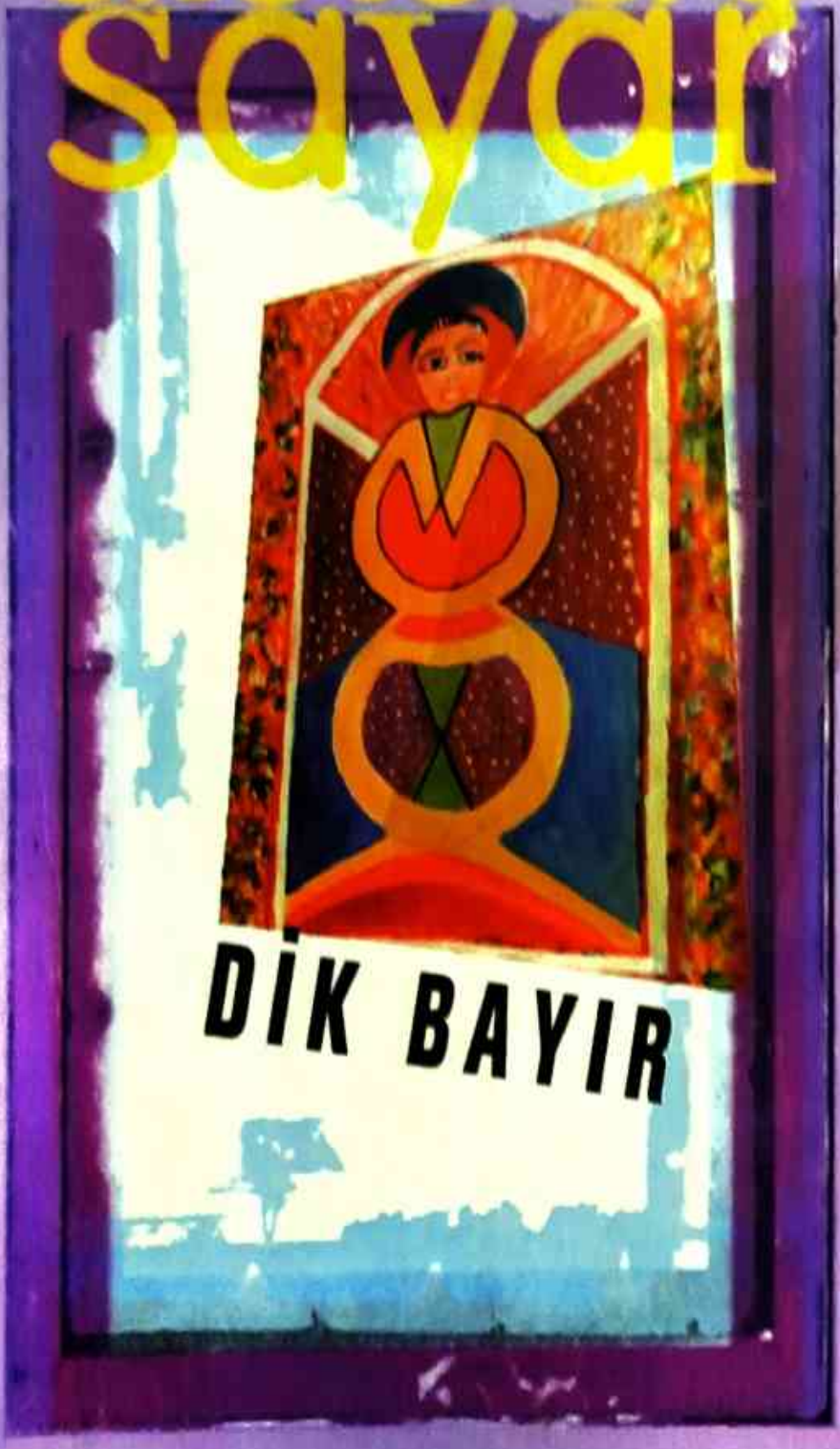
ÖTÜKEN

abbas sayar

DİK BAYIR

ABBAS SAYAR; 21 Mart 1923'te Yozgat'ta doğdu. Liseyi (1941) Yozgat'ta bitirdi. Yokluk yüzünden üniversiteye gidemedi. Kısa süreli memurluktan sonra yedeksubay oldu. 1945'te İstanbul'da evlendi. Dört sömestr Türkoloji öğrenimi yaptı. Sonra Yozgat'a döndü. 1947'de İstanbul'da, onbeş günde bir çıkardığı gazeteyi, matbaa kurarak Yozgat'ta yayınlamaya devam etti. Politikaya girdi, bir süre sonra politikanın çıkar kavgalarına ayak uyduramadı. 1957'de politikadan el etek çekti. Şiir yazmayı sürdürürken, romana döndü. 1970'te *Yılkı Atı* romanıyla ismini duyurdu. *Yılkı Atı:* TRT Roman Başarı Ödülünü (1971), *Çelo:* TDK Ödülünü (1973), *Can Şenliği*: 1975 Madaralı Roman ödülünü kazandı. Gazetecilikle birlik yazın yaşamını yürüttü. Sekizi roman, altısı şiir kitabı olmak üzere on dört yapıtı var. Diğer Yapıtları: *Dik Bayır, Yorganımı Sıkı Sar* (öykü), *Tarlabaşı Salkım Saçak, Anılarda Yumak Yumak, El Eli Yur, El De Yüzü, Boşluğa Takılan Ses* (şiir), *Noktalar* (aforizmalar)... Kırk dört yıllık gazetesinde yüzlerce, binlerce başyazı yazdı. 1989'da ikinci kez evlendi, Ayvalık'a yerleşti. Resim, şiir, roman yaşamını Ayvalık'ta sürdürdü. Ankara, Antalya, İzmir ve Ayvalık'ta resim sergileri açtı. Ardında, derlenmeyi bekleyen pek çok şiir ve yazı bırakarak 12 Ağustos 1999 tarihinde aramızdan ayrıldı. Mezarı Yozgat'tadır.

"Ayrılığının, yokluğunun acısını her an kıymık kıymık içimde duyduğum, canımdan aziz, sevgilerin, sevgililerin en büyüğü, ciğer parçam, gönül parçam, yürek parçam, ruh parçam, kardeşim, cancağızım MUHLİS SAYAR'ın kutsal anısına..."

Ben söyledim
Eşim sevgili Ender'e
yazdı. Daktilosuna da o
yaptı. Onun heyecanı olma-
sayıdı bu şiirsel olaylar
yaşanır mıydı, olmazdı.
Ona her yönüyle teşekkürler
dolayısıyla. Bir de bu yapıt
için.

5.3.995
Saat: 23.30

Mevlüt

1

BEYDİYAR, Orta Anadolu bozkırını çizgi çizgi yaran, irili ufaklı binlerce dereden birinin kuytusuna oturmuş, orta boylu bir köydür. Sağında, solunda uzanan düzlüklerden bakınca gözükmez. Düzlük, uzayıp gidiyor sanır insan. Ama, bir noktada hemen burnunuzun dibinde biter. Canalıcı, bir uzun yeşil şerit çıkıverir göz şenliğinize...

Diklik, 'ha babam' dedirtecek türdendir dizlere... Evler, birbirinin sırtına binmiştir. Alttaki evin damı, üsttekinin avlusu düzlüğüne karışır. Bu yüzden de çoluk çocuk kendi küçük ev avlularının önündeki komşu damında oynar çoğu kez. Bu da arada bir; komşular arası nizah şenliği olur...

Bir otuz beş, kırk yıl önce seksenlik Ali Çavuş'a sormuştum:

- Ali emmi, sağda solda bunca düzlük varken ne diye bu çukura gömülmüşsünüz?

İçine çekik gözleriyle kırpık kırpık gülümsemiş, uzun, ak sakalını kaşımış, sonra herkesçe bilinen bilgiçliği ile söze girmişti:

- Aslan yeğenim! Üç eksik beş fazlası ile yaşım seksen. Rahmetlik Böyük Ağam yüzünde öldü. Araya nurda yatasıca Ağamı da koy! Topla, çıkart! Acebim aceb kaç yıl öncelerine varır? Ben bir türlü beceremedim bu işi. Emme aklı erikler şöyle bir hesaba vurdular. Böyük Ağa-

mın yüz elli yıl öncesini tamı tamına bilmesi gerektiğini söylediler. İşte o rahmetullah anlatırdı. Biz de onunda, on beşinde çoluk çocuk aval aval dinlerdik.. "Ben," derdi, "bu köye geldiğimi bilmem. Ağam, emmilerim çocukmuş o zaman. Dedemiz gelmiş buraya..." O anlatır, Ağam, emmilerim dört kulak kesilirlermiş. O, dermiş ki: "Bizim vatanımız, yurdumuz esgeriye yürüyüşü ile buraya sekiz on gün çeker. Biz, eveleye geveleye, otura kalka bir aydan fazla yol teptik.. Niye mi geldik? Niye mi bıraktık o gözüm, canım araziyi? O yurdu, o yuvayı?.."

Lâf buraya gelince yürekten böyücecik bir 'of' çeker, "Yavrularım, şu çayımı tazeleyin," dermiş.. Sonra sürdürürmüş sözlerini gözleri buğulu:

"Yurt ayrılığı, ölüm ayrılığından ağır. Namus lekesi gibi böyük, Rabbim bize tattırdı. Emme, gâvuruna da, murtadına da tattırmasın!.

Eyi dirliğimiz vardı. Malımız, moğalımız, tarlamız, tapanımız, bağımız, bostanımız.. Hepsi düzgün. Padişah Efendimizin örfü her bir yönde geçerli. Yol boyu derbentler, konaklar, kervansaraylar.. Köyümüz de kervan yoluna yakın. Her bir tedarikimiz yerinde. Bahar yaza ayak basarken bir bölüğümüz koyunu, davarı önüne katıp yayla yolunu tutar. Ab-ı hayat sular, misk gibi kekik kokusu. Böyük bir dirilik..

Allah, kulunun rahatını bir denk ayak yürütmüyor. Kaşla göz arası diyemeyeceğim emme, yavaş yavaş ortalığa bir düzensizlik, bir bozukluk geldi. Gün günü aratmaya başladı.

İlkin, bir mal hırsızlığı aldı yürüdü. Yakaladığın hırsız senden yüzlü çıkmaya başladı. Üzerlerine varıp hakkını arayanların kimini yaraladılar, kimini öldürdüler. Millet nereye başvurduysa eli boş döndü. Soygun, talan arttıkça arttı. Biz, beş on koyunun çalınmasına göz yummaya alışırken, eşirrâ takımı bölük olup ayan beyan saldırmaya başladılar. Bu kez köylünün elli, yüz davarını baba-

larının malı gibi sürüden ayırdılar. Köylünün canı, tavuk canından ucuza düştü. Padişah Efendimizin örfünün lâfı bile kalmadı ortada. Kervan yollarını bekleyen derbentler dağıldı. Kuş uçmaz, kervan geçmez oldu yollardan. Yalnız ve yalnız dört bir yönde bu erâzil takımı. Ve gün günü aratan zulumları..

Kimse kimseye saab çıkamaz oldu. Koca köyler elifi bozulmuş hırka gibi dağılmaya başladı..

Sonunda eller gibi biz de çaresiz kaldık. Herkes başının derdine düştü.

Taun hastalığına, sıtmaya, vereme kurban olayım. Bunlar, taundan da kötü. Eşşek leşine üşüşmüş kurttan, sinekten de kötü. Biri kalkıyor, bini konuyor..

Direnmek para etmedi. Cümlemizin ömrünü zekâtımıza saysak yine de yetmeyecek. Mal, mülk söğüt ateşi gibi kavrulup gidiyor. Canlarımız tüm Allaha emanet..

Rahmetlik Ağam o zaman seksenini aşkın. Gün görmüş, üleş atlamış. Zaten on beş, yirmi yıl eşirrâ takımı ile cenk eden o.. Biz de gölgesinde, talimat dairesinde iki adım ileri atıp, bir adım geri çekiyoruz. Örfü ayakta tutuyor bizi..

Bir gün kardaşımı, beni, enişteni çağırdı mabeynine. El pençe divan durduk. "Oturun" diye el etti. Diz çöktük. "Yavrularım," dedi, "sizleri vardığım bir karar için seslettim. Bu yüzden hem nasihat, hem vasiyet, hemi de ata emridir. Dünyanın dirliği, düzeni kalmadı. Ve de eyi bir günün geleceğine dair ortalıkta heç bir alâmet yok. Üstelik, bu fırtına eksileceğe değil, artacağa benzer. Varın, koyun gidin bu topraktan! Yurttan, insanın yüreğini ısıtan araziden ayrılmak kolayına bir iş değil.. Ölüm acısından, zulum acısından böyük. Hemi de dertlerin en ondurmazı.. Biliyorum, biliyorum. Emme ciğerimden kan kusarak bunu söylüyorum. Gidin bu topraktan! Bu toprağın kimseye tekinliği kalmadı. Kalmadı değil, olmam diyesiceler bu yurtta yuvada tekinlik bırakmadılar. Çıkar-

sa, Allah çıkar onlarla başa! Lâkin, O'nun da bu günlerde mülküne heç mi heç saab çıktığı yok. Mevlâm razılığından beni cüda bırakmasın. Günahımı bağışlasın. Belkim de kitapların yazdığı kıyâmet alâmetleridir bunlar. Belkim de Mehdi Resulün geleceği günler yakındır. Her ne hal ise, siz toparlanın yavaş yavaş!. Belirsiz, kimseye bildirmeden!. Bir bölüğünüz yaylaya çıkar gibi koyunu, keçiyi kaçırsın.. İnsan malını kaçırır mı heç?.. Ya, işte öyle bir gâvur güne geldik. Suçlu gibi, hırsız gibi insanın kendi malını kaçırdığı güne... Yolunuzu, yordamınızı belli ederseniz bu arta kalık köylü milleti de başınıza eşşek arısı gibi belâ kesilir. Eşkiyanın, haydutun izini bu yana döndürür. Birlik olur, soyar soğana çevirir. Bunların hepsi CELÂLİ.. Bir o yana dönerler, bir bu yana.. Molla, Mültezim hepsi birlik.. Sipahisi de eşirrânın bir teki. İşlerine gelince düğümlenir, işlerine gelmeyince çözülü çözülüverirler. Yine de kabak sizin başınızda patlar. Birine birinden, birine Allahtan olsun! Başka el açacağımız, 'âmin' diyeceğimiz dua kalmadı ortada..

Haraç vere vere, siyaset ede ede, örflülük güde güde bu günleri bulduk. SALUR Boyunun malına halel getirdiysek de, namusuna leke sürdürmedik. Heç bir yakınımın da süre süre Levent Uşağı olmasını istemem. Sizden geçti ise, çocuklarınızın olmasını istemem..

Padişah Efendimizin nefesinin duyulmadığı günler, yıllar uzun sürdü. O taraftan da heç bir fayda gözükmez köylü milletine.. Feryat, figân, arz-ı hâl. Hepsinin de hasılatını aldık.

"KAÇGUNCULUK" döneminin sonu gelmişe benzer. Bu arada yakanızı kurtaramazsanız, soysop figânınız Ruz-i mahşere kalır. Dertop olun! Yavaşından, tilki siyaseti ile toparlanın!. Kağnılarınızın tekerlerini gavileştirin! Çadırlarınızı, yükünüzü, seklem sepetinizi denkleştirin! Çoluk çocuğunuz bir yola çıkacağınız günü bilsin. Ben de

o günü size söyleyeceğim. Benim dileğim, ayağınızın üzengide olması..

Bana gelince; ben bir yanlara gitmem. Hatun Ananızla, bir inek, beş on koyunla sürdürürüm dirliğimi.. Canımı da alacak güçleri yok ya dürzülerin?. Geçmişin örfü, Salurluluk evelallah bizi korur. Ahir mezerim atalarımın yanına düşsün. Onlar da göç ile gelmişler buraya. Buradaki son düğümleri ben olayım. Sizin için ise, 'dünya yeniden yeniye'.."

Ali Ağa sözü burada kendi ağzına aldı:

"Sensiz olur mu?" demiş dip dedem. "Sensiz olur mu?.. Yolumuz, yordamımız, her şeyimiz sensin. Sensizlik, kılavuzsuzluktur. Sensizlik körlüktür. Ya bizimle sen de gelirsin, yoksa biz de yerimizden kıpırdamayız. Bu köy tek bir hane kalsa, seninle birlikte biz de kalırız. Uğrun hırsız gibi bizi kaçırma!. Sen bilirsin kölesi olduğum Ağam! Bizi varlığından cüda bırakma!.."

Rahmetullah celâllenmiş: "Töremiz bu? Ve de bu töreyi kimseye bozduramam! Ben kalacağım, siz de gideceksiniz!. Ayağınıza denk olun!. İşte o kadar.."

Lâfı burada kesip atmış, "Haydin," demiş, "evlerinize, işlerinize.."

Heç kimse ağız ucunu açamamış. El pençe divan çıkmışlar huzurundan..

Dedem, dip dedesinden duyduklarını bir yere bağlamak istemezdi. O yaşlılığında tatlı tatlı gerinir: "Yaa, işte yavrularım," derdi. "Gideceksiniz bu yurttan," demiş. "Bu yurdun gayrik abadı sabadı kalmadı. Bu yurt, kimseye yar olmaz.. Olmaz değil, kimseye yar etmezler. Ser mi bulursunuz, yar mı bulursunuz?.. Bu sizin bileceğiniz, kısmetinizin ayağına takılacak bir iş.. Yukarıya!. Kayseri ilini bir tüketin!. Yol boyundan bir çıkın!. Bir peyke, bir köşe bulun!. Davarınızı otlatacak bayırı olsun! Gerisinden korkmayın.. Bir koyun bir insan besisi. Bir koyun, bir adamı

dengeler. Onları sıkı tutun!. Onları çoğaltmaya bakın! Koyun milleti altun ufağı.. Koyun milleti bilenin elinde Karun'un hazinesi.. Koyun azalırsa, dirliğiniz azalır. Koyun biterse siz de kendinizin bittiğini bilin!. Bu ara, tarla tapan bir şeyler bulursanız onu da el altı edin!. Yukarılar boş imiş. Bir bölük Ermeni, Rum milleti varmış. Tekleme de Türkmen köyü. Siz de bir boşluk bulup girin aralarına!. Sıkışın bir yana! Sıkışın dediysem, yeriniz gözden ırak olsun! Bir kuytu, bir köşe. Bir uğursuz gelirse karşı koyması kolay bir yer. Evinizin sırtını dikliğe dayayın! Bir bölümü yamacın suratına girsin. Arkanız pek olsun. Geriniz gavi olursa, cedelleşmeniz kolay olur.. Davarı, koyunu ağıl kokusundan pek uzağa salmayın! Keşifçi koyun bir sivriliğe! Bir atlı görünse bile tezinden davarı ağılınıza koşturun! Bahar boyu, yaz boyu nerde bir tutam ot bulursanız hazne edin! Sizin ambarınız boş olsa da samanlığınız "kit kit" dolu olmalı.. En yaşlınız Temur. Vekilim de o. Sözünden kıl adım öteye çıkmayın.. O, sizi çamura batırmaz. Böyüğünü bilmeyen de Allahını bilmez."

İşte bizim nur içinde yatasıca dip dedemiz Temur Ağa: "Sensiz olmaz Ağam," dediyse de fayda vermemiş. "Hatırınızı kırdırmadan çıkın yola. Gitmem dedim. O kadar," deyip sözün ardını kesip atmış..

Bizimkiler, çaresiz el altından hazırlanıp ağalarının emrini beklemişler.

Yaza yakın bir bahar günü sormuş: "Hazır mısınız?" "Hazırız," demişler. Yürekleri yana yana.. "Öyleyse," demiş, "her ev efradının yarısı yaylaya çıkıyoruz deyip yarının ilk ışığında yolu tutsun. Önde bir keşifçi. İlk akşam karanlığında da tam ters yola. Yaylayı solda bırakıp sağ yukarı kaysınlar. Ardından da geriye kalanlar bir gece ara ile peşlerine takılsın.. Azizler Deresi buluşma yeriniz olsun. Sonra suyun geldiği yöne. Sonra da elinizden geldiği kadar yoldan uzak olun.. Issızlığı izleyin. Silâhlarınız

da avucunuzun altında.. Karşınıza bir musibet çıkarsa önce siyaset eyleyin. Üç beş haraç ile, ufacığından fitre zekât ile belâyı başınızdan savmaya çalışın. Yook, olmadı mı? İkiye bölünün. Bir bölüğünüz çoluğunuzu, çocuğunuzu, kağnılarınızı yerine göre sağa kaydırsın. Malı, moğalı bir bölüğünüz. Onların işine ilk önce davar gelir. Bir bölüğünü alıp sürmek isterler. Gücünüze göre direnin. Baktınız ki olmuyor. On yirmi bölmelerine göz yumup Çerkez gıvgıvı ile belâyı başınızdan atmaya çalışın.."

Mülâyim mülâyim, merhametli merhametli çatılmış kaşları. Kucaklamış her birini gözleri buğulu. Firaklı firaklı, parça bölük ayrılmışlar köyden. Gözleri dört açık. İzbeden, kıyıdan yol almışlar günlerce...

Çingene göçüne dönmüş yolculukları. "Çadır kur. Çadır topla.."

Lâfı uzatmaya ne gerek? Ova, dağ, tepe, bayır.. Allahtan bir musibete, bir belâya rastlamamışlar. Süre süre ıssızlıkta bu dik çukuru, dip çukuru bulmuşlar. Dik yamacın düzlüğe bakan yanları yarım otlak. Sağ sol tüm bir boşluk. Allahın tek bir kulu yok görünürlerde..

İndirmişler yüklerini, çıkınlarını. "Haktan hayırlısı" deyip Türkmen çadırlarını mohkemce kurmuşlar..

"Başa gelen çekilir" derler. Hele şu insanoğlu hangi bir mihnete muhanete, zuluma alışmıyor ki? "İnsan it canlı". Yalanı, yanlışı yok bunun..

Her bir çile, her bir zorluğa "Baş üstümüzde yerin var" demişler. Boyun eğmişler. Amma kırılmamışlar, bozulmamışlar, dağılmamışlar.

Dört beş hane, elli atmış nüfus taşı taşa, başı başa koymuş. Sırtı dikliğe kömülü evlerini yapmışlar yan yana. Evlerin bir yanı ağıl..

O aralık keşifçiler göndermişler dört bir yöne. "Nerde ne var? Nerde köy, nerde kent? Ahval-i âlem ne?"

Sonunda avuçları gibi öğrenmişler sağı solu.. Kendileri gibi kaçgunculların sığındığı çukurlar. Yer yer kaya

kovuklarını yurt yuva edinmiş beş on hane.. Düzlüğün öbür yüzünde birkaç saat aralıklı Ermeni köyleri. Tekleme Rum köyleri.. Köyler böyük, dirlikli. Sanki Celâli taununa uğramamış.. Demircisi, kömürcüsü, bakkalı çakkalı hepsi tekmil..

Şaşırıp da kalmışlar bu Ermeni, Rum milletinin dirliğine.

Dip dedem rahmetlik Temur Ağa günlerden bir gün atını üzengilemiş. Bulmuş keşifçilerin tarifledikleri Ermeni köylerinden birini. Hani, bize de uzak değil. Bakmış, dedikleri gibi kırk elli hane. Yönü yordamı düzgün..

Sormuş, soruşturmuş. Bulmuş köyün ileri gelenini. Kim mi köyün ileri geleni? Kim olacak? Papaz. "Selâm"ı çökertmiş Papaz Efendiye. Papaz: "Buyur" etmiş. Yedirmiş, içirmiş. İş, söze, sohbete kalmış. Dedem bir bir anlatmış olanları. Başlarına gelenleri. Sonra da: "Siz bu dirlikte nasıl kaldınız?" diye sormuş. Papaz gülmüş: "Birader efendi gardaşım," demiş. "Dünya ufacık bir bahçe. Çiğ, kırağı düşünce bahçede ağaç, sebze ne var ise hepsinin üstüne birden düşer. Emme, daldaki cevizi, ayvayı vuramaz, haşlayamaz. Lâkin, armudu çürük muşmulaya çevirir. Dipte kabağın, kavunun, karpuzun varsa hoşaf eder. Lahanaya, pırasaya, turpa vız gelir, vız gider. Biz, cevize, ayvaya, lahanaya, pırasaya, turpa benzemişiz. Siz ise muşmulaya dönmüş armuda, kavuna, karpuza... Sizin, Türkmen milletinin, Müslüman milletinin birbirine ettiğinden helbette biz de çok çektik. Zulum değirmeninizin dönmediği meydan kalmadı. Emme ve lâkin biz, siyaset ile, para ile dirliğimizi bozdurmadık. Köylerimizi, ocaklarımızı dağıtmadık. Siz işi Allah'a, Peygamber'e bıraktınız. Biz İsa'ya, Ruhülkudüs'e bırakmadık. Zulmunuz birbirini yedi, eritti. Gâvurun, Nasraninin, Yezîdinin yapmayacağını birbirinize yaptınız. Daha da sürdürür gidersiniz bu kavgayı.. Benim dinim ayrı, donum ayrı. Yine de yürekten "oh" diyemem. Ateş düştüğü yeri yakar. Biz de

o ateşin düştüğü yerdeyiz. Orta yerde yanan sizsiniz. Biz hafif yanık sıyrığı ile işin içinden sıyrıldık bugüne dek. Bir de ne söyleyim zatınıza, aziz biraderimize. Bilir misin? Bizler bu kavgadan heç de böyük ziyanla çıkmadık. Parayı anahtar ettik. Köylüyü mirî tarladan para siyaseti ile uzaklaştırmak isteyen Sipahi eskilerine, Yeniçeri kaçaklarına, yeni türemiş Mültezim ağalarına, gözünün bir ucu köy toprağına dikilmiş Rüesa-yı memurîne para verdik. Emme az emme çok. Kimi faizli, kimi faizsiz. Adamına, yerine, yordamına göre.. Onlar, aslında işlerine gelen eşirrâ takımıyla meşveretli. Hepsi aç kurtlar gibi aralıklı diz uzatıp birbirinin gaflet gözüne bakıyorlar. Biri hafifinden daldı mı, öbürü hemen tepesine çullanıyor. "Birine birinden olsun, birine Allahtan olsun," diye içimizden lânet savururken, parayı da baş ve şahadet parmağımızın uç bitişiğinde gösterdik. "Yiyen ağız utanır" derler. Bunlarınki öyle değil. Bunlara göre: "Yiyen ağız yeni lokma bekler.." Aslında kendileri Celâli. Böyük bir ortaklık. Kimi, vurup kıran cinsinden. Kelle koltukta.. Kimi Padişah Efendimizin sâdık bendeleri.. Kimi, Muhammet Efendinizin görünüşte yolunu sürdürenler. Her biri öbürünü siyaset ile, üç beş kuruş fayda ile, gözdağı ile, 'ölümden öteye yol gitmez' ile idare ederler. Böyük, garışık bir ortaklık.. Her biri kendi aklınca sürdürüp götürürler tilkiliklerini..

Şimdi bu günler Sipahi eskileri ile yeni türemiş Mültezim ağalarının gerdek günleri.. Adamların mal mülk saabı olmak, eyisinden menfaatlenmek işlerine gelince Celâlinin haydut rezillerini bu yanlara uğratmaz oldular.

Ova arazileri, taban arazileri gabancaladılar. Levent ettiler Türkmen uşağını... Saldılar kendi milletinin üstüne..

Şimdilerde icik icik sular duruldu. "Alan aldı, satan başından savdı" hesabı, "Kaçan kaçtı, göçen göçtü.." Padişah Efendimizin de gıt ganaat olsa da sesi duyulur oldu.

Eşkiya kellesi beş paraya düşünce, zulum erbabına da yavaş yavaş iş kalmadı. Biz de, bu günlerde Efendimize, saderetine dua üzre dirliğimizi sürdürüp gideriz. Size gelince: Böyücek bir Türkmen aşiretinin soyundan gelip de, niye kuyunun dip çukurunda otururşunuz?. Yamaç, dik kayalar yaz sıcağında tandır alafı olup yüzünüze çarpmaz mı?. Çıkın düzlüğe.. Başınızı ovanın poyrazına verin... Bir soluklanın. Komşu sayılırız. Gardaş sayılırız. Her bir emriniz de canla baş üstüne.."

Temur dedem afallayıp kalmış Papaz'ın lafları karşısında. Küçük dilini yutacak olmuş. "Demek," demiş, "boşa çiğnemişiz elli atmış yıldır yalan dünyayı? Beş kuruş paramızı, altunumuzu sizin gibi kendimize akıl yolu eylememişiz. Kâh dik gitmişiz, kâh eğilip bükülmüşüz. Birbirimize sırt vereceğimize, karpuz kabuğu olup konumuzun, komşumuzun adamını, ayağını beklemişiz.. İşte sonunda da külufak olduk. Her birimiz bir parça. Yeniden dirlik, düzen için, yurt yuva için sap kağnısını dizin dizin çeken öküzlere dönmüşüz. Bu çözülüp bozulma, yeniden düzelme zehirden de acı geliyor insana.. Zulum insan için var edilmiş herhal... Yoksa adı olmazdı. Donuk kayalar gibi boy vermezdi.. "Hamama giren terlermiş" Papaz Efendi.. Biz de bir zulum hamamında derde, gasavete, belâya "baş üstüne" deyip terliyoruz. Geldik geleli bir birkaç belâ savuşturduk başımızdan. Levent takımından. Onların da aslı köylü. Onları da ters yel alıp sürüklemiş. Kelle koltukta.. İlkin araziden olmuşlar. Sonra ağa kapılarındaki hizmetten olmuşlar. Sonra da "ver elini dağlar" demişler. Bir garip Kaçguncu taifesi bulunca başlarına binmişler. Allah ne verdiyse.. Kaçırıp savuşturdukları canlarına kâr.. Ölüm zırnık kadar yok gözlerinde.. "Ben zaten ölmüşüm" deyip sağa sola saldırır her biri.. Bizim bu yönden zekâtımız az oldu çok şükür. Son günlerde de

arayan soran yok bu deyyus takımından.. Ellâham kıran girdi soylarına..

Papaz şarap sunmuş Temur dedeme. Rahmetlik: "Yok," demiş, "bizim töremizde çayın, gayfen baş üstüne. Ayranın, pekmez şerbetin baş üstüne.."

Sonra şakalaşmış: "İki üç demli çay içersek bizim de başımız hoş olur..."

O gece Papazın konuğu olmuş. Devresi sabah paşalar gibi uğurlanmış..

Papazın köyü nere? diye sormadın bey. Aha, şu bizim Mağroğlu. İşte o köy Eski Ermeni köyü. Şimdi üç beş hane Ermeni ya var, ya yok. Dünya, indir, bindir dünyası.. Kimi konuyor, kimi göçüyor.

Dedem papaz için: "Elde adam var," dermiş. "El büyük sermiye. Sen adam olursan dayanılacak, sırtın verilecek ulu ağaç.."

Sonraki yıllarda eyisinden ehbab olmuşlar. Gelip gitmeleri eksik olmamış. Ermeni ehalisi de saab çıkmış bizimkilere. Teklif, tekâlifat kalkmış aradan.

Bizimkilerde koyun bollaşmış. Öküzleri boyunduruğa binmiş. Kenar kıyı başlamışlar tarla büyütmeye.. Sonra da saban ucları düzlükleri deşelemeye başlamış. Ermeni milleti burun demiri yapar. Burun demirine uç geçirir. Karılara cıncık boncuk satar. Bakkalında çayı var, gayfesi var, melengiç var. Pılı var pırtı var. Kabutbezi var, keten var, kendir var. Şeher ne gerek? Zaten o zaman şeher deyince bir Gayseri'nin ismi geçer. O da uzakların uzağı.. Yukarılarda da Merzifon ile Amasya'dan söz açarlarmış.. Bir de Engürü'nün lâfı olurmuş.. Emme, kim gidecek, kim gelecek?..

Bir dirlik düzenlik tutturmuşlar bizimkiler. Dere boyunu söğüde, kavağa, erik, kayısı, ceviz ağacına bulamışlar..

Her doğan insanın sona erdirdiği en büyük eseri ölüm. Temur Dedem de ecel şerbetini içmiş. Rahmetlik olmuş.. Son günlerinde: "Dünya icicik düzeldi. Yurdumuza geri dönsek mi acaba yavrularım?" der dururmuş. "Baş üstüne Ağamız," deyip eğlemişler..

Şimdi şu caminin dip kuzayında, ilk başta yatıyor. Tanrının rahmeti eksik olmasın üzerinden..."

2

ÖNCEKİ bölümde bir geçmişi bana aktaran Ali Çavuş ortakçımızdı bizim. Neyini, nedenini bilmezdim ama, on yaşlarında (1933) okullar tatil olunca evcek bir yaylıya kurulur. Beydiyar köyünün yolunu tutardık. Heyecanlı, istekli, zevkli bir yolculuk olurdu bu.. Babam, yaylının şeref köşesine bağdaşını kurar. Anam da yanma diz çökerdi. Biz de en büyüğü on üçünde cıvıl cıvıl altı kardeş.. Köy yolunu tadına ulaşamadığımız bir mutluluk içinde tüketirdik.

Akşam kavuşmadan ulaşırdık köye.. Ali Çavuş haberli olsa gerek ki, bizi oğul uşağı ile köyün girişinde karşılardı. Yaylıcı şöyle bir yalandan arabayı durdurur, bize "hoş geldiniz" demek fırsatı verirdi karşılayıcılara.. Sonra kırbacını sallar, "höst" diye, "haydi babalarım" diye atları iştahlandırır, yolu tırısa vururdu.. Köye girince, eve gelince de bir yarım köy karşılardı bizi.. O çocukça duygular içinde kendi kendime sattığım cakayı hâlâ unutamam.

Yerimiz, yurdumuz çoktan hazırlanmış olurdu. Yatağımız, yorganımız.. Üç odalı evin iki odasını silip süpürüp, dayayıp döşeyip bize hazırlarlardı. O, kendi büyük kalabalıkları nasıl eder, nerede yatar? Bunları düşünecek çağda değildim. Çocukluğumun kör gururunda yitip giderdim. Evin büyükleri bile bitik bitik görünürdü gözü-

me. Aldığımız aldık, sattığımız sattık olurdu. Evin çocukları kul köle kesilirdi karşımızda.. Öbür köy çocukları da aynı gönül alçaklığında bizi karşılar, arkadaş olmaya can atarlardı. Bir yarış başlardı aralarında. Bir çocuk oyununda güçlerini gösterip bizim gözümüze girmek.. Böylece yakınlık kurmak. Ama, bizim beceriksizliğimizi geçmemek koşulluğuyla... Hepsi güçlerini bizim gücümüzün gerisinde sıralardı. Eh, bir de bizimle arkadaş oldular mı, sevinç, gurur gözlerinden akardı. Bahçelerinde bir kaysıya alaca mı düştü? O tek kaysı tepe dorukta da olsa koparır, düşürür bize getirirlerdi. Hemi de birbirine nisbet ede ede..

Bizim bu güzel çalımımızı, bizim gibi şehirden gelen, köyde ortakçıları olan çocuklar bozardı. Eğer onlarla anlaşamazsak, bizden yüz bulamayan çocuklarla birlik olur, bir karşı cephe kurarlardı. Ağabeyim teşkilatçıydı. Durumu sezer, ya onlarla dosluk kurar, ya da onların sağına soluna birikmiş çocukları bizim yöne kaydırmayı bilirdi. O çocukluk yıllarında hep biz güçlü takım olarak kaldık köyde..

Ben, ortakçının arpa kavramasına geçmesiyle birlik, çoğu kez çoluk çocuk oyunundan el etek çekerdim. Arpa yolmaya giderdim ortakçının horantasıyla. Hani, şaka değil, iyi de çalışırdım. "Sıçan'ın sidiği denize fayda" deyimini o zamanlar duydum zahar..

Bir de çarık isteğim vardı. Yaptılar. Avuç kadar ayağıma çarığı takışımın, gönden yapılmış sırımları bağlayışımın mutluluğu da unutulur cinsinden değildi.

Saplar birden harman yerine taşınır, saplarla bilezikler yapılır, sonra döğene geçilirdi..

Orada da yine ben. Güneş başıma geçecekmiş, hasta olacakmışım, hiç mi hiç uyarılara aldırmam, derbeder öküzleri nodullayıp, döğenlerle birlik döner dururdum..

O aralık bağlara alaca düşerdi. Bu kez de bağ bekçiliğine baş aday olurdum.

Büyük, iç açıcı, billur bir zaman ırmağı akar giderdi yüreğimizde..

Bağ bozumu.. Sonra bağ kaynatma.. Çalma, pekmez, ekşi.. Ceviz, ceviz sucuğu.. Yarma, bulgur... Sonra yine bir yaylı ile şehre dönüş.. Üç beş yıl sonra köye gidişimiz kesiliverdi. Benim Ali Çavuş'u köyün geçmişinden söz açtırdığım son yılda. Ya da bir yıl sonra..

- Baba, dedim o yıl. Niye bu yıl köye gitmiyoruz?

Gözleri gülmeye özenirken, sakalları kırıştı:

- Allaha şükür köy mü yok yavrum, dedi. Bu sene de Gökçekışla'ya gideceğiz. Hemi de üç beş gün sonra.

- Ben, dedim, Beydiyar'ı isterim. Ora olsun.

Gülümsemesini uzattı:

- Daha orada bağımız var. Üzüm de orada erken olur. O zaman seni gönderirim. Bize üzüm toplayıp getirirsin..

Babamın dedikleri doğru çıktı. O yaz aylarını Gökçekışla'da geçirdik. Bir aralık Babam:

- Haydi, dedi, yarın kardeşinle üzüm getirmek için Beydiyar'a gideceksin.

Ve biz devresi gün bir merkep, iki teneke ile Beydiyar'ın yolunu tuttuk.

Ali Çavuş'un konuğu olduk. Bağımıza indik. Biz, bol bol üzüm yerken Çavuş'un çocukları tenekeleri doldurdular.

O yıl yine Beydiyar'dan çalmamız, pekmezimiz, ekşimiz, tatlımız, cevizimiz geldi.

Ve bu son oldu. Çok yıllar sonra anladım ki, Ali Çavuş kırmış, ulamış, babama olan borçlarını ödeyerek razılıkla ortaklığa son vermişti..

3

Bu öyküden sonra aradan bir on beş yılımız da tuzla buz olup gelip geçti. Son günlerde politika güder olduk...

"Ooo, Beydiyar mı? Ora, benim çocukluğumun geçtiği köy... Bizim köyümüz. Oraya ben giderim. Sözümden de sapmazlar.."

Cip bir öğle sonu bizi köye ulaştırdı. Tatlı bir yaz günüydü. Dereboyu yine bir renk cümbüşü ile alıp vuruyordu ortalığı..

Caminin serin gölgesinde duvara sırt verip çömeldik. Beş kişilik bir parti grubu idik. Sağdan soldan işsiz köylüler toparlanıverdiler. Sandalye getirdiler.

Benim aklım ikiye bölünmüştü. Çok yıllar öncesi yarıda kalmış köyün oluş hikâyesinden bir şeyler daha öğrenmek, bu günlere az da olsa bir bilgi ile bağlamak istiyordum. Oysa geliş amacım yeni partiye şöyle sözü sohbeti yerinde bir ocak başkanı bulmaktı.

Tanıdıkları sordum. Kimi bağda, kimi bahçede, kimi tarlada idi. Onlar da toplanıncaya kadar ortalığa akşam üzerinin ilk mahmurluğu çöktü.

Ali Ağa göçeli çok olmuştu. Yıllar öncesi yarım kulak duymuştum ölümünü.. Çocukları yürekten sahip çıktılar. Bırakmadılar bizi o akşam.. Genişçe odalarının baş köşesine "buyur" ettiler. Yedirdiler, içirdiler. Biz de Te-

mur soyundan birini ocak başkanı yaptık. Gençten birini. Gözü çakmak çakmak çakan birini..

Bir aralık sözü Ali Ağa'ya, Ağa'nın bana o çocukluk günlerimde anlattıklarına getirdim. Çoğu 'alık alık' dinledi. Ben oda kalabalığının çoğundan daha iyi biliyordum köyün geçmişini.. Bir ara,

- Yaa, dedim, Ali Ağa dip dedesinden tutup da, şu köyün tüm bir oluş, kuruluş dünyasını bana anlatırdı. Zaman öykünün gerisini getirmeye O'na, dinlemek için de bana pay tanımadı. Bunca yaşlı var aranızda. Rahmetlik, dip dedesi Temur Ağa'da sözü bağlamıştı. Elbet aranızda o sözleri sürdürecek biri vardır.

Kırpık Hasan Ağa'ya baktılar. O da bu bakışın anlamını hemencecik kavradı. Şöyle bir toparlandı kendince..

- Bey, dedi, yiğit bir ölür ünü kalır derler. Temur Ağa rahmetullahın da ünü, sanı unutulmaz cinsinden.. Ali Ağa rahmetlik de ağzımız açık dinletirdi o yüce geçmişi.. İşe bak ki, süre süre dünyada söz benim gibi bir gıtmir kuluna kalmış..

Ali Ağa pek soy sop düşkünü idi. "Soyunu sopunu bilmeyen Mevlâsını bilmez," derdi. Biz aslında Temur soyundan değiliz. Emme, Allah bereketini artırsın odadaki çokluk O'nun dölünden.. Bir 'kon göç' olmuş. Bizimkilere de bu çukuru buldurmuş. Bakmışlar derenin dik yamacında üç beş hane. Bizimkiler de gelip karşı yamaca seklem sepetlerini indirmişler. Dip dedem Temur Ağa'ya selâmı çökertmiş. "Hal-i keyfiyet böyle böyle," demiş. O da "Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz," diye karşılamış sözlerini. "Dünya iki kapılı bir han. Hemi de geniş. Kimse sırtına vurup bir yana götüremiyor. Sevgi, gardaşlık dünyayı büyütür. Haset, fesat el ufağına döndürür. Koca mülkü, bağ bostanı eşkiyaya, murtad takımına bırakıp geldik. Baba yurdu, ata yurdu elden gittikten sonra, el yurda ne meretim olur? Sefa ile oturun... Sırtı sırta verip

gayretinizi büyütün. Benim nasıl olsa, ayağımın biri çukurda.."

Böyle söyleyen can kurban. Öyle olmuş. Kız alıp kız vermişler. İki yaka birleşmiş. Köy, yavaşından büyümüş. Koyun koyuna, kuzu kuzuya karışmış. Asma kütükler üzümü, ağaçlar meyveyi bollaştırmış. Dirlik düzenlik artmış. Koyun, keçi bereketli, tarla verimli.. Bağ, bahçe elinin artığı..

Bizim dip dedelere sorarlarmış: "Niçin bu çukurun yaz alafından bağrınızı düzlüğe poyrazına vermezsiniz? Niye evlerinizi düzlüğe çıkarmazsınız?" Rahmetli dedem açardı bu lâfı. Sonra da kendi karşılardı dediklerini: "Yavrularım," derdi, "burası bereket deresi. Her bir yemişin hası burada olur. Kış günü yukarılarda fırtına, kar, kış, kıyâmet yeri göğü bir ederken, burda sular buğulanır. Er baharda düzlükler diz boyu kar yığını iken, burada toprak zerzevat için bellenmeye iştahlanır. Yukarıda ot kıl ucu bırakmadan, burada yeşil sakal boyunu geçer. Horantanın ağzı yeşili görür. Günümüzün bereketi bu çukur.. Daha sonrası, camimiz burda, mezarlığımız burda. Güneş geç görünüp, erken batıyormuş.. Ne yapalım?. O düzlüğün hoyratlığında nasıl olsa gün boyu bizi görüyor. Onu, baba evine yolcu etmeden çoğumuzun çukura indiği yok."

Dedelerimizin dirlikleri, sözleri, sohbetleri yerinde imiş ki, çıkan olmamış düzlüğe.. Köy çukurun dikliğinde yayılıp gitmiş. Millet rahat, dirlikli bir zaman bulmuş olacak ki, biteviye döl dökmüş. Köylü milleti harada döl için beslenen aygırlardan daha azgın. Daha beline sağlam. Daha beline düşkün. Millet bu. Ah ilen de vah ilen de, oh ilen de kendine göre bir soluk almasını bilir. Bilmişler. Çoğalmışlar. Köy de büyüdükçe büyümüş..

Ben Balkan'da aklı eriktim. Ağam gitti, dönmedi. Daha önce bir de Yunan olmuş. Oraya gidenlerin de eline sağlık.. Köy, suyu kesilen değirmene döndü. Yirmi

otuz yaşlı, gidenlerden arta kalık çoluk çocuk.. Ve de bizim gibi yeni yetişip gelen on yirmi genç.. Hepiciğini toplasan bu odayı doldurmaz. Gözümüz, kulağımız Balkan artıklarında.. Üç beşi göründü. Yaralı, bereli. Sağlıcakla kalanların daha işi bitmemiş..

Ardından bize de "buyur" ettiler. Seferberlik afatı sarmış her bir yönü. Çoluğuna, çocuğuna kimin baktığı var?.

Şubede cemedenleri giyip yayan yapıldak düştük yola.. Talim terbiye 'iki darp bir niyet..'

Bizi köyden esgere toplarlarken yetmişlik Kâzım Emmi şöyle bağırdı: "Ula, uşaklar.. Allah işinizi rast getirsin. Dini devleti korusun sayenizde. Emme velâkin siz de dönmezseniz bu köy dölsüzlükten dağılır. Salur boyuna, Temur uşağına da hepimizin hanesine de Mevlâmın bundan büyük zulmu olmaz.."

Allahtan Seferberlik, Guva-yı Milliye arası canı sağ dönenler helâllerimize biraz tohum attık da; bugünkü gobellerimiz köyün varlığına payanda oldular. Şimdi, şükürler olsun torunlarımız esgere gidiyor."

Bu aralık Günpür'ün İsmail sözü kaptı..

- Bir esgere değil, Ankara'ya, İstanbul'a, herbir yana gidiyor yavrularımız. Amelelikmiş. İş olsun da her biri canla baş üstüne. Koyunları dolu para ile dönüyorlar. Derdimize melhem oluyorlar..

Kırpık Hasan Ağa bağdaşında birkaç kez oynaştı:

- Dur yavrum, İsmail'im, dedi, Bey'in aklı bizim bu güne nasıl geldiğimize takılı. Köylümüz değilse de yabancımız sayılmaz. Ali Ağa'nın ortakçısıydı merhum pederi.. Beyefendi de ana baba, bacı gardaş gelirlerdi guççüklüklerinde köye. Ağrımadık, incinmedik. Gidenlere rahmet olsun.

Sunulan üçüncü bardak çayı keyifli keyifli karıştırdı. Vaktin erliği, herkesin kendini dinleyişi, biraz daha coşkun bir ses tonu ile sohbetini sürdürmeye fırsat hazırladı.

- Her köyün çok evi, şu şeherli ortaklığını tattı. Bir Ali Ağa rahmetlik oluyor? Köylünün kolu kanadı oldum olası kırık. Yeni yeni dünya yüzüne çıkıyoruz dersek, Allah da hoş görür, Peygamberi de. Köylü milletinin yazısı şu günlerde icicik değişiyor. Dünya yüzü görüyoruz az da olsa, uz da olsa.. Borçtan, tümüyle yunduk, arındık, abbâ* olduk sayılmayız. Düne göre bugünümüzün yüzü güleç.. Dimek, yokluk alınyazısı değilmiş. Derbederlik, keder zulum 'kader' değilmiş. Yeni yeni anlıyoruz bunu.

Daha da çok şey anlayacağımız günler göreceğiz gibi gelir bana..

Bu lâflarımı burada noktalayım. Möhürleyim. Yeniden şöyle bir geçmişi kolaçan edeyim.. Evet Efendi. Yunan, Balkan, Seferberlik, Guva-yı Milliye.. Köylü milleti tümünden yıkık. Dedim ya daha önce. Bel kalmamış, döl kalmamış, yol kalmamış. Her biri düşmüş bir yola. Bir ipliğini çeksen kırk yaması birden düşüyor. Kaldırdığın zahra Aşarcıya yetişmiyor. Mültezim belâsıyla Allah başa çıkamıyor. "Gücümüz borca, tarla tapanımıza, bağımıza, bostanımıza yeter" demişler. Zaten her kuşağın gücü buna yetmiş. Yeni icat değil. Ali Ağa Seferberlik zorluğunda tüm bir çaresiz kalmış. Bakmış, kış yarısını bulmadan çoluk çocuk cümlesi aç. Bahara tarlalar tohumsuz. Zırnık yok toprağa serpecek. Babanı salık vermişler. "Git. Şöyle şöyle bir zat var şeherde. Borç et, harç et, ortak et.. Buğdaysa buğday, para ise para al."

Ben, Allah şahit Ali Ağa'dan dinlerim bunları. Varmış Ali Ağa. Selâmı çökertmiş. "Hal-i keyfiyetim şöyle şöyle," demiş. "Verdiğin buğdaya karşı yarı ortakçım ol," demiş, "Evim, eviniz sayılır. Bağımız, bahçemiz bol. Ya-

* bembeyaz.

zın da gelir, köyde kalırsınız. Hem bir köy havası alır, hemi de hakkınızı alıp dönersiniz.." demiş. Baban rahmetlik senetsiz sepetsiz buğday alması için para vermiş. Ali Ağa şöyle derdi bana:

"Adamın verdiği paranın bir bölüğüne buğday aldım. Bir bölüğünü de bitmez tükenmez borcuma, alacaklılara dağıttım. Yarı tohumdan böyük ekin oldu. Tümünü ektim demekten gayri bir çarem yoktu. Öylece ekin bölüşümüne oturduk. Yıllar sonu icik bitim kanlanınca açtım başlangıçta olanları. Buğday hakkını verdim. Helâllaştık."

Odada oturanlardan kaşları çatılanlar oldu bu sözler üzerine. Biri:

-- Kırpık Emmi, dedi, sen bu köyün tekmil memuru musun? Bir ölünün ardından hayır ile açılacak söz varken, neden ve niçün lâfı iftiraya saptırırsın?

Dinleyenlerden çoğu Kanber'i tasdiklemiş gözüktüler.

Kırpık kendine güvenenlerin rahatlığı içinde sözünü sürdürdü:

- Olan olmuş, geçen geçmiş. İftira ise başımda bulayım. Ali Ağa gerçek dünyada. Bizler ise yalancı dünyadayız. Şurada birbirimizi kimseye satacak halimiz yok. Yokluk kara tapan gibi geçti hepimizin sırtından.. Dediklerimin heç biri olmayacak cinsinden işler miydi köy yerinde? Şimdi de sürüp gitmez mi kendi aramızda?. Sizin hepiniz yunmuş yıkanmış olun.. Benim ömrüm tüm sahtekârlığa bulandı. Harbiyle, darbıyla tüm bir sahtekârlığa.. Yılgınlıktan iki kez yoldan saptım Guva-yı Milliye'de. Allahtan siyaset eyleyip yeniden birliğime karıştım. Niye mi? Baktım ki Şube Reisleri adam astırıyor.. Bana istediğiniz kadar kızın.. İçinizden lânetleyin. Biz bu idik. Hemi de, buyuz. Kurt siyaseti ile, tilki kurnazlığı ile bakarız birbirimize.. O, elli yüz yıl öncesinin tevekkül ehli yok ara-

mızda.. Fırsatını bulsak, birbirimizin el altından yüreğini çalarız..

Hasan Ağa'nın hışımlı haline karşı çıkan olmadı. O da, sözünün önüne taş koyanların üstüne üstüne vardı:

- İlkin ben kendimi boklayım da, hepiniz temize çıkın..

Sonra bağdaşını bir diz kırmasına çevirdi. Elini yer kilimine hızlıca, hırslıca vurdu:

- Bey, dedi, bana bakarak. Bu millet beni kızdırmayınca, söyletmeyince rahatlık bulmaz. İçine köpeğin işediği yokluk.. Borçluluk.. Harp sonu boynumuzu eyisinden şehirliye eğdirdi. Tohum yok. Yiyecek kıt. Arpa ekmeği baştacımız. Bir evde bazlama kokusu olsa, kırk ev birden ayağa kalkıyor, "İcicik ucundan" bir parça için..

Çaresiz sürdürdük düşkünlüğümüzü şehirlinin, kasabalının kapısında.. Elin uşağı heç kimsenin kara kaş, kara gözüne hasret değil. Al gülüm, ver gülüm.. Herifçioğlu ağız aylaklığı ile gökten rahmet indirmiyor ya.. Cebinden para veriyor. Bekler karşılığını.. Bir verirse üç ister, beş ister..

Sustu. Burnundan soluyordu. Sunduğumuz sigaraya bakar gözükmedi. Tezinden bir sigara sardı, ateşledi.

- Ben de aldım. Ben de şehirliyi tarlama, tapanıma ortak ettim. Şu oturanlar arasında yediğim haltları bilenler de var. Belkim de şu köyün tümü bilir. Ziram ki, köyde herkes birbirini yakaladığı yerde kündeden atmağa çalışır. Hep birbirinin altında 'cücük' arar. Beni bu densiz ömrümde bir hayrına solutmadılar. Soluyan varsa torunum yaşında da olsa ayağını öperim.. Lâfı dağıtmayayım Bey.. Benim de ortakçım vardı. Hakkına razı bir adam. Para verdi, tohum verdi. Kırk müşkülümüzü yendik sayesinde.

Elbet karşılığını bekler.

Bir ortakçılık yılı.. Harman ortaya geldi. Haber gönderdim. On üç, on dörtlük iki oğlunu göndermiş şahnalı-

ğa. Allahın doğrusu ekin eyi. Harmanı tınasladık. Gelen uşakları da gün boyu döğenin ırgatları... Tınas büyüdü. Oldu bir dağ. Devresi gün yel ne verirse ekini savuracağız. Yalandan ne çıkar? O canım yığından çıkacak buğdayın yarısını vermeyi içim çekmedi. O gece oğullarımdan biriyle iki koldan tınası savurmaya başladık. Üçte birine 'eline sağlık' dedirttik. Çıkan buğdayı hemen, kaşla göz arası ettik. Sonra ufak bir karışım ile tınası yeniledik. Dört bir yanına da on yirmi avuç buğday serptik. Ertesi sabah, tınasın başına gelen ortakçının oğulları: "Emme de taneli, saman kadar buğday çıkar," diye kendi aralarında söyleşiyorlardı. Ben de içimden yokluğun yüreğimize kurduğu arsızlık içinde gülüyordum..

Birden bakışını odada bulunanların üzerinde gezindirdi. Sonra sağ elini hafif bir kol ortaklığı ile salladı:

- Koskoca harman yeri. Bir ben miydim dünyanın uyanığı? Yook.. Herkes harman sapı altında, tilki uyanıklığında.. O gece yediğim naneyi belki on otuzu gördü. Lâkin, heç biri o adama varıp; "Hal-i keyfiyet şöyle şöyle," demedi, diyemedi.. Niye? Çünkim onun da altında 'cücük' yatıyor. Ve de ben o cücüğü iyi biliyorum..

Her ne ise lâfı tezinden bağlayayım. Bu millet ilen söz razılığına varmak zor. Allah onları şu yeniyetme siz Demirkıratlara bağışlasın. Biz, şu gelip gidişimizde bir gün gördük dersek yalan olur..

Harbı darbı tekmilleyip yuvaya, ocağa döndük ki, demin de dedim, tüm bir yön harab. Bir asayiş yavaş yavaş dikiş tutturuyor. Sefillik diz boyu.. Millet arpa ekmeğine kul köle. Bu sefillikte çoluk, çocuk nasıl ayakta kalmış? Şaşmadan gayrisi mümkün değil.. Zahar Allah kolu kanadı altında saklamış. "Şükür" den başka elimizden bir şey gelmedi..

'Borç yiğidin kalesi' derler. Gücümüz, geçmişteki gibi malımıza yetti. Şehirde diri kalmışların eşiklerini aşındırdık. Köylü milletinin zaten yedi soyu borçta. Bir borca

da biz battık, oldu bitti. Adam, hocaya sormuş: "Hoca Efendi," demiş, "abdestsiz namaz kılınır mı?" Hoca celâllenmiş: "Öyle halt olur mu?" demiş. Adam da şöyle karşılamış hocanın lâfını: "Vallaha ben kıldım, oldu.." Öyle oldu. Bir süre sürdürdük ortakçılığı. Sarıldık toprağa dört el ile. Dünyada her ne var ise topraktan gayrisi muhanet... Anan ise de muhanet, ağan ise de muhanet. İlle de ille toprak. Her yaraya melhem o.. Gayrisi boş. Gayrisi lâf gümbürtüsü..

Toprak avucumuzu gıdıklamaya başlayınca yavaş yavaş bitimiz kanlandı. Kesemizin dizine fer gelmeye başladı. Oğul, uşak da er bahar şurada burada amelelik bulunca gözümüz tümüyle ışıldadı. Otuz beş, kırk kuruş günlüğüne çalışırlardı. Emme, iki üç ay içinde yirmi, yirmi beş lirayı dertop edip dönerlerdi köye..

Mustafa Kemal Paşa devrinin yirmi lirası paraların en büyüğü idi. Yirmi liraya on toklu alırdım. Gayrı borcu, ortakçıyı gözümüz görmez oldu. Razılık ile, siyaset ile yavaşından başımızdan silkelemeye başladık. Az verdik, çok yalvardık. Gücümüz malımıza, moğalımıza yetti. Nasıl olsa ardı gelecek.. Koyun sattık, inek sattık, keçi sattık. Borcun, ortakçının ardını aldık. Defterin altını çizdik.

Lâkin, millet gıran girecekmiş gibi dölünü azıttı. Sanarsın rafazılar döl dökme yarışına çıkmışlar. Döken dökene. Bizim iki ev, yirmi beş senede yedi sekiz hane oldu. Önünü bıraksan on sekiz, yirmi sekiz ev olacak. Hepimizin başına gelen bu.. Oğul, uşak, bacı, gardaş. Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Biz ortakçının sehimciliğinden bıkmışken, bir de baktık âşığın dediği:

"Horanta çoğaldı ekmek yetmiyor
Başımıza belâ oldu dölümüz bizim"

Tarlalar başladı alt tabanından bölünmeye. Kime yetişir? Heç birine.. Kırılır gibi doğanlar, kırılır gibi evleniyorlar. Başlığı, ötesi, berisi.. Bir sebebini, bir çaresini buluyorsun. Kırıyorsun, ufalıyorsun. Bir hala, yola sokuyorsun. Sonra oğlan: "Ağa, şu gözünün ışıklığında bir iki parça tarla ver de, ben de dünya yüzüne çıkayım," diye alttan bir direngeç vuruyor. 'Öp babanın elini..' Ne dersin? "Yavrum bunca gardaşın var. Omuzumdaki vebal bir sen değilsin ki. Sonramayım, bizim töremizde bozulmak, çözülmek değil sırtı sırta verip birlikte, beraberlikte kalmak var."

O da kendi aklına göre bir yeniyetme hökmü yürütüyor: "Ben şu ev kalabalığında üstüne yük olmayayım artık.." Ee, oğlum, hoş dersin, gozel söylersin.. Eysanımın da bilmem neresine su seğirtti. Yarın o da evlenecek. O da senin gibi yük olmak istemez. Emme iki bölük tarla, bir evlek bağ, bahçe de o ister. İş onunla da bitmiyor. Ya geridekiler? Karşılığı hazır bizim ağanın: "Allah kerim.." Sanki Allahın kerimliğini bizim eşşek sıpasından öğreneceğim. Pek âlâ, pek hoş. Senin işini görünceye dek Allah kerim.

Ya sonra? Biz geri kalanlarla eşşeğimizi hangi kazığa bağlayacağız? Ses yok. Ses yok emme ölü ortada. Onun da dölünden gelecekler esvab ister, ekmek ister, aş ister. Ortada topraktan, onun merhemetinden ötede bir şey yok. Bir kapana sıkılmışız. Hepsi dölünden gelen. Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Yalnızlığımızda çaresizlik boğazımızı sıkıyor. Şöyle ferah bir soluk almanın mümkinatı yok.

Şu eski ortakçılarımız var ya. Bu ara çoğu işimize yaramaya başladı. Çocukları şeherde, kasabada yer yurt tutmuş. Söz saabı olmuş. Her birimiz gaderimizce vardık huzurlarına.. Rica ettik, minnet ettik. "Mezerde yatanların hatırı var," dedik. "Sözün, şurda geçermiş," dedik, uşaklarımız için bekçilik istedik, kapıcılık istedik."

O aralık güldü.

"Lâfın da canına okuduk. Bizim elifsiz merteksizlere mektupçuluk isteyecek değildik ya... Yavaşından üç beş şehre kaydırmaya başladık uşakları. İçimizden de böyücecik bir "oh" çektik. Bir bölüğünü de Ankara'ya, Kırıkkale'ye ameleliğe uğurladık. Konar göçer taifesi oldu yavrularımız.

İşte süre böyle geldik bu günlere.

Şimdi siz İsmet Paşa'yı devirip yeni bir dirlik, düzenlik getirecekmişsiniz ortaya. Millet Demirkırat olacakmış.. Bizim eşşek binit dirliğimizi atlılığa çıkaracakmışsınız. Kemal Paşa'nın efendisi biz imişik. İsmet Paşa soymuş o libası sırtımızdan. Siz, yeniden giydirecekmişsiniz. Olmayacak duaya "âmin" denilmez ya, bizden de bir "âmin" size.. Dürtülmedik bir kulağımızın ardı kaldı. Orayı da biraz siz gaşıyın.. Uyuz beygir gaşağıdan hoşlanır. Elinizden gerbe, gaşağı eksik olmasın. Arada bir de gıdıklayın. Belkim de güleceğimiz tutar.

Sonra kendince yeniden toparlandı.

"Allah kılıcınızı keskin etsin." dedi. "Çıkmadık canda daim umut vardır. Bir mıska da siz takın boynumuza.."

4

Bu öyküden sonra aradan bir on sekiz yıl daha geçti. Takvim bin dokuz yüz altmış sekizleri yakaladı. Köylerin şişkinliğini iller, ilçeler yutmaya başladı. Bu kez de onlar gebe kalıyorlardı. Şehirde, kasabada avuç içi kadar arsa peydahlayan köylüler bağlarından, bahçelerinden kestikleri söğüt, kavak kütüklerini arsaların üstüne yıkıyorlardı. Yeni öykü değildi bu.. Beş on yıldır temposunu yavaş yavaş artırarak hızlanıyordu. "Köylerde dirlik dişlik kalmadı Efendi. Herkes döğen öküzü oldu bir bölük tarlada.. Bir 'merhaba' duyamazsın gün boyu. Akşamın karanlığı ile birlikte böyük korku ve şüphe yataklarımıza kadar uzanır. Lamba yakamaz oluruz odalarımızda. Gâvur dirliği, murtad dirliği her hal iyi bizim dirliğimizden.. Oğlanın birini şeherde hademe ettim sayenizde.. Ne olur, şu kölen mahdumu da Alamancılık işinde gözet. Payanda ol işine... Soyumuz, sopumuz duacı kesilirik..."

Beydiyar köyünden Müslim Ağa idi bana bunları söyleyen.. Oğlu da el pençe divan gözümün içine bakıyordu..

Müslim:

- Bey, dedi, köyde bir haltlar ettiler. Kopratif mi ne bir şey varmış onu kurdular. Bu yoldan kolay gidilirmiş Alamancılığa.. Lâkin iş, burada bitermiş. Kurumda bitermiş. İskânda bitermiş. Senin de tanımadığın yok ki hani..

5

GÜNEŞ başını yastığına dayar dayamaz Müslim Ağa'nın evinde akşam sofrası kurulur. Oğlu, iki gelini, gelinlik çağındaki sözlü kızı, karısı, üç torunu sofrada hazır bulunacaktır. Ağanın evinde bir yasadır bu.. Ve bu yasayı asla bozdurmaz.

- Efendim, der Müslim Ağa. Esgerliğimde bir binbaşının yanında emireri idim. Anası, garısı, üç de çocuğu vardı. Güleç yüzlü, baba bir adamdı. Anası, garısı da hanımların hanımı.. Binbaşımın en böyük keyfi ev efradı ile birlik akşam sofrasına oturmaktı.. Çocuklardan biri dışarıda kalsa, bana emreder, buldurur, hep birlikte ilk lokmalarını atıştırırlardı. Bu ara, bir iki kadeh de atar, keyiflenir, güler, güldürür, sofrayı cennete çevirirdi. Bu hali görünce benim de aklıma köy gelir, ev gelir, bizim sofra gelir, gözyaşlarımızla boğazımızdan zorla geçirdiğimiz lokmalar gelirdi. O zaman içimden: "Allah bir teskereyi nasip etsin, bir köye varayım. Heç bir şey yapamazsam böyle şenlikli akşam sofrası kuracağım," derdim. Kısmet oldu, köye döndük. Baktım, yine rahmetlik Ağam sofra başında zulüm yeli gibi esiyor. Anama söylüyor, gardaşıma söylüyor, geline söylüyor. Esiyor, yağıyor. Tümü gereksiz. Altı üstü olmayan bir sürü lâf.. Aklınca örf sürdürüyor. Ben de evliyim. Daha çoluk çocuk yok ortada.

Bir gün canım burnuma geldi. Sofra başında Ağamın yüzünden düşen bin parça. Oldu, olmadık üfürüp duruyor. Bu niye böyle olmuş? Şu niye böyle olmuş? Aslında sözünün hepiciği incir çekirdeğini doldurmaz. Heç oralı olmayıp, aşağıdan alıp binbaşımın sofrasından bilmem kaçıncı kez söz açtım. Celâllendi: "Bok dölleri.. Kıçınızın pisliği ile bana yol, yordam mı öğreteceksiniz?" diye kesip attı sözü..

Ağzımı açmadım. Lokma boğazıma düğümlü, başım önde dinledim söylediklerini. Emme kararımı verdim gavisinden. Karımınan odama çekilip bir kap içinde ekmeğimi ayrı yemeye. Hemi de devresi gün yaptım bunu. "Ana," dedim, "kazanda ne kaynarsa bir kap kaçak ile bize ayır. Gelinine ver. Yoksa ben başımın çaresine bakacağım."

Anam, nurda yatasıca garip: "Sen Ağanı bilmiyon mu?" dedi. "Azabını tümünden üstüme yıkar. Gel, etme, eyleme." Bölük bölük ağladı. Oralı olmadım. Ben de "yok"u çektim..

Çaresiz, ertesi gün bir şeyler bölüp vermiş bizimkine.. Biz odamıza çekildik. Ağam da sofrada küplere bindi. Biz duyalım diye sesine keyif verdiriyordu. Esti, yağdı. Ben heç oralı olmadım. Eyi türkü kırk gün söylenir. Üç beş gün sonra enişti. Evimiz bir, kazan birdi emme sofrамız sapa oldu. Ağam kendine yediremedi. Er vade o gün, bu gün binbaşım emsal çoluksuz çocuksuz sofraya oturmadım.

Gelgelelim, şimdi bizim evde de 'oyun bozan' türedi."

'Oyun bozan' kocası Almanya'da olan küçük gelini idi. Akşam sofrasında çorbaya, bulgura yalandan üç beş kaşık atıyor, sonra oğlunu alıp odasına çekiliyordu. Sofra sonu derleme, toparlama hizmetine bile katkıda bulunmuyordu.

Müslim bir gün karısına:

- Bu geline bir halt oldu, dedi. Yediği üç lokma ile ne karnı doyar, ne burnu..Yoksa içeride, odasında yiyecek anbarı mı var? Hem hizmetten kaçar, hemi de bunca yıllık usulumuzu bozar. İçine köpeği işetirim bu işin..

İlk karanlıkta lambayı yakan karısı söylendi:

- Ne bileyim ben? Kapalı kutu oldu. Zahar içerde yiyecek bir şeyleri var.

- Nerden gelir bu yiyecekler? diye patladı Müslim Ağa...

Kadın umursamaz gibi karşılık verdi:

- Anasına gidiyor sık sık. Elinde bir çıkınla dönüyor. Yavaşçadan odasına sıvışıyor.

- Sekiz on senedir bir buğday çöpü göndermediler bu eve. Oğlan Alamancı olunca mı hısımlıkları, akrabalıkları kabardı?

Keziban Hatun yanıt vermedi. Kendince homurdandı.

Yemekte hiç konuşan olmadı. Ve er saatte herkes odasına çekildi.

Alamancının karısı Halime odasına sızan sözlere aldırmadı. "Hastayım" diye yemeğe çıkmadı. Ana evinden getirdiği çıkından yağlı çörek, peynir, Aydın yemişi -incir- koydu tepsisine. Beş altısında görünen tombul oğlunu karşısına aldı. Lokmalarını iştahla tükettiler. Sonra da avluya, hayata çıkmazsızın yataklarına gömüldüler.

Çocuk birden uyuyuverdi. Ama, Halime'nin gözlerine uyku yaklaşmıyordu. Eli bir süre diri göğüsleriyle oynaştı. Kocası düştü aklına. Yatak dünyaları düştü. Bir sıkıntı vardı yüreğinde. Yatağı ezercesine on otuz kez döndü durdu. Bir şeyler hayallemek istiyordu. Kırpık, kesik bir sürü hayal. Sonunda uyku ağır bastı..

Ev halkının uykuyla başları hoş olduğu saatlerde Müslim'in tümden uykusu kaçmıştı. Alamancılık öyküsünün başlangıç günlerini anımsadı..

6

BEYDİYAR köyünde Alamancılık öyküsü çevre köylere göre biraz geç başladı. Köyden yakın ilçeye gidip gelenler, altı üstü belirsiz, karman çorman hikâyeler anlatıyorlardı. Köye ilk dağılan, kulaklarda ilk kez iz bırakan 'Paşaport' sözcüğü oldu. Neydi bu paşaport? Gerçi hacca gidip gelen beş on kişi vardı. Ama onlar "Hicaz'a, mübarek Mekke-i Mükerreme'ye hokümetin verdiği yol kâğadı," diyorlardı. "Bir tek oraya verilir," diyorlardı.

Sorgu sual teklemeden birkaç ay sürdü. Sonunda ilçeye yerleşmiş Mehmet Ali'nin oğlu bir köye gelişinde köylünün akıl dağınıklığını topladı:

- Paşaport, bir dış memlekete çıkmak için hökümetten alınan izin kâğadı, izin defteri, dedi.

Nasıl, nereden alınacağını anlattı, ilçeden Almanya'ya giden işçilerin durumlarından söz açtı. Yer yer Alamancılığı göğe çıkarttı. Yer yer de yerin dibine batırdı:

- Para, zenginlik hepsi varmış. Emme, rezillik, sefillik, kovulma da varmış. İşçileri aldatan, paralarını alıp, elin gâvurunun içinde sersefil, çaresiz bırakan madrabazlar da çokmuş.. Zar zor, gıçına baka baka geri dönenlerin belleri iyisinden bükülüyormuş.. Her bir şeyi okkaya, teraziye vurup öylece karara varmalı.. Ben kasabada nice Alamancı ile tanıştım. Gözüm almadı bu işi. "Ula Musa," dedim kendi kendime. "At dirliği, it dirliği. Sen şu berber

kalfalığını sürdür. Ne işin var gâvur illerinde? Yine de akıl sizin.. Ve herkesin aklı kendisinin padişahıdır."

Yirmi otuz köy genci anlatılanları can kulağı ile dinliyorlardı. Aralarından biri söze karıştı:

- Ne kadar it dirliği olursa olsun, şu bizim dirliğimizden daha kötü olmaz ya. Ben bir şeyler satıp savıp gideceğim..

Diğerleri umutlu umutlu konuşan Yasin'e baktılar. Bakışlarında "pravo Yasin" diyen alkışlı bir ışık vardı.

Daha sonra köylüyü kimse durduramadı. Her ev kendince 'meşveret' kuruyor, içlerinden bir Alamancı hazırlıyordu. Yokluğa toptan ve peşin razılık gösterildiği için hayal kapıları hep mutluluk yönüne açılıyordu..

"Bak oğlum, tarla tapan satıp seni yollayacağız. Emme, senin de ilk işin kırıp ulayıp üç beş ayda bir tarla parası göndermek olacak.. Biz de o zaman bir Alamancılığa gideceğin satacağı tarlayı alırız. 'Men dakka dukka' olur biter. Sonramayim, biriktirdiklerinle bir traktöre yazılırız. Alaman'ı sittin sene yurt yuva yapacak değilsin ya.. Yarım Yemen esgerliği kadar bir zaman kalıp dönersin. İşin başı senin paralı dönmen. Bu Alamancılığın kolay kolay sonu geleceğe benzemez. Onun sonu gelmeyince de mal, tarla her zaman tırıp* .. Beğen beğendiğini al..

Aday Alamancı sözü kapıyordu ağasından: "Köye pek gapılanmamaya bakmalı bana kalırsa. Bir ayağımızı şehre, kasabaya atmalı. Bir arsa peydahlamalı. Kırıp ulayıp üç beş göz bir ev yapmalı.. Horantanın bir bölüğünü oralara aktarmalı.."

Baba yüzünü buruşturuyor, kötü de olsa köy dirliğinden ayrılmak yüreğini ısıtmıyor: "O dediğin akla en sonra gelir. Hemi de sizler için gelir. Tarlan ile, traktörün ile, bağın bahçen ile eyi bir gücün olunca, şeher, kasaba el pençe divan kesilir karşında.."

---

* çok bol

Uzayıp gidiyordu konuşmalar, hayallemeler..

Çok geçmeden köy tarla, bağ, mal, mülk alım satımıyla sallanmaya başladı. Tarlalar, bağlar, koyunlar, kuzular el değiştirdi. Bu ilk bolluk oldu köyde. Daha Almanya yolunun ucu görünmeden bir Alamancılık bereketi..

Şehre gidip gelmeler. Pasaport işleri. Kendince giyim kuşam hazırlığı.. Yeni yakınlıklar, arkadaşlıklar, komşuluklar. Sanırsın köy bir bayram sabahının namaz sonrası dünyasını yaşıyor.

Bir süre sonra sekiz on köylü ilk Alamancılar olarak köyden uğurlandı. Bir bölüğü İş ve İşçi Bulma Kurumu kanalı ile, bir bölüğü de turist pasaportu ile..

Yolcularımız ilk bozgunu İstanbul'da verdiler. Üçü, "size sağlık raporu alırız" diyenlerce dolandırıldı. Birbirine sırt olamayan Beydiyarlılar başları derdine düştüler. Üçü yürek acısı, utanç içinde köylerine dönerken, beşi de Sirkeci'den trene bindiler. Gözleri ışıklı ve yüreklerinin ağzına dek umut dolu olarak..

Dolandılırıp köye dönenlerin anlattıkları, köyde ilk paniği yarattı. Ardından da turist Alamancıların mektupları olayın üstüne tuz biber ekti. Çıtırık yazılarda kara kara haberler. "Hele bir canımızı kurtaralım. Kıl ucu ödünç paralarla idare ediyoruz birbirimizi.. Çekilecek çile değil. Neylersin el içinde vasiyet ettik ölmeyince olmaz.."

Şaşkınlık köyde uzun sürdü. O ilk heyecanın, hayalin, duygusallığın yerini yavaş yavaş us ve tedbir aldı. Ankara'nın, İstanbul'un üçkâğıtçılarına fazla kurban vermediler. Vasıfsız işçi olarak İş ve İşçi Bulma Kurumunda sıraya girdiler.

Köy artık elma ağacının ilaçlanmasını, bağın kükürtünü, ekinin bire kaç vereceğini unuttu.

Alamancılık cezbesi ile birlik köye yalan yanlış düzen gelmişti. Akşamları eskiden kalık iki üç odanın ışık-

ları yanmaya başladı. Üstelik akşamın ilk saatlerinde oturacak yer kalmıyordu.

Şehre gide gide, Kurumun merdivenini aşındıra aşındıra bu yeni dünyanın bilgeleri çoğalmıştı. Kurumdan Bakanlığa kadar yuvarlanmadık taş bırakmıyorlardı. Ankara'daki 'böyük böyük Milletvekillerinin' kapıları aşınıyordu biteviye..

Arada bir yakasını, paçasını kurtanp Almanya. yolunu tutanlar olursa köy birden karışıyordu: "Benim dilekçe tarihim şu, numaram şu. Onunki benden üç ay beri taraf. Nasıl benden önce gider?"

Öbür yandan sıra bekleyenlerden biri bağırıyordu: "Helbette gider. Para yedirdi üç beş yere. Dinim kadar biliyorum bunu.."

Sonra ağır bir küfür sarıyordu ortalığı. 'Ana avrat' gırla gidiyordu. Yedi sülâleyi küfürlerine buluyorlardı. Ardından da rahatlayıp oturuyorlardı..

Alamancı adayların satıp savdıkları yüzünden para boldu. "Bir de bakarsın sıram gelir hemen," diyenler hazırlıklı duruyorlardı..

Ama, arada bir aldıkları kötü haberler içlerindeki dağınıklığı artırıyor, içki, kumar isteğini kırbaçlıyordu. Ve, değil gece, değil karanlık son ışıkla birlikte evlerine, odalarına kapananlar, köy odalarını geç saatlere kadar kumarla, içkiyle şenlendirdiler. Er sabahları buldular. Kırk yılın bir başı köyde gözüken rakının, şarabın boş şişeleri sokaklarda gözükür oldu. Hoşgörürlük kadar kabadayılık da arttı..

Yaşlılar homurdanmaya başladılar: "Eski eve yeni âdet. Böyüklüğü, küçüklüğü ortadan kaldıran böyle Alamancılık yerin dibine batsın.. Dürzü dölleri yeni icatlara çıktılar. Köyü kumar pisliğine, rakı, şarap kokusuna buladılar. Tarla bizim, tump bizim. Bir umut kapısı diye satıp savup verdik ellerine paraları.. Mesârifat diye yalanınan elimizden alıp, murtad şenliği yapıyorlar. Dini, dev-

leti ocak külü gibi savuruyorlar. Hörmeti, saygıyı tüm kaldırıyorlar ortadan.. Aslında suç onların değil. Bizim gibi göz kökü mülkü haraç mezat edip kendini bilmezlerin eline para veren dürzülerin. İt kapıda zabın gerek. Verme deyyus takımlarına parayı.. Şeherde Alamancılık işi varsa başlarında sen ol.. Paran cebinde olsun. Kıdım kıdım yalat.. Sonra da yolu çıkarsa, canı cehenneme.. Bu köpek milletinin yarısı daha yol gözükmeden yer parayı.. Sonra da "Bir tarla daha sat," deyip çıkarlar işin içinden. Sanki tarla, bağ, bahçe el kiri.. Anlatamazsın ki dini kırıklara.. Belinden düşmüş bir kez. 'Ölü bizim, Allah rahmet eylesin,' deyip ağzını kapamadan başka çare yok. Sabrını versin Yaratan.."

Arada bir umutlu haber ulaşıyordu köye. "Musa'nın Kâzım ile Sabırlı'nın Rahmi'nin sıraları gelmiş" gibisinden..

Köy bu haber karşısında yeniden diriliyordu..

- Darısı oğlunun başına..

- Sağol yeğenim. Darısı gardaşının başına olsun.

Düğün derneğe bulanıyordu müjdeyi alanların evleri. Yan, bitişik evde de kara kara düşünenler. Hasetleri kabaran yürekler..

"Para yedirdi. Kurumun adamını bulmuş.. Belliydi şehre sık sık gidip gelişinden.. Biz niye adamını bulmuyoruz? Hokmümüz paramıza geçer. Herkesin hokmünün geçtiği gibi.. Koca suluyu satıp savdıktan sonra yürek ezikliğimizi cebimizde kalacak beş on kuruş mu serinletecek? Bulun adamını.. Arta kalan paranızı da verin memuruna, müdürüne.. Kafamız heç kimseden daha kel değil.."

Uzuyor, sonu gelmez oluyordu konuşmaların.. Bu arada bir de '..... Köyü Sorumlu Köy Kalkındırma Kooperatifi' çıktı ortaya. Yavaştan geliyordu bu ses..

Bizimkiler hemen göz kulak kesildiler. Ve sora sora anladılar ki, vasıfsız olarak Kuruma yazılıp sıra bekle-

mekten daha kısa bir yol.. Kooperatif kuranlara Bakanlık kontenjan tanıyordu. Tuttukları işin ölçüsüne göre elli, yüz Alamancılık. "Kopratif kuralım.. Vekâlet bize bir gontenjin verecek Alamanya için.. Bu fırsatınan da köyümüze böyük faydalar sağlayacak bir iş kurarız.. Bir fabrika kurarız. Fabrika dediğin de ne? Biz gözümüzde büyütmüşüz bunca yıl. Ben fabrika deyince bir yarım dağ sanardım. Aha, şu bizim kayalıklardan dik, onlardan böyük.. İşin aslı heç de öyle değilmiş.. Herif beş on çoluk çocuk atmış içine. Yalandan bir yapı. Kapısında böyücecik bir levha: 'AŞINMAZ Lastik Fabrikası'.. Aşınıp aşınmadığını biz iyi bilirik ya.. Emme gel gelelim adam pavlikatör. Şöyle bir göz ucu ettim. Makinası mükünası bizim köyün değirmen taşı ile anbarı kadar değil.. Lâkin ismi fabrika. Gine herifin biri şarap yapıyor. Dip mahzen bir yapı. Onun da kapısında böyücecik bir levha: 'GAMALAN Şarap Fabrikası..' Satsak bizim köyün üzümünü işleyemez. Elin uşağı bir fabrika yakalamış.. Kireç fabrikası, kiremit fabrikası, un fabrikası.. Gider de gider arkası..."

Nutukçu Gani sesini yükselttikçe dinleyenlerdeki canlılık artıyordu. Aslında Gani de Alamancılık sırasını bekleyenlerden biri idi. Şehre sık sık gider gelirdi. Bir büyük partinin köydeki sözcüsü idi kendince.. Yerine göre 'ağır durup batman döğmesini' bilirdi. Yerinde de çivisini çakardı. Köy dirliğinin çaresizliğinden iyice yılgındı. Derlenip toparlanıp göçemiyordu şehre.. Kardeşleri ile bölüştüğü üç beş tarlanın birer köşeciğinde sıkışıp kalmıştı. Bir karısı, iki çocuğu olduğuna dua ediyordu. Ağasının, dedesinin geçmiş örfü ile övünecek yapıda bir kişi değildi. Can sıkıntısı basınca soluğu kasabada, şehirde alırdı. Bir otel parasına idi zoru. Partici mi olur, genel meclis üyesi mi olur, çekerlerdi lokanta masraflarını.. O da fazla yük olmadan, "Gelecek gelişte de yüzüm olsun," diye yeniden dönerdi köye..

İşte bu gidiş gelişler arasında kooperatif işinin içinde yatan gâvurlukları iyisinden öğrendi. Bu yüzden bol keseden, dik kafa sürdürüyordu sözlerini. Ve de gölgesi büyümüş bir duvar dibine gelişigüzel çömelmiş, diz yıkmış, bağdaş kurmuş köylülere sesleniyordu:

- Ben bu işin enini boyunu ölçtüm şeherde.. Ankara'ya da gittim. Dört bir yönde sordum, soruşturdum. Başlayacağımız işin yüzde on beşini becerirsek, projeyi bu kadar yerine yurduna getirirsek, yüce bakanlık kopratifimize dört kademede olmak üzere seksen kişilik Alaman gontencanı tanıyor. Sözgelimi, ben tuğla kiremit fabrikası dedim. Tavukçuluk dedim. Şarap fabrikası dedim. Sonra bu lâfımı geri aldım. "Şarapçılık gâvur işi, alevi işi," deyip başıma taş yağdırırlar diye.. Halbukim öyle bir kârlı işmiş ki, deme gitsin.. Ne ise orayı geçelim. Kütüklerden kopartmak istemeyip, nerde ise salkımları dallarda bıraktığımız günler unutuldu mu? Yakılan odun fiyatına çalma, pekmez sattığımız unutuldu mu?.

Birden durakladı. Çömelişinde dikleşti. Esmer yüzü karıştı. Dar alnı tümünden küçüldü. Orta Asya'dan kalık yassı, ufak burnu daha da ufaldı. Sigara yaktı.. Bafra paketini sağa sola dağıtması için bitişiğindekine verdi.

- Sen benden küçük sayılırsın. Dağıt şu cuvarayı, dedi.

Dinleyicilerin çoğu zaten Alamancılık cezbesine tutulmuş, Kuruma başvurmuş kişilerdi. Kooperatif ve altında seksen kişilik kontenjan lâfını duyunca tümünden dipdiri kesildiler. Onlar da duymuşlardı 'kopratif' sözünü. Ama, neyin nesi olduğunu eni boyu bilmiyorlardı. Gani sözlerini nereye bağlayacaktı? Akılları oraya takılı kaldı.

- Ee, sonra Gani Abi? dedi biri.

Gani biraz daha duraksadı. Sözü iştahsız gözüken bir sesle ele aldı:

- Sonrası, kopratif kurmak. Köy kalkınma kopratifi. Bu, yüce hokümetimizin fakir köylümüze bir lutfu. Lutuf

dersem desteği ile bizi uyandırması. Siz de gidin, sorgu sual edin.. Benim için 'olursa olur suyu, olmazsa hamur suyu..' Alamancılık sıram ha geldi, ha gelecek. Yeter ki, köye faydalı bir iş olsun.. Tüten her bacanın dumanı göğsümüzü kabartır. Her ev bacasının dumanı gibi..

Sonra birden kalktı. "Eyvallah"ı çökertti kalanlara..

Duvar dibindekilerin henüz söz iştahları geriniyordu. Yutmukları boğazlarında kalmıştı.

Gani'nin attığı tohum tutmuştu. Daha ilk günden tutun da, devresi günler evlerin akşamlarına umut azığı oldu. Paşaport'tan sonra köylüler 'kopratif' sözcüğünü öğrendiler. Ve akıllarınca bunun bilincine varmaya çalıştılar. Sonra da köy yalan yanlış bir bilinçte birleşti. Gani'yi günün kahramanı etti. Alıp yedi kat gökyüzüne çıkardılar. "Umut sende" der gibi baktılar gözbebeklerine..

Davulun tersine vuran da eksik olmadı. Ama, umutlular baskın çıkıyordu. Söz Gani'nin idi. Kimse de önünde duramazdı..

"Yakaladım dürzüler ibiğinizden. Ters davul çalmak ne imiş? Onu da ben size gösteririm.."

7

Gani on beş yirmi gün gözükmedi. Nereye gittiğini de açık seçik bilen olmadı. Ama köy, daha doğrusu Alamancı akıllılar derde düştüler.

- Yavu, heç de habar bırakmadan alıp başını gitti.
- Şeherde de yok diyorlar..
- Zahar Ankara'da..
- Fazla parası pulu da yok garibin..
- O işin altından girip, üstünden çıkar.
- Ben Salur Aşireti, Temur soyundanım. Bize yokluk, güçlük keyif verir, derdi..
- Doğrusu da öyle..
- Sattığı tarlanın parasını neyledi aceb?.
- Onu çoktan yemiştir..
- Öyleyse hava alır Alamancılık yerine..
- Para ile imanın kimde olduğu belli olmaz. Herkesin kazanı kapalı kaynar..

Uzayıp gidiyordu konuşmalar. Tırnağından bir kıl payı vermeyenlerin tümü yargıç kesilmişti. Yerden alıp, gökte savuruyorlardı. "Bu Gani deyyusu nereden çıkmıştı? Koca köy ondan mı sorulacaktı? Bir de şarap fabrikası haltını karıştırmıştı. Murtadlığın tüm alâmeti zaten belliydi suratında.. Yüzünde nur-u Muhammedî var mıydı? Yoktu. Çekik burun, dar alın, Tatar yüz.. Zahar bir yerin kaçıntısı."

- Öyle ağam, öyle paşam. Bir veled-i zina devrine geldik. Zencirlerini bıraksalar davar köpeği gibi üstümüze saldırıp, boğup atacaklar hepimizi. Tanrı zulumlarından değil Müslümanı, yedi düveli esirgesin..

Böyle konuşuyordu yaşlılar. Böyle konuşuyordu Alamancılıktan umutları olmayanlar..

Bizim Müslim Ağa ise çoğu kez cami önündeki bu homurdanışlara karşı çıkıyordu:

- İnsan eyi işin, eyi gidişin dostu olmalı.. Ne kötülüğünü gördük Alamancılığın? Giden on beş yirmi kişinin gönderdiği para ile köyün yüzü aklaşmaya başladı. "Bizde yok, kimsede de olmasın," diyorsanız bu cami divarının altında işiniz ne? Gidin heç yoksa bağınıza bahçenize bakın da günahlarınız hafiflesin..

Günün birinde Gani gözüküverdi. Bir "hoş geldin" bayramı yaptılar. Gözünün içine baktılar..

Gani şöyle sağlı sollu göz attı çevresini çevirenlere. Güvençli bir konuşma tutturdu:

- Yiğit olan başkasının ardından atmaz. Sözüm heç birinize değil. Değil emme arkamızdan atıp üfüren çok olmuş. Bize payanda olan da çok. Hep cümleniz sağolun.. Lâkin bir sorum var hepinize: Kimin, kaç guruşunu aldım? 'El elin ölüsüne dın dın diye ağlar.' Bir şehre gidiş, on yirmi gün Ankara'da kalış adamına kaça mal olur? Bunu bilen bilir, bilmeyen de bir tutam mercimek sanar. Dirlik, birlik olsaydı şu köyden kim kaçmak isterdi? Yokluk. Doğru. Canla baş üstüne doğru. Bu yokluğun kuru ekmeğinin üstüne bir de zehir aşı bulaştırırsanız, iki dünyayı da zulum pazarı ederseniz, kim kalır? Kim kalmak ister? Aha geldim, aha gidiyorum şen olasın Halep şehri demişler. Benimki de öyle. İşçi Kurumundan sordum. Sıram ha geldi, ha gelecek. Bizi çekemeyenler sağlıcakla, şenlikle kalsınlar..

Sustu. Sözün ardını bekleyenler donakaldılar. Aralarından biri bağırdı:

- Gani Efendi. Sen bize gereksin.. Tersine davul çalanların sözlerine biz gıçımızı bile silmek. Kötü söz, geçmez akça saabınındır. Güle güle kullansınlar..

Çoğunluk bu sözleri tasdikledi. Gani:

- Sağolun hepiniz, dedi.

Bir diğeri araya sözünü sıkıştırdı:

- Gani Abi kopratiften ne haber?

- Eyi haber, eyi haber. Bu günlük yorgunluğuma bağışlayın.. Meşveret sırası yarın..

Yarın da oluverdi. Duyan duymayana söyledi. Köyün ilk bitişiğindeki bir meyve bahçesinin çimenliğinde kurultay kuruldu. Yetmiş seksen köylü yan gelip, bağdaş kurup yeşilliğe serildiler.

Herkesin gözü, kulağı Gani'de idi. "İyi yakaladım tümünüzü," dedi içinden. "Ahımı alacak günü yaklaştırdınız.."

Yanında oturan iki üç 'kuş kaldıran'dan biri ayağa kalktı:

- Şimdi söz saabı Gani Abim. Allah ayağına ceviz böyüklüğünde taş değdirmesin.. Bizim için, işimiz için ne şehri koydu, ne Ankara'yı, ne Çankırı'yı.. Böyük böyük adamlarınan konuştu. Hepisi köy menfaatine. Hepisi Allah rızası için.. Bakalım Abimiz bize ne hayırlı haber getirdi?.

Sustu ve oturdu.. Beş on kişi:

- Sağol Gani Abi, diye bağırdılar. Alkış tuttular. "Sağol" sözü topluluğun dört bir yanından yenilendi.

Gani yavaş yavaş ayağa kalktı. Gerçek duygularını yüzüne aktarmadı. Kendine inanmışların rahatlığı içinde konuşmağa başladı:

- Hepiniz etimin parçası sayılırsınız. Ben de hepinizin etinin parçası.. Zaten bu köyde dip defteri karıştırsan kanı kanına karışmayan yoktur. Aramızda en uzağımız bile 'köprüden geçerken biri birine gıçı değmiş' cinsinden.. Demek istediğim birimiz et isek, birimiz tırnak..

Lâfı şuraya getirmek için söyledim bunları.. Gıybetime esip yağanlar varmış. Onlara derim ki: "Elime ne tükürdünüz ki, yüzünüze onu çalayım." Ortada fol yok, yumurta yok. Alan yok, satan. yok. Bir hayırlı besmele.. Sonrası, namazı sizin, duvası sizin.. Bu işler benim gibi hasebi nesebi belirsiz bir Tatar piçine kalmaz helbet..

Bakışlarını ağzı açık kendisini dinleyenlerin üzerinde gezdirdi. Birkaçı bakışını saklayıverdi.

Gani üsteledi:

- Ben Temur soyundanım. Babam Guva-yı Milliye artığı idi. Şöyle beline iyice güç gelince 930'lardan sonra atmış anamın rahmine tohumunu.. Piçliğim bu. Yani, Ağamın dölünden düşmek.. Yüzüm Tatar yüzüne benziyorsa onda: da neç gocunmam. Onlar da Türklüğüne Türk, Müslümanlığına Müslüman. Benim boyuma posuma, elime yüzüme kulp takanlar Temur Dedemin mezerinden bir kapak taşı açsınlar da ona sorsunlar. O, iyi cuvap verir..

Çıt yoktu ortada.

- Şarap fabrikası kuralım, demişim. Demedim ya, desem n'olur? Çoğumuz üzümü ya çürütür, ya kokutur, ya da bulursak şarap yapanlara satarız. Oraya satarken hepimiz dini bütün Müslüman oluruz. Sözüm ona "şarap fabrikası kuralım" dersek, tümünden dinden imandan çıkarız. Gâvurun bir teki oluruz. Lânet yağdırılır üstümüze.. Dilerim şu paşa (!) dirliğinden din iman ehli olarak bizi onlar kurtarır.

Bakışı karıştı ve oturdu birden. Kısa bir sessizlik yürüdü ortada. Sonra otuzunda gözüken bir genç kalktı ayağa:

- Gani Abi, dedi, bunun burası köy yeri. Köy yerinde her işin define de vurulur, gasnağına da.. Biri ben isem hayrınan soluyanı parmağınan gösteremem... Her birimizin bir yanı haset fesat makinası. Köy yerinde gayrisini de, daha iyisini de kolay kolay bulmak mümkün değil. Bi-

zim şimdi taşı taşa, başı başa koyacağımız gün. İyi haberlerle gelmişsin köye. Ağzından biraz da bal aksın..

- Yaa, öyle olsun, öyle olsun Gani Ağa, diyenler oldu.

Gani gerilemedi:

- "Keyfin nasıl? Adamına göre," derler. Biz arabamızın tekerine taş koyanlara "eyvallah" çökertirsek, onlar kağnımızı tümünden çamura batırırlar. Bunca gün şehir demedim, Ankara demedim, dönüp dolaşıp durdum. Aceb yaramıza hayırlı bir melhem bulur muyum diye. Eyi haberlerle de geldik. Emme bu kulağımızın ardından kaşıyanlar oldukça bu öküz çift arası yatar. "Yiğidi öldür, hakkını ketmetme," derler. Şu bizim gıybetimize destan yazanların içinde bu işin bir yiğidi varsa çıksın ortaya. Elini değil, ayağını öpeyim..

- Sen tekerimize taş koyanlara kulak asma.. Onlar bilseler iyisini söylerler, dedi biri..

Gani ayağa kalktı yeniden. Boşluğa söyler gibi konuşmaya başladı:

- İyisi, kötüsü şu komşular.. Hepimizin yüreğinin alıp sattığı Alamancılık. Geçmişte kazığı yiyen yedi. "Türkün aklı sonradan başına gelir," derler. Hokümetin de, bizim de aklımız sonradan geldi başımıza.. Daha doğrusu ilk kez hokümetin başı toparlandı. Sonra da bize saab çıkıp, el ellerinde irezil, rüsvay olmaktan kurtardı. Şimdi Alamancılık için dinli devletli iki yol var. Birincisi İş ve İşçi Bulma Kurumuna gayitlenerek sıra beklemek. Ya da hokümetimizin fakir fukara köylümüze bir lutfu olan Köy Kalkınma Kooperatifleri kurarak Alamancılık gontencanı almak.. Bu lâfları daha önce de ettim. Sonra da gittim. Her bir işi aklı eriklerle enine, boyuna görüştüm, konuştum. "Sizin için en kısa yol kopratif yolu," dediler. Bizim köy için de ya tavukçuluğu, ya da tuğla kiremit fabrikasını akla yakın buldular. Nedense şarapçılık onların da aklına yatkın gelmedi. "Şehre üzümlerinizi götürürsünüz.

Nasıl olsa orada alacak şarapçılar var," dediler. Her ne ise.. Bir iki milletvekili ile Köy İşleri Bakanlığına gittim. Bir sürü akıl, bir sürü kitap verdiler. Biz kopratifi kurar, işin yüzde on beşini kendi gücümüzle yaparsak, yüce Bakanlık dört kademede bize seksen kişilik Alamancılık gontencanı tanıyor. Bu dediğim de tuğla-kiremit fabrikası için.. Bana Bakanlığın adamları: "Sen aklı başında birine benziyorsun. Köyüne hizmet gayretin var. Şu tüzükleri müzükleri al.. Aranızda meşveret edin.. Kopratifi kurun.. Sonrasını bize bırakın.. Sizin mum ışığınıza ampul ışığı ile geliriz," dediler. Hepinizin adına "Sağolun," dedim. "Allah evlâdınıza, eyalinize bağışlasın," dedim. "El eli yur, el de yüzü yur," dedim. Böylece döndüm köye..

Çoğunluk cibicik* çaldı.

- Sağol, Gani Efendi, Gani Abi, diye bağırdı.

Sözün bağlantısını bekliyorlardı. Gani onu da ağır ağır sattı:

- Her hisse iki bin. Dört taksit. Beş yüz lira peşin. Gontencandan Alamancılığa hak kazananlar sekiz bin. Yola çıkarken iki binin tümünü öderler. Gerisi on beş ayda.. Benim bildiğim, öğrendiğim bu. Var iseniz tüzük denen bir şey var. Birkaç kişiyi aranızdan bu işe görevli kılarsınız. Gider, şeherde onu hazırlarlar. Verirler Toprak İskân Müdürlüğüne.. Sonrasını da oradan öğrenirsiniz... Benim bildiğim bu kadar..

- Bu işe sen baş olursun, diye bağırdı birkaç kişi.

Gani, umursamazlık içinde boynunu büktü:

- Sağolun, dedi, Aranızdan iki üç kişi seçin. Bu işe "evet" diyenler ilk mesarifat için elli yüz bir şeyler versin. Biz de gidip boyumuzun ölçüsüne bir bakalım..

Sonra bağırdı:

- Şunu da iyi bilin. Bu parayı ilk verenler gontencan başı olurlar.

---

* alkış

Yirmi otuz kişi birden ayaklandı. Ellerinde onluk, ellilik, yüzlüklerle Gani'ye doğru yürüdüler.

- Aha otuz, aha elli, aha yüz. İlk sıraya beni yaz. Yaklaşanları elinin tersi ile hafifinden itti.

- Aranızdan birini bulun. Ona yazdırın, ona verin paranızı..

- Yok, yok. Sen topla paramızı, dediler.

- Ben almam. Heç almam. Adam kıtlığı yok ya.. Alsın içinizden biri kaparoları..

Ortaokulda bir iki yıl çürütmüş Binnaz'ın Ziya'yı kasadar yaptılar. Bin beş yüz liraya yakın para toplandı, "Beni öne yaz" diyenlerin çabaları arasında..

Sonra dört beş görevli seçildi. Şehre gitmeleri için..

Gittiler. Tüzüğü hazırlattılar. Yerel bir gazetede yayınlattılar. Tüzüğün daktilo edilmiş bir örneğini bir tomar gazete ile birlikte sarmalayıp köy yolunu tuttular. Bütün bu işlerde baş kılavuz Gani oldu. Öbürleri Gani'nin aklına, fikrine, şehirdeki itibarına şaşa kaldılar. Köye dönünce de:

- Bütün işler Gani Efendi sayesinde oldu. Ev danası öküz olmaz. Biz, birbirimizi küçültüp dururuz. Gidin de adamın şeherdeki böyükler indinde yerini, yurdunu görün. İnsanın Beydiyarlı olarak göğüsleri kabarıyor.

Gani ilk ortaklar arasında hemen bir toplantı yaptı. Kurucular arasından yedi kişilik bir yönetim kurulu seçildi. Kurul, kendisini Kooperatif Başkanlığına getirdi. Binnaz'ın Ziya muhasip oldu. Kontenjan için ilk yazılanlar arasında sıra numarası çekildi. Birkaç kişi:

- Parayı ben ikinci, ben birinci, ben beşinci sırada verdim, dedilerse de Gani'nin önerisi ile yapılan kur'a çoğunluğu hoşnut etti.

- Adillik böyle olur. Bu adalet böyle sürüp giderse fabrika da tez günün işi. Alamancılık da.. Allah Gani Efendiden, Gani Gardaşımızdan, Gani Abimizden razı olsun. Tuttuğu yol harfi harfine Hazreti Ömer yolu..

Kur'ada şans Müslim Ağa hanesine gülmüş, bir numarayı oğlu Raşit çekmişti. Akşam sofrasında bayram ettiler. Ağanın her zamanki derli toplu yemeğinde sohbet genişledi. Hayal ufukları açıldıkça açıldı. Müslim kahkahayı bilmezdi ama, binbaşısı gibi arada bir kahkaha atması tuttu:

- Yavrularım, bize, köyü milletine kahkaha düşmez. Yakışmaz da.. Köylü milleti ucu yürekten gelmeyen bir gülüş atar arada. Bir de hınzırlığı tutunca bıyık altından güler. Bizim kahkaha atmamız usul dışı emme, neyleyim bugün içimden geliyor. Tanrım hayırlara tebdil eylesin..

Birden durgunlaştı. Bakışı yer kilimine çivilendi. Kendi kendine hafifinden söyleniyordu:

- Dimek para pul istemeyen, kimseye zarı zoru olmayan bir kahkaha da bize haram ömür boyu? Dimek o yönden de kısmet kapısı kapalı bize? Çarkına tüküreyim bu işin..

Sonra yeniden yüzü gevşedi. Tatlı tatlı sakallarını kaşıdı:

- Bu kader işinin içinde bir haltlık var ya.. İşin içinden çıkabilene pravo.. Siz keyfinize bakın. Ben de akşamı kaçırmadan, yatsı namazını da kılıp döneyim. Gine günahlarımızın affını dileyim Rabbimden. Raşit'e de hayırlı yollar açması için dua edeyim..

8

KOOPERATİF haberi çevre köylere de ulaştı. Herkese açıktı tüzük gereği. Çevreden Beydiyar köyünün yollarını arşınlayanlar çoğaldı. İşin altını üstünü soruyor, enini boyunu ölçüyorlardı. Alamancılık cezbesine tutulmuş gözü karalar kooperatif muhasibine beş yüzü sayıp birer makbuz alıyorlardı. Ortaklar yüz kişiye yaklaşmış, kooperatifin yüz bin liraya yakın parası olmuştu.

Gani bankalardan birinde hesap açtırmıştı kooperatif adına. Köyde üç beş bin bir şeyler birikse titizleşiyor, muhasibe:

- Ziya gardaşım, üstünde para tutmak yok. Bir üye de yazılsa para doğruca pangıya gidecek. Hemen oraya yatacak. Yol parası mı, yemek parası mı, otel parası mı? Hemen fiş, hemen makbuz, hemen fatura..

Köylü kalabalığında konuşuyordu bunları. Köylüler de içlerinden: "Ulan, şu Gani ne dürüst adam çıktı. Ne akıllı çıktı. Nerden öğrendin kısa günde fişi, makbuzu, faturayı be gahbenin oğlu?" diyorlardı.

Gani yönetim kurulu kararı ile bir oda tuttu köyde. Pırıl pırıl ettirdi. Dışını cicili bicili boyattı. Sonra, masa, sandalya, dolap, öteberi almak için birkaç kurul üyesi ile şehre gitti. Bir pikap dolusu öteberi ve de tantana ile köye döndü.

Odayı donattılar. Döner koltuğunun üst gerisindeki duvara büyük boy, çerçeveli Atatürk tablosunu kendi eliyle astı.

Köyün tümü "hayırlı olsun"a geldi. Gani'nin üstünde eskiden görülen yalan yanlış gurur ve öbcelik de kalmadı. Yüzü güleç, başı önüne eğik oldu. Daha önce gıybetinde atıp tutanlar kendi kendilerine: "Çok ayıp etmişiz. Günahını, vebalını almışız. Gani Efendi, aslında adamların hasıymış. Neylersin köylülük. Cahallık. Şu cahallık da yaşa başa bakmıyor ki.." dediler.

Gani kooperatif odasının içi gibi kendi giyimini düzeltmişti. Şehirliler gibi giyiniyordu artık. Kısa zamanda efendiliği de az gördüler. "Gani Bey" deyip, işin içinden çıktılar.

Gani Bey'in evi de şenlenmişti. Köy kadınlarının gelip gitmesi eksik olmuyordu. Hem de elleri dolu dolu.. Kimi kaysı, kimi erik kurusu, kimi ceviz getiriyordu.

- Herif, diyordu karısı Gani'ye. Evimizin yolunu bilmeyenlerin, yolda görse hal hatır sormayanların bini geliyor, bini gidiyor. Senin şu ireislik işinden sonra oldu hep bunlar. Gocaları, oğulları şu gâvur işine gayitli olanlar. Kiminin gahamı oldun, kiminin hısımı.. Kiminin emmisi, kiminin dayısı.. Göğsüm kabarıyor, yüzüm gülüyor, içimden de: "Hele fışkılar hele," diyorum. "Bir faydanız olmasa şu kapının eşiğinden heç biriniz adımınızı içeri atmazsınız. Gani'ye işiniz düştü de öğrendiniz evimin yolunu.."

Gani de için için seviniyordu duyduklarına.. Bakışına fazla bir şeyler aktarmıyor, çoğuncası yüzü donuk:

- Garı garı, diyordu. Her şey iyi has. Olacağı bu. İnsan insana işi düşünce yarasını gaşır. Kimse becermeyeceği eşşeğin önüne yem atmaz. Bir bizde değil, tüm bir dünyada usul bu.. "Yiyen ağız utanır," diyecekler de bir şeyler umacaklar senden.. Gelen hedayeye git denmez. Ayıp olur üstelik. Emme heç kimseye umut verme. "Ben

sizin işinizin gayırıcısı olurum," deme.. Aslında bende bir iş yok. Onlar var sansınlar. Eğer bende bir iş olursa ben onlara işin ne olduğunu gösteririm. Sen ağzını sıkı tut. "Olur inşallah," deyip sıyrıl işin içinden..

Konuşmaları dinleyen on üç yaşlarındaki oğluna sevgi ile baktı:

- Her hal, dedi, senin de arkadaşların çoğalmıştır?.

Çocuğun da yüzünde bir sevinç dolaştı:

- Öyle Ağa. Arkadaşlarım bir bollaştı ki.. "Senin Ağan böyük adammış. Şeherde dünya kadar tanıdığı varmış böyüklerden.. Bir lâfı iki olmuyormuş," diyorlar.

Orta yere bir tilki gülüşü dağıttı Gani:

- Haydin bakayım. Beş on ay da siz saltanat sürün.. Ardı nasıl gelir? Onu bugün ben de bilemem.. Beş yüz lira başkanlık maaşı ile beni kooperatife örklediklerini mi sanarlar? Benim de kendime göre bir bildiğim var. Siz yalandan da olsa gün görmeye bakın.. "Başkan garısıyım" diye sağda solda gırışmaya kulak asma.. Enginden sürdür garı milleti arasında örfünü.. Şimdi bizim aşağıdan alma devrimiz. "Üstlerine gurur geldi" dedirtmemek gerek kimseye..

9

İş, iyi tutmuştu. Çevre köylerden ortaklığa katılanların artması Beydiyarlıların işe daha çok bağlanmalarını sağladı. Ve Gani'ye sıkı sıkıya sarıldılar.

Gani sık sık şehre gidip geliyordu. En iyi otelde yatıyor, en iyi lokantada yemek yiyor, işleri ile ilgili birkaç memuru davet ediyor, içkili sofralar kuruyordu. Sonunda ilgili memurlarla da senli benli oldu. İşin içinde yatan gâvurlukların tümünü öğrendi. İster birinci sırada ol, beş on kuruşu gözden çıkarmayınca Alamancılığın yolu kolay açılmıyordu. Bin, iki bin her ne ise.. Kendi hakkı yok muydu? Bütün ilişkilerin aracısı kendisi idi. O, "olur" derse olacaktı her bir iş.. Öyleyse? Öyleyse, bin öteye ise iki bin kendisine idi. "Gardaşım, lâf aramızda. Bir sen, bir ben, bir Allah bilecek. Yolunu kısaltmak, vaktini çabuklaştırmak mı istiyorsun? Bu işe burnunu sokmuş dürzülere üç bin lira vereceksin. Ben araya girip işini yapacağım. Heç biri ne tanınmak, ne de yüz göz olmak istiyor. Dahasını mı sorarsın? Benim ile bile aralarına adam koymuşlar. Herifçioğulları ilen ben de yüz yüze değilim. Bu sözlerime aklın yatarsa hazırlığını yap. Sıranı öne kaydır. El uşağının yapmayacağı, yapamayacağı heç bir iş yok.. Şahan olup gökten turnayı indiriyorlar alimallah.. Bak, tart, düşün. Sonra yavaşından gör beni.. Bu dediklerim de aman ha aramızda kalsın.. Yoksa heç birinizin işine

karışmam. Çekerim kendimi bir tarafa.. İsterim bir iyiliğim dokunsun. Hepsi o kadar.. Şu yüzde on beşlik yatırımı bir becerelim. Hemen ardından yirmi kişi Alamancı.. Bunu da böyle bil.."

Gani üç beş kez bu işlerle ilgili memurlardan biriyle köye geldi. Akşam sofralar kuruldu. Yenildi, içildi. Nutuklar atıldı. Her bir yön güllük, gülüstanlık..

Sonunda Ankaralı yetkililer de Beydiyar'ı şereflendirdiler. Köy ayağa kalktı. Gani Bey Erciyes Dağı oldu köylünün gözünde.

Fabrika için yer saptandı. Tuğla, kiremit için toprak son derece elverişli bulundu. Yetkililer raporlarını buna göre hazırlayınca, o gece bayram şenliği yapıldı konuklar arasında.

Devresi günler orta çapta bir tuğla kiremit fabrikası için hazırlanmış projelerden biriyle işe girişildi. İş uzamasın diye emanet yoluyla temel atmaya geçilecekti. Taşaron, mühendis hepsi sağlandı. Bir bölük temel kazısı yapıldı. Sonra temel atma töreni hazırlığına geçildi.

Gani tantanalı bir tören hazırladı:

- Gomşular, diyordu, şanımıza şerefimize uygun, ilayıklı bir temel atma töreni yapacağız. Tüm bir böyükleri davet ettim. Sayın Köy İşleri Bakamınız, Valimiz, Senatör ve Milletvekillerimiz, Gaymakamımız, Bakanlık yetkilileri, Cenderme komutanlarımız, Adliye mensuplarımız, Daire Müdürlerimiz, Parti Başkanlarımız, daha niceleri bu böyük törenimize davet edildi. Beydiyar köyüne, soyumuzun sopumuzun asaletine uygun olacak bu merasim. Helâllarımız, analarımız, bacılarımız, hepimiz ödevliyiz bu törende. Hanelerimiz birlik olup yemekleri hazırlayacak. Biz de konuklarımızın hizmetine yeleceğiz. Köyümüzün şanı, şerefi, adı yücelecek her bir yönde.. Kuzular, kurbanlar hazırlansın. Mesarifatın bir bölüğü köyden, bir bölüğü kopratiften. İnsanlık, köylülük böyle günlerde belli olur. Masrafı Ziya gardaşım yapacak.

Üç beşiniz onunla bir olup onunla gayret kuşağını kuşansın..

- Emrin baş üstüne, ne dersen biz ordayız, diye bağrıştı çoğu..

Aralarında tekleme homurdananlar da oldu. "Bizim Gani Efendinin teklifatına kopratif ortaklarının yatırdıkları paranın tümünü harcasan yine de yetmez. Ardından da yapı, törenli üç beş temel taşı ile kalır. Bizim etimiz ne, budumuz ne ki böyle derebey ilvanlığı tutturuyoruz? Yok canım, bunların bir halt karıştıracağı yok. Zahar dostlar alışverişte görsün istiyorlar. Bu ne debdebe, bu ne ne saltanat?"

Nisan ayının umutlu, hoş bir gününde temel atma töreni yapıldı. Köy köy olalı böyle şenlikli bir gün yaşamamıştı. Köye giren yollar toz ile kalktı indi gökyüzüne.. Bir icracının, bir particinin jeeplerinden başka araba görmeyen köylüler adlarını sanlarını bilmedikleri araba kalabalığına bakıp şaşırdılar. Tüm bir köy seyrine çıktı gelenlerin..

Bakan gelmemişti ama, Gani'nin dediği diğer davetliler üç aşağı beş yukarı gelmişti.

Kooperatifçiler Valiyi, Senatörleri, Milletvekillerini yarı yolda karşıladılar. Bir iki milletvekili eksikti ama, arkadaşları köy halkına selâmlarını getirmiş, özürlerini belirtmişlerdi.

Söylevler birbirini izledi. Kurbanlar kesildi. Vatana, millete, köye, köylüye hayırlı, uğurlu olması dileği ile temele ilk harç Vali eliyle kondu. Diğerleri Valiyi izlediler.. Ortalık üç beş dakika sürece "hayırlı olsun" uğultusu ile doldu boşaldı.

Çemeni toprağı yeni sarmaya başlayan bir bahçenin alt düzlüğünde uzun uzun masalar hazırlanmıştı. Her ev çatalı, kaşığı, tabağı, daha doğrusu böyle bir konuk topluluğuna sunabilecekleri neleri varsa hepsi ile masa dü-

zenine katılmıştı. Sonunda kiminin tabağı, çatalı, kaşığı, kiminin peşkiri, havlusu değişirdi, yiterdi, eksilirdi. Şimdilik bunları düşünecek kadar duygusallıktan kendilerini kurtaramıyorlardı.. "Ne şeref bize ne şeref.. Hokumatımızın, devletimizin en yüce kişileri ilk kez köyümüzü, soframızı ihya ettiler. Civar bucak köylerin tüm hepiciği hasedinden çatlar. Yakın köylerden gelenlerin heç yüzlerine bakmadın mı? Nerde ise çoğu kalp sektesinden gidecek.. Çatalı, gaşığı kurusun. Onlar yine alınır. Emme, heç bir köye böyle şerefli gün kısmet olmaz.."

Gani'nin konuşması da yüreklerine serin su serpti. "Ne de gozel söze başladı şu bizim Gani Efendi. Ne cevahirmiş.. Sanarsın Hatip Mektebi mezunu. Sanarsın Bölükbaşı.. Belli olmaz. Bir de bakarsın günün birinde mepus olur. Bu tırısı bozmassa, bu oğlanda çok iş var."

İlk harçlar atıldıktan sonra Vali ve ağır konuklar sofraya "buyur" edildi. Daha Alisi, Velisi, Valisi gelmeden bir bölük konuk, Müdürler takımı masaların bir bölümüne kurulmuş, içkilerini 'aşk ile şevk ile' yudumlamaya başlamışlardı.

Masalar birden doldu. Ayakta kalan ikinci takım konuklara yer sofraları hazırlandı. Şerefe kadehler kalkıp indi biteviye.. "Bu köye, böyle insanlara her şey lâyık. Fabrikanız hayırlı, uğurlu olsun. Allah yenilerini nasib etsin. Azıcık şu yumuşak etten daha var mı? Pilav da ne pilav olmuş ya.. Bacılarımın ellerine sağlık.. Dert görmesin elleri.. Yoğurt da koyun yoğurdu. Az yedim ömrümde böylesini.. Bu zamana turşuyu da nasıl sakladınız?. Çok sevdim, çok sevdim sizi.. Şehirde bir işiniz olursa bana uğrayın haa.. Ben filan dairenin müdürüyüm. Her bir işiniz canla baş üstüne.. Şu etten bir iki yufka ekmeğin içine sarın biraz. Hayırlı olsun fabrikanız. Köyünüzün, hepinizin şerefine.."

Gelen konuk arabaları köye giren iki yola yine bir toz çizgisi çizerek uzaklaştılar. Geride çatal, kaşık, tabak, peşkir davası bırakarak... "Benim şu kadar eksik. Benimki şu kadar noksan.."

Yine de köy duyduğu mutluluğun serinliğinde o gece tatlı bir uyku çekti..

10

TAŞARON, işçiler canla başla sarıldılar işe. Temel birden kendini gösterdi.

Para su gibi eriyip gidiyordu. Ters davul çalanlar: "Bizim etimiz ne, budumuz ne ki böyle derebey ilvanlığı tutturuyoruz? Bu ağır mesarifat kopratifin belini kırar. Kendi ne ki budu ne olsun?" diyenler haklı çıktılar. Tören, davet sofrası geldi gittisiyle kooperatife yirmi bin liraya mal olmuştu. Köylü, iş olup bittikten sonra masrafa dirsek çevirdi. Muhtar da: "Zor ilen yakalarına yapışamam ki," deyip işin içinden kendisini sıyırdı..

Gani'yi bir kara düşüncedir aldı. "Ya şu yüzde on beş kopratif yatırımı bitmeden para tükenirse? O zaman eyisinden mitil yorgana sarılırız. Bütün umutlar suya düşer. Ondan sonra kurt. r kurtarabilirsen ırzı kırık takımının elinden yakanı.. Daha şu işten beş kuruş fayda görmeden Alamancılık için sattığımız tarlanın parasını yedik. Vebalı boyunlarına, şu olmam diyesice beş on kuruş yenmişse, onu da muhasip Ziya ile arkadaşları yedi. Şimdi de taş benim başıma düşüyor. Ne yapıp yapıp, yüzde on beş tamamlanmış dedirtip şu yirmi kişilik ilk gontencanı sağlamalı."

İçinin ezikliğini kimseye belli etmedi. Gününün büyük bir bölümü ustanın, taşaronun yanında geçiyordu:

- Aman, diyordu, bir eksiğimiz olup iş aksamasın. Demir mi, çimento mu? Vaktinde söyleyin. Dağlar gibi yığayım yanınıza..

Onlar da:

- Şimdilik var, diyorlardı ama yüzde on beş kolayına tutacağa benzemiyordu.

"Ula, ne bok çukuruna düşürdüm kendimi.. Çık çıkabilirsen işin içinden. Çık çıkabilirsen gayya kuyusundan.." Sonra kendini toparlıyor, içinden konuşuyordu: "Çıkacağım bu işin içinden. Hemi de tüm dediklerimi, düşündüklerimi yapmak gavli şartıyla.. Temur soyluluğu burda gerek adama. Onlarınki dinli olmuş, namuslu olmuş. Benimki namussuzca, dinsizce de olsa çıkacağım bu işin içinden.."

Kooperatif Yönetim Kurulunu topladı bir gün. Çok serin, neşeli gözüküyordu:

- Arkadaşlar, dedi, biz işin yüzde on beşini tamamladık. Ben Bakanlığa gidip heyet getireceğim. Masraf için iki bin lira avans hazırlansın. Bundan sonra da yük Bakanlığın gredisi ile, alacağım yirmi kişilik Alamancılık gontencanından gelecek paranın üstüne biner. Gerisine de Allah kerim..

- Taşaron, gredi almanız için daha çok işiniz var, dedi.

- Onun ne boka aklı erer? Dönsün önündeki işe baksın. Bakanlık, Müdürlük ondan sorulmaz..

- Git, dediler, git.. Taşaronun bileceği, burnunu sokacağı iş değil bu.. Alsın parasını, çıksın dam başına... Ötesine de karışmasın..

Gani devresi gün köyden ayrıldı. Bir gün şehirde kaldı, ilgili birkaç memuru gördü. İçlerinden biri birlikte Ankara'ya gitmeyi kabullendi.

Bakanlıkta işleri ile ilgili yetkiliyi buldular. Sonuç olumlu idi. Teknik iki eleman köye gelecek, yüzde on

beşlik olumlu raporu vereceklerdi. Gani içtendi. Köye bir şeyler olsun istiyordu. Yüzde onu yapılsa ne olurdu sanki? İş yarıda kalıp kooperatif çevreye kötü örnek olursa, tüm bir köylü milleti bu işten soğur, kooperatifçiliğe lânet yağdırırlardı.

Böyle düşünüyordu Bakanlık yetkilisi..

Bu müjdeli deyiş Gani'yi ferahlattı. Hafifinden bir de pavyon faslı yapıp ayrıldılar.

Gerçekten yetkili ertesi sabah iki teknik elemanı görevlendirdi.

Daha devresi günde teknik kişiler Gani ile birlikte köyde gözüktüler..

Köylülerin yüzlerine bir güleçlik geldi. Ne de olsa alttan alta hafif bir homurtu başlamıştı: "Bu iş burda yatar. Alamancılık adaylarının cümlesine baş sağlığı.. Beş yüz lira ile işin içinden sıyrıldıklarına şükretsinler.." Gizli gizli, yavaş yavaş, isimsiz cisimsiz bu sözler yayılıyordu köye.. Şimdi onlar dillerini yutacak, kuyruklarını altlarına alacaklardı.

Teknik elemanlar köylünün gözünü doyurmak için inşaatın enine boyuna bakar göründüler. Bir hiç yoksa rapor verecek değillerdi. Ama ortadaki görüntüye yüzde on beşlik rapor verilebilirdi. Zaten öyle talimatlı idiler..

Köylüler ağızlarının içine bakıyorlardı. Bir 'hoş seda' bekliyordu tümüyle köy. Yetkililerden biri bunu anlamış gibi yanındaki Gani'ye:

- Gani Bey, dedi, kısa bir sürede inşaat iyi ilerlemiş. Hepinizi kutlarım. Bu tempo ile giderseniz iş sezonu bitmeden yapım işleriniz biter. Yalnız makine konunuz kalır.

Gani'ye anlatılmaz bir ferahlık çöktü. Sesi pelezidi:

- Sağolun sayın mühendis beyler, dedi. Her bir şey sizlerin sayesinde. Bize yol gösteren, ışık olan sizlersiniz. Sizlerin bize kol, kanat olmanızla işimiz yürüyor. Ve de yardımlarınızla çok iyi bir sonuca varacağız. Bütün köy-

lüm adına derim ki, sağolun, varolun.. Allah sizleri başımızdan eksik etmesin.. Vatana, millete bağışlasın. Köylüler de bağırdılar:

- Sağolun, varolun.

Sonra sürekli bir alkış tuttular.

Mühendisler sevgi ile gülümsediler..

Böylece köylünün umut bıçağı yeniden bilenmiş oldu..

Yemek sonu konuklarını yine alkışlarla uğurladılar. Gani yetkililerle birlikti. Ankara'ya kadar, raporun Bakanlıktan sonucunu alıncaya dek peşlerini bırakmayacaktı.

Yol boyu mühendisleri göklere çıkardı. Çoğu kez duygusal yönlerini kaşıyordu. Köydeki yokluktan, sefaletten, perişanlıktan söz açıyor, ikide bir:

- Gözü kör olsun yokluğun.. Tüm bir belâların başçavuşu o.. Sefilsek, ehlâksızsak, haşavuzdan namuzsuzsak, bütün bunların dabanı yokluk. Ta Osmanlıdan bu yana devleti de, hokümeti de dönüp köy yönüne bakmamış, ırgat tarlası görmüşler köyü. Südü az çıksa da sağmal inek görmüşler köylüyü.. O almış buna vermiş, öteki almış berikine vermiş. Bakmışlar un çuvalı. Vurdukça tozuyor.

Sözlerinin genç mühendislerin hoşlarına gittiğini sezinliyordu, içinden: "Aceb şunlara İşçi Partisinden de söz açsam hoşlanırlar mı?" diye söylendi. Daha kendi içinde bir sonuca varmadan elinde olmaksızın sözlerini sürdürdü:

- Bizim buralarda pek taraf tutmadı emme, umut İşçi Partisinde.. Bizim gibi sersefilleri gurtarırsa bu parti gurtarır. Emme gel gör, anlat şu köylü milletine... Fayda nereden gelir, zarar nereden gelir? Gel anlat bunlara. Dinimizi gurtarmış Gırat. Bizi dünya yüzüne çıkarmış. Şimdi de onların kökten süren filizi deyi hepiciği Adaletçilerin peşinde. Gurtardıkları köylüye bakın beyler.. Bir

ipliğini çeksen kırk yaması birden düşüyor. Açlıktan nefesi kokuyor. Alamancı olacağım diye birbirini kırıyor. Dinini, dilini, huyunu bilmediği gâvurun yanına, uşaklığına can atıyor. Gözü kökü, umut direği tarlasını içi kan ağlaya ağlaya satıyor. Ben de sattım Alamancılık için sulu tarlamı. Her gece rüyama giriyor göz kökü tarlam. Kuru tarla adamın rüyasına girer mi? Sabahlara dek samrandırır mı? Belkim içinizden böyle bir soru geçer. Giriyor beyler. Hemi de evlâttan, eyalden, anadan, atadan önce..

Mühendisler duygulandılar. Sevgili bakışlar uzattılar Gani'ye. Gani sözlerinin yer tuttuğunu anladı:

- Efendim, köy bir garib yer oldu şimdi. Bir yıl, iki yıl öncesinin köyü değil. Beş on Alamancı var bizim köyden. Onlar gideli, anasına, babasına, gardaşına para göndereli bizim paralar pul oldu. Kara kartal gibi çöktüler üstümüze. Alamancının ağacı karşına dikiliyor: "Bukeçteki tarlana ne istiyorsun?" "Satmam." "Sen bilirsin.. Sen bilirsin emme vereceğim parayı bir daha düşünde bile göremezsin." "Neymiş vereceğin para?" "On bin." Daha bir iki yıl önce iki bin lira etmeyen tarlana on bini basıyor. Şu paranın silip süpürmediği heç bir şey yok. Gâvurun yüzü tatlı. Sen de içinden: "Bu parayı bir daha nerde göreceğim? Nerde bulacağım?." diyorsun. Basıyorsun tapuda imzayı, möhürü.. Keyfine göre, yaşına başına göre bir dalga tutturuyorsun. "Ya Alamancı olurum, ya da kasabada bir arsa alır, iki göz bir şeyler otuttururum," diye bir havaya giriyorsun. Alamancılık işi bekle babam bekle.. Kasabada ise, o sattığın gözünün kökü tarla karşılığı bir avuç arsa vermiyorlar. Ev bark yapma nerede?. Avucunun içini yalayıp oturuyorsun. Kız karyola istiyor. Gelin tezekten yılmış, Aygaz istiyor. Karı radyom lambası.. "Şu şuraya, bu buraya" derken bir de bakıyorsun ki eline sağlık. Veladdalin, âmin.. Para kül ufağı olup uçup gitmiş

elinden.. Gine 'kevene zorlamaktan' başka çare yok.. Hani şu 'kevene zorla' dedim ya, anlatayım öyküsünü.

Teknik yetkililer güldüler. Yürek dolusu bir hoşlukla:

- Anlat, anlat dediler.

- Efendim, bir Alevi köyüne Dede gelmiş. Vakit kışın bir yarısı.. Garib köylülerden birinin samanı da ha bitti, ha bitecek. Köylü kendi kendine: "Şu Dedeyi evime davet edeyim. Konuğum olsun. Belki iyi bir yanına gelir, dua eder de saman bereketlenir." Kapıp almış köylünün elinden Dedeyi. Allah ne verdi ise varını yoğunu sofraya sermiş. Yenmiş içilmiş. Söz arası köylü: "Mohterem Dedem," demiş, "fakir kulunun senden bir istirhamı var. Size her şey ayan beyan. Kış bu yıl zorlusundan gidiyor. Yığdığımız saçkı saman haşavuzdan öküze, eşşeğe yetmez oldu. Gelecek günlerin önü açık. Bir dua etsen de, kerâmet buyursan da samanlığa bereket uğrasa.." Dede kendini biliyor. Olmayacak duaya "âmin" diyecek cinsinden değil. Değil emme serde Dedelik var. "Bu iş olmaz," diye başından atıp savamaz. Heç kendini bozmamış. "Olur evlât," demiş. "Olur emme, biz önce şu samanlığı bir görelim.." Köylü sevinmiş. Işık tutmuş Dedenin önünce. Varmışlar samanlığa. Dede alaca aydınlıkta bir de ne görsün?. Ortada üç beş kalbur saman. Köşede de bir yığın keven kırması.. Köylü milleti tarlasında, dağ bayırda bulduğu dikenli keven otunu çoğu kez eli haşlana haşlana toplar. Bir döğenden geçirir. Yığar samanlığının bir köşesine. Ve de bir yetmezlik olursa, çarnaçar öküzüne, danasına verir. Hal-i keyfiyet bu.. Dede bir, bir daha bakmış samanlığın sağına soluna. Olan, bulunan bu.. Köylünün omuzunu okşamış: "Evlât," demiş, "ben dua edeyim, edeyim emme, sen yine de kevene zorla.." Dedenin dediği gibi, tarlayı satıp savanın elindeki beş on kuruş, beş on bir kaşla göz arası eriyip gidiyor. Dağ bayır kıraç tarlada yeniden düven öküzü oluyor. Yani diyeceğim, kevene

zorluyor. Kimi de işin üstüne üstüne varıyor. Bir tarla yetmedi mi, ikincisini satıyor. Köyde söğüt, kavak bol. Herkesin var elli yüz dene. Kökten deviriyor yirmi otuzunu. Götürüp yıkıyor kasabada aldığı arsanın üstüne.. Arsa dediğin de ne? Kıçı kırık bir tarla parçası.. Köy yerinde senin altunun bakır oluyor. Herifçioğlunun kasabadaki bakır tarlası altun.. Dirhemine baha yetmez. Hal-i keyfiyet bu efendi beylerim... Bu yurdun dirliği, düzeni bu. Heç yok ise bir bölüğümüz sayenizde Alamancı olursa, köyün dirliği dengeleşir. 'Dırdır' azalır. Paranın girdiği yerde 'hırgür' biter..

Sözünü sürdürüp durdu Ankara'ya dek. Genç mühendisler de içtenlikle dinlediler. İkisinin de bir kök ucu köydendi. Toplum nedenlerine eğik sevgili yürekleri vardı. Halklarını, insanlarını seven bir gönül yapısına sahiptiler. Duygulandılar, düşündüler. Aslında biliyorlardı nesnelerin altında yatan nedenleri. Bu çıkmazlığı biliyorlardı..

Gani onları değil, onlar Gani'yi davet ettiler akşam yemeğine. Yediler, içtiler, tozdular. Ve devresi gün olumlu raporu Şube Müdürüne sundular.

- Sen git Gani Efendi, dedi Şube Müdürü. Çok yakında yirmi kişilik ilk kontenjanı İskân Müdürlüğüne bildiririz. Müdürlükle ilişki kur...

Yerlere kadar eğildi Gani. Müdürüne, mühendislere, tüm ilgililere teşekkür etti. Bakanlığın koridorlarını, merdivenlerini büyük bir alçak gönüllülükle tüketti. Caddeye çıktı. Başı birden dikleşti. Kalabalığı, geleni geçeni, karşısında dağ gibi boy vermiş apartmanları umursamadan bir süre yürüdü. Kendini, kendiliğini buluyordu içinde. İnsan olmanın, bir polat demiri eğmenin, başarının büyük gururunu. Asil, saf, yunmuş yıkanmış, ipek teli duygularını elli yüz adımda tüketti. Yeniden kurtluğuna döndü. "Eh, hınzır takımı, şimdi okudum canınıza.."

Uzun uzun söylendi. Köylüden ahını alacaktı. "Herkes birbirine zulum makinası. Ben de bu makinada bir dişliyim. Döndükçe ahımı alırım. Bana "piç" diyenlerden, "Tatar artığı" diyenlerden, beni adam yerine koymayanlardan, adımı üçkâğıtçıya, vurguncuya çıkaranlardan, tüm hemi de tüm hepisinden alırım ahımı..."

O gün şehre döndü ilk otobüsle. Müdürlüğe uğradı:

- Ne yaptın? dediler.

Saflaştı yalandan:

- Ben kimim ki, ne yaparım?. Efendileri getirdik, efendileri götürdük. Bizimki teşrifatçılık.. Köylü milletine de başka bir iş düşmez ki..

- Hiçbir ipucu alamadın mı?.

Güldü:

- Sanarsınız ben hakimim, onlar da zabıt kâtiplerim.. Ben bir mübaşir bile olamam onların yanında.. Heç yoğisem mübaşir verilen gizli bir kararı kapı kıvıklığında duyar. Getirdik, götürdük. Hepsi o kadar.. Başka da bir bildiğim, bileceğim yok. Gayret sizden, himmet sizden olur. Arada bir gıdıklarsınız Bakanlığı.. Oldu olmadı her ne ise tezleştirirsiniz alınyazımızı..

İki üç memur Müdür odasında birlikte dinliyorlardı Gani'yi. Gani sözü kesince dağıldılar. O da fazla durmadı. İzin diledi Müdürden..

Öğle paydosunda Müdüre en yakın memuru buldu. Senli benli idiler zaten:

- Akşama Kent Lokantasına davetlimsin. Orada öyle konuştuğuma bakma. Çok diyeceklerim var sana..

Akşam üzeri buluştular. Kıyı bir masada rakılarını yudumlamaya başladılar. Ağzı da ne güzel alışmıştı rakıya.. İyice söz gücü kazanmak için bir iki kadeh üst üste dipledi. Yürek gücü arttı. Aklı ışıdı. Öteden beriden sözleri silkeleyip asıl diyeceğine geldi. Ankara yolculuğunu şöyle bir özetledi:

- Arkadaşım, diye sürdürdü sözünü. Seni kendime yakın biliyorum. Bu işin ardını birlikte alacağız. Meyvesini de birlikte. Sen, ben, Müdür Bey. Benim dairede söylediklerime kulak asma. Öbür iki memurun işten hemen haberleri olmasın diye lâfı öyle yuvarladım. Aslında yirmi kişilik gontencan hazır. Üç beş güne kalmaz haber gelir size. Yazısı ha yazıldı, ha yazılacak. Şimdi ben derim ki, bizim köylüler Alamancılığa nereden açık kapı bulsalar üç beş haraç verip oradan dalacaklar. Hepsi yarış atı gibi gemli, iştahlı, hazır. Hemi de alışık. Yol görünüp de sağa sola kaderince terlemeyene ben rastlamadım. Sizin heç bir şeyden haberiniz olmayacak. Kimseyi sizinle yüz göz etmeyeceğim. Karşı karşıya getirmeyeceğim. Ben bile çoğu kez perde arkasında kalacağım. Emme avımızı alacağız bunlardan. Ne alırsam iki size bir bana.. Benim sizden istediğim gontencan haberi Bakanlıktan gelince beş on gün gizleyin. Ağırından ulaştırın haberi bize. Ben zaten köylüyü uyartmam. Ön sırada ağzı, sırrı bek olanlara açarım. Parayı kimden alacağımı bilirim. Direnen olursa listede yer değiştireceğim. Sen de size verdiğim sıra listesinde indirme, bindirme, kaydırma yapacaksın. Hepsi bu.. Bir dava güden köylü olursa kayanın en serti nerde ise gidip ona çarpsın.. O işin ardını alacağım diye üç beş sene buralarda dava atı koşturacak değil ya.. "Bunda olmadıysa öbür gontencanda sıram gelir," deyip susar. Oturur oturduğu yerde.. Sen o yönden heç bir küşüm* duyma. Tereyağdan kıl çeker gibi sessiz, soluksuz, hırıldısız, dırıltısız bu işin içinden çıkmak bana düşer. Ve de sayenizde çıkarım bu işin içinden..

Memur pek iştahlı görünmedi:

- Gani Efendi, dedi, seni çok severim. Ama beni bu işlere bulaştırma. Müdürünen de senli benli bir halim yok.. Onun da bulaşacağını sanmam. Yalnız iki köylü sık

* endişe.

sık evine uğrayıp hanımına yalvarıyormuş: "N'olur yenge hanım, ayağının türabı oluruz. N'olur Müdür Bey ilk sıradan bizi Alamancı etsin," diyorlarmış. Müdür de: "Hanım başımın etini yiyor. Gani Efendiye söyleyelim de yüklü bir kontenjan gelirse şu iki köylüyü aralarına katsın. Bizdeki listeyi de ona göre yenileriz," diyor. Bir de benim, daha doğrusu bizim hanımın başının etini yiyen biri var. Sizin kooperatif ortaklarından. Ama sizin köylü değil. Bitişik köyden. O da bizi yorar durur. Sen bu işlerimizi yap. Ardına da sen karışma.. Biz hiçbir şey bilmemiş olalım. Bakanlıktan liste gelirse üç beş gün sallaması kolay. Fazlası mümkünsiz. Öbür memurlar da kurt gibi. Hep birbirimizin pundunu bekleriz. Kündeden atmak için.. Onlara da gelip giden köylü eksik değil. Ama liste Müdürün elinde. Kimin ne sırada olup olmadığını bilmiyorlar...

Gani'nin yüzü kırıştı. Sonra kendini toparladı:

- Vallaha eyiliğiniz için söyledim bunu.. Aldığınız maaş ne? Şimdi her bir yön 'gücü gücüne yetene' oldu. İltimasın, rüşvetin türküsü yedi kat gökyüzünü tuttu. Bal tutan parmağını yalar. Siz bilirsiniz.. Ben sizin dediğiz üç kişi için birlikte listeyi tazelerim. Siz de benim dediklerimi aşağı yukarı kaydırırsınız. Sona kalan davanın... Ben de ne köyde, ne Kooperatif Başkanlığında kalıcılardan değilim. Beş yüz liraya yük beygiri ettiler beni.. İşimi gücümü, bağımı bostanımı çoluk çocuğun eline bıraktım, İlk gontencandan, ilk 'eyvallahı' çekecek ben olacağım. Bu dürzüler için sattığım tarlanın parasını sağda solda yedim. İkinci suluyu da satıp geride kalanları kıraç, bayır tarlalarda sap kağnısının öküzü gibi inletemem.. Yarın ölünce sinime işedemem. Benimki harcadığım paramı onlardan istemek. Hani kim, sizin de bunca emeğiniz var. Üç beş olsun karşılığını alın.. Madem böyle istiyorsunuz, öyle olsun.. Biz birbirimizden razı olalım. Gerisi kolay..

Kahvelerini içtiler.

Ertesi sabah Gani, Müdürün evini boyladı. Müdür kahvaltı yapıyordu. Gani'yi masaya "buyur" etti. Bir çay istedi sadece. Saygılı saygılı söze girdi:

- İlk partiden iki kişilik yer emrediyormuşsunuz. Canla baş üstüne.. Birkaç da benimkilerle birlikte sizdeki, bizdeki listeleri yenileriz..

Müdür umurs maz gözüktü:

- Vallaha dedi, yengenin başının etini yemişler gele gide. Biz de çaresiz "olur" dedik. Hepsi bu..

- Baş üstüne Müdürüm. Her bir emrin canla baş üstüne..

Müdürün davranışlarıyla 'onay'ı almıştı Gani. İzin diledi. Bakanlığın yazısı beş on gün sümen altı edilecekti.. Gani de hiç gelip gitmeyecekti şehre..

11

GANİ'nin köye döndüğünü duyanlar kooperatif odasını doldurdular.

- Mücdeli, gönül açan bir haberin var mı Gani Efendi?.

Gani yüzündeki çizgileri keskinleştirdi:

- Gomşular, dedi, şimdilik bir şey diyemem. Mühendis beylerin kendilerine göre ölçüp biçtiklerini hesaba vurmaları varmış. O da üç günde, beş günds olmazmış.. İş sırasına girermiş.. Şu Alamancılık çıkalı her bir yön gopratifçi kesilmiş.. "Bizim iş tamam" diyen, "yüzde şu kadarını tamamladık" diyen soluğu Bakanlıkta alıyormuş. Raporcu için sıra bekliyormuş. Biz yine Ankara'daki birkaç böyüğümüz sayesinde ne sıraya girdik, ne kuyruğa.. Meğer onları alıp buraya getirmek zorların zoruymuş.. Mühendis Beyler giderken anlattılar bunu. Diyeceğim biz lutfa uğrayanlardan olmuşuz. Yolu kısadan kestirmişiz.. Bu kadarına şükür. Bunca zaman bekledik. Bir iki ay daha bekliyelim. Sonu iyi çıkacak inşallah.. Bakanlıktaki yetkililer beni umutlandırdılar. Lâkin Angara'daki her böyüğün bize namuslu faydası olmuyor. El altından listede de gaydırma yapmaya çalışıyorlar. Daha doğrusu kendi bildiklerine göre liste yaptırmak için sağı solu zorluyorlar. Olur mu olur... Emme ben bu işlere pabuç bırakacak cinsten değilim. İşin içinde sonuna dek direnme var.

Var ya, ortada bir de el var. El mi yaman, bey mi? El yaman. Yaman olmaya el yaman. Onlar da elin dürzüleri işte.. Yine siz gönlünüzü ferah tutun.. Evelallah zâyiatsız süreceğiz bu yolu. Bize şimdilik sabır düşüyor..

Köylülerin yüzleri buruştu:

- Bir iki ay beklemek ne ise ney.. Elinen gelen düğün bayram. Emme sağın solun işimize burun sokması ne oluyor? İşi niye tabanından karıştırıyorlar? O beylerin keyfi olmazsa daha da kötülükleri dokanır bize.. Deveyi kuyruğundan çevirmekten de zora sarar işimiz.. Lânet olsun, iki üç sıra kurbanı verelim de kağnımız çamura oturmasın.

Bu sözler köylülerce onaylandı. Bu onay Gani'nin de işine geliyordu. Yarın yapacağı yeni tertiplemenin vebalini Bakanlığın sırtına atar, işin içinden daha kolayına sıyrılırdı. Üstelik: "Ben senin işini yapacağım," dediği dört elle sarılırdı kendisine.. "İşim kolaylaşıyor," dedi içinden..

O akşam geç saatlere kadar uyuyamadı. Yatağın içinde dönüp durdu biteviye.. Sağında yatan yorgun karısı birkaç kez uyandı:

- Herif niye uykun tutmadı? dedi. Ne dönüp duruyorsun?.

Gani yarım bir "of" çekti:

- Garı, aklın ermez, gücün yetmez. Derenin bu yanındaki helik taşları karşı kayalığa taşıyorum. Oradan da kulünk ile kaya söküp bu yana getiriyorum. Anladın mı niye yorganı, çarşafı birbirine kattığımı?.

Kadın önce içinden konuştu: "Bu iş çıkalı herifin nefsi de azaldı bana karşı.." dedi. Sonra yarı uykulu seslendi:

- Yükün ağır. Erliğinin azalmasından belli. Yavan yaşık bir şeylere şükredip kendimize bakıyorduk. Şimdi ellerin kağnısına koştun hepimizi.. Yine de Mevlâm işini, gücünü rast getirsin. Başka ne derim ki?...

Ve kadın uyudu. Ama Gani'nin aklını dağıtmıştı. Şöyle bir yarım soyup 'icabına bakmak' geçti aklından. Sonra vazgeçti. O işleri düşünecek, yorgun düşecek günler değildi bu günler.. "Göz avda, el tetikte geçmesi gerekli günlerdeyim. Hele sen şu işin bir sonunu al. Bir Alamanya yolunu tut. Garıdan, kızdan bol ne var o zaman?." Kısık lamba ışığında gölgelerin büyüttüğü yüzüne baktı karısının. Söylendi: "Gitmeden seni de doyururum eyisinden.. İzinli döneceğime yetecek kadar.."

Elinde olmaksızın güldü. Bir süre durgunlaştı. Duygululuğundan rahatsız oldu. Aklını yeniden başına, işine topladı.. "İlkin işi sıradan, nizamdan çıkarmamaya çalışayım. Muhasip Ziya da sırada. Köylünün beş onunu ona havale edeyim. "Kırk kişi pay istiyor," desin. Bir ucunu Bakanlığa bağlasın. Kimsenin babası hayrına solumadığını anlatsın. "Bizimki bir aracılık. Sizin iyiliğiniz için kuş kaldırıcılık," desin. "Bu bir iki bini vermezseniz işiniz zora sapar," desin. Zaten köylü milleti yılgın. Bakanlığın da işe karıştığını sanmaları akıllarının içine tükürdü. İş, heç bir zora varmadan "canla baş üstüne" der her biri. Bu işin üstesinden gelmek kolay. Ben yarın ilk kez Müslim Ağa'yı kaşıyayım oğlu için. Sonra filan, filan, filan.."

Konuşmaları yüreğini doyurdu. Uykunun yavaş yavaş basan ağırlığına fazla dayanamadı. Biraz sonra bir horultu doldurdu odayı...

Sabah dipdiri kalktı. Gem almış atlar gibiydi. Karısının önüne sürdüğü çorbayı kaşıkladı. Evdekileri bostana yolcu etti. Dometesin, patlıcanın, biberin şitil zamanıydı. Bu yıl işler karısına kalmıştı. O da bakla, pancar dikerek, bel, çapa sallayarak adamlıktan çıkmıştı. Karısı, oğlu işin ardından yetişemezse amele tutardı. Olup biterdi her bir şey.

- Siz varın bostanınıza, dedi. Ben de kopratifin kilidini açayım..

Yol uğrağı Ziya'nın evine girdi. O da avluda tembellikten sabah sabah geriniyordu.

- Sen de mi benim gibi yarım uykulusun yoğisem?.

Ziya "buyur" etti:

- Ne yarım uykusu? Uyku çokluğundan uyuşup kaldım zahar.. Er akşamdan gün ışığına dek. Bir ara gopratif aklıma takıldıysa da kişeledim. Köylüsü batsın. Şanı şerefi batsın muhasipliğinin.. Ayda senin aldığın beş yüz, benim aldığım iki yüz. Eyisinden bir kuzu bile vermiyorlar iki yüz gaymaya.. İşini, gücünü, tarlanı tapanını kulak ardına atması da cabası.. Sen de Angara'ya gittin geldin. Heç bir hayırlı haberin yok. İşimizi ilk yirmilik gontencandan hallederiz diye çekiyorum bu çileyi. Yoksa, çiftin tutağı kırk bin kerre evlâ.. Sen de, ben de çoluğa çocuğa bıraktık bağı, bostanı.. Bu dürzülerin işi olursa başımıza tüy mü dikerler sanarsın?..

Ziya kendi ayağı ile gelmişti Gani'nin söz kapısına. Birden sözü kapıverdi:

- Bu deyusların işi olursa başımıza tüy dikmezler. Bir iki gün "Sağol, Allah razı olsun. Her bir şey sayenizde," derler. Üçüncü günü de sülâlemizin altından girip üstünden çıkarlar. Ben onlardan eyi miyim? Sen onlardan eyi misin? Haşa ve kellâ. Aslında heç birimiz bir gayrimizi bir el üstten tutacak halde değiliz. İmamı da bu, hocası da bu, hacısı da bu.. "Üç kuruşum var" diye ilvan ilvan salınan, akıl hocası geçinen rafazı takımı da bu.. Sen de bu, ben de bu.. Kimi kimseye şekva edecek halimiz yok heç birimizin.. Hepimizinki tilki siyaseti.. Hepimizinki 'Çerkez gıvgıvı'.. Senin dediğin gibi hiçbiri başımıza tüy dikmez. Bunu böyle bildikten sonra, eyi dinle beni. Şimdi biz 'kiminin hay gününde, kiminin pay günündeyiz'. Kimseye bir şey çıtılatmadığıma bakma. İş senin, benim, bir de haraççı dürzüler için eyi gidiyor. Şunu sana mücdeleyim: Alamancılık için uğrun uğrun bavulunu hazırla.. Anayın, karının bilmiyeceği bir şekilde..

Sonra omuzuna dürttü Ziya'nın. Güldü. Uçlu bir sigara uzattı. Bir de kendi yaktı. Ziya duyduklarının şaşkın heyecanı içindeydi. Sözün arkasını bekliyordu her haliyle..

- Bir çay hazırlasın mı gelinin? diyebildi sadece..

- Olur, olur. Diyeceklerimizi mabeynimizde, ırzı kırıklardan uzakta konuşup bir yere bağlamak daha iyi..

Yukarıdan, aşağıdan, sağdan soldan hiç kimse görmesin diye hayatın dip köşesine serilen kilimin üstüne sığındılar.

- Bak Ziya, küçüğümsün emme kardaşım sayılırsın. Kader denen orospu ikimizi bir deliğe soktu. Eni, boyu ne kadardır bilinmez. Emme ve lâkin birlikte epey yol alacağa benzeriz. Evvelim, Alamancılık yolumuz bir. Paşaportmuş, Müdürlüğü imiş, Kurumu imiş, her bir yönde senin işini ben halli fasla sokacağım. Yol, ilk kez ikimize gözükecek. Arda kalanın canı çıksın.. Bugüne bugün koyun güder gibi işlerini ben güdeceğim. Yirmilik gontencanı sağlam kazığa bağlamış sayılırız. Yalnız bir yığılı taş, bir canlı diken var ortada. Adını, sanını bilmediğim dürzüler adım başı dizilmişler. Para isterler. Bizim de gidişimiz buna bağlı. Örf, âdet yerine geçmiş. Zenginin fitre, zekâtı gibi.. "Hamama giren terler" diyorlar. Bizim gontencancılar da hamamlık. Terlemezlerse olmaz. On beş, yirmi kişilik izin kaadı geldi gelecek. "Bana yol açılsın" diyen de terleyecek.. Çok bir şey değil. İki bin. Bizim kıçıkırıklardan toplayıp sağdaki soldaki boynuzlulara aktaracağız. Bize kala kala kâat paranın kiri kalacak..

Gelen çayı, bir daha avurt dolusu yudumladı:

- Yook, o kadar değil. Sana, bana da iki üç bir yol parası kalsın. Biz de temelli, tabandan el pezevenklerinin 'kuş kaldırıcısı' değiliz ya!.

Bir uçlu sigara daha uzattı Ziya'ya. Çayları üçlediler.

Güneş yükseldikçe tedirginlikleri artıyordu. Gün ışığı kendilerini dinliyormuş gibi bir duygu oturmuştu yü-

reklerine... Suçluluklarını sanki yüzlerine vuracak gibiydi güneş.. Sözlerini birden bağlayıverdi Gani:

- Bir gelen giden olmadan, bizi meşveret üzre kimse görmeden lâfı kazığına bağlayayım. Şu adını vereceğim beş kişiyi göreceksin: "Hal-i keyfiyet bu. Elin uşağı sıra mura bir şey tanımıyormuş. İpin ucu beş sekiz itin elindeymiş. Sen sıranı yitirmek istemezsen, tez günde Alamancı olmak istersen, iki bin lira verecekmişsin. Bunu da sağ elin verirse, sol elin görmeyecekmiş. Birine bir lâf edersen paran geri verilirmiş. Sonra da kısa zamanda Alamanya yerine kulağının ardını görürmüşsün..." Senin işin bu kadar Ziyam. Asıl böyük hamballık benim sırtımda.. On Alamancıya da ben hendek atlatacağım.

Ayağa kalktı:

- Ben kopratife varayım. Sen sonra gelirsin. Bugün oralarda gözükmesen de olur. Benim dediklerimi bir bir kolla..

Gider ayak Gani, Ziya'nın ceketinin yeniden tuttu:

- Üç dokuz üzerine tamam mı?.

- Hemi de gavisinden, tamam..

Gani'nin işleri bugün hep yolunda gidiyordu. Dik yokuştan dereye doğru inerken Müslim Ağa çıktı karşısına.. Karşılıklı 'selâmı' çökerttiler. Müslim yaşına göre daha ilgili, daha saygılı görünmeye çalışıyordu. Oysa Gani de bir saygı üstelemesi yaptı. Hal hatır sordu. Sonra:

- Vaktin var mı Müslim Emmi? dedi.

- Sana vaktim olmaz da kime olur Gani Efendi yeğenim?.

Köylü kalabalığı henüz ortalarda görünmüyordu, isteksiz adımlarla sokak ucunda gözüken tek bir köylü, dere yolunda gölgesini yitiriyordu.

Gani:

- Emmi, vaktin varsa bir tenhada iki çift sözüm olacak sana, dedi.

- Vakitten bol ne var. Seni yormazsam şurada bizim cevizliğe gidelim..

Cevizlik büyük bir gölge ile durgun duruyordu. Belki Temur soyunun ilk kuşakları dikmişti bunları.. Bir ceviz diğer bir cevizin boşluğundan yararlanıp kucaklamıştı ilk yarım gök aralığında boşluğu.. Toprağı güneşe hasret bırakmışlardı. Toprak güneşi görmek için yaprak dökümünü beklerdi. Ama ne yazık ki salkımlar biçiminde düşen yapraklar bir anda üst üste yığılır, son güzün güneşinden de toprağı yoksun bırakırlardı.. Tek bir teselli, tek bir umut kalırdı ortada. O da, ev kadınlarının tandırda yangı yapmaları için ceviz yapraklarını toplamaları.. Böyle bir güne ulaşırsa gün yüzünü görürdü toprak..

Cevizliğe gelip yerden de, gökten de görülmez bir köşeye bağdaş kurdular.

Müslim Ağa heyecanlı. Gani donuk..

Şaşkın Müslim, bir söz açacak gücü bulamadı kendinde. Bekledi.

Gani ise sigara yakmış, bakışını koyu gölgelere tutsak vermişti. İçinden konuşuyordu: "Ulan kerhaneci Gani, ulan rafazı, ulan murtad! Şu şeker gibi Müslim Emmi'den de haraç alınır mı? Senin yaptığın, ne dine, ne imana sığar. Değil Müsümanlığa, dik gâvurluğa da sığmaz. Gomunisliğe de sığmaz. Ulan, sen ölü soyucu musun dürzü? Sana hayır mı getirir bu yezitliğin?"

Birden ayağa kalktı. Yüzündeki belirtiler durmadan yer değiştiriyordu. Bahçenin karşı duvarının köşesine doğru yürüdü. Ağaçları Müslim Ağa'ya karşı siper alıp duvar dibine sidikledi. Edepli edepli Müslim Ağa'nın yanına dönerken içinde yeni bir konuşma türedi: "Sen kusura bakma Müslim Emmi.. Senin yerine babam da olsa benim başka bir şey yapacağım yok.. Bu dünyanın işlerinin şartı şurtu bu.. Herkes öküzünün derisinden bir geyimlik çarıklık verecek.. İcat eyleyenin sinine köpekler

sıçsın.. Her belâ keşkelerim keşke başınızda benim gibi olsa.."

Bu iç konuşmasının doyurganlığı içinde yeniden Müslim'in yanına oturdu:

- Emmi, dedi, ben seni babam, atam gibi severim. Hörmet ederim. Şu dünyada bir eyilik olursa daim, ilk evvel sana, hanene olmasını isterim. Allah bugünü de bana gösterdi. Dün köye gelişimde herkesin ayağı almasın diye mahsustan, yalandan davulu altından tımbırdattım. Hal ve keyfiyet heç de öyle değil. Ben beş vakit namazına, dinine, imanına, namusuna sığınarak sana bir sır veriyorum. İş oluruna binmeden tarafınızdan bir 'çıt' çıksa, her bir şey yıkık duvar altında kalır.

- Yook, namısıma, diye söze karıştı Müslim. Hem şerefime, hem dinime, imanıma..

- Zaten her bir şey namıssınıza emânet.. Ben kendim için söylüyorum. Bu günlerde faydamız namıslılığımızda..

"Aceb birileri mi var?" der gibi sağa, sola, dere kıyısına baktı. Sesini daha da alçattı:

- Gözün aydın, senin Raşit Alamancı..

Müslim:

- Oh. Allah'a şükür, diyecek oldu.

- Sus, dedi Gani. Birden paçaları sıvama.. El uşağının diyeceğine bak.. Heye, Raşit Alamancı. Emme, el uşağının şartıyla, şurtuyla.. İsmini, cismini benden sormayacağın, türlü katta, türlü yerde, türlü düzende sekiz on kişi avını bekliyor. Av borcu da senin gibi bir Emmi için iki bin lira.. Bu kekliği gözden çıkaracağız. Raşit de engebesiz Alamancılık yolunu tutacak.. Bize ortada bedava, vebâlli bir tellallık kalıyor. Varsın olsun. Benim köylüm sefillik bataklığından kurtulsun da nasıl olursa olsun.. Sonunda isterlerse anama, avradıma küfür bassınlar. Yedi sülâlemi, kötü duva yağmurundan geçirsinler. Bir köylümü Alaman'a savurmak benim ödevim. Gerisi vız gelir, tırıs gider.

Müslim Gani'nin ellerini tuttu:

- Herkes sana da, sülâlene de duacı. Onlara yağan dua rahmetini artırıyorsun. Köyün garip canını kurtarıyorsun. Canını, malını bizim için orta sofrası ettin. Bilmeyenlerin gözüne, dizine durur. İnşallah da duracaktır. Senin her bir teklifatın canla baş üstüne.. İki bin gaymayı cebinde bil. Kimseye de kıl ucu bir şey söylersem, rûz-u mahşerde gaydim murtad defterinde çıksın..

- Sağol Emmi. Başıma bir kez bu işi aldım. İşin içinden namus ile çıkmak yine bana düşüyor. Millet bir gâvur takımı olmuş ki heç sorma.. Ne önleri belli, ne arkaları.. Beş aşşağı beş yukarı. Herkesin kendi çıkarı... Bizi de tahtiravalli tahtası ediyorlar. Şeherdeki: "Biz bir şeyine karışmayız," diyor. El altından uman umana.. Bakanlıktaki: "Eferim Gani Bey," diyor. Var gerisini sen bağla..

12

DÜZGÜN gitti Gani ile Ziya'nın işi. Ayaklarına büyücek bir taş değmedi. Tökezlemediler. "Parayı veren daha iyi susar," diye bir hafta içinde on üç Alamancıdan paraları aldılar. Kendileri ile on beş kişi oluyordu. Beş kişi de Müdürlükten, şurdan burdan sıraya giriyordu. Seslerini çıkarmadılar. Ve köyün gözünden nöbetleşe kaçmaya çalıştılar.

Köylünün hiç de umutlanmadığı bir günde Müdürlüğe, Kuruma yirmi kişilik kontenjan yazısı geldi Bakanlıktan.. Kulağı kirişte olan hemen duydu bunu;

Alamancılık işlemleri için şehirdeydi. Ziya ile birlikte köye döndüler. Yönetim Kurulunu topladılar. "Ödevlerimizden ayrılıyoruz. Hesaplarımızın ibrası," dediler. Yerlerine yedekten iki kişinin çağrılmasını istediler. Bu sözleri duyanların şaşkınlığı çok sürmedi. İçlerinde günün birinde Gani ile Ziya'ya Alamancılık yolunun açılacağını bilen, kooperatif yönetimine katılmak isteyenler vardı. Tek Bekir söz aldı;

- Aslına bakarsanız, böyle bir fırsat benim de elime geçse köye vali yapsanız durmam. Gözleri aydın olsun.. Yolları açık olsun..

Gani atıldı:

- Daha orası belli değil. Ben başkanlıktan istifa ediyorum. Ziya da muhasiplikten. Değirmeni döndürmek si-

ze kaldı.. Siz, başı başa koymayı düşünün.. Şimdi de hemen yeni başkanınızı seçin.. Devir teslimi yapalım. Sorup sual edeceklerinizi karşılayalım. Lâfı gezdirmekte fayda yok..

Gani'nin sözleri emir yerine geçti. Tek Bekir'i başkan seçtiler. Tek Bekir de başkan olunca ilk sözü "fabrika hesapları" oldu. Gani kaşları çatık:

- Ben de zaten ilk önce oranın işini sağlama bağlamak isterim, dedi. Oradan iğne ucu ne bana, ne Ziya gardaşıma, ne gopratife söz getirmek istemem. Hiç kimsenin içinde 'işgal' kalmasın diye, Müdüriyetten murakabeci getireceğim..

Hepsi sustular..

Gani, tez gün Müdürlükten bir memur getirdi. Odada dosyalar ortaya serildi. Demire, çimentoya harcanan, Kooperatif masrafları, gelmeler, gitmeler, törenler, ziyafetler..

Hesap düzgündü. Memur:

- Hiçbir yenik, zimmete para geçirme yok. Gelenle giden birbirini tutuyor. Zaten Gani Beyden de bir başkası beklenmez, dedi.

Akşamın köye iyice yıkıldığı saatlerdi. Memur Bey'in şerefine sofra hazırlanıyordu. Oda kapısı dışarıda bekleyenlere açıldı. Yirmi otuz kişi birden odayı doldurdu. Her biri bir yana diz çöküverdi. Gani yeni kalabalıktan daha da çok hoşlandı. Memura bıraktığı başkan koltuğunun yanındaki oturağından ayağa kalktı. Bu geçit noktasında bir şeyler söylemek istiyordu yüreği. Eski alçakgönüllülüğü içinde ellerini önüne bağladı:

- Arkadaşlar, dedi, sevgili köylülerim! Bir ödevi yürek rahatlığı içinde diğer bir köylüme, Bekir Efendi gibi aklına, sözüne, sohbetine güvenilir birine bırakmanın ferahlığı içindeyim. Çok şükür alın açıklığı ile karşınızdayım. Bundan sonra ne yapacağım? Bunu bilemem. Alamancılık bana açık mı, kapalı mı onun da farkında değ-

lim. Emme şunu bilin! Size kopratif kuracağım diye Alamancılık için sattığım tarlanın parasını yedim. Çifti çubuğu el ellerine, bağı bostanı çoluk çocuk ellerine bıraktım. Faydası da zararı da çok oldu bu işin bana.. Böyük böyük kimseler tanıdım. İşiniz hatırı, dost oldum onlarla.. Hepiciği iyi.. Kötülük mü arıyoruz? Dönüp kendi nefsimize bakalım. Bir de böyük zararınız oldu. Sizin yüzünüzden rakıya alıştım. Bu ara işiniz için Gopratif parası ile ziyafet çekerken bedavadan rakı içtim. İçkinin helâli olmaz ya, siz helâl edin..

Fabrika yapımı eyi.. Bundan böyle de eyi sürecek. Sanırım yakında bir Alamancılık gontencanı gelecek. O zaman otuz kırk bin daha birikir. Bu da ikinci gontencanın gelişine kadar yapım işini doruk noktasına yaklaştırır. Geriye bir makina işi kalır. Onu da Alaman'a giden ortaklarımızın parası karşılar. Ve bu iş olur. Yeter ki siz sırt sırta verin. Yürek birliğinizi bozmayın. Benim başka bir diyeceğim yok. Soframız da kuruldu. Bizim işlerimizde zahmetini esirgemeyen sayın Memur Bey'in şerefine hep birlikte kadehlerimizi kaldıralım..

13

Gani ertesi gün memurla birlikte şehre gitti, ilgililerle ilişki kurdu. Yirmi kişilik ilk liste eksiksiz gediksiz hazırlandı. Tam dedikleri gibi.. "On beş kişilik gontencan" diyecekti köye. Geri kalan beş kişiden sorgu sual açan olursa, "Benim gopratifin yetkisi bu.. Üst tarafını gidip ilgililere sorun," deyip kestirip atacaktı..

Kendi ile Ziya'nın bütün işlemlerini tamamladıktan sonra köye döndü. Kimsenin görmezliğinde önce eve uğradı. Hiç keyfi yoktu. İçinde bir yıkıklık, eziklik duyuyordu. Can attığı Alamancılık gözünde kül ufak olmuş, küçülmüştü. "Şu karşı dağın ötesi gurbet. Köy sınırından üç adım öte gurbet.. Biz ise değil köy sınırı, memleket sınırı, üç yüz dağ ötesi bir gurbetin yolcusuyuz.. Şu garı ne yapar? Şu oğlan, şu gız ne yapar? Hepisi Allaha emanet.. Bari, dul anasını razı etse de bize gelse.. Burda birlikte otursalar.."

Ocakta bir şeyler kaynatan karısına seslendi:

- Ananı biraz bize seslesin oğlun! Yol göründü bana.. Hemi de tezinden. Yarın, bilemedin devresini gün.. Sen de bulgur mulgur her ne hazının varsa evdeki naylon torbalara doldur. Çok çok değil. Üçer beşer goşam..

Çocuk koştu ninesi evine. Çabucacık birlikte geldiler.

Gani "buyur" etti kaynanasını. Hayatın köşesinde yer gösterdi. Hal hatırdan sonra diyeceğine geçti:

- Aslında benim seni görmeye gelmem gerek. Sizin ora çoluk çocuk çok biraz kalabalık. Oysa konuşacaklarımız mabeynimizde, iki bir aramızda.. Dört göz ile beklediğim Alamancılık yolu açıldı. Açılmaz olaydı keşkelerim. Yavan ekmek, soğan ekmek dirliğimi sürdürüp köyde kalsaydım. "Seni zorlayan mı var?" dersin. Belkim de içinden böyle bir söz geçer. Yok, yok emme bir kez iştah ile burnumuzu soktuk bu işe. Hayır ya da şer. Her ne ise hem ağlayıp, hem gideceğiz. Arkada çoluk çocuk yalnız kalacak. Benim de gözüm geride. Bunun için ben çocukları alıp götürünceye dek sen bu eve geleceksin. Kanadını çocukların üstüne gereceksin.. Köy yerinde herkesin dostundan çok düşmanı olur. Hele bir ortaya çıktık, parladık.. Irzı gırıkların çoğu çekemedi bunu.. Yüzüme: "Gani Bey, Gani Efendi" dediklerine bakma.. İçlerinden yedi sülâleme küfür savurur dürzüler.. Çekeceğiz çaresiz her bir zulumlarını.. Sonu aydınlık. Emme, o aydınlığa çıkıncaya dek çok çamur çığnayacağız.. Sen heç oğluna sorup soruşturmadan çıkıp geleceksin gızının yanına. Ona sorarsan, o yolu yokuşa vurur. Gızının baba hakkını istedik diye can aman düşman kesildi bize. Ölüm hak, miras helâl.. Bu usulu ben icatlamadım ya.. Üstelik bir bölük tarla ile ağzımızı yuduk, yıkadık. Oruca geçtik. Ben yine yürek küskünü değilim. Kendisine eyiliğim olur. Kötülük aklımdan geçmemek gavli şartiyle.. Yarın bir gat yatağını gıvırıp sırtlasın bizim oğlan. Fazla da vaktim yok benim. Öbürüsü gün yola düşmem gerek. Aha gızın yanına çömeldi. Böyle bıraktım. Beş sekiz ay sonra böyle alayım..

Kadın inledi:

- Ganim, yavrum, dedi. Benim yolumu bu yaşta zora koşma. Kızım benim yüreğimin parçası. Bacısı on sekizinde ölünce tüm bunun üzerine düştüm. Ciğerimin bir bölüğü idi. Ahir senin gibi bir hayırlısına kısmet oldu.

Bütün köylü milleti şimdi senin türkünü söyler. Bizim de yüreğimiz kalıp kalıp yağ bağlar. Emme ben bizim irezil oğlandan destur alamadan gelemem. Kanlı gatil değilsiniz ya! Çağır bir yere, konuş! Hali keyfiyet böyle böyle de! Eşşek değil ya.. Ben izinsiz gelirsem, sen yarın bir gün çocuklarını götürürsen 'siktir' defderindeki gaydimi silmez. Ben kalırım ortalarda sersefil.. Siz bilirsiniz. Beni orta yerde sel suyunun sürüklediği tahta parçası etmeyin... Sonramacığım da rahmatlı Üzeyir Çavuş'un ocağının tütününü, odasının ışığını gelin denen o kenefe bırakamam.. Gelir giderim sık sık gızıma.. Torunlarımın yanına. Senin de evelallah gosgoca bir örfün var köy yerinde. Gidince eksilecek cinsinden değil.

Gani burnundan soludu:

- Etinizin parçasına merhametiniz bu. Ben gayri bir şey diyemem..

Ayaklandı. Hırsla, hızla evden ayrıldı. Havanın hoşluğunu, ikindinin dört bir yönde ışık değiştirişini görmedi bile.

Ziya'nın evine vardı.

- Bahçede, dediler.

Derenin yeşiline vurdu kendini. Yeşil azıcık olsun kederini, hırsını dağıttı.

Ziya'nın da giderayak bahçe bostan yapacağı tutmuştu. Candan, bütün bir yürekle sarılmıştı toprağa. Çapa yapıyordu.

Dere kıyısının çimen gölgeliğine oturdular.. Gani'nin yüz asıklığı gitmedi. Uçlu sigara paketini çıkardı. Ziya'ya uzattı:

- Bir de paketi üç beş liralık uçlu cuvaraya alıştırdılar. Bir de rakı belâsını uğrattılar. Kazancımızın tümünü versek, bu iki deyyusla başa çıkamayız.

Sonra kaşları daha da çatıldı:

- Ziyam, gardaşım hali keyfiyet böyle böyle. Yarından sonra ikimiz gidiciyiz. Her bir işimiz tamam. Yarın

akşama dek her şey aramızda. Bizim için hazırlık devri. Geride homurdanacakların ağız kokusunu duymadan biz yola çıkacağız. Bir halt olmaz emme yolumuzu heç bir 'dırdır'a vurmayalım. Senden, benden söz açmadan yarın akşam Alamancılığa yolu açılmışları Kopratife çağıttıracağım. İsimlerini okuyup, "hayırlı olsun" deyip listeyi Tek Bekir'e vereceğim. El yazısı. Gidip resmisini Müdürlükten alsınlar.. Devresi sabah da bir cip gelecek bizim için. Önce şehire, sonra da gurbete..

- Sen nasıl dersen öyle olur Gani Abi, dedi Ziya...

- İşte böyle.. Kıçı kırık bir tahta bavula yap ev hazırlığını. Yolda yenileriz her bir şeyini..

Ertesi akşam Kooperatife gelen Alamancılardan isimlerini duyanlar birbirlerini kucakladılar. Odada beş sekiz kişi de donakaldı.

Gani el yazısı listeyi Başkan Tek Bekir'e uzattı:

- Şimdi bu ödevin arkasını payandalamak size düşer. Biz kaderimizce ancak bu kadarını yaptık. Siz hem fabrikaya boy vereceksiniz, hemi de geride sıra bekleyenlere yol.

Başkan Bekir:

- İnşallah, dedi, bu yol sayenizde açıldı. Ardını sürdürmek helbette bize, geride kalanlara düşer.

Gani ile Ziya için: "Sizin hali keyfiyetiniz ne?" diyen olmadı. Yarı suskunlukta bir çay içip dağıldılar...

Ertesi sabahın henüz horoz ötümü olmayan bir saatinde bir cip motorunun homurtusu köyü yaladı. Sonra gürültü kesildi. Köy çoğunluğu yatak sıcaklığında, derin uykuda idi. Uyananlar hemencecik yeniden uyuyuverdiler.

Cip daha önce üç beş kez köye geldiği için Gani'nin evi önünde durdu.

Geçirdiği üzgün, çileli gecenin yıkıntısı altında uykusuzdu Gani. Karısı da öyle.. Oğlu ve kızı motor gürültüsüne uyanmışlardı. Biliyorlardı Ağalarının yolculuğunu..

Kaşla göz arası Ziya da karısı, üç beş yakını ile çıkageldi. Avluya yansıyan lambanın kör ışığında siluetler titreştiler. Gani hayattan dar, küçük avluda dönüşen karaltılara bir süre baktı. İçi içine sığmıyordu. Kaçıyordu gecenin gizliliğinde köyden. "Yok," dedi içinden. "Ben bu haltı yiyemem. Gün aydınlığında ve de herkesin gözü önünde ayrılacağım köyden.. Yediğim beş on bin partıl'ı* ben onlar için çoktan harcadım. Diyeceği olan da gelsin, duyacağı olan da.."

Karısına seslendi:

- İkinci lanbayı da yakıp hayata çıkart!

Ziya'yı gölgesinden seçmişti.

- Hele şöyle hayata gelin, diye seslendi. Avluda ayakta durmayın. Şöyle bir ayrılık çayı içelim. Ortalık ışısın. Köylü de bir Alamancı yolcusu görsün.

Lambalar yarım bir aydınlık dağıttı ortaya. Köy karanlığı yuttu. Keyifleri yerine gelir gibi oldu.

- Hatun, böyük demlik ile çay kaynat, dedi Gani. Gidip cip şoförünü de çağırdı. Rahatladı tümüyle. Konuşması tuttu:

- Gecenin hayrından sabahın şerri eyi derler. Şöyle bir gün ışısın.. Yangından mal mı kaçırıyoruz? Üç beş ehbab görelim köyden çıkarken..

Ziya Gani'nin bu dönekliğine önce şaşırıp kaldı. Sonra hak verdi ona. Herkesin işini ortadan bırakıp gidiyorlardı. Akşam okunan kuru liste kimin yüreğini doyururdu? Böyle bir gece yarısı gözden kayboluş herkesin içine bir şüphe kıvılcımı atardı. "Bu işin içinde bir bokluk var. Kendine güvenen kişiler niye karanlığı yüz örtüsü ederler? Bir pislik varsa tümümüzün üstünde," derlerdi..

Ziya toparladı kendini:

- Doğrusu da bu, dedi. Gecenin hayrından sabahın şerri eyi.. Sonra, yangından mal kaçıran yok ya..

---

* rüşvet.

Gani de kendi içinde yuvarlanıp gidiyordu. Kederden, heyecandan işe yarar bir ayrılık gecesi geçirememişti. 'Cünup' çıkıyordu yola.. "Heç hayır getirmez bu.. Emme çare yollarım kesik.. Şehre kadar idare edeyim," diye söylendi.

Çaylar yenilenirken gökyüzünün deli boşluğundan ilk aydınlık aşağılara doğru dökülmeye başladı. Biraz sonra, doğunun fırçası ufka bir kızıl şerit çekti. Güneş geç çıkardı zaten derenin karşı kayalıklarından..

Köyde uyanıklık artmıştı. Gani oğluna Tek Bekir'i, Müslim Ağa'yı, oğlunu çağırmasını söyledi:

- Ağamın selâmı var de!. Her ne kadar zahmet ise de bize buyuracaksınız de!.

Çok geçmeden çağırılanlar geldiler. Üç beş köylü daha toplanmıştı cipin yöresine.. Onları da avluya çağırdı. Birlikte yeniden birer çay içtiler..

- Ben Ziya gardaşımla birlik şehire gidiyorum. Bekir Efendi gardaşım sen de liste mucibi arkadaşlarla öğle sonu şehri bulursun.. Müdüriyette birleşelim. Bir de orada devir teslim vereyim. Sonra da gönül rahatlığı ile bize eyvallah.. Bir helâllaşma zamanı da değil. Nereye gitsek dönüp, dolaşıp geleceğimiz kürkçü dükkânı.. Yeter ki, Allah can sağlığı versin. Er saatteki işler için bizim yola çıkmamız gerek. Hepiniz sağlıcakla kalın.. Komşulara selâm edin.

Başı önüne düşmüş karısını bir yana çekti:

- Sen de, çocukların da Tanrıya emânet.. Heç gam yemeyin.. Ananı kandırıp yanına çekmeye bak. Paradan puldan yanı heç bir sıkıntınız olmaz. Dirliğinize, canınızın sağlığına bakın.

Sonra çocuklarını kucakladı. Birkaç kez öptü her ikisini de..

Korna çalarak yol almaya başlayan cipin peşinden bir süre koştu beş on çocuk..

14

MÜSLİM Ağa'nın oğlu Raşit akşam sofrasında konuşuyordu:

- Heç bir zorluk yüzü görmedik. Gani Abi'min dediği gibi sırabaşı benim. Sarılıp elini öptüm Müdüriyette.. Bizimkilerden de kimi eline sarıldı, kimi boynuna.. "Benim işim burada biter. Bekir Efendi'ye emânetsiniz. işiniz rasgelsin," deyip ayrıldı yanımızdan.. "Sağdaki, soldaki işlerde yol gösteren çok. Yeter ki senin kesenin ağzı açık olsun.. 'Gına gibi un oldu' her bir işim.. Arkadaşlarımınki de öyle.. Sonra çoğu birlik döndük köye.. Yol açıldı eyisinden.. Gün geçirmeye de gelmez. 'Hayırlısı,' deyip Alamancılığın yolunu tutmalı.."

Ortada sevinç, keder karışımı bir hava sürüp gidiyordu. Köşede bağdaş kurmuş Müslim'in yüzü, oğlu "yolu tutmalı" deyince karıştı. Ama, kendini çabuk toparladı. Yüzü lambanın ışıksızlığına uğramış Ananın kederi belli olmadı. Karısının yüzündeki şaşkınlığı da alacalık yuttu. Bir keyifli Ağbeysi idi..

- Kazandığın paraları çarçur etmez, Ağama yollarsan, ilk ayak şu gideceklerden birinin sulu tarlasını alırız. Paranın ardını beslersen, bir traktöre yazılırız. Sen essah şenliği, bayramı o zaman gör. Mülkü mülke katmak ne imiş gör.. Geceyi gündüze katıp çalışayım da, sen o za-

man gör.. Şimdi ne desem boş. Gıçı kırık kağnı ile varidat yolu alınır mı?. Tarlada, sapta, samanda boyunduruğun bir ucu senin boynunda oldukça, it dirliği tükenir mi?. Bugünkü halımıza da şükür. Şükür emme daha iyi şükürler var iken niye bu dirliğe şükür diyelim?.

Sözünü uzatacağa benziyordu. Baba Müslim taş koydu konuşmasının önüne:

- Her bir lâfın eyi emme, sen şu şükür işine bek garışma.. Arada, tekleme de olsa ben de taş yuvarlıyorum şükür deresine.. Gel gelelim, hepimiz Mevlâmın şükründen aciziz.. Ve de O'nun hikmetine ne senin, ne benim, ne de halk edilmişlerin cümlesinin aklı fikri ermez. Biz şurada ufak aklımızın kılavuzluğunda yol sürdürelim. Onun ötesini karıştırmak bizim gibi 'cim karnında bir noktalara' düşmez.

Sonra Raşit'e döndü:

- Oğlum, dedi, Allah murat ederse niyetin ne zamana?

- Koyunun bir bölüğü üç beş güne kalmaz yol alacak. Ben de sürüden ayrılmayayım..

- Doğru, doğru, dedi Müslim..

Kaşla göz arası hazırlığını yaptılar Raşit'in.. Köy yerinde bir yolcunun bavuluna ne konabilirse hepsini yerleştirdiler..

Son akşam geldi, çattı birden. Müslim yüreğinin yıkıklığını belli etmedi. Alışılmış akşam sofrasında yerine oturdu:

- Heç gam yenilecek, kederlenilecek gün değil. Bugün bayram gününün arifesi.. Allah evlât vermiş, Alamancılık yolu gibi yol nasib etmiş. Ne böyük nimet.. Yarın soframızı doldursun taşırsın da, o zaman anlarız bu günlerin bayramlığını.. Her bir işimiz eyiye gidiyor çok şükür..

Sofra ortadan kalktıktan sonra fazla bir konuşma olmadı. Akşamın yatsıya yanaşmadığı anlarda herkes odasına çekildi..

Raşit'in heyecandan yüreği bin parça idi. Önce odadaki ışığı sonuna dek açan karısının duvarda büyümüş gölgesine baktı. Sonra yer yatağının bir ucunda tıpış tıpış uyuyan altı yaşındaki oğlu takıldı gözüne. Sedire bağdaş kurdu. Biçimini gölgelerden kurtaran karısı yanına gelip, dizleri dibine oturdu. Kısa bir süre suskun durdular. Sonra Halime ellerinin bütün gücüyle Raşit'in dizkapaklarını sıktı. Bakışını ışığın aydınlık serinliğinde gözlerine dikti:

- Eğer herif, dedi, o gâvur ellerinde üstüme gül koklarsan Mevlâm seni benden etsin. Gulluk defterinden silsin..

Raşit toparlandı. Fistanı içinden sıcaklığı taşan kollarını sıktı Halime'nin. Daha da konuşamadılar. Kadın, yatağın bitişiğine yanaştırdığı bir büyük minderin üstüne usulcasından, yavaşcasından çocuğu aldı.

Sarmaş dolaş oldular birbirlerine..

Sonra sabahın ilk ışıklarını umutlu, istekli gözlerle selâmladılar..

Raşit, odanın peykesindeki 'gusulhanede' bir helke soğuk suyu tepesi aşağı aktardı. Abdest aldı..

Bir motor yine sesini dere içinde yuvarlaya yuvarlaya köye girdi. Evin önünde durdu. Sesini kesti.

Hayatta oturan Müslim içeri doğru ev halkına seslendi:

- Çabuk toparlanın!. Araba geldi..

Büyük oğlu Cevat dünden inmişti araba tutmak için kasabaya.

Ev birden toparlandı. Zaten hepsinin ayağı üzengiye el atmıştı. Sağdan soldan, konu komşu toparlanıverdi birden. Kimi çekememezliğin donukluğu, kimi çoluk çocuğuna kısmet olmasının iyi dileği içinde idi.

Müslim'in evinde bir karısı kalıyordu. Kazaya dek uğurlayıcılar minibüse dolmadan Ana acı bir feryat kopardı. Kucakladığı oğlunu bir türlü bırakmıyor, avluda ayakları çalınmış gibi birlikte sürükleniyordu. Ağıdı ağır ve ezici idi. Müslim sinirlendi:

- Bırak karı şu oğlanı, dedi. Kore'ye gitmiyor ya!.. Eller böyle günde düğün bayram ederken, sen ortalığı ölü çıkan eve çevirdin.. Bırak çocuğu, geç şu tarafa!.

Minibüsün önünde zor ayırdılar Raşit'i anasından..

Motor homurdandı, araba sallandı ve yürüdü.. Ana sesini tazeledi. Minibüs ilk dönemeci dönünceye dek peşlerinden ağıt yetiştirdi. Komşular Hatun'u alıp zorla evin sofasına soktular:

- Anam, Keziban Hatun, Allah herkese versin böyle kısmeti. Def, zurna yerine bu ağıtın aslı ne? Allah kavuştursun. Allah, gâvur elinde azdırmasın.. Rızgınıza payanda etsin..

Minibüs kasabanın tren istasyonu yakınlarında durdu. Akrabalarından birkaç kişi de Raşit'i uğurlamaya gelmişlerdi. Şeker yaptırmışlardı. Biri diğerinin kulağına fısıldıyordu:

- Biz ona birer kutu uğurlama şekeri verelim ki, o da Almanya'dan izinli gelirken heç yoğisem bize birer gömlek getirsin..

Tren büyük bir gürültüyle istasyona girdi. Raşit üç beş kez öptü babasının elini. Müslim de bütün yürek gücü ile kucakladı oğlunu.. Gözleri buğulandı. "Bu kara yazının gözü kör olsun. Her parçamız bir yana savruluyor. Kolay mı oğul hasreti çekmek?." diye söylendi içinden.. Ama duygusunu yüzüne aktarmadı. Gülümsemeye çalıştı. Onu da beceremedi. Tren hemen kaçacak gibi uğurlayıcılar çabuk çabuk kucakladılar Raşit'i. Karısı elinden tuttuğu oğlu ile iki adım geride duruyordu. Başı önüne eğikti. Çocuk şaşkın gözlerle bakıyordu Ağasına. Raşit

titrek yüreğinin gözlerine aktardığı büyük bir sevgi ile baktı her ikisine.. Töre buydu. Babanın yanında ne karısı ile konuşabilir, ne de oğlunu okşayabilir, öpebilirdi..

Hafif bir tren düdüğü, büyük bir kalkış homurtusu ile vagonlar birbirleriyle vuruştular.

15

Bir yüksek huzura,

Canımdan aziz Ağama.

İnayeti Hakla gazasız belâsız Alamanya'ya, oradan da dirlik ve selâmet ile iş yerim olan, ve Köln denilen şehre geldim. Yolda bu şehre gelen namuslu, tecrübeli Türk gardaşlarımla arkadaşlık nasib oldu bana. Kendi içimden: "Ağamın duvası yüzü gözü hörmetine Mevlâm her işimi gına gibi un ediyor," dedim. Rabbim heç bir zaman beni duvalarından cüda bırakmasın. (Âmin..)

Buraların tarifatının mümkinâtı yok. Hani gelen giden anlatır da biz de hayallemeye çalışırdık. Hayallemeyinen, muyallemeyinen olacak, başa çıkılacak iş değil.. On, on beş gündür daha kendime gelemedim. Bizim oralarda böyle düş görülmez emme, "eceb düş mü görüyorum?" diye konuşup duruyorum kendi kendime..

Çalışacağım fabrikaya kadar getirip teslim etti yol arkadaşlarımdan ikisi.. Kül diye avuçladıkları altun olsun. Sayelerinde heç bir zorluk, heç bir muhanet ile karşılaşmadım. Her bir yönde olduğu gibi bizim fabrikada da Türkten bol heç bir şey yok. Fabrikanın lojmanında bir ranza verdiler. Haym diyorlar bu yatacak yerlere. Sağım solum, altım üstüm hep bizden. Tüm bir Anadolu karması. Bizim o taraflı da çok. Birbirimize payanda oluyoruz. Yalnızlık duymuyorum şükür olsun..

Girdisi çıktısı bir yana elime beş yüz mark geçecekmiş.. Yarından sonra ilk on beş günlüğümü vereceklermiş.. Daha da artar maaşın diyorlar, inşallah artar. Ben de gözünün kökü sulu tarlasını satıp beni adam içine katan sen mohterem Ağama, elinin artığı beş on bir şeyler gönderirim. Sen de on yerine yirmi verir, bir Alamancıdan daha bir âlâsını alırsın. İlk ahdim bu zaten..

Hatun Anamın hatırını suval ederim. Ellerinden hasretle öperim. Kuççük Ağamın hatırını suval edip, ellerinden öperim. Gelin Yengemin hatırını suval eder, yeğenlerimin gözlerinden öperim. Bacıma, hane halkına selâm ederim. Senin de mübarek ellerinden öperim. Burada isimlerini saymakla bitmeyecek akraba, hısımın, eşin, dostun büyüklerinin ellerinden, küçüklerinin gözlerinden öperim. Acele cüvab beklerim...

Kölen Oğlun
Raşit

Müslim, sedirine bağdaş kurmuş, büyük oğlu Cevat'ın ağır aksak okuduğu mektubu can kulağı ile dinliyordu. Yüzündeki çizgiler yer değiştiriyor, alnındaki kırışıklık bir artıp bir eksiliyordu. Arada bir gülümser gibi oluyor, aklaşmış sakalı sanki kısalıyordu.

Ev tümüyle sofada idi. Ana, Cevat'ın karşısına diz çökmüş, sağ dirseği dizinde, eli kuru yanağına yapışık, soluk almaktan korkar gibi mektubu okuyan oğlunun ağız içine bakıyordu. Halime'nin dizlerinde uslu uslu oturuyordu oğlu. Bir aralık:

- Emmimin elindeki kâğıt babamın mı? dedi.

Anası "sus" anlamında baktı yüzüne. Çocuk birden huysuzlaştı:

- Ben babamı isterim, diye feryatlı bir ağıt bıraktı..

Halime çocuğu hemen odasına götürdü. Ağzını kapadı. Fayda vermedi. Sofada:

"Ben babamı isterim" çığlığı ağıtlı hıçkırıklarla bir süre dolaştı ve sonra kesildi..

Müslim ikindi ezanını bahane edip daha ilk feryatta evden çıkmıştı. Yürek boşluğuna doğru bir şeyler kayıyordu. Duygularını biçimlendiremedi. Sonra gurbetçilik üstüne küfür savura savura ve söylene söylene camiye doğru indi..

Evdeki suskunluk uzun sürdü. Ortalık durulduktan sonra Keziban Hatun oğlu Cevat'a yalvardı:

- Ayaklarına turab olduğum! Haydi bir daha oku Raşid'imin mektubunu!

Cevat ağır aksak yeniden okudu. Müslim Ağa dışında evcek yeniden dinlediler mektubu.. Ana, fistanının yenleri ile gözlerini sildi. Kalktı, toparlandı. Kızına:

- İcik çubuk kurusu, icik tezek getir de ocağı tutuştur, dedi. Güneş boynunu sarkıttı. Pilav için su kaynatın!..

Müslim Ağa eve güleç döndü. Sofanın sedirine sofranın hazırlanışına baktı. Karşı ocakta kaynayan bulgurun buharlı kokusu burnuna kadar geldi, iştahı gıcıklandı.

Güneşin ayağı kayıyordu dışarda. Pencereden bahçeye baktı. Ağustos mavisi güze göz kırpıyordu. Yorgunluk oturuyordu yapraklarda.. Karıklardaki sebzelerin dal kol atma güçleri tükenmişti. Aklının tümü oğlundaydı. Ama, sarıya kapı açmış yeşil düşüncesini böldü. Elli beş yaşındaydı. Her yıl böyle geliyordu güz. Her yıl böyle hazırlanıyordu kışın ayağı.. Ama, o bir türlü buna alışamıyordu. Daha doğrusu alışmak istemiyordu. Çünkü kışla birlikte doğanın zulmü ile yokluğun zulmü birleşiyordu.. "Emme evelallah bu yıl böyle olmayacak. Allah Raşid'ime güç guvat versin.." diye söylendi. Yeniden rahatladı. Bağdaşında diz değiştirdi.. Ocak yönüne döndü. Yüzü aydınlıktı..

- Bugün yoğurda kıyın. Çalkama* bol olsun..

Sofra sonu mektubu bir daha okuttu oğluna. Sonra güleç güleç:

- İki lâfım var, dedi. Şu Raşit'in 'gurbetçi oğlun' sözü bir. İkincisi de senin ebcet usulü mektub okuman. "Oğlum haydi okula," deyince öküz gütmen gelirdi. Şimdi otuzunu aşkan yaşında iki harfi bir araya zor getiriyorsun.

Sonra gülüşünü yeniledi:

- Hepsi şaka. Bu işler kısmet işi. Yeter ki yüce Mevlâm kara canlarınızı sağ etsin. Bir iş ölümden bu yana ise onda gam gasavet çekilecek bir yan yok demektir..

Ayağa kalktı:

- Hele siz meşveretinizi sürdürün. Ben de camide yassı namazımı edâ edeyim. Yarından da tezi yok eli eyisinden kalem tutan biriyle oğlana mektup yazdıralım. Bir mektup yarım sıla sayılır..

Canımdan aziz, baldan leziz
oğlum Raşit'e,

Dört gözle beklediğimiz gıymetli mektubunu aldık. Tarifatsız, derecesiz memnun olduk. Aceb nasıl yol gitti, hangi ahvâl ile yerini, yurdunu buldu diye on beş gündür gözümüze sinek uykusu bile girmiyordu. Mektubun gelince yürek genişliği ile bir "of" çektik. Evcek düğün bayram ettik. Allah senden razı olsun. Ayağına taş değdirmesin.. Birini, bin etsin. Cümle ev halkı duvacın.. Bunu böyle bil. Tanrım arkadaşlarının da işini gücünü rast getirsin..

Mektubunda "İlk fırsatta para göndereceğim," diyorsun. Heç bir işin acelesi yok. Alıştığımız dirliği sürdürür gideriz. Bugüne kadar bizi Alamancılık eleyip belemedi ya!. Sen canının sağlığına bak. Eyisinden bir ferahla.. Hemen

* ayran.

para gerektirir bir işimiz yok.. Sulu tarla gittiyse gitsin.. Senin canın sağ ya! İşin başı bu...

Mektubun Ananı ferahlattı. Gözünün yaşını sildi. Benim rahmetlik anam da böyle idi. Esgerliğimde şeherden köye gelen yola bakar, cılgadan bir toz kalktığını görse "Müslim'im geliyor" diye tozun karaltısına koşarmış.. Analann hal-i keyfiyeti daim böyledir..

Mektubunu üç beş yerde okuttum. Köylü milleti görsün, bilsin diye.. El uşağı kaleme almış olsa da, lâflarını pek beğendiler. Dostların göğsü gabardı. Haset fesat ehli ile çekemeyenler, kırağı yemiş batlıcan gibi pörsüyü pörsüyü verdiler. Daha beter olsun dürzü takımları.. Sen gider gitmez lâf tellâlı kesildiler. "Gani ile bir olup para yedirdiler. Sağ sola rüşvet dağıttılar," diye ilaniyet vermedikleri yer kalmadı. 'Hayin onsa, şeytan onardı,' derler. Sürünüyor hepsi işte.. Sen sıtkını tam tut.. Benim gününde o rafazılara söylenecek daha çok sözüm var.. Yaşayan görür her bir şeyi..

Alınacak tarla çok. Hemi de bizi heç mi heç çekemiyenlerin mülkü.. Sen gavi olursan ben ilk kez beş yerine on verip sattığımız gözkökü suluyu alacağım.. Tarlayı alan Alamancının babasının ağzı yatkın. "Para her bir şeyin üstünü örter," diyormuş. Bu iş senin gayretin ve Hakkın himmetiyle yerine gelirse ben de bir yürek ferahlığına çıkarım. Rahmetlik Ağam da sininde rahat yatar. Tarlayı sattığımızdan bu yana her gece düşüme giriyor. Bir görünüp, bir kayboluyor. Hayırlısı..

Cümle ev halkı sağlığında, afiyetinde.. Bacının sözlüsü Celâl esger oldu. "Şeher usulü bir yüzük takmadan, kuru söz ile oğlana cemedini sırtlattık," diye gahir ediyor babası.. Ben de "Böyle bir niyet gütseydiniz, her bir şey erkek evine düşerdi," dedim. Homurdandı durdu. Sanki beş başlık aldık. Sanki ekmekleri düştü kursağımıza.. Senin anlayacağın aramızda hafif bir soğukluk var..

Tek Bekir de "eyi çalışıyor" diyorlar. Kopratifin maşallahı varmış. Soğuklar basmadan bir bölük dıvar çıkacaklarmış.. Gözleri sizlerin göndereceklerı paraya takılıymış.. "Çatıyı buldursak yeni bir gontencan daha alırız," diyorlarmış.. Her ne ise, seninle birlik on, on beş köylü canını kurtardı. Şimdi ortaklardan Alamancılık sırasını bekleyen bekleyene..

Harmanın, hasının ardını aldık. Bir baş ile elmalık kaldı. Bir dirhem satamak emme, ekin çok şükür yeygi ile tohumluğu karşılar. Gerisine Allah kefil..

Cümle eş, dost, tanıdık selâm eder. Anan, ben, ağa kardaşın, bacın hasret ile gözlerinden öperiz. Hane halkı hayır duva eder. Oğlun ellerinden öper..

Hüdaya emânet olasın.

Baban: Müslim

Raşit'in mektubu Müslim'den sonra karısının övünç sermayesi oldu. Çoğuncası koynunda saklıyor, eve gelip giden karılara, gelini okuyordu. Mektup okunurken çizgili yüzü bir güleçlik buruşukluğuna bulanıyordu. Sonra da üç beş damla yaş domur domur yanaklarına doğru iniyordu. "Kele anam ne nimet.. Kimi bilemez, kimi bulamaz buna derler.. Yüreğini serin tut sen.. Allah cümlenin hanesine nasib etsin bunu.."

Böyle diyordu kadınlar.

Keziban Hatun'un mektubu gelini Halime'den kıskanır bir hali vardı. Bu yüzden olsa gerek, mektup okunur okunmaz sevgi ile dürüp büküp koynuna yerleştiriyordu. Oysa Halime kocasının adresini öğrenmek istiyordu. Hatun bir gün mektubu ocağın ön çıkmasındaki rafa koydu. Sonra da unutuverdi.

Gelin sofada kimsenin olmadığı bir anda mektubu raftan aldı. Odasına girdi. Bulduğu bir gazete parçasının beyazlığına kocasının adresini yazdı. Dönüp mektubu yerine bıraktı.

Devresi gün bir bahane ile babaevine gitti. Anası vardı evde. Yüzü donuktu. Sevgisiz bir bakış attı kızına. Dünürleri ile arası açıktı. Raşit gider ayak uğrayıp ellerini öpmemişti. Şimdi bunun acısını kızından çıkarıyordu:

- Burunları ne de tez havayı buldu? Kocan denen herifin ben de anası sayılırdım. Giderken gelip Ağanın, benim elimi öpmek yok mu? El öpme şöyle dursun, her hal yolu bu sokaktan geçse, aralık değiştirmiştir. Sinnek anası, akıldanesi. Ağasının da yuları kimin elinde belli değil. Allah hanelerine muhtaç etmesin. Şükür ki evimiz ayrı, yolumuz sapa.. Herkesin iti ayrı ürsün, tütünü ayrı tütsün.. Sağ gözü sol göze muhtaç etmesin. Sen bile el gibi ayda yılda bir uğrar oldun babaevine.. Sen de onlarla bir talim adımı tutturdun..

Halime birden ağlamaklı oldu. Doluksadı:

- O ne biçim lâf Ana, dedi. Tırnağının etine, biricik kızına bu ne biçim söz?. Sen beni nasıl yedi el gibi görürsün?.

Anası konuşma ipinin ucunu kaçırdığının farkına vardı. Kendini toparladı. Kucakladı kızını:

- Sitemim, kahrım sevgimden, dedi. Sen benim elimin, kanımın, canımın parçasısın. Lâfım onlara benim. Yalandan bir kaç taş da sana attım. Aslı arası yok sana söylediklerimin. Hele şöyle otur, kınalı kuzum..

Halime oturdu. Yüreğinde donuk bir naz vardı.

- Raşit'e mektup yazmaya geldim, dedi. Bana bakkaldan zarf, kâğıt aldır.

Anası yeni yetişip gelen küçük oğlunu sesledi. Bakkaldan zarf, kâğıt getirtti.

Halime bir köşeye çekilip ilkokul diplomalı yazısına özenti vere vere kocasına mektup yazdı.

Raşit, ciğerparem,

Bilirim bizim köylü milletinde usul yordam bu. Hanesine mektup yazar da "Eyâlim nasıl, yavrum nasıl?" diyemez. "Eyâlime selâm ederim, oğlumun gözlerinden öperim," diye iki kelam edemez. Biz de mektubu dinlerken doluksar kalırız.

Peki, senin heç aklına "Şu kadının babaevi edresesine üç beş bir şeyler yazıp göndereyim de onun da yüreği serinlesin," demek gelmez mi?. Ya senin heç aklın yok, ya da elin âlemin gidenler için söylediği gibi, gâvur melmeketine gideli bir ay olmadan başın sevdalandı..

Buradan ayrılacağın gece "Halime, senin üzerine gül koklarsam Cenab-ı Mevlâm beni murtad defterine yazsın," dediydin. Unuttun mu bu lâflarını?. Yoksa böyük şeherler gözünü mü karartti?.

Oğlun eyi çok şükür. Senin yokluğunda onunla avunuyorum.. Tanrımın yazısı bizden yanı kara imiş. Hasretliğe bel vermek gerek. Genç yaşımda dullar gibi kaldım ortalarda. Ne geleceğin belli, ne alıp götüreceğin..

Kazadaki dayımın oğlu Memmet edresesine mektup yaz bana. O, hemen gönderir köye..

İlk partide Ağan bekliyor emme, bana da para göndereceğin tutarsa yine Memmed'in edresine gönder..

Anam hayır dua eder sana. Oğlun da yanımda. "Gıı ana, ni yapıyon ki?" deyip duruyor. "Babana mektup yazıyorum," desem, er akşam sofraya yetiştirir. Maşallah oğlun tosun gibi.. "Babam, Ağam nerde?" der durur. Allah sabrını versin bu işin..

Mektubu postaya ben iletmiyom ki daha bir şeyler yazayım.. Bir açıp okurlarsa ne derler bana?.

İşin rast gitsin.. Oğlunla birlik ellerinden öperik..

Varsın manisiz kalsın mektubum..

Kadersiz karın
Halime

Çıtırık yazısı ile özene bezene zarfın üstünü yazdı. Acemiliğin beceriksizliği ile elleri titreye titreye zarfı yapıştırdı.

Anasının bakışları üstünde idi. Elinde zarfla yaklaştı:

- Gurban olduğum Anam, dedi. Heç mi heç param yok. Sen ver. Gardaşımla gönder kazaya. Raşit'den para gelince bolundan öderim borcumu..

Anası alındı:

- Fışgı gızı, dedi yarı şaka. Borcu da nerden çıkarttın? Sonramayım, evlâdın anaya borcu o kadar ucuz mu? Gardaşın gönderir mektubunu.. Sen kocana parasını çarçur etmemesini yazdın mı? Hemen Ağasına yağdırmaya başlamasın.. Pangıya koysun paralarını.. Gâvur yerinden dönünce şeherden bir yer alır, bir iş tutar. İt dirliğinden sıyırırsınız yakanızı.. Eğer orada kazandığını Ağasına, gardaşına yedirirse ahir yine köye gelip düvene koşulan o olur.. Sersefil sürünür, erir gidersiniz köy yerinde.. Aklı varsa göz kulak olsun parasına.. Guruşunun hesabını bilsin.. Seni düşünsün, oğlunu düşünsün.. Dünyanın yolu uzun.. Muhanet tarlasının da dikeni bol.. Bütün eziyetlerin içinden para çıkar. Yaz bunları, yaz işte..

- Yazmaz olur muyum Ana?. Şimdilik çıtılattım, Sonra da ayan beyan yazarım her bir şeyi.. Sap öküzü biz olalım da harmana onlar mı konsun?. Bize de hayat gerek. Bize de yarın gerek..

Oğlunun elinden tuttu:

- Kalın sağlıcakla, dedi Anasına. Heç bir merak etme sen, heç bir gam yeme.. Sayende yularını sağlam tutarım. Bildiğim Raşit benim dizginimden çıkmaz.. Ayağını bir adım öte atmaz benden habersiz..

Sonra telâşlandı. Acele söylendi:

- Geç kalmıyayım. Kaynanam denen kuru sinnek öküz altında buzağı arar. Heç yoktan lâf saabı olmasın..

16

Aziz Ağam,

Evelallah bir ay içinde derlendim, toparlandım. Artırabildiğim üç yüz markı bu mektupla birlikte kazadaki berber Nuri Efendi'nin edresesine postalıyorum.

Azımı çok yerine say Ağam.. Ancak o kadarını derleyip toparlayabildim. Maaşımın gerisi ile kıt kanaat geçinip gittim. Rabbimin bu gününe şükür..

Bu ara Alamancı biçimi bir esvab aldım üstüme. Cumartesi, pazar boşluğunda giyiniyorum.

Ben bu gâvur dilini öğrenemem. Heç mi heç mümkinâtı yok bunun.. Sağın solun lâfı ile geçiniyorum. Zaten de çok bir yerlere çıktığım yok. Avaralıkta fabrikaya yakın parka gidip dünyayı bir kolaçan ediyorum. Ömrümün hepisi o kadar..

"Biz de orada dünyada mıydık?" diye düşünüp duruyorum. Bizim köy imamının cuma hutbesinde anlattığı Cennet nafile.. Elin gâvuru dünyada öyle bir cennet kurmuş ki, tarifâtı mümkin değil..

Yine de burnumda tezek kokusu. Boz bulanık yollar. Yine de bir ay geçmeden yüreğimde sıla hasreti..

"Haymeliğin yolu yayan,
Dayan ey dizlerim dayan,"

diye bir Hacı Bey türküsü söylerler ya! Bizim de dizlerimizin dayanması gerek..

Beni heç merak etmeyin.. Benim işim aslında gam gasavet çekilecek iş değil. Anam da bilsin ki, Raşit'i sağlıkta ve selâmettedir. Ve de gidişâtı gâyeten bir mohkemdir..

Dimek harmanı kaldırdınız Ağa? Sarı öküz çok zabındı. Eceb döveni, harmanı nasıl karşıladı?. Nasıl başa çıktı o böyük zulumla?. Ben şimdi hayvanların da ne kadar aziz olduğunu şu Alaman milletinden öğrendim. Sapta, samanda öküzlere vurduğum, nodullardan çok bir nedâmet getirdim. Oraya varsam yüzlerine bakacak halim yok şimdi..

Çalışmamı, halimi, tavrımı beğenmişler. Bu ay saat ücretim artacakmış. Şef Alaman çalışmama bakıp: "Gud gud" dedi. Arkadaşlara bu "gud gud" ne diye sordum: "İyi iyi" dediler..

Elmalar da hani ya en eyisinden kızarmış, allaşmış, morlaşmıştır. Burada üzüm dünyanın bir parası. Arada bir içimden: "Ah, köydeki bağımız şu fabrikanın yanında olacak ki. Avucun dolusu para. Sat, sat bitmez.." deyip dururum..

Ağa! Gülüzümü olmuştur gayrik. Bir salkım koparıp Anama getir. "Oğlun Raşit göndermiş," de!. Anam pek sever gülüzümünü. Ben hep üzümün ilk turfandasında böyle yapardım. O da gönül dolusu duva ederdi bana.. Dimek Anamın duvaları içinde Alamanyacılık da varmış. Allah cümlenizden razı olsun. Bu mektubu yazan gardaşımdan da. Okumuş, yazmış, efendiden biri. "Dünyada eyi tükenmez" derler ya, tükenmemişlerden biri.. Benim çıtırık, kargacık, burgacık yazımı görünce: "Bu yazınla Ananı, Babanı zahmete sokma.. Kötü yazıyı okutmaya zorlamak insanoğluna eza cefa etmek sayılır. Sen söyle, ben yazayım," dedi. Hani son gittilik, kazada çektirdiğimiz ailecek fotoğrafı göndermişsiniz. Ona da bakıp: "Senin soyun pek efendi soya benzer," dedi. Allah razı olsun. Adamın hasından böyük mülk yok insan için..

Bana öyle geliyor ki, önümüzdeki ay da size dört yüz mark gönderirim. Fazla çalışma ücreti alıyorum.

Bu para arttıkça artacağa benzer. Hepsi duvanız sayesinde, duvanız bereketine..

Senin, Hatun Anamın, Küçük Ağamın ellerinden öperim. Bacımın, yeğenlerimin gözlerinden öperim. Gelin Yengeme, soranlara, hane halkına selâm ederim..

Kölen Oğlun
Raşit

Mektup, Müslim'i yüreğinin taa derin tabanından titretti. Biçim veremediği duygular içini yakıyordu. Oğlunun özlem duygusunu dile getirişi, esmerleşmiş kırışık yüzünde kederli çizgiler halinde bir süre dolaştı. Mektubu dinleyen ev halkına göz attı. Hepsi de durgun, duygulu dinliyordu. Cevat'ın dizi dibine çökmüş Ana, sessiz sessiz, yumak yumak yaş indiriyordu kuru yanaklarına. Raşit'in sofa topraklarına bakışları çivilenmiş karısının yüzü buruktu..

Müslim öbürlerine bakmadı. Tekleme içtiği sigarasını yeniledi. Sonra toparlandı. Kapı aralığında lastik ayakkabılarını ararken gözü yerde konuştu:

- Allah bir dediğini bin etsin Raşit'imin. Kendini heç bakmadan hemen bizi düşünmüş. Oğlumun oldu olası gönül asaleti böyük idi..

Ayakkabılarını giyip sofanın dış kapısını aralarken, hâlâ topaç gibi yumuk duran karısına göz attı:

- Ne de olsa oğlun helâl süt emmiş. Öyle değil mi Ağsikli?.

Kadının karşılığını beklemeden Müslim çıktı. Zaten karısı da karşılık adına ancak yutkundu..

Sonra sofadakiler kendi dünyalarına dağıldılar.

Dışardaki sıcak kalın abasını yavaş yavaş kaldırıyordu. İkindinin alaca morluğu iniyordu köyün üstüne. Yapraklar yalandan, yorgun yorgun hışırdadılar. Görünmez bir pus dağıttılar uç dallarından yukarı..

Halime oğlu ile odasının karanlık serinliğine çekildi. Perdeli küçük pencereden kıl ucu ufak bir ışık girerdi içeri. O da şimdi fersizleşmişti..

Yer yatağının alt dip köşesine somurtarak oturdu. Akranları: "Kız, somurtmak heç yakışmıyor o güzel yüzüne," derlerdi. Aklından bu sözler geçti. Ama, suratını yumuşatmadı..

Sofadan tümünü duyamadığı yarım yamalak sesler sızıyordu. Kendisini çekiştiriyordu kaynanası. Öbür gelin de 'bulgur döğücüsünün tık deyicisi'ydi:

- Bu geline oğlan gideli bir hal oldu. İşten kaçar, yemekten kaçar, bizden kaçar. Malın, moğalın eve geleceği zaman, altına üstüne, otuna çöpüne bakılacağı zaman sıvışı veriyor odasına. Gözü ne kapta, ne kacakta.. Ne aşta, ne bulaşıkta. Bir eve bir misafir gelse, o bile üç gün sonra bir işin gıyısından tutar. Bu gelin misafiri de geçti oğlan gideli..

Bölük parça duyduğu konuşmaların özeti buydu. Duyduklarına burnunu kıvırdı. Evin yüz akı kocasıydı artık. Ağır taş da kendisi. Kendiliğinden konuşuyordu: "Anam haklı. Bu akılsız herif 'Ağam, Gardaşım,' diye diye gâvur ellerinde düven öküzü olacak. Sonunda da bunlar eleyip beleyecekler her bir işi. Biz de yine kapılarında 'evet efendimci'.. Yook, Anam haklı.. Raşit'in akıl yakasına eyi yapışmalı.. İş zora gelirse beni alacağı güne dek babaevimde kalırım. Muhanetlerini çekmem.."

Sonra, yaz yanığı güzel yüzü gerginleşti. Gür, siyah, uzun kaşları hilâlleşti. Duygularını, düşüncelerini bir türlü toparlıyamıyordu. "Hele bir mektup daha yazayım. Gayrisi vebal benden kalkar.." Bu kez de yumuşayıverdi.

"Hangi vebal?" diye söylendi içinden. Bir yanıt bulamadı..

İki gün sonra kavruk bir öğlen sıcağında Halime'nin küçük kardeşi geldi eve.

- Gıı, Abla, dedi. Anamın ıcık keyfi yok da, seni seslememi istedi.

Hayatta oturan Keziban Hatun da duydu söylenenleri. Gelinine güleç bir bakışla seslendi:

- Halime, yavrum haydi var git. O bizi arayıp sormaz emme sen Ananın halına, hatırına bir bak. Üluzum ederse geceye de orada kal..

Halime Kaynanasının bu yumuşaklığına şaşıp kaldı. Bir iki gündür göz ucuyla da olsa ineğe, buzağıya bakıyor, ev işinin bir kıyısından tutuyordu. Bu yumuşaklık ondan mıydı aceb? Yoksa Raşit'i azdırır diye korkuyorlar mıydı?. "Korkuyorlar. Raşit'in yularının benim elimde olduğunu biliyorlar da ondan korkuyorlar," diye konuştu içinden.. Sofadan hayata çıktı:

- Gideyim mi Hatun Ana? dedi Kaynanasına.

- Get dedim, get. Üluzum ederse bir iki gün kal.. Hizmetine yet Ananın..

Kaşla göz arası hazırlandı. Kardeşine:

- Sen Murat'la yavaş yavaş gel, dedi. Avlu kapısını araladı, sokak aralığında kayboldu. Anasının hastalığına içi ısınmıyordu. "Olsa olsa Raşit'den mektup var," diye mırıldandı.

Anasını sofanın sedirinde dipdiri buldu. İnadına sağlıklı idi. Yüzü güleç ve haber doluydu. Müjdeyi verdi hemen Halime'ye:

- Gocandan mektup var. Dayının Memmet göndermiş. Hele aç biyol. Ne hayırlı haber var aceb?.

Ömründe ilk kez mektup açıyordu Halime. Zarfın üstündeki yazıda ismini görünce heyecanlandı. Adrese baktı. Mektubun hepsi bu kadarmış gibi geldi. Zarfın arkasını çevirdi. 'Raşit' ismini okudu, soyadını okudu. Al-

tında da bilmediği, anlamadığı bir sürü gâvurca sözcük.. Bu sözcükler daha da ürküttü içini. Eli titredi. Zarfı ne yönden açacağını tümüyle şaşırdı. Biliyordu, görmüştü. Bu kâğıt bir yanından yırtılır, içinden 'essah' kâğıt çıkardı. Ama hangi yönden yırtılırdı mektup?. Ya üst kâğıdı yırtarken içindeki de yırtılırsa?. Ellerinin titremesi arttı. Anası duramadı:

- Fışgı gızı dedi, açsana, okusana şu mektubu..

Halime yutkundu:

- Bilemiyom ki mektup açmasını..

Ana kızdı:

- Bir gıyısından yırt.

Yine el titrekliğinde tırnak uçlarıyla mektubun bir ucunu lif lif kopardı. Hava alan zarf hafiften şişince serçe parmağı ile zarfı araladı. Korka korka içindeki pembe kâğıdı çıkardı. Kâğıt, kocasının eğri büğrü, kargacık burgacık yazısı ile dolup taşıyordu. Önce zar zor bir kez okudu içinden.

Sabırsız Anası tümüyle içerledi kızına:

- Yezit dölünden düşme gâvur! Açıktan okusana şunu, dedi.

- Kekeliyorum Ana, kekeliyorum. Yazısı okunacak gibi değil ki..

Ana yumuşadı. Zaten Halime de bütünüyle okuyamazdı mektubu Anasına.. Köy deyimi ile 'namahrem' yerler vardı. Atlaya atlaya okuyordu. Anası, gün görmüş, üleş atlamıştı. Yutmuyordu. Ama, anlamaz gözüktü..

Gönül şenliğim,

Bir tecik Halime'me;

Gahir dolu, sitem dolu mektubunu aldım. Mektup yazmışsın ya! Gahrin de, sitemin de canla baş üstüne.. Senin gahrine kınlır mıyım heç?. Senin her halin bana bir lutuftur. Yeter ki, canın sağ olsun. Oğlumuz Murat'ın canı sağ ol-

sun.. Hani, sen de eyi bilirsin. Örf derler, âdet derler. Evlât babasının yanında helâlı ile konuşamaz. Yavrusunu gucaklayıp koklayamaz. Emme doğru, emme eğri. Biz böyle yetiştik. Senin babaevinde de sürdürülen usul bu.. Bu yüzden Ağama yazdığım iki mektubta da içim yana yana "hane halkına selâm" diye adınızı, sanınızı andım. Hal-i keyfiyetinizi sormuş oldum. Bizim Alamancılık işimiz de aceleye geldiği için iki bir aramızda meşveret edip bir edrese tedarikle-medik. Sağol, Sen benden atik çıktın. Mektubunla beni ayıktırdın. Edrese verdin. Yolumu, yordamımı bulmuşa döndüm. Sana mektup yazmamam olur mu heç?. Burcu burcu tütüyorsun içimde. Mis kokun vücuduma sinmiş.. Hayalin ile avunuyorum. Yeter bir dünya değil bu hayalleme. Biliyorum, çaresizliğin ekmeği.. Her uyku düşümdesin. Her uyanıklıkta aklımda. Hemi de her bir halınla.. Yatmaya alışganlar için bekârlık bir baş belâsı. Kocaman bir zulum.. Burada huzurundan ötede sağ sol garı gız dolu. 'Göz hayın' derler ya farkında olmadan bakıyor insanoğlu.. Kimi kıçını sallıyor, kimi budunu.. Gasıklarım şişiyor, böğürlerim ağrıyor. Emme, ben senin üstüne gül koklamamaya ahitliyim. Rabbim sen helâlimden ötede bir başkasına bana 'uçkur' çözdürmesin.. Ve de olacağı bu.. Sen gönlünü serin tut.

Buralar, bizim imamın Cenneti tarifatından daha gozel. Dinleri bir yana ya, gayretlerine, insaniyetlerine diyecek yok..

İcicik de sana para göndermemi istersin. Halime, sana da ayrıca para gönderirsem, hem Ağam hanesine, hem sağa sola fırsat düşer. Herkes davulun kasnağına bir başka vurur. Köylü milletinin fakirliğine bakma. Onların essah fakirliği lâftan yanadır. Hasetliklerini, fesatlıklarını besleyen lâftan yana.. Siz köylünün ağzına lâf vermeyin. "Keseleri ayrıldı" dedirtmeyin. 'Taşı taşa, başı başa koyun'.. El uşağını nüzumsuz yere söz saabı etmeyin.. Aç değilsin, açık de-

ğilsin. Ağam da görgüsüz takımından sayılmaz. Her bir halını, her bir gereğini karşılar evelallah..

Ellerinden hörmetle öptüğüm mohterem Ağana ve Anana da söyle.. Paradan, puldan sağa sola lâf açmasınlar. Bilmemiş, görmemiş, duymamış olsunlar. Sizin orada tadınız kaçarsa, benim de burada, şu gurbet ellerde, gâvur diyarlarında gönül huzurum kalmaz..

Dimek Halime, Murad'ım babasını sorup durur? Sen de "geldi, gelecekti" diye oğlunu avutursun. Hadi, var get, yüreğimi deşme.. Gözü kör olsun, şu bir lokma ekmeğin. Adamı bir günde ip canbazı ediyor. Yedi dağı birden aşırtıyor. Hayırlısı diyelim..

Yazmaya ne gerek. Muradımı yüreğinin bir avuç yağı ile beslersin. Kuş, kanat olursun her daim üstüne.. Benim için gucakla gucakla öp.. Sana gelince, yanımda olacaksın ki.. O zaman ben ne söyleyeceğimi iyi bilirim. Yine de gozel gözlerinden buseylerim.. Baki selâm..

Seni heç mi heç unutmayan kocan
Raşit

Halime'nin anası kendine okunan mektup bölümlerinde, kırışık yüzünü biraz daha buruşturdu. Sonra, peykede oturduğu yerden hırslı hırslı kalktı. Aklına bir şeyler gelmiş gibi yeniden hırsla oturdu:

- Yook anam, dedi. Bu oğlan buradan afsunlu gitti. Onu Anasından, Ağasından kimse sökemez. İtler gibi çalışır gâvur elinde. Kazandığını da hağseler, torbalar onlara gönderir..

Kızgınlığı arttı. Büyüyen gözlerinin acı bakışıyla Halime'nin yüzünün ortasına oturdu:

- Gıız, döl artığı, gâvur tohumu! Ben sana geçen mektubunda "Açık yaz, acı yaz, diyeceğini bir çırpıda söyle," demedim mi? Korktuğum hemen başıma geldi. Sap

öküzü, düven öküzü olacaksınız ellerinde. Sizin sonunuz bir "siktir" tekmesine bakara benzer. Yelip yelip aç yatacaksınız. Cenab-ı Mevlâm gara canımı sağ ederse, o günü de gösterecek bana.. Bu akıl ile sizin ilâyıkınız ancak bu olur..

Halime'nin yüzü gerildi. Mektubu koynuna soktu, ayaklandı:

- Kele Ana dedi, şunun şurası bir aylık, kırk günlük bir iş. Daha şimdiden lâf ile, söz ile her bir yanı sele, suya vermenin ne gereği var?.

Ana yumuşadı. Sesine sitem geldi:

- Otur hele gızım, yavrum, dedi. Bize han alsın, hamam alsın, köşk mü diksin, dedim. Herkesin evi ayrı, yolu sapa.. Mevlâm cümlenin rızgına kefil. Bu güne kadar onların sayesinde ömür sürdürmedik ki, bundan sonra sürdürelim. Benim telâşım senin ile oğlun için. Dünya üç günlük yol gibi gözükür. Heç de öyle değil. Acısını, zulmunu bir bilinmedik güne saklar. Ahının, vahının tükendiği bir güne.. Tekmesini nerden vurduğu bilinmez. Haydi, geç, koy get selâmetinen. Sorarlarsa: "Anamın yüreği ağrıyormuş," de.. Dil ucu da selâm söyle.. "Alamancı gönderdik" diye üç günde burunları Sofudağı'na döndü. Oysa şimdi, o dağa bile ziyarete gidip gelen yok. Dünya indir bindir dünyası.. Kimin sonuna dek elinden tutmuş? Her insanı bir kapıdan "buyur" eder, bir bilinmedik kapıdan tekme yumruk koğar, yakasından düşürür.

17

AKŞAM ekmeğinin tatlı havasında Müslim oğlu Cevat'a yumuşak diliyle seslendi:

- Bak! Bir haftayı buldu Raşit'den mektup alalı.. Allah razı olsun, gönderdiği para da geldi. Dünyanın bir bereketi. Bin beş yüz liraya yakın para.. Elin gâvurunun parası da ne kıymetliymiş.. Ne itibarlıymış.. Şu bizim bilmem kaç kalem borçlu olduğumuz Ziraat Pangasına bizim berber Nuri Efendiyle gittik. Korkudan ödüm yarıldı. Paranın bana geldiğini bilirler de borcumuza keserler diye.. Ben heç oralı olmadım. Seme seme, alık alık bir köşede durdum. Nuri Efendi bizim borç aldığımız vezneye vardı. Herifçioğlu ellilikle, yüzlükle bizim Berberin avucunu doldurdu. Berber dükkânına kadar parayı alıcı gözükmedim. Bir panga memuru fark eder diye, içim içimi yedi. Halbukim, beni kim tanır gosgoca pangada?. Gel de anlat bunu bana.. Yüreğim hop kalktı, hop oturdu.

Dükkânında oğlumuzun gönderdiği para meyvesini bir bir saydı Nuri Efendi elime. Allah taş değdirmesin Raşid'imin ayağına.. Ve de cümlenizin.. Dirlik, birliktedir. Köy yerinde hasetten, fesattan bol ne var? Şimdiden gelin kızım Halime'yi bizden ayırmışlar. Raşit'e hemencik ev yaptırmışlar. Ne bileyim. Raşit hemen Halime'yi

alıp gidecekmiş.. Bize iş olsun diye, göz boyamak için para göndermiş.. Görüp göreceğimiz rahmet bu imiş..

Sofradan minderini duvar dibine çekti:

- Siz afiyetinize bakın. Ben sıkısından doydum. Rabbim soframızı daim etsin. Yavan ekmek, soğan ekmek. Her nimetine şükür..

Sigara yaktı ve sözünü sürdürdü:

- Bana bakın. Elin ağzı torba değil ki büzesin. Köy yerinde bir kalıptan kestiğin kerpiç bile irili ufaklı düşer. Araya çamur dökmessen bir hizayı bulduramassın. Sakalımızın her ak telinde köy yerinin bir tecrübesi, bir irbeti yatar. Bu köylüyü suratı asık, ağlamaklı mı görmek istiyorsunuz? Evcek sırtı sırta verin.. Bu olmam diyesicelerin gülmesini, düğün, bayram yapmasını mı istiyorsunuz? Evcek birbirinize düşün.. Yeter de artar bile şer milletine.. Daha, şu gelen üç guruşu çekemediler. Oğlan, yarın beş on bir şeyler göndermeye başlayınca, cümlesi hasetlerinden murtad takımı kesilir. Diyeceğim şu: Su içerken gıdığınızdan suya yol vermeyin.. Aka aka gıdığınızı dere yapar..

Sonra bir gülümseme dağıttı ortaya:

- Bismillah, dedi. Allah var etsin. Sizin dünya işiniz daha çok ya, benimle Hatun Ananızın bir ayağı çukurda.. Akşamı, yassıyı camide edâ edeyim. Bunca günah üstüne bir namaz ilen ahireti gurtarırsak, bize de eyisinden bir pravo..

Halime, kayınbabasının taşı kendine fırlattığının farkında idi. Suçsuzdu. Ama, korktuğu başına gelmişti. Anası Raşit'den gelen mektuptan Halime'nin kendine okuduğu bölümleri Halime ayrıldıktan beş dakika sonra telsiz telgrafla dört bir yana dağıtmıştı. Sonra da sözler köyü üç beş kez dolaşıp Müslim'in evine ve Müslim'e ulaşmıştı.

Halime kızdı Anasına içinden. Konuşulanları hiç üzerine alır gözükmedi. Sofranın toplanmasına yalandan

yardım etti. Sonra bir bunaltı içinde odasına girdi. Somurtkan ve suskun bir süre oturdu. Dağınık, beceriksiz duygular yüreğinde yuvarlanıp durdular.

O gece uyku yanaşamadı yanına. Mışıl mışıl uyuyan oğlunun yanında dönüp durdu. Yorgan on otuz kez dertop oldu. Eli, farkında olmaksızın üç beş kez diri göğüslerini yakaladı. Ezercesine sıktı. Derisi için için yanıyordu. Burun delikleri yarış öncesi atlarının burunlarından daha gergindi. Oğlunu kucakladı. Duramadı. Peykeye sakladığı kocasının mektubunu aldı. Lambayı iyisinden açtı. "Sana mektup yazmam olur mu heç? Burcu burcu tütüyorsun içimde. Mis kokun vücuduma sinmiş. Hayalin ile avunuyorum. Her uyku düşümdesin. Her uyanıklıkta aklımdasın. Hemi de her bir halınla.." Ferahlayacağını, rahatlayacağını sandı bu satırları okuyunca. Oysa, uykusu büsbütün dağıldı. Uykusu dağıldıkça da gelep gelep saçlarını dağıttı..

Hakiyetli oğlum Raşit'e,

Mektubunu ve de göndermiş olduğun bereketli parayı aldık. Mevlâm, birini bin etsin.. Üç yüz deyince göze güçcük gözüküyor emme, pangıya varınca dağlar oluyor. Tanrım daha da bereketini artırsın..

Bizim Nuri Efendi de adamların hası. İşini gücünü bırakıp pangıya koştu benimle birlik. Böyük vezneden paraları aldı. Kılına halel getirmeden bir bir saydı elime. Aklında olsun. Yakında bir tanıdık gelip giderse Nuri emmine bir gısım hedaya gönder.

Oğlum: 'El eli yur, el de yüzü!' Bu iş oldum olası böyle gelmiştir. Böyle de gidecektir.

Bir başka edrese ile hanen tarafına, mahremine mektup yazmışsın. Hoş âlâ hoş. Benim memnuniyetimi kazandı. Emme, herkesin definin kasnağı bir ayarda, bir gergide değil ki.. Kimi üç der, kimi beş der. Yarım yamalak bir hu-

zurun varsa, onu da kaçırmak, dirliksiz etmek isterler insanı..

Sen Alamancı oldun ya! Köyün bir bölüğü ifrit oldu, kâfir oldu. Gani Efendi'ye bilmem kaç bin lira partıl vermiştik.. İşimiz tezelden olsun diye paşaportculara para yedirmiştik.. Verdiğimiz mesarifatın adını partıl koyuyor kerhaneciler.. "Kork Allahtan korkmazdan" derler ya. Bu milletin tümü bu taifeden.. Korkusuz, dizginsiz. Yalanlarında elifi be'ye yaklaştırırlarken erkeklik olsun diye bıyıklarını burarlar. Aslında bunların tümü ind-i ilâhide murtad defterine yazılı. Emme ve lâkin neylesin ki dünyada birbirimiz arasına düşmüştük.. Mevlâmın da bu hal ve keyfiyette bir bildiği işler var. Malın mülkün essah saabı O.. Hekmetinden heç bir kimse, guşu gurdu, dağı taşı, cümle mahlukatı sorgu, süval açamaz..

Her ne ise, ben son günlerde ibadetimi, sizlere olan duvamı artırdım. Altı yüz şinik buğdaya yeni bir imam tuttuk ki, değme keyfine.. Genç münç ya, eskilerin dediği hazâ müderris.. Aslında o da sizin gibi ilkokuldan talimli imiş emme, Allah ilim deryasına daldırmış. Âyeti, hadisi babasının malından iyi biliyor. Rabbim hızını kestirmesin, köyümüzden de eksik etmesin..

Son mektubunu Cevat okurken hop oturup hop kalktım. Gurbetçilik üzerine ne dokunaklı lâflar etmişsin.. "Şu Alamancılığı bataydı da ben bu kelâmları duymaz olsaydım.." dedim. Kıymık kıymık burkuldu içim..

Bağa vardım. Ne de gâvuruna bilirsin. Dediğin gibi gülüzümü kızarmış. Benlenmiş mübarek. Yüreğim bir hoş oldu. "Şu Raşit'in yediği halta bak," dedim. "Bana gülüzümünü toplatıp Anasına götüttürecek. Anası da her bir üzüm denesine salkım salkım ağlayacak.."

Dediğin oldu. Ağlar da durur..

Gine de derim ki, bizim aceleye koşulmuş heç bir işimiz yok. Tepemizde şimdilik bir alacaklı silahlı gözükmez..

"Köye dönersem, öküzlerin yüzüne nasıl bakarım?" diyorsun. Bunu da nereden çıkardın? Dünyada eşşek, öküz var oldukça, övendere, nodul eksik olmaz. Öküz öküzlüğünü, eşşek eşşekliğini bilecektir. Bu işin icadı böyle.. Gam yediğin şeye bak..

Gelinime de bizden habersiz gibi üç beş bir şeyler göndermessen, sıracalı Anasının, möhreli Ağasının bize dirlik verecekleri pek belli olmaz. Sen gideli gâvurlukları azanlardan biri de onlar. Alamancılığın bugüne dek dirlik dişlik getirdiğini bir gören olmadı. Yalnızım yalnız, haset fesat pavlikelerinin işi azıtmalarından gayri.. Rabbim ardını hayırlı getirsin...

Gel, şu bizim bağı al götür. Sizin fabrikanın yanına. Eyi eyi para etsin üzüm.. Bize nasıl olsa, harcadığımız 'belleme' parasını geri vermiyor. Elmaya gelince, bildiğin gibi bu yıl diyeşetli. Bir kazaya, belâya kurban vermessek, üç beş bin bir şeyler alırık..

Şu panga borcu yok mu? Uyku dünek bırakmıyor bende.. Heç haberimiz yok gibi, türlü grediden ne de çok borç almışık.. Elmayı hemen satıp panga borcuna yapıştıracağım..

Mektubundan bu yana Anan sarı öküze çok bakar oldu. "Raşid'imin emâneti," diye tutturdu. O işte can sağlığı ile öyle olsun...

Sana karşı hasretliğimizin ifadesinde bizim için mümkinat yok. Canının sağlığından başka da bir dileğimiz..

Anan, ben, küçük ağan gözlerinden, bacın, oğlun ellerinden öper, tanıdıklar selâm eder. Hüdaya emânet olasın...

Baban: Müslim

Oğlu Cevat'ın ağır aksak yazısı, kendisinin lâf toparlamakta çektiği güçlükle iki saat sürdü mektup. Cevat da zaten Ağa zoruyla yazıyordu. Ağasının "sen bilirsin" der gibi Raşit'e ipin ucunu bırakmasına yüreği yatmıyordu.

"Eşşek gibi para gönderecek," diyordu içinden. "Biz onu Alamancı etmek için gözümüzün kökü sulu tarlayı sattık. Baba hayrına değil, ortak faydamıza.. Cerbi gönderecek. Yoksa, ben de karısına pılısını pırtısını toplattırırım bu evden.. Gitsin babası evine, beklesin Raşit'ini.. Yoğ isem gelsin, alıp götürsün yanına.. Kimse için sırtımı yağır edemem.."

Yüzünün birden sertleşmesi Ağasının gözünden kaçmadı:

- Ne o yavrum, dedi, suratında bir asıklık var? Aman mektup seni yormasın?.

- Yorar mı Ağa? dedi Cevat. Hemi de etimin parçası gardaşıma yazdığım mektup?

Müslim sözü değiştirdi...

Raşit

Dayımın oğlu Memmet edresesine gönderdiğin gıymetli mektubunu aldım. Derecesiz memnun oldum dersem yalan olur. Yüreğimi tümüyle ısıttı dersem yalan olur.

Gâvur garılarının galçalarını, gıçlarını sallaya sallaya gezmelerini yazmanda ne gerek vardı? Neyi, kime nisbet ediyorsun? Sen bu gidişle buradan giderken ettiğin yemini tez günde bozacağa benzersin.. Zaten olup olacağı da bu.. Duyduğumuz hekâyeler doğru ise gidenlerden çoğu buradaki yeminlerini çoktan bozmuşlar. Aralarından bir sen eksik kalma. Başın pınar, ayağın göl olsun.. Uçkurunu çöz de gasıklarının şişkinliği gitsin.. Ücuduna sinmiş mis kokumdan feragat getir.. Sana yemin olsun gücenmem. Ben burada Murad'ım ile avunur giderim.

Üç beş bir şeyler göndermeni istedim. Ona da bir bahana buldun. Ağan hanesine, sağa sola fırsat düşermiş.. Bu lâfın da pek gozel.. Demek sen, onlar için gurbet öküzlüğüne çıktın? Onlar için dizin dizin yük çekeceksin? Sonunda elleri böğründe kalan biz olacağız. Öyle mi?. Sen

"öyle" dersen, benim de sana söyleyecek bir lâfım, sözüm kalmaz. "Kaderim buymuş" der, dizimi kırar, bir köşede otururum.. Emme, Anamın dediği gibi "Dünya yolu uzun. Ahını, vahını da bir belirsiz güne bırakır.."

Bu it dirliği yarın da peşimizi bırakmayacaksa, ne diye gâvur ellerinin gurbetine bağrını kalkan ediyorsun?. Yine de sen bilirsin.. Her bir şeyin enini, boyunu, önünü, sonunu eyi düşün.. Bizim gibi 'ağsikli'lerden akıl alacak değilsin ya!..

Bana para gönder dediysem, "sağa sola serpeceğim" demedim. Ha ne var ki, biriktirip üç beş altun alırsam, hem takınır şerefini yüceltirim. Hemi de Allah vermesin bir yok güne uğrarsak elimiz altında bulunur. Bize payanda olur, dedim. Çok Alamancının garıları gızları altunları boyunlarına takıp, ilvan ilvan dolaşıyor. Benim onlardan neyim eksik? Daha aynalara küsenlerden değilim hamdolsun..

Bir de diyon ki: "Sana mektup yazdığımı, para gönderdiğimi kimse bilmesin." O ne biçim lâf Raşit? İnsan helâline yazdığı mektubu sağdan soldan gizler mi? Helâle gönderilen para suç, gabahat olur mu? Bunu da senden öğrendik çok şükür.. Anamın dediği gibi, yoksa sen buradan afsunlu mu gittin? Zahar yeleğinin bir yanına gizliden bir mıska diktiler..

Sen ne dersen de! Ben para isterim. Bana para gelince de evin içinde itibarım bir başka olur. Anan böyük gelinle birlik. İkisinin de bana karşı suratı bir karış.. Er saat oğlun ile odama kapanıp gecenin kederini yüreğime aktarıyorum. Rabbım sabrını verir inşallah..

Oğlun tosun gibi. O yönden heç gamın gasavetin olmasın..

Ağamın yine ağrıları arttı. Çoğu gün sedir köşelerini bekliyor. O Alaman'ın ağrı ilaçlarının çok tesiratlı olduğunu söylüyorlar. Oradaki aklı eriklere sorup süval etsen de şifalısından üç beş çeşit göndersen. Beni, Anamı çok memnun

etmiş olursun. Ağamın da hayır duvasını alırsın.. Her biri ayrı ayrı hatırını suval edip, selâm ile gözlerinden öperler.

Ben de oğlun ile birlik ellerinden öperik..

Arada bir Anama uğruyorum. Başka bir yere gonu gomşu da olsun gittiğim, uğradığım yok.. Acele cüvap beklerim..

Kadersiz Karın
Halime

Halime'nin gözünün içine bakan anası:

- Hele biyol bana oku da, ondan sonra zarfla, dedi.

Halime Anasından bir 'maşallah' alacağını bildiğinden zaten okuyacaktı. Yazdıklarının üstüne basa basa okudu mektubu. Anasının yüzü ışıklandı:

- Ha şöyle.. Eline, diline sağlık. Herkese anladığı dil ile konuşulur. Zaten bu dilden de almassa ona söylenecek söz kalmaz.. Gozel olmuş. Şamarı tesiratlı vurmuşsun. Anası, babası inşallah yakın günde gotlerinin üstüne otururlar. Bir sana para göndermeye başlasın da o zaman günlerini görürüm. Sudan çıkmış sıpaya dönerler.. Bırak dönsünler. Oğlan, gâvurun zulmunu onların sansalatı için çekmiyor ya!. Çekecekse senin için çeker, oğlu için çeker. Ona siz gereksiniz. Yarın ömrünü sizin ile sürdürecek.. Yolunuz uzun. Daha üç beş gobel takacaksınız gıçınıza.. Para, pul, varidat size gerek. Yarınki gün size gerek.. Sinnek gaynananın yüzüne gül.. Ev dirliğini bozar gözükme.. Hele şu mektubun bir ardını alalım. Bir cüvab gelsin kocandan. Ondan sonra okkayı, diremi yeniden kantarlarız.. Eyi gelir inşallah sonu.. Sen kendini serin tut.. Buraya sık sık gelip de huylandırma onları.. Ben arada bir hastalık, sayrılık uydurur seni sesletirim. Zaten Ağanın da halı, heç mi heç eyi değil.. Sancıları bir tuttu mu, can alıp can veriyor. Allahtan tezinden gelse şu ilaç-

lar. Garip bir uyku yüzü görse.. Çıkıp bağ bahçe üç adım atsa..

Halime iç odada sessiz sessiz oturan Ağasının elini öptü:

- Sana, Alaman'a ilaç ısmarıç ettim Ağam, dedi. Her hal guvâan tez günde gönderir. Senin de icik olsun ağrıların diner..

- Allah dediğin gibi etsin. Emme bana sorarsan, en eyisi emânetini alması.. Gayrik bizim ağrımız, sızımız mezerde diner.. Size sağlık, dirlik versin. Bizden duva bu kadar.. Bizim yeşerip de bostan olacak heç mi heç halimiz yok..

Başı önünde kederli, üzgün ayrıldı Ağasının yanından. Anasının da elini öptü. O da kızını yürekten kucakladı..

18

KÖYLÜNÜN harmandan ferahlaması, geniş bir soluk alması yeniden köyü lâf gevezeliğine buladı. Sözün kösteğine yine dört yerine dokuz vurmaya başladılar. Akılları birbirine yatıklar bağda, bostanda, duvar diplerinde buluşuyor, "merhaba"larını tamamlamadan söz harkının ağzını Alamancılığa, Kooperatife çeviriyorlardı. Kanallarına bol su birikmişti.

- Ula, şu Gani kâfiri Zati Sungur'u da geçkinmiş. Vay deyyus vay! Gaşınan göz arası nasıl da köylü milletini afsunladı?. Nasıl da üç beş ay içinde tereyağdan kıl çeker gibi, her bir şeyi gına gibi un etti?. Nasıl da el altından vurup gırıp savuşuverdi?. İt dölüne efendiliği de az görüp beylik payesine çıkarttık. Vay bize, vaylar bize.. Yok canım, Cenab-ı Mevlâ lânetlemiş bizi.. Seme sersem kaz bile bizden akıllı.. Dürzünün nutuklarına angıt kuşu kanmazdı. Biz kandık. Hemi de cibicik tuta tuta.. "Pravo" çala çala.. Şu köylü şamar oğlanından da kötü. Şamar oğlanından da gadersiz.. Gelen vurur, giden vurur. Hemi de her biri un çuvalı gibi tozutur. İt canı buna yetmez, buna dayanmaz emme, biz Hakkın ne hikmeti ise dayanıyoruz. Bizden gayri bir gavim olsaydı, şimdiye dek helâk olur gider, tozu havaya karışırdı..

Öbür taraftan sözü bir başkası kapıyordu:

- Gani pezevengi öyleydi de geriye başımıza sepetlediği rafazı takımı nasıl?. Köylünün kısır cebi, sanki bunların el altı kasaları.. Çal çabala, kır ula, Kopratife hisse yatır. Onlar da it dirliklerinden paşa hayatına dönüşsünler.. Dedikleri dedik, çaldıkları düdük olsun.. Ayakları soğukkuyu lastiğini zor görenler, çift çift şeher usulü iskarpin alsınlar. Lâfım getmesin, Tek Bekir de o bokun soyu.. Kopratife başkan olalı, adam boyu iki duvar kaldıramadı.. Para bitmiş diyorlar. Gözlerini Alamancıların göndereceksleri taksitlere dikmişler. 'Ölme eşşeğim ölme, yaz gelsin yonca biçeyim' işi.. Sonramayım, biz kimiz, kiremit-tuğla fabrikası kim? İnsan çıkabileceği ağaca tırmanır. Yarın kış bassın, yaptıkları üç arşınlık yer çamura, mileğe batsın, hâk ile yeksân olsun. Asıl ondan sonra alırlar boylarının ölçülerini.. Garip milletin ne de haram parası varmış.. Oysa her guruşu bir avuç alın terine batırılmış.. Nasır elin, yarık tabanın, çatlak dudağın emeği.. Bunu el uşağına nasıl anlatırsın? Zaten oldum olası kime anlatmışız? Kim anlamak istemiş? Oldum olası dedelerimizin de, ağalarımızın da, bizim de gader çizgimiz bu.. Alınyazımız bu.. Benim şu alınyazısına eyisinden bir küfür edeceğim geliyor ya, adımı gâvura, gomünüse çıkarırlar deyi içimden homurdanıp duruyorum. Gopratifçiliğinin de, Alamancılığının da deyip, hepsine sıçıp sıvayıp, söğüp sulayıp işin içinden çıkacağım. Lâkin, gel gör ki, yatırdığım para güme gidecek. Kolumuzu kaptırdık bir kez. Ayağımızın biri batakta..

Ilımlı konuşmalar oluyordu arada bir iyimser topluluklarda:

- Gani Efendi açtı bize Alamancılığın hızlı yolunu. Üç beş ayda kim açmış o yolu? İşçi Kurumunda yılın yılı sıra bekleyenlerden kaçına açıldı o yol? Şeytan tüyü vardı kulakları çınlayasıcada.. Böyük böyük hokümet adamları ile canciğer dost, gardaş olmuştu..

- İcik bir şeyler yedi diyorlar.
- Kim diyor?
- Sıra bekleyenler.
- Gidenlerden Gani Efendi için heç bir şekvâ şikâyet var mı? Yok helbette.. Bal tutan parmağını yalar. Oysam kim, mesârifat için almışsa beş on bişiler almıştır. Ankara'da iş yapanların çoğu adamın gözünün içine bakar. Yiyen ağız utanır. Utanır da iş yapar.. Şu atıp tutanlara da yol açılsaydı, heç birinin ağzından: "Allah Gani Efendi'den razı olsun," lâfından gayrik söz çıkmazdı. Hakkına razılık gösteren kim? Bu milleti kırk yıl sırtında taşısan, bir "sağol" diyen çıkmaz, "İn de biraz soluklanayım," desen, yedi sülâlenden bir tekmile başlarlar. İşin doğrusuna bakarsan, yunmuş yıkanmış bir yanımız yok. Allah şerrimizden, iftiramızdan cümle Ümmet-i Muhammedi korusun...

- Bütün işiniz Alamancılara kaldıysa, siz çoktan yandınız. Herifçioğulları gideli ne oldu ki size taksit göndersinler? En azından kış yarı gelir paranız.. O vakte de benim bekleyecek mecâlim yok..

Tek Bekir çaresizleşiyor, el etek öfeliyor:

- Sen bilirsin, diyordu. Benim de ölümden öteye gidecek bir yolum yok. Kendime konak kaldırmıyom ya! Orta malı bir iş. Olmam diyesiceler üstüme çırpıp savuştular. Hesabım ortada. Arım, namısım ortada.. Şu iş yörüsün diye teklifatlarına "evet" dedik. Kopratifin verdiği beş yüz lira maaş başlarına çalınsın. O para, şeherdeki memurlara rakı içirmeye yetmez. Kim ne yaparsa yapsın, kim ne derse desin. Üç beş ay daha direngeç olurum bu yükün altına. Ben namıslı olduktan kelli varsın üzerime çöksün. Soğan yemedim ki ağzım koksun.. Gıybetime konuşanların da tüm avratlarını..

Gerçekten de Tek Bekir gücü ölçüsünde tümüyle sarılmıştı işe.. Ama, şehirde Gani'nin gördüğü ilgiyi memurlardan göremedi. Bir kez Ankara'ya gitti. Bakanlığın ilgili dairesinde tanımadılar. Yüz veren olmadı bile.. Üstelik köylü dedikodu ile sırtına bindi. Ortakların umutsuzluğu onu çaresizliğe düşürdü:

- Verdiğiniz üç beş yüz ortaklık parasını, fitrenize, zekâtınıza sayın!. Bu işin cenazesi musalla taşına geldi. Ahir bir fatiha hissesi var, diye tutturmuşlardı.

Ve de bu sözler iyisinden tutmuştu. Çaresizlik kelepçesini umutlu ellerine takmışlardı. O ise:

- Kim ne yaparsa yapsın, kim ne derse desin, üç beş ay daha direngeç olurum bu yükün altına.. Ben namıslı olduktan kelli varsın üzerime çöksün, diyordu..

19

Songuz yavaş yavaş sırtını, kışın ilk soğuklarına dayayacağa benziyordu. Köylü bu kez de bağ bostan bozumuna geçti. Çoğunluğun meşvereti, dedikodusu ev odalarının sınırları içine düştü. En iyi türkü kırk gün söyleniyordu. Biraz da bıkkınlık gelmişti konuşula konuşula.. Çiğnene çiğnene sakızlar çürümüştü.

Bina yapımında durgunluk vardı. Kooperatif odasının ışığı akşamın yatsıya boyun vermediği saatlerde sönüyordu. Olan Tek Bekir'e olmuştu. Kooperatif kağnısının boyunduruğu iyisinden oturmuştu boynuna.. Ortada para pul bir şey kalmamıştı. Taşaron inşaatı yalandan iki usta, üç beş amele ile sürdürüyordu. Arada bir:

- Para! diye dayanıyordu. Bekir Efendi para.. Benim cebim Karun'un hazinesi değil. Ben de Piroğlu'na muhtacım. Ben de Ali'nin külâhı Veli'ye, Veli'ninki Ali'ye türküsü ile sürdürüyorum bu işi.. Para! Yok ise ben tası tarağı toplayıp gider, sizi de icraya veririm..

Bekir taşarona yalvarıyordu:

- Ayağını öpeyim Rıza Kalfa.. İcik daha sabret! Nerdeyse Alamancılar taksitlerini gönderecekler. Bir çırpıda borcun altını çizeriz..

Rıza Kalfa ise tümünden gemi azıya alıyordu:

20

Hakiyetli Kocam,

Hanemize bayram ettiren gıymetli mektubunu, sonra da kazadaki pırtıcı Saffet Efendiye gönderdiğin parayı aldık. Haberin yuvamızı şenlendirdi. Kızın, oğlun beş sekiz değil on sekiz, otuz sekiz kerre okudular mektubunu. İrahatına, işinin eyiliğine öylesine sevindik ki, bizim gibi cahalların bunu tarifatı mümkün olamaz..

Gönderdiğin paradan yüz iki yüz de Anama verdim, parayı gören gardaşımın cıcığı gevşedi. "Ana," dedi, "çoktan aklımda. Bir türlü diyemedim. Ablamı saabsız bırakmayalım. Enişte gelinceye, alıp götürünceye dek yanlarında kal.. Evleri böyüksüz olmasın.." Senin anlayacağın iki yüz lira kilitli kapıya anahtar oldu. Anam iki yüz lirayı gardaşıma bırakıp benimle birlik bize geldi. Allahın doğrusunu sorarsan, bir yürek gücü oldu bana..

Sen de bilirsin ki, bu köylü milletinin definin önünde herkes ayak tutturamaz. Hani evimizin yolunu bilmeyenler, senin ireyislik işinden sonra her gün eşiğimizi aşındıranlar olmuştu. Hedâyeler yağdırıyorlardı hanemize. Kimi gaysi gurusu, kimi erik gurusu, kimi guru üzüm, kimi ceviz getiriyorlardı. Kiminin gahamı, kiminin hısımı, kiminin emmisi, kiminin dayısı olmuştun. Uşaklarımız her bir hanede 'el bebek, gül bebek' idi. Gel de şimdi gör fışkı takımını.. Evimiz-

den içeri ayak atmak şöyle dursun, bıraktığın örften, icik de gardaşımdan çekinmeseler, sıçtıkları pisliği avlumuza atacaklar.. Dünya dediğin de üç günde bu kadar değişir miymiş?. Değişiyor zahar.. Herifçileri Alamancı etmemişsin. Her bir işin seri sebebi sen imişsin. Bir kendi yakanı kurtarmak için köylüyü çamura batırmışsın. Daha neler, neler. Sayıp döküp de tatlı canını üzmeyim. "Kork Allahtan korkmazdan" derler. Bizim köylü tümüyle bu..

Anam yanımıza gelse de ben gayrik bu kâfir takımıyla birlik bir düzen, dirlik yürütemem.. Ya koy gel, hanene saab çık. Ya kazadaki gardaşımın yanına gitmemize destur ver. Ya da, acı zulum birkaç ay içinde bizi yanına al.. Eller söylüyor: Çocuklarını yanlarına alan Alamancılar pek çok imiş. Hemi de çalışan garılar varmış.. Ben de çalışırım. Rabbime hamdolsun, elim tutuyor, ayağım tutuyor. Çocuklar da büyüdüğünden terbiye alırlar. Oğlunun eli de iş tutar çağa geldi. Sonrası da Mevlâmın dediği olur.. Dirliğin en kötüsü de şu bizim sürdüğümüzden aşağı değil ki.. Elimiz para gördü emme, yüreğimiz gine bir ısıcaklık duymadı.. En eyisi sen bu işin çaresine bak.. Sana karşı daim boynum gıldan ince. Sen ne dersen o olur..

Anam hayır duva ile selâm eder. Biz de evcek hürmet ilen ellerinden öper, acele cüvap bekleriz..

Ayağının turabı karın
Emet

Köln Almanya

Efendi Ağam

Gıymetli mektubunu aldım. Tarifatsız memnun oldum. Anama da gülüzümü götürüşün de beni mümkinsiz duygulandırdı. Yesin, afiyet olsun.. İcicik de ağlasın. Ağlamak insanı ferahlatırmış.. Emme, erkek milletine golay golay yakışmıyor..

Ben hepinizin ayağının turabıyım. Sayenizde buldum bu günleri.. Siz satıp savmasaydınız, beni adam yerine koymasaydınız Alamancılığı ensemin kökü görürdü. Ben de fakir evlâdın, anamın helâl südüne ilâyık olmaya çalışacağım. El ne derse desin, köylü neresinden solursa solusun, on kazansam dokuzu sizin.. Sen her bir şeyden önce rahmetullah dedemin rüyalarına girdiği göz kökü sattığımız suluyu geri al. Beş yerine on ver. Kara canım sağ oldukça beş sekiz ayda ben o borcu karşılarım. Gopratife de taksidimi gönderirim. Düşümde görmediğim para geçiyor elime.. Çok şükür içkim yok, cuvaram yok. Mevlâm şeytan azgınlığından beni korur. Haym denen yattığım yerden işime gidiyor, iş sonu Haym'e dönüyorum..

Köylünün lâflarını kulak ardına alın.. Onlar yalan olsun, yanlış olsun konuşmazlarsa 'buneleğe' tutulmuş öküzlere dönerler. Haşâ huzur gıçınızı sileceğiniz doğru dürüst bir lâfları, sözleri yoktur.

Gani Ağa Münih'te imiş. Edresesini verdiler. Mektuplaştık. Onun hanesinde de dirlik, dışlık bırakmamışlar. Karısı çoluğunu, çocuğunu, karısının kazadaki gardaşı yanına aldıracakmış. Sonra da Alamanya'ya çekecekmiş..

Size akıl vermiş gibi olmayım. Sulu tarlamızı aldıktan sonra pek de köy yerinde mala mülke heves bağlamayın.. Şeherden, gazadan bir arsa peydahlamaya meyledin.. Gayrik o köy bizi çekmez. Bir bölüğümüz yavaş yavaş ayağını oralara kaydırmalı..

Bacımın dudak ucu sözlü hanesine de pek yüz vermeyin. Burada şakaya getirip yirmi bin lira başlık vereceğini söyleyen bile var. Hemi de bir öncesi benim söyleyip mektubumu yazan arkadaş.. Arkadaş dediysem insanların hası.. Gafası, aklı her bir şeyi mohkem.. Yokluk görmüş. İt elinden yılmış.. Resimden gördü bizim Elif'i.. "Şimdilik bacım sayılır ya, Allah yazarsa, bir şey dimek takdirata karşı gelmek olur," dedi. "Her bir emriniz, teklifatınız baş üstüne," dedi. Siz o yönden işi soğutmaya çalışın.. Zaten yürek

sıcaklığı ile sarılmadınız ya bu işe.. Sağın solun tesiratı.. Huzurunda bu konuşmamı cahallığıma ver. Haddim mi benim sana yol, yordam göstermem?.

Nuri Efendi edresesine gine bir bölük para postaladım. Berber Emmime bir gelip gidenle emriniz üzerine bir şeyler göndereceğim..

Anamın bir emri var mı benden? Yaşlı olsa da ona has urbalar yakışır. Bir izinli çıkarsam, ilk evvel Anam baş tacım. Hepiniz de öyle emme, ananın yeri bir başka oluyor..

Hepiniz beni duvanızdan cüda bırakmayın. Gönderdiğim paradan yeni imamımıza bir elli lira verip de: "Oğlum kölenin ufak bir hedâyası," dersen memnun olurum.. Yine de her şeyin eyisini sen aziz Ağam bilir...'

Sana, Anama mahsus selâm edip, mübarek ellerinizden öperim. Ağa gardaşıma selâm edip, ellerinden öperim. Bacıma mahsus selâm edip gözlerinden öperim. Yengeme, hane halkına selâm ederim..

Beni daim duanızla birlik kılın. Cümle konu komşu, akraba, hısıma mahsus selâmlar. Hoca efendinin de ellerinden öperim..

Oğlun Raşit

Mektup Müslim ve karısından ötede evdekilerin yüzünü buruşturdu. Sözlü Elif sofadan çoktan uzaklaştırılmıştı. Alamancının kendine dünür düştüğünü belirten tümceleri duymadı. Ama bu yalan yanlış tedbir, kızcağızı sofadan uzaklaştırmak boşunaydı. Daha geceye uyku ile baş koymadan duyacaktı kendisi hakkında düşünülenleri, ve bir şeye bağlayamayacaktı.. Uykusu kaçacaktı uzun süre..

Halime mektubun okunmasından sonra belli belirsiz bir hırsla odasına çekildi.

Cevat, sofanın toprak tabanına bakışlarını çivileyip bir süre donuk kaldı. Aklının kıyısında, köşesinde olan,

gelecek paralarla bir traktöre bağlanmaktı. Oysa ki, Raşit kasabadan, şehirden bir arsayı öneriyordu. "Eşşek sıpası gardaşım bu muradımı koynumda bırakacağa benzer," diye söylendi içinden..

Yine akşamın ilk serinliğinde, alacalığın kulaç kulaç köye dağıldığı bir saatte okunmuştu mektup. Müslim yine fazla konuşmadan, yine bir namaz havası tutturup evden ayrıldı. Ana, bir köşede suskun kaldı. Cevat'la karısı hayata çıktılar..

Devresi gün Müslim akşam namazından suratı asık döndü eve. Her yaz akşamı olduğu gibi yine hayat'a akşam sofrası hazırlanmıştı. Sofraya göz atmadan sofaya daldı. Peykeye oturdu. Hiç mi hiç yaptığı iş değildi bu.. Karısı şaşkınlıkla peşinden girdi. "Ne bu halin?" der gibi yüzüne baktı. Müslim zaten patlamak için bir belirti bekliyordu. "Karı sana söylüyorum, gelinim sen duy" der gibi yüksek perdeden bağırmaya başladı:

- Ulan siz ne gâvur takımısınız? Sizin ağzınızda heç mi pakla ıslanmaz? Ne vakit zaman buldunuz? Telsiz telgrafla mı dağıttınız köyün dört bir tarafına? Şu bizim gızın sözlü tarafına hangi olmam diyesiceniz bire bin katıp haber götürdünüz?. Sen mi murtad garı? Kim? Kim ortalığı fesada verdi?. Köy bu lâfınan çalkalanıyormuş. Oğlanın babası namaz niyaz dirliği bırakmadı bende.. Bir deli bir kuyuya taş atar, kırk akıllı çıkartamaz. Çık çıkabilirsen işin içinden.. Zaten deyyusun dili kemiksiz yaratılmış. Demediğini koymadı.. Heriflere 'Sakar Öküzler' lağabını elin uşağı babası hayrına takmamış ya... Lâfının ipi yok, sapı yok. Emme elâlem içinde seni irezil, rüsvay eder ya.. Etti. Artırdı bile.. Yazmaz olasıca oğlan aklınca iki satır yazmış. Sözümüzden dönüp de Alamancıya mı verdik gızı? Ne lâflar icad eylersiniz, garı denen gâvur milleti? İnsanın dirliğini, dışlığını bozmaya bire birsiniz.. Adamı eniştirinceye kadar akınan karayı seçtim. Kıldığım namazda hayır, fayda kalmadı. Ağzımın, burnumun

deliğinden geldi. Ahir ömrümde mükâfatınız bu. Hem dünyayı, hem ahreti zehre bulamak..

Suskun, endişeli, korkulu gözlerle kendini dinleyenleri azarladı:

- Gidin başımdan!. Yıkılın, devrilin karşımdan. Beni bana bırakın! Oturun, babalanın ekmeğinizi.. Dizinize dursun yediklerinizi.. Allahınızdan bulun!..

Kimse sesini çıkaramadı. Etsiz sofrada et mi, dert mi, ne yediklerini bilemediler..

Müslim'in dirliği iyisinden bozulmuştu. Kızının sözlüsü Sakar Öküzler milleti nizahçı, gürültücü bölüğünün tekiydi. Yol, yordam, çizgi; sınır bilmezlerdi..

Karısını bir yana çekti:

- Get, dedi, şu Sakar milletine. Her ne söylenmişse yalan, yanlış söylenmiş de!.. Oğlunuz esgerden izinli gelirse nişan takarız de! Yoksa teskeresini bekleriz de!

Kendi de inanmadığı, yüreğinden gelmediği halde sözlerini sürdürdü:

- Elin kuş kaldıranlarının sözlerine gulaklarını dıkasınlar. Ters davul çalanların çomağını kırsınlar. Dirlik, düzen istiyorlarsa, akraba, hısım olmak istiyorlarsa yapacakları iş bu.. Kadın aklınla neyi, hangi sözü eklemen iktiza ediyorsa, o lâflarınla bağlantı yap. Düzgün cüvap almadan da dönme!. Yook, beş on günlük eski ayaklarına ağsıyorlarsa, biz de ona göre kendimize yol, yordam seçelim..

Keziban Hatun elçilik gururu ve gelini ile birlikte Sakarların evine gitti hemen.. Güleç buldu kadınlarını. Anlattılar olanları. Oğlanın anası:

- Size lâf getirip götürenlerin ağzı bizim ağzımız değil, dedi. Biz duyduk da inanmadık. "Müslim Ağa, Keziban Hatun hanesinden ne lâf çıkar, ne söz çıkar, ne de iş çıkar," dedik. Mıktat Ağan da ilkin böyle söyledi. Emme sonradan herifi pirelendirdiler. Şu köyün erkekleri garı-

larından kötü olmuş. Hani garı milletinin adı dedikoducuya çıkmış ya! Onlar bizden on yüz bin kat kötü.. Yürekleri fesat tarlası, ağızları iftira, dedikodu çanağı. Essah hasetten, fesattan korkarsan şu bizim köyün erkek takımından korkacaksın.. Gurban olduğum camiyi de, namazı da yüz örtüsü yapmışlar. Onun perdesi gerisinde mel'unluk kazanını kaynatırlar. Sonra da babal* yükünü bizim sırtımıza yıkarlar. Siz heç küşüm getirmeyin!. Herife de söyleyim. Müslim kardaşımınan selâmı sabahı yenilesin. Haset edenin boyun kemiği kırılsın.. Eşşekten düşmüşe dönsünler..

Yüreği doyuk döndü Keziban Hatun eve. Konuştuklarını bir bir aktardı Müslim'e.

Müslim:

- Hayırlısı, dedi. İnşallah dediğin gibi çıkar..

Münih Almanya

Yüreğimin parçası

Hakiyetli Emet,

Mektubunu aldım. Sizden bir ses gelişine tarifatsız memnun oldum. Emme ve lâkin okudukça yüreğim bulanmaya başladı. Senin tedirginliğin bende uyku dünek bırakmadı. Burada bir uykuya hasretliğim vardı. O da gitti elden.. Zaten oradan ayrılışta gözüm arkada kaldıydı. Elâlem, dünya yüzüne çıkışımızı, hele bir de benim Alamancı oluşumu çekemedi. Bunun böyle olacağını biliyordum. O millet iftirayı, hasedi, fesadı daha ana karnındayken öğrenir. Yeryüzüne çıkmadan, gün ışığı görmeden. Elenmeden, belenmeden.. Ziram ki, erkekler atarlar karılarına ilk yatakta o tohumu. Onun için her köylü karısının rahmi, haset fesat tohumu için sürülüp, hazırlanmış tarladır. Bunu böyle bildikten sonra, insanın gam yemesi azalıyor. Biraz da işi Allaha bırakınca, insan bir ferahlığa eriyor..

* vebal.

Köyden birkaç kişiden mektup aldım. "Alamancılık direğimiz sen imişsin," diyorlar. "Sen gittin, Alamancılık da düşlerimizin sermiyesi oldu," diye yazıyorlar. Haksız davanın saabları ise seni orada sıkboğaz ediyorlar..

Ben bu Alamancılığa dönüp dolaşıp köye konak dikmek için boyun vermedim. Alamancılık, oralardan tası, tarağı toplamak için bir basamak.. Dönüp de köy yerinde, o it dirliğini sürdürmeye heç mi heç niyetim yok.. Ben aklımı peynir ekmek ile yemedim. Ben bu Alamancılık zulmunu, köyün zulmu ile tıranpa edemem. Uykusuz, düneksiz bir dünya. Benim gibi köy avaralığına, kasabanın, şehrin başıboş sohbetine alışanlar için heç değil.. Adamın biri: "El içinde vasiyet ettik, ölmeyince olmaz," demiş. Bizimki gibilere olsa olsa, el arı bu dirliği sürdürmeye zorlar. Dünyayı umursamadan git de, dere kıyısındaki söğütlükte, çimenlikte günün bilmem hangi saatinde, vaktinde üç beş saat 'gırgır' geç.. Duvar dibinin gölgesine başını gizleyip, Ali'yi, Veli'yi çekiştir.. "Aman, bugün canım heç kalkmak istemiyor," deyip, kuşluk vaktine, öğle vaktine dek yatak içinde yuvarlan.. Yook, işte onlar, yok burada. Gobâmize gün ışığı düşürmüyorlar. Düşür de göreyim seni? Düşür de gör boyunun ölçüsünü?. Yine de buna şükür.. Bizimkilerin yürek gâvurlukları insanın aklına gelince, bağın, bostanın, dere kıyısı yeşilin hasreti insanın gözünde kül ufak olup gidiyor..

Ben bir sizi kurtarayım da, her şeyleri kendilerinin olsun.. İnsana avuç içi kadar gönül dirliği vermeyenler arasında, bal, kaymak, ağulu aştan daha da zulumlu dürüm olur..

Gardaşın da, Anan da sağ olsunlar. Sizin üzerinize kanatlarını gerdikleri için. Emme sen, arzun mucibi kasabadaki gardaşının yanına göç.. Kızı, oğlanı yeniden okula yazdırın.. Zaten sizi uzun zaman oralarda bırakacaklardan değilim.. Buradaki Türk işçileri arasında da kendimi sevdirmeye başladım. İşçi örgütlerinde üç beş aya varmadan bir ödev

alırım.. Şimdilik gördüğüm iş amele işi emme, günün ne getireceği belli olmaz..

Tarlaları, bağı, bahçeyi ortaklığına gardaşına bırak. "Seni sana, seni Allaha," deyip, bağın, bostanın sonunu aldıktan sonra kasabaya, gardaşının yanına göç et.. Evleri dar ise yakınlarında iki göz bir yer bulsunlar. İnsanın böyle günde parasına hokmü geçer. O da evelallah bol..

Sana yine Saffet Efendi edresesine para gönderiyorum. Eline geçince, gardaşına ver. Her bir zorunuzu tedariklesin..

Köydeki işlerinin ardını alınca, kasabaya göçünce hal-i keyfiyetinizi mektubla tarafıma bildir, yüreğim bir ferahlasın..

Anana mahsus selâm edip, ellerinden öperim. Gardaşına, hanesine mahsus selâm ederim. Yavrularımı gucaklar, her birinizin ayrı ayrı gözlerinden öperim.

Köylü milletinin sağı solu belli olmadığından, cümlesini selâm kaydından düşürdüm. Emme bir Müslim Emmi'min ellerinden öptüğümü hanesine ulaştır.

Hasretli kocan
Gani

Bir öğle üzeri Halime'nin küçük kardeşi yine Müslim'in avluda gözüktü. Ablasını seslendi:

- Ağamın yine ağrıları arttı. Anam seni istiyor, dedi.

Halime izin için kaynanasının yüzüne bakmadan, sokakta oynayan oğlunu arayıp sormadan, yemenisini sıkıca başına dolayıp babaevinin yolunu tuttu. Kimseyi umursamaması hoşuna gitmişti kendince. Sanki bir yükün altından sıyrılmışcasına rahatladı. Kuşlar gibi hafiflemişti.. Sonra "Raşit'ten mektup geldi zahar," diye söylendi..

Yanılmamıştı. Anası güleç yüzle mektubu uzattı. Ağası sessiz, durgun sofanın peykesinde oturuyordu. Yaklaşıp halini, hatırını sordu. Elini öptü, kucakladı.. Sonra, bir çul ucuna diz yıkıp mektubu açtı. Yine elleri titriyordu. Bir, bir daha okudu kendi kendine.. Okudukça kaşları çatılıyor, suratı asılıyordu. Anası hiç üstelemedi. Halime de mektubu yeniden zarflayıp koynuna soktu. Anasının yanına ilişti. Babasının meraklı bakışlarına sırtını çevirdi. Yarım bir sesle:

- Bu mektuptan önce ben olacakları biliyordum, dedi. Ağasına yazdığı mektuptan belli idi. Bu herifin yeleğinin bir yerine senin dediğin gibi bir mıska dikmişler. Öbür yönlerini bilmem emme, para yönünden bize hayrı yok.. Sanki fitresi, zekâtı gibi iki yüz lira göndermiş bana, Memmed'in edresesine..

Anası dayanamadı:

- Başına çalınsın, diye bağırdı.

Bakışını pencereden dişi boşluğa bırakmış babası hiç oralı olmadı. Halime telâşlandı:

- Ana, dedi, niye öyle gara duva ediyon? Önü arkası benim erim. Oğlumun atası.. Parayı az göndermiş diye başımdan silkeleyip atacak halim yok ya!. Beni cami ile kilise arasında 'var gel' etmeyin.. Bizi defterden silse, Ağama goskoca torboyınan ilaç göndermezdi..

Ağasının da varlığına aldırmayıp, sessiz sessiz bir güzel ağladı. Hıçkırıklar boğazının yakasına yapışırken ayaklandı. Yemenisini gözlerinin altına dek sarmaladı. Anasının, yatıştırıcı, alttan alıcı sözlerini duymamazlıktan geldi, 'destur' dilemeden yanlarından ayrıldı. Kızıp durdu yol boyu Anasına içinden.

Eve gelişinde:

- Ağam, biraz kötü hasta, dedi sadece.

Ortalığa bıraktı sözlerini. Sonra, odasına yürüdü.. Oturdu, soluklandı. Mektubu çıkardı koynundan. Mektuba memelerinin sıcaklığı sinmişti..

Köln Almanya

Ciğerparem Halime,

Anlaşılan bir yandan sen, bir yandan bizim ev halkı beni gurbet ellerinde şamar oğlanına çevireceksiniz. Sanki Feleğin sırtıma indirdiği yumruk, tekme yetmiyor gibi, siz de suratımın ortasına eyisinden vurmaya başladınız. "Burası, bizim hocanın tarif ettiği Cennetten de gozel," dediysek, "Tanrının bu gününe şükür, dediysek "Rabbim bizi de elâlem içine çıkardı," dediysek, siz bunu essah mı sandınız? Buranın gözün ile gördüğün Cennetliği doğru. Sizin gibi görmeyenlerin hayallerinin gıyıcığından bile geçmez.. "Dinleri bir yana ya, adamlıklarına diyecek yok," dediysek doğru. Bizim murtadlarınan teraziye vurursan, kırk kez ağdırırlar. Herifçioğullarının hayvanları sevdiklerinin yüzde biri kadar biz birbirimizi sevmiyoruz orada.. Bu lâfım da doğrulann doğrusu.. "Tanrının bu gününe şükür"e gelince, biz burada günlük dirliğimize değil, bir anlayış ölçüsüne varışımıza şükrediyoruz. İrdeniyoruz. Emme, kendi içimizdeki irdeniş ağır basıyor. "El içine çıktık," diyoruz..

Siz kimin yolunu kimden soruyorsunuz? Benim burada çektiğim yükü, bizim orada Kırbıs eşşeği çekmez. Burada samanlık seyran değil. Sap kağnısına boyun vermiş öküzlerden kötüyüz. Uykunun, düneğin yüzüne hasretik. Esgerlikte yaptığımız, on, on beş günlük, dağ bayır demeden düşüp kalktığımız menevreye gurban olayım. Burada her günümüz bir menevre.. Her saat hücum borusu, her saat yat, kalk..

İliklerim eridi açlıktan. Yok da mı yemiyorum? Ne gezer.. Var da yemiyorum. Daha doğrusu yiyemiyorum. Bizim millet, şu Alaman milletinin yediğinin, içtiğinin yarısı kadar yeyip içse, size para değil, mektup bile gönderemez.. "Demek dünya varmış," deyip bir yanda gerinse, siz orada para yerine hava alırsınız.. Çok şükür südümüzün iktizası, yurt, evlât, eyal bağlılığı var da, o yüzden her bir muhanete

göğüs geriyoruz. Bu aralık size de sabır düşer. Birbirinize sırt vermek düşer. Benim her şeyim senin için, oğlunun için. Parayı Ağama gönderiyorsam 'har vurup, harman savurmuyor' ya? Adamcağız gözü kökü sulu tarlasını benim Alamancılığım için sattı. Yerine bir yenisini alması gerek..

Ben seni bu Alamancılıktan sonra köy yerinde oturttu-ramam. Kasabadan mı olur, şehirden mi olur, bir arsa peydahlamasını yazdım Ağama.. Şimdilik bir arsa edinirsek, yavaş yavaş ev yapımına geçeriz. Güççük Ağam da köydeki ekini, bağı, bostanı düzenler..

"Vay şöyleydi, vay böyleydi," deyip benim garip dirliğimi zifire bulamayın..

Sen oğluna eyi bak.. Gerisine karışma.. Yüreğini ferah tut..

Ağana Allahtan şifalar dilerim. Aklı yetenlere sordum. Ağrıya, sızıya eyi gelen ve de heç bir zararı olmayan iki üç çeşit ilaç adı yazdılar. Aldım, böyük bir paket ilen dayının oğlu Memmed edresesine postaladım. Ayrıca sana iki yüz lira gönderdim. Oğlunun, kendinin üstüne başına yalandan bir şeyler aldırırsın. Pılıya pırtıya pek para vermeyin. Ben izinli gelirken bak sana, oğluna neler getireceğim? Nasıl hanım elbiseleri, hırkaları.. Dahası, manto bile alacağım sana. Hemi de hasından..

Senden iricam, bana gahirli mektup yazma.. Garıyı, gızı eşşek kovalasın.. Söz gelimi yalandan iki lâf ettik. Sen de bir dünyayı söz ilen başıma yıktın..

Ağana, hatun Anana mahsus selâm edip hörmetle ellerinden öperim. Seni de, yavrumu da kucaklar, hasretle gözlerinizden öperim. Baki selâm. Tanrıya emânet olun..

Sana para gönderdiğimi Ağamgil duymasa daha eyi olur.

Hasretli Kocan
Raşit

21

ELİNE üzüm sepetini aldı. Yemenisi ile başını iyice sarmaladı. Oğluna:

- Haydi yürü Murat, dedi. Bağa gidiyoruz. Elmalar da bir hoş kızarmış ki.. Dedengil de orda..

Çocuk sevindi. Anasından önce koşa koşa bağ yolunu tuttu. Dar, bakımsız bağ yolu bahçeler arasından kıvrıla kıvrıla uzar, sonra bağların açıklığında kumsal bir çizgi olurdu. Bağ duvarlarına tırmanmış üzüm kütüklerinin dallarından pırıl pırıl salkımlar sallanırdı. Kimse bu sarkan dallardan bir cıngıl üzüm koparmazdı. Herkes komşu malına saygılıydı. Çocuklar aklı erik çağa gelince: "Aman," derlerdi, "heç kimsenin bağından bir cıngıl da olsa üzüm kopartmayın.. Kimsenin elmasını, armudunu, eriğini, cevizini taşlamayın..." Çocuklar çoğunluk bu uyarıya saygı duyar, dönüp kimsenin bağına, bahçesine bakmazlardı..

Murat bağlara girince birkaç kez duvarlardan sarkan üzümlere el attı.

Anası yakaladı elinden:

- Kendi bağımıza gidiyoruz. Elin bağından üzüm koparılır mı? Sonra Allah seni çarpar..

Çocuk korktu.. Geriledi. Anasının elini tuttu. Bir daha da bırakmadı..

Eylülün ağır öğle sıcağı kayalardan yansıyor, dört bir yöne 'alaf alaf' dağılıyordu. Sinek kanadını oynatamıyordu dere boyunda.. Engin mavilikte sıcak pul pul oynaşıyordu.

Halime sıcağa aldırmadı. Başı önüne eğik, ağır, telâşsız yürüyor, arada bir dalıp dalıp gidiyordu. Aklına kocası, ev dirliği, anası, babası geliyor, düşüncesi birden öbürüne sıçrayıp duruyordu.. Alamanya'yı hayallemeye çalıştı. Beceremedi. Herhalde Köln denen şehir birkaç kez gittiği kendi şehirleri gibi bir yerdi? Belki biraz büyük.. "Keşke Raşit gelip oğlu ile beni de yanına alsa.." diye söylendi. Sonra yüzü gerildi: "Anası sinnek ile guççük ağası denilen Cevat yezidi onun yularını heç ellerinden bırakırlar mı? Bana teslim ederler mi? Herifi gurbet ellerinde azap gibi çalıştıracaklar, Alamancılık harmanına da onlar konacak.." Bu düşünce dirliksizliği arasında kulağını bir ses doldurdu:

- Uğurlar olsun Halime!.

Çok yakından, bir bağ duvarı üstünden gelen sese başını çevirdi. Kasabadaki dayısı oğlu Mehmet'in küçüğü Mahmut'tu seslenen. Göğsünü boylayan duvardan başını uzatmıştı. Elinde büyükcek bir salkım üzüm vardı. Çocuğa uzattı üzümü:

- Al şu salkımı. Bağınıza dek yiye yiye gidersin. Çocuğun elinden kurtulmasını önledi Halime:

- Üç adım ötede bağ. Hemi de orada otururak yer. Üzüm denesini dökmek günah..

- Dayısının bağının üzümü, el üzümü sayılır mı? Sen de kendin gibi çocuğunu da bize el mi edeceksin? Dayın öleli zaten bir gün kapımızı aralamadığından belli..

Halime elinde olmaksızın bakışını Mahmut'a çevirdi. Ve Mahmut'un esmer yüzü içinde pırıl pırıl, canlı gözlerine bakışı yapıştı. Şehvet dolu, çapkınlık dolu, hayat dolu gözlerine.. İçinin titrediğini hissetti. Bakışını çekti.

Oğlunun elinden tutup hızla yürüdü. Söyleyeceklerinden el çektirmişti yürek titremesi.. Ama, peşinden koşan şu seslere kulağı kapısını kapayamadı:

- Dayın öldüyse, yengen var. Dayının oğlu var. İnsan heç yoksa baba evinin yolu üzerindeki evin penceresinden yengesinin hatırını sorar..

Duymamazcılıktan gelip adımlarını hızlandırdı. Oğluna:

- Bağa koş, dedi.

Çocuğu bıraktı. Elindeki sepet bir aşağı bir yukarı sallanıp duruyordu. Oğlunun ardından, erik ağaçlarının gölgelediği meyvelikten bağa girdi. Müslim, karısı, kızı üzüm kesiyorlardı. Kütükler sağlıklı bir ineğin memeleri gibi dolu dolu idiler. Bir kütüğün altından bir el sepeti, bir kalbur ağzına dek üzümle kabarık çıkıyordu. Müslim istekle, zevkle üzüm topluyor, bir cıngıl üzümü tümüyle ağzına atıyor, yarı çiğneyiş, yarı yutuş arasında:

- Ey, diyordu, ev cemaati! Bu bereketi, bu bolluğu ancak Tanrım, Cenab-ı Mevlâm verir. Ona şükrünüzü eksik etmeyin..

Sonra alnından sicim sicim gözlerine doğru inen teri başparmağı üstüyle siliyor, güleç yüzü içinde kırpık gözleri daha da küçülüyor, sevinç nağrası atıyordu:

- Şu gurban olduğum toprak muhanet değil.. Sen yeter ki, bir yanından gıdıkla.. Toprak, Allahımın dünyadaki umumî vekili.. Kar, yağmur da kâhyası.. Her bir şeyi düzen içinde.. Haydin bakayım! Elinizi tezleştirin! Kağnının sepeti dolsun.. Bugün iki kağnı üzüm evi, oluğu doldursun.. Yarın da Hatun ananız pekmeze, çalmaya odun yaksın..

Halime de istekle üzüm toplamaya başladı. Hepsi duygusal bir raks dünyasına girmişti. İnek sağarken de böyle olurdu. Doğa, işte her dalı bir meme yapmış, her birinden süt fışkırtıyordu. İnsanoğlu alıyordu. Doğa veriyordu. İnsan gerçekten doğaya verdiğinin, çabasının, gü-

cünün çok çok üstünde bir şeyler aldığının farkında oluyor, aza çok veren, çaresizliğinde bile insanı koruyan toprağı, yüreğinin bütün saygısı ile selâmlıyordu. Bağ kütüklerinin diplerini dolduran kumsal toprağa basan ayaklarına bile, o an saygı doluyor, onları aşağı kaydırmaktan çekiniyorlardı. Toprak o an için bile olsa, hepsinin yürek altı kızgınlıklarını, kinlerini, öfkelerini eritip yutuyordu. Birbirlerine bakışlarına sevgi, umut düşmüştü. Gülüyorlardı. Kahkaha sarıyordu içlerini.. Konuşuyorlardı birbirleriyle yapmacıksız. Doğa, yeni insanını yaratıyordu. Büyük, ivazsız, kendine özgü insanını.. Ama üç gün, ama beş gün sürerdi bu.. Sonra herkes kendi demir yapısına dönerdi.. Yalnız ve yalnız doğanın, toprağın büyük cömertliğinde bilinçaltı, ruhaltı büyük bir barış ve bayram başlardı. Ekin biçerken de bu böyleydi. Mercimek, nohut toplarken tarlada. Orada da bu böyleydi.. Elmayı dalından koparırken, cevizi çubuklarken, dut, erik ağacını sallarken.. Bu böyleydi hep...

Halime seçkin üzümlerden sepetini doldurdu bir ara... Hasta Ağasına götürecekti. Üzüm dolu kağnının ardından yola düştü. Kağnının başında Müslim Ağa vardı.

Birkaç adım sonra yola çıkışına pişman oldu. Şimdi, biraz ötede yine dayısının oğlunu göreceğinden korktu. Ama geri dönemezdi artık. Üzüm sepetini kağnının arka küpüne yerleştirdi. Eliyle de denge tuta tuta ağır ağır yol alan, mazıları yalandan gıcılayan arabaya ayak uydurdu. Müslim öküzlerin önünde kendi dünyasına dönük, sessiz, başı önünde uyur gibi gidiyordu. Aslında Müslim'i doğanın cömertliği karşısındaki duygusallığı yormuştu. Alın terinin karşılığını almanın gururu yormuştu. Kırk kez 'cima' yapmaktan, hoşluk duymaktan daha bitkin hissediyordu kendini.. "Keşkelerim her yorgunluk böyle olsa," diyordu içinden. Sonra biçimlendiremediği bir iç çırpını-

şında: "Namazdan, niyazdan böyük bir oluş," diyordu. "Namaz, niyaz heç bir kez bana ne bu gönül çırpıntısını verdi, ne de bu yürek serinliğini.." Anadolu insanının yüceliği, mutluluğu buydu zaten. Sınırlı, az, ama yücelerin yücesi büyük.. "Bizim toprağa kul, kurban olduğumuz bu yüzden.. Kanlı, gıtalli olduğumuz bu yüzden.. Toprak yeryüzünde Rabbimin elçisi.. Biz de onun ümmeti.." Sonra birden durdu. Ardındaki öküzler de duruverdiler. Yüksek sesle, hafız ağzı bir tekbir getirdi. Sonra toparlandı. Kağnının gerisinde saygı ile kendine bakan gelinini gördü. Biliyordu kağnının peşinden geldiğini.. Güldü:

- Sevgili yavrum, Raşit'imin emâneti, hep sizler için duva ediyorum, dedi.

Öküzleri nodulladı. Ama, yalandan, yavaştan vurdu nodulları..

Halime'nin ise, az sonra korktuğu başına geldi. Mahmut bir kayısı ağacının gölgelediği bağ duvarı üstüne karakuş gibi oturmuştu.

Müslim, Mahmut'u görünce öküzleri yeniden durdurdu. Selâmı çökertti. Ne de sıcak bir gündü bu gün.. Kan tere bulanmıştı her bir yönü.. Hele alnı terden yana zengin pınarına dönmüştü. Yüzüne çizgi çizgi seller gibi ter akıyordu. Bir bölüğü göz çukurlarına iniyor, gözünün içine taşıyor, acı bir gıcıklama ile yeniden yanaklarına doğru süzülüyordu..

- Nasılsın, yavrum Mahmut'um? Üzümün hası elinin altında ya, Allahını seversen, bir sepetin varsa şu bizim bağın üzümünden doldur.. Yoğ ise aha şu benim yağlığıma doldurayım.. Dip dedede biraz emme, daha yakınım sayılırsın. Gelininim dayısı oğlusun. Anan da büyük bacımız sayılır. Lâkinim ki, üç adım ötedeki evimizi bilemez, bulamaz oldunuz. Her ne ise Allah yine de canınızı sağ etsin..

Kağnıyı dayakladı. İki lâf etmek, günün yüreğine aktardığı mutluluğu tüm insanlarla, kuşla, kurtla paylaşmak istiyordu. Öküzleri ferahlatınca sözlerini yeniledi:

- Allasen, bir sepetin yok mu? Şu kağnıdan üzüm doldurak.. Yoğ isem vallaha yağlığım temiz. Ona, üç beş salkım, her ne alırsa bir şeyler koyayım..

- Müslim Emmi, dedi Mahmut. Senin bağın benim bağım. Teklif, teklifat mı var arada? Kim yiyecek? İhtiyar anam suyu bile zor içiyor. Ben de üzüme çoktan doydum. Bir cıngılını içim çekmiyor. Koyup giden nur içinde yatsın. Böyle giderse ben de üzümü dağıtacak ehbab arayacağım...

Müslim, Mahmut'un oturduğu gölgeye yanaştı. Ayaklanan Mahmut'a bir sigara uzattı. Bir de kendi yaktı.

Halime Mahmut'un bakışlarından kendini gizlemek için, sırtını dönüp kağnının art gölgesindeki toprağa oturdu. Birkaç saat önce Mahmut'un içini titreten bakışını hâlâ aklının sırtından atamamıştı. Ankara'daki gâvurluklarını köyün karı milleti iyi bilirdi. Halime de sağda solda Mahmut'un üç beş Ankara öyküsünü dinlemişti.. Hep karı, kıza dair..

Müslim günün verdiği heyecanla, duyguyla oturduğu gölgenin İsa Peygamberiydi:

- Yavrum, Mahmut'um 'Eyiliğe yeter' olmuyor. Böyük iyilik Rabbimin eyiliği.. Sonra da kendi aramızda şu toprağın eyiliği.. Toprak, dalıyla, yaprağıyla, meyvasıyla şu insanı alıp Mevlâ katına eriştiriyor. Çek ayağımızın altından onu.. Ne sen kalırsın, ne ben. Ne dal kalır, ne üzüm.. Ne dere kalır, ne çimen.. Bugün benim şükür günüm.. Kal sağlıcakla sen.. Emme, kağnıdan da heç yoğ isem bir salkım üzüm al.. O üzümün her bir tanesi, seninle benim toprak yüzü gözü hörmetine öpüşmemiz sayılır..

Mahmut duvardan atlayıp bir salkım üzüm aldı kağnıdan. Sırtı dönük Halime'ye bir göz attı. Yeniden duvar üstüne döndü:

- Ziyade olsun Müslim Emmi.. Pekmezin, ekşin, tatlın hayırlı olsun. Tanrım ağız tadıyla yedirsin..

- Cümlemize Mahmut'um, cümlemize.. Tanrının bereketi senin bağının üzerine de olsun..

Dinlenmiş öküzler boyunduruğa sarıldılar. Kağnı yol aldı. Halime sepetiyle sol öküzün yanına doğru yürüdü. Bakışlarını aşağılara, dere yönüne çevirdi..

22

BEYDİYAR köyünde Mahmut'a "Kesik Mamut" derler. Yaşı otuza çengel atmıştır. Ağbeysi kasabaya göçeliden beri anası ile birlik oturur baba evinde.. Halimenin dayısı olan ağası, bir elli yılı bulamadan göçüp gitmiştir. Dar arazi, zulumlu bir yaşam.. Daha askere gitmeden kasabanın, şehrin yolunu tutturdu Mahmut'a.. Kendi gibi gariban beş sekiz gençle yorganı er bahar sırtlardı.. Sabahın ilk aydınlığında amele pazarında bir köşeye çömelip iş beklerdi. Bahçe, bağ beklemek işi mi? Mahmut hazırdı. "Attığım beli, benim diyen babayiğit atamaz. Yanıma bir gündelikçi 'belici' al da, kim neyi, nasıl sürdürüyor? O zaman gör.." derdi iş sahibine.. Ev yapımında gayretli amele olurdu. Taş taşır, kum eler, ustaya tuğla götürür, her bir işe "canla baş üstüne" derdi. Severlerdi doğrusu Mahmut'u.. Amelesi, ustası, patronu. Tümü severdi.. Yiğit, güleç, çalışkan, hakkına uysal..

Askere gidinceye dek köyüne yakın kasabada, şehirde sürdürdü ameleliğini. "Köyde ekinler oldu," derlerse, kimse onu durduramazdı. Çalıştığı işyerinde: "Benim hesabımı kesin.. Ekinim olmuş. Bizim orada sıcak kelleyi tez kavurur. Biçerken de tümüyle toprağa dökülür," der, dirliksizleşirdi.. Ve de hemen hesabını kestirip köy yolunu tutardı.. İnşaatın bir kuytusunda, bir odasında barın-

dığı için han parası vermez, peynir ekmek, soğan ekmek gününü gün eder, artırdığı parayla köyüne koşar, ekine sarılırdı.. Babası sağdı o çağda. Ama hastalıklı.. Ağabeysi Mehmet dalgacının, üstelik dirliksizin biri.. Karısı, iki çocuğu ile yarı yarıya Mahmut'un sırtına yük..

O günlerde amele günlüğü yedi sekiz lira bir şeydi. Mahmut bu paranın iki üç lirası ile geçinir: "Her gündeliğimden beş lira ayırmalıyım. Köye, Ağama elim dolu dolu gitmeliyim.." derdi. Bu sözünden, dileğinden sapmazdı. Üç ayda dört yüz elli lirayı çıkılar, temmuzun ilk haftasında köyün yolunu tutardı. Ağasının eline bırakırdı bütün paralarını.. Ağabeysi Mehmet ise Ağasının altından girer, üstünden çıkar, Mahmut'un amelelik terini cep altı ederdi..

Askere gitti Mahmut... Dönüşte de ağabeyinin kasabaya ev yaptığını, oraya yerleştiğini öğrendi. Umursamadı hiçbir şeyi... Zaten aklından da umursama geçmiyordu. Olanca gücü ile yeniden işe sarıldı. Ağabeyi tek sulu tarlayı sattırmıştı Ağasına. Geriye 'kelbayır' birkaç tarla kalmıştı. Tek başına onları sürüp ekmeye başladı. Dert edinmedi olmuşları... Yalnız, hasta babasının gün boyu, gece boyu öksürükle boğulması, mosmor kesilmesi eziyordu yüreğini.. "Ağam bir doktor yüzü görmedi," diye hayıflanıyordu kendince..

Babasının derdi dert değilmiş gibi bir gün Anası:

- Gurbanım, Mahmut'um esgerliğini de ettin. Gayri karta kaçıyorsun. Senin de başını bağlasak eyi olmaz mı? dedi..

Mahmut sitemli bir kızgınlık gösterdi:

- Ne ile Ana, ne ile? Ağam hasta. Arazi, tarla dersen kelbayır.. Yeygi tohumu eksiltiyor, tohumluk yeygiyi.. Ne ile? El uşağının başlık teklifâtına, tarlayı tapanı satsan karşı koyamazsın.. Senin dediğin dibi görülmedik su.. Ben evlenmem. Beni yine amelelik paklar.. Mevsim yakın. Ben Engare'ye ameleliğe gideceğim. Siz de tarlaları

ortakçıya verin.. Emme sap vakti elim kanda olsa köyde olurum. Harmanlar, böler, zahranızı kilerinize yerleştiririm. Benim üstüme de daha fazla gelme..

Anası geriledi. Kendi kendine söylenir gibi:

- Emet'in gızı Halime'yi sana isteyecektim, dedi. Ağanın bacısı yanında örfü geçer. Bizim birimizi, ikimizi, elin beşinden, onundan evlâ tutarlar. Niye olmasın bu iş?

Mahmut, hiçbir şey söylemeden Anasının yanından ayrıldı.

Halime on yedisindeydi o zaman. Çocukluklarında bağ, bostan birlik çok dolaşıp durmuşlardı. Aklının kıyıcığından geçmemişti hiçbir kötülük. Bilmezdi de zaten bu konudaki kötülükleri... Sonra gelişip serpilmişti Halime... O zaman da kimseye göstermez olmuşlardı onu... Güzelliği dilden dile dağılıyordu.

Mahmut, Halime'yi kendisine vermeyeceklerini biliyordu. Eni boyu yarı aç, yarı tok amele parçasıydı. Anasına suskun davranışı "isteyin" anlamınaydı. Sonra günlerce Anasının ağzının, gözünün içine baktı. 'Lal' olmuştu garip kadın..

Mahmut anladı her bir şeyi.. Sesini çıkarmadı. "Şo iş ne oldu?" demedi. Bir er sabah, dürüp, büküp sarmaladığı yorganla Anasının karşısına dikildi:

- Ver elini öpeyim Ana, dedi. Ben Engare'ye gidiyorum. Her ne iş bulursam yaparım. Ağam gidişimi sonra duysun. Ona heç seslenme.. Pek yakında mektup gönderirim. Para da.. Tarlaları ortakçıya verin.. Daha önce dediğim gibi, sap vakti köydeyim..

Ağlayacak anasını eliyle, bakışıyla susturdu. Sonra sabaha pencere açmakta olan son karanlığın içinde kayboldu..

Amelelik bulmak kolay oldu. Ankara'nın her bir yönü mantar mantar patlıyordu..

"Kum ele! Kamyondan çimento indir! Tuğla ver! Harç getir! Taş getir! Sağa dön! Sola dön!.." Bir gönül "eyvallah"ı ile, canla başla sürdürüyordu her birini.. Minneti, sitemi yoktu kimseye.. Güneşin batım ayağı 'paydos' borusu çalıyordu. Şöyle yalandan elini, yüzünü, dizini, dirseğini yıkayıp yapım alanının soluklu bir yönüne çekiliyordu. Bağdaşında günün yorgunluğunu bedeninden atmaya çalışıyordu.. Ya da alışkanlığı olan bu bağdaş kuruş, dinlendiği zannını veriyordu ona..

Sonra beş sekiz amele arkadaşı geliyordu yanına.. Güneşin ardından yapım artıklarıyla bir ateş yakıyorlardı hemen.. Üç beş biriketten ocak yapmışlardı. Üstüne çömleklerini koyup bulgurlarını kaynatmaya başlıyorlardı. Sözleri bollaşıyordu.. Kimi köydeki tarlasından tapanından, kimi bağından bostanından, kimi ekininden, harmanından söz açıyordu. Kimi de ilk alaca karanlığa bir gurbet, bir özlem türküsü ile karışıp gidiyordu..

Bir selâm gönderdim canân eline
Acep şu günlerde yetişir m'ola
Bülbül de hasret ile konca gülüne
Kavuşur da bir gün ötüşür m'ola..

Gurbet elde ölsem suyum kim döke
Nazlı yarim yok ki kefenim dike
Bitmez hasretinle dert çeke çeke
Açılmış yaralar bitişir m'ola..

Bulgurun buhar kokusu, soğan kokusu arasında, istekli bir akşam yemeği yiyorlardı. Sonra da yapının daha penceresi, kapısı takılmamış, kaba sıvalı bir odasına serdikleri, hem yatak, hem yorgan olan yorganlarının üstüne diz kırıp bir süre daha sözlerini sürdürüyorlardı.

Birbirine yapışık, birbirine benzer günler böylece ömür sermayelerinden düşüp duruyordu..

Yine bir akşam paydosunda ateşlerini körüklediler. Güveç çanağını üstüne sürdüler. Güneş daha başını alıp gitmemişti. Mayıs ayının ilk sıcakları dolaşıyordu ortalarda.

Nerde var, nerde yok, alacalı mantosu bedenine dar gelen, başını, saçlarını rengi soluk bir eşarpla sıkı sıkıya bağlamış bir kadın gözüktü. Bir kırklarında gösteriyordu. Sağlıklıydı.. Tatara kaçan yüzü, elma gibi aldı.. Elinde bir naylon torba vardı. Onu da arada bir koluna, dirsek arasına geçiriyordu. Güleçti. Kırk yıllık tanıdık gibi yaklaştı bizim amelelere:

- Bereketli olsun, dedi. Bulgurunuzun daha suyu kaynamadı mı?

Bizimkiler birbirlerine aval aval baktılar. Kadınsa, güveç çanağının üstüne kapatılmış çerden çöpten teneke parçasını aldı:

- Kaşığınız nerde? dedi.

Biri, hemen bir kaşık uzattı. Kadın kaynamak üzere olan sudan bir kaşık aldı. Kaşığı yavaşça diline değdirdi. Ameleleri şöyle bir süzdü. Sonra söylendi:

- Daha suya tuz bile atmamışsınız.. Tuz su ile birlikte konur. Ne yapayım? Gurbet uşağının oldum olası halı bu.. Hepsi ana guzusu..

Sonra emreder gibi seslendi:

- Nerde sizin tuzunuz?

Hemen tuzu verdiler. Kadın kendi ölçüsünde birkaç kaşık tuz attı çanağa.. Yarı diz üstü çöktü. Yanan ağaçları karıştırdı..

İşçiler büyük bir suskunlukta alık alık baktılar kadına.. İçleri türlü duygularla yıkanıyordu. Kimi ana saygısı duyuyor, kimi çömelişinde şişen kalçalarına iştahla bakıyordu.. Az geride aç karnına şarap yudumlayan iki Alevi işçiden biri diğerine usulcacıktan:

- Bu kadında iş var, dedi. Ve şişeyi yarısına kadar başına dikti..

Su kaynamıştı. Kadın bulguru istedi. Hemen torbasıyla verdiler. Bir yandan da eski gazete kâğıtlarıyla sofralarını hazırlamaya başladılar. Ekmekleri bölük bölük sofraya dağıttılar. Birer baş soğan koydular her bir bölük ekmeğin bitişiğine..

- Pilav demleninceye kadar konuşalım, dedi kadın.. Nerelisiniz, ne taraflısınız?

- Yozgatlıyız. Oranın köylüklerinden..

Kadın güleç güleç baktı ayrı ayrı, her birinin yüzüne:

- Sizin oradan da ameleden başka hiçbir şey çıkmaz mı?

Arkadaki, şaraplı Alevi sözü yapıştırdı:

- Ameleden başka, eyi de zanpara çıkar.

Kadın güldü:

- Essah doğru, dedi. O yönden iyi gâvursunuz..

Ameleler birden gevşeyiverdiler. Sevimli bakışlar aktardılar birbirlerine.. Güneşin akıp gidişine esef ettiler. Kadının yarı kısık alev karşısında bir büyüyüp bir küçülen yüzünü daha iyi göremedikleri için kederlendiler.

İçlerinden biri akıllı çıktı:

- Arkadaşlar, dedi, Ablayı bize Allah gönderdi. Binadaki elektrikli, aydınlıklı odamızda yiyelim ekmeğimizi.. O da bizim baş tacımız, aziz misafirimiz olsun..

"Evet" demeye gerek görmeden gazete kâğıtlı sofralarını toparladılar. Kadına önden yol gösterdiler. Ve yorganları arasındaki orta boşluğa hemen sofrayı kurdular.

Alevi uşak şarap şişesini kadına uzattı. Kadın:

- Pek alışkanlığım yok ama içeyim, dedi. Bir büyük bardak ölçüsü şarabı soluk almadan içti..

Amelelerden bir iki kişi daha şaraba sulandılarsa da, Alevi vermedi:

- Bakkal uzak değil, iştahı olan bakkala koşsun..

Üçü beşi para denkleştirip aralarından birini bakkala gönderdiler. Söz, sohbet genişledi. Bir ara kadın:

- Ben geç kalıyorum, dedi. Bir saat sonra gideceğim yere dolmuş bulamam..

Şarabı dikine vuranlardan biri kadının sözlerini bağladı:

- Abla, bir ikimizin gönlünü hoş edip öyle gitsen olmaz mı?

Kadın hiç ürkek gözükmedi, içkinin rahatlığına ulaşmıştı. Söylendi:

- Onar dakika ara ile üç kişi. Babama rahmet toplamak için gezmiyorum. Hem para ile, hem sıra ile.. Gelip gittiğimi namusunuza emanet ederim. Siz adam olursanız, haftada iki gün uğrarım buraya.. Sekiz onunuzun birden kahrını çekecek halim yok. Kişi başına on beş lira. Hem de peşin. Birbirinize düşmemek için sırtınızı dönün. Işığı karaltın. Ben karanlıkta üç kişinin omuzuna vururum. Şans, kader kimin ise..

Ameleler tümüyle heyecanlandılar, dirliksizleştiler. Şaraplılardan biri:

- Olur Abla, diye ayağa kalktı. Kordonun ucundaki ampulü gevşetti. Karanlık sardı dört bir yönü. Adam bağırdı:

- Sırtınızı dönün!

Dönü dönüverdiler.. Kadın tökezliyerek aralarında dolaştı. Tutunmak için çoğunun omuzlarına basıyordu eli:

- Yok, diye inledi. Üç kişinin başına vuracağım. Karanlıkta kimsenin omuzunu tutmadan yürünmüyor.. Bir de başım dönüyor ki..

Ve, üç kişinin gelişigüzel başına vurdu. Işığı yaktılar. Piyango vuranlardan biri de bizim Mahmut'du. Kızardı. Bakışını arkadaşlarından kaçırdı. O aralık biri:

- Sırasını satana on lira, diye bağırdı. Mahmut alıcıya döndü:

- Ver, dedi. Ver on lirayı..

Parayı aldı. Alışıyla birlikte de yüreğinde bir 'hoplama' oldu.

Başka oda olmadığı için kadınla kalacak kişi ötesinde hepsi dışarı çıktılar. Işıksız, beton kokan, sidik kokan rutubetli koridorda içerden gelecek sesleri beklediler..

Üç kişinin odaya giriş çıkışları amelelerin tümüyle dirliğini, dışlığını bozdu. Ama söz vardı ortada. Yarım saat karanlığın acı şüphesi içinde dudaklarını kemirdiler. Her iş bitince kapısız, çerçevesiz aydınlık odalarına doluşu verdiler..

Kadın naylon çantasını koluna taktı. Yüzünde hafif bir yorgunluk dolaşıyordu:

- Bulgurun suyunu kaynatırken tuzunu da atın, dedi. Yoksa pilavınız lezzetli olmaz. Perşembeye yine uğrarım. Ama, ağzınızı sıkı tutun.. İçinizden biri de beni yola kadar uğurlasın..

- Sağol Abla, dediler. Canla baş üstüne..

Bir amele karanlıklar arasından kadını sıyırdı. Yola getirdi:

- Uğurlar olsun Abla, dedi.

- Sağol! Hepiniz sağlıcakla kalın..

Bizimkiler uzun süre gevezeliklerini sürdürdüler. Sonra günün yorgunluğu ağır bastı. Yorganlarına sarıldılar...

Mahmut'u bir türlü uyku tutmadı. "Ne bok yedim?" diyordu içinden. "Erkekliği on para ettim. Kimi de zahar on liraya haset ettiğim için garıyı bir devresine sattığımı sanar. Oysa bilmezler ki, korkumdan, talaşımdan olduğunu.. Ben daha ömrümde heç bir garıyınan yatmadım ki.."

Ertesi gün ameleler daha büyük bir yürek gücü ile sarıldılar işe.. Kadın, dünyalarını yenilemişti. Yatıp kalkanlar mutlu, perşembeye sıra bekleyenlerse umutlu idi-

ler. Ama, amelenin bir bölümüne öğle üzeri yorgunluk çökmüş, işe sarılmayı gevşetmişlerdi. Kadınla yatış kalkış ve dikine vurulan şarap bedenlerini pörsütmüştü. Olanlar için pişmanlık yoktu yüreklerinde.. Dönüp dolaşıp yeniden sıralarının gelmesini düşünüyorlar, kadının tatlı, içten kendini verişini anımsıyorlardı..

Perşembeyi umutla, heyecanla beklediler. Bir kadının varlığı, verdiği yürek sıcaklığı, aralarındaki gönül dostluğunu artırmıştı. Alevi, sünni burukluğu da uçup gitmişti ortadan.. Bir gizli el, kürek kürek sevgi doldurmuştu gözlerine..

- Ula, ula Musa Ali garının yatağı nasıl? Doğru söyle Allasen?

Soru sorulan büyük sırrını saklıyor:

- Sıra gelince, yatıp kalkınca öğrenirsin, diyordu.

İlk üç kahraman ser veriyor, sır vermiyordu.. Öbürleri bu ilk üç'e "birinci bölük" adını taktılar.

- Size iki hafta hava tebdili, diye söz atıyor, yürekten gülüşüyorlardı..

Perşembe gelip çattı. Sonra da akşam paydosu.. Para denkleştirip bolundan şarap aldılar. Ateşi yaktılar. Büyük güveç çanağını üstüne yerleştirdiler. Kadının attığı gibi üç kaşık tuz attılar suya. Karıştırdılar. Teneke ile çanağın üstünü örttüler..

Batıda kızarmaya yüz tutmuş, büyümüş, bir dünya olmuş ve bir türlü gitmek bilmeyen güneşe sitemle baktılar. Bir gözleri güneşe, bir gözleri kadının geleceği yola takıldı. Ne güneş gidiyor, ne de kadın geliyordu bir türlü.. Su fokur fokur kaynıyordu.. Bizimkilerse, kadın gelsin, bulguru çanağa kendi eliyle, istediği kadar atsın istiyorlardı..

Güneşin yatkınlığı arttıkça arttı. Doğudan batıya doğru ince, gölgeli bir alacalık yürümeye başladı. Sonra da yerini ilk karanlığa bıraktı... Kadın da yürüyen karanlığa ayak uydurmuş gibi yavaş yavaş geliyordu..

Heyecandan, sevinçten titrediler. Yerlerinde oynaştılar. Birkaçı ayaklandı... Kadın, evinin avlusuna girer gibi, rahat girdi yapım önü boşluğa. Gölgeli de olsa yüzündeki güleçlik belli oluyordu:

- Suya tuz attınız mı, suyu kaynattınız mı?

Bir bölük amele:

- Attık attık, diye bağırıyor, bir bölüğü:

- Kaynadı, kaynadı, diye çığlık bırakıyordu..

Kadın, suyun tuzuna baktı. Bakışlarını amelelerin üzerinde gezindirdi:

- Eferim, dedi, suyun tam hakkını vermişsiniz.. Sonra, yanındaki bulgur torbasından avuç ölçümü aldığı bulguru suya attı. Pilav demlenirken sofralarını yine odanın ortasına hazırladılar. Kadını baş köşeye "buyur" ettiler.

Şaraplar hızla yudumlandı. Pilav iştahla yenildi. Piyangoya katılacaklar sabırsızlanıyorlardı, "İşimizi bozmasın" diye bekçiyi de aralarına almak istediler. Bekçi yanaşmadı.. "Öyleyse sen barakana git." dediler bekçiye.. Koridorun karanlığında kaybolan bekçinin ardından bir işçi bağırdı:

- Patrona bir şey söylemek yok haa.. Bir "çıt" dersen boynunun ölçüsünü veririk..

Işık söndürüldü. Yedi işçi sırtları dönük sıralandılar. Kadın aralarından üçünün başına yumuşak yumuşak vurdu. Piyango vuranlardan biri odada kaldı kadınla. Öbürleri yine ıslaklık kokan, karanlık koridorda kulakları odaya dönük, heyecanla titreştiler..

Üç perdelik oyun yine yarım saatte bitti. Koridordan odaya doluştular. Biri:

- Abla, icik daha otur, dedi. Kadın yorgun yorgun söylendi:

- Yook, kalamam. Çocuklar evde yalnız.. Çamaşır yıkamaya gittiğimi sanıyorlar. Oysa biz aranızda sürtüp duruyoruz. Korkarlar. Üstelik karınları da aç.. Eve varıp Allah ne verdiyse bir şeyler hazırlayacağım önlerine.. Siz

sağlıcakla kalın. Yine biriniz beni yola kadar çıkarsın. Pazartesi gelirim.. Aman ağzınıza sıkı olun!. Sağ sol inşaattakilere bir şey söylemeyin.. Sonra eliniz havada kalır..

Ablayı uğurlamak için hepsi ayaklandı. Kadın eliyle Mahmut'u belirtti:

- Sen uğurla beni, dedi.

Mahmut'la birlik çıktılar dışarı. On otuz adım ötede kadın durdu:

- Bana bak, dedi Mahmut'a. Boyuna bosuna bakan seni bir erkek sanar. Sıranı niye on liraya başkasına sattın? Paraya o kadar meraklıysan, gel de bana pezevenklik et.. Amelelikten daha kârlı çıkar..

Sonra yürüyerek konuştu:

- Kalıbından da mı utanmıyorsun? Erkekliğin şerefini beş paralık ettin..

Yeniden durdu. Mahmut'un yakasından tuttu. Görünmüyordu ama, kaşları çatılmıştı.

- Yoksa beni beğenmedin mi? dedi.

Mahmut'la ilk kez bir kadın konuşuyordu. Ömründe ilk kez bir kadın adam yerine koymuştu onu.. Kadın ne söylese başı üstünde yeri vardı. Kişiliğini duydu içinde.

Ürkek ürkek, korkak korkak söylendi:

- Abla, ne haddime benim? Ayağının turabıyım. Beğenmediğimden değil, helecanımdan.. Gorkumdan. Ben daha ömrümde kadın yüzü görmedim ki...

Kadın duygulandı. Yüzünü okşadı Mahmut'un:

- Vay yiğit oğlan vay, dedi. Aptala benzer bir yanın da yok. İnsan bu yaşa dek kadın yüzü görmeden nasıl durur? Hayaların da mı şişmiyor senin? Vay, bunca zaman sana çok çok yazık olmuş.. Yatak, dünyanın sefâsı.. Yataksız dünyanın ne tadı, tuzu olur? Yataksız dünyanın içine var sen sıç.. Vay yiğit oğlan vay!. Kendine bunca ömür pek yazık etmişsin. Bir vaktim, bir yerim yurdum olsa da, sana bir dünya yüzü, bir dünya sefası göstersem...

Mahmut sevinçten, heyecandan tümüyle alıklaştı. Utana utana:

- Ben de çok isterim Abla, dedi. Aha, o on lirayı da sana vereyim. Benim parada, pulda olmadığımı anladın değil mi?..

Kadın Mahmut'un para tutan elini itti. Sanki karanlığa söyleniyordu:

- Parası batsın. Ben senin gönlünün hoş olmasını isterim...

Sonra, istekle Mahmut'un elini tuttu. İyisinden sıktı:

- Haydi, kal sağlıcakla.. Uykunun üstüne rahat geceler insin.. Sıranı yitirdin ama, sona kalmışların arasından sana bir sıra ayırırım..

Mahmut kekeledi. Zor güç:

- Güle güle Abla, diyebildi sadece..

Şenlikli amele odasında Mahmut'u hemen gırgıra aldılar:

- Piyangodaki sıran için aldığın on lira için mi seni yanına uğurlayıcı seçti?.

- Senin sıran birinci bölükle..

- O devirdeki hissesini de satar..

- Bu kez onun sıra numarasına benden yirmi lira..

Mahmut yorganının üstüne bağdaşını kurmadan söz yağmurunu yağdırdılar. Odaya girişindeki güleçlik yüzünden uçup gitti. Kaşları aşağı düştü. Elini yelek cebine attı birden. Bir on liralık çıkarttı. Kâğıt parayı boylu boyuna açtı. Sonra bire, ikiye büktü. Daha sonra üç beş kez hırsla parayı yırttı. Parçaları savurdu. Kâğıtlar uçuştular..

- Ben ne on liranın, ne on otuz liranın kulu, uşağıyım. Ne de kimsenin pezevengi.. Bu lâfları bir daha konuşan, anasına, avradına küfür duyar benden..

Ve, yorganı üstüne bağdaş kurdu. Öbürleri de pek üstüne varmadılar.. Yatıştırıcı sözler söyledi birkaçı:

- Ey bre Mahmut! Söz gısırlığında iki lâf edek dedik. Sen de tuttun, her bir şeyi ciddiyet esasâtına bağladın..

- Hokümetin parasını yırtıp savurmak, mohkem suç sayılır. Bizim parti ireyisi görse Anamyasaya hakaretten seni divan-ı harbe verir.

- Yok, yok. Cahalliğine sayar..

- Adam sen de! Mahmut yırttı, attı. Aslında senin hokümetiyin parası her gün bir gıyıcığından yırtılıp ufalıyor. O tezinden yaptı bu işi.. Harp divanına verecekseniz, hokümeti verin.. Mahmut'un suçu ne bunda?.

- Ablam da Mahmut'a helâl olsun.. Gönlü çekmese çağırır mıydı?.

- Mahmut! Ablayı uğurlarken bir şeyler söylemedi mi?.

Mahmut "lâhavle" der gibi başını birkaç kez salladı. Ceketini baş altı edip pantolonu, yeleği ile yorganının arasına gömüldü..

Az sonra da odada gevezelik bitti. Hepsi bedenlerini geceye teslim ettiler...

Uyku yine yanaşmıyordu göz ucuna Mahmut'un.. Bir dönüp durmak istiyordu yorganın içinde.. Öbürleri bir anlam verir diye oynatamıyordu bedenini.. Biçimlendiremediği bir mutluluk sarmıştı yüreğini.. Dünyada varoluşun kişiliğine erişir gibiydi.. "Halime'yi vermediler de ne oldu? Tüm bir milletin can attığı kadın: 'Vay yiğit oğlan vay! Aptala benzer bir yanın da yok. Vay bunca zaman sana yazık olmuş. Bir vaktim, bir yerim yurdum olsa da sana bir dünya yüzü göstersem', dedi. Kime gısmet olur bu? Bir bana dedi bu kadın. Gayriye de demez."

Söylendi içinden uzun boylu.. Sonra rahat bir uykuya daldı.. Gece boyunu kadınla ilgili rüyalar süsledi. Hep yatakla ilintili bölüntüler başlarken kadın kayboluyor, rüya kesiliyordu..

Ertesi sabah bir iki amele:

- Ula Mahmut, dediler, sabaha dek samrandın.. Emme sözünün ne altı belli oldu, ne üstü...

Ameleler günleri istek dişleriyle yediler. Pazartesi güleç güleç karşılarına çıktı. Ağır ağır da olsa tepelerindeki güneş aşağı doğru sarktı, ikindi sonunun ilk morluğu düştü ortaya.. Dallardaki ilk yeşil bir hoş oldu. Çiçek kokusu dağıldı dört bir yöne.. Batıda bir bulutla güneş kavraştı..

Bizim Ağalar işlerini bitirdiler. Hemen ateşlerini yaktılar. Yine sürdüler çömlek kaplarını ateşin üstüne.. Sonra güneşin derlenip, toparlanıp, alıp başını gitmesini beklediler.. Ve de yine ilk alacalıkta kadının gelmesini...

Yaşantının büyüklüğünde eriyorlardı, bu bekleme günlerinde.. Ara günler ise umutlanmanın heyecanıyla yeşeriyordu. Bir ara gözlerinin önüne köyleri, anaları, bacıları, evli olanların karıları geliyor, sonra bağ, bahçe, bostan, ekin dolaşıp duruyorlardı.. Sonra da kadının yarattığı yeni dünya.. "Adam sen de! Yüz, yüz elli lira eksik dönerim köye.. Paramın kâhyası yok ya!. Felekten çaldığım üç gün yanıma kâr kalır.. Köye götüreceğim parayı fitreye, zekâta verecek değilim ya!. Ya banka borcuna yatacak, ya da tefeci borcuna.. Irzı gırıklar, yüz iki yüzlerini de sonra alsınlar.. Ah, şu garı gelse, sıra bir daha bana dönse..."

İlk karanlık adım adım yürürken kadın gözüktü. Yüzü yine gülümsemeyle doluydu. Yine elinde naylon çantası sallanıyordu..

Yine, bulgurlarını kaynattı gevezelik ederek..

Odalarında şaraplı akşam yemeğini sürdürdüler..

İkinci bölüğe de tebdil hava çıktığı için, iş üçüncü bölüğe kalmıştı. Orada da üç amele..

- Mahmut'la birlik bugün dört eder... Bundan sonra herkes yerini, yurdunu, yordamını öğrendi.. Bir aksilik olmazsa perşembeye birinci bölük hava tebdilinden döner, dedi.

Bizimkiler yürekten gülüştüler.. Biri:

- Bekçi gâvurundan korkuyorum. O bizim hışmımızdan çekiniyor. Emme, patrona bir söylerse, düzenimizin, dirliğimizin içine sıçar, diye söylendi..

- Eğer bu boku yerse, biz de onun anasını, avradını, ecdadını Kâbe yolunda benzetirik.

Şüpheli, kederli bir gülüş dağıldı ortalığa..

Kadın da dirliksizleşti:

- Haydi, dedi, sona kalmışlar sıraya girsin.. En son sıra Mahmut'un..

Kadın yatıp kalktı üç amele ile.. Mahmut karanlık koridorda titreyip duruyordu. Yetmez gibi sağındaki, solundaki ameleler lâf çakıştırıyorlardı. Mahmut'un onlarla uğraşacak gücü yoktu. Kendi derdine düşmüştü. Dizlerinin bağı çözülmüştü sanki.. Korkudan, heyecandan isteği bile kalmamıştı..

Kadının yanından son çıkan karanlık koridorun boşluğuna bağırdı:

- Mahmut! Abla seni bekliyor..

Adam öldürme suçundan, Ağır Ceza'da yargılanacak bir sanık gibi odaya girdi. Bedeninin alt bölümü açıktı kadının.. Yüzünde istekle, bitkinlik öpüşüyordu..

- Gel yavrum, dedi, bir dünya yüzü gör. Bütün iştahımı, isteğimi sana sakladım..

Ve Mahmut'un bekâreti bozuldu..

Ameleler bir iki hafta daha keyiflerini sürdüremediler. Bekçi patrona:

- Beyim, benden olduğunu bilmesinler. Emme buraya bir orospu dadandı. İçki, yatak, tüm edepsizlik tekmil.. İşin şeriata sığıcak heç bir yanı yok, dedi..

Patron kaşları çatık söylendi:

- Bir haltları olduğunu sezinliyordum. Bazı günler çoğunun elleri küreği bile kavramıyor. Cılızları düşük oluyor. Hem şarap, hem orospu.. Böyle amelenin kime

ne faydası olur? Sen o kaltağın geleceği günü yavaştan öğren.. Gerisi kolay..

Bekçi inledi:

- Beyim! Benden olduğunu bilirlerse döğe döğe öldürürler. Bunların hepsinin gözü kara.. Gadın bazertesi gelecek. O günlerde bana üç beş gün izin ver. Bu belâya beni bulama..

- Olur, olur, dedi patron. Zulumları kadar yer yakarlar. Toptan "siktir" çekerim deyyus takımına. Ama neyleyim amele kıtlığı var. Beş on fazla versen de böyle eli yatkın amele bulmanın mümkini yok..

Bu kez bir kara pazartesi indi amelelerin üstüne... Patron gündüzden karakol komiserine telefon açtı.. Hal, hatır sordu:

- Sedat'çığım, canım ciğerim kardeşim!. Bizim inşaata bir orospu musallat olmuş. Bekçi, amelelerin korkusundan bir aydır bana söyleyememiş. Kerhane etmişler bizim binayı.. Yarın da millet Müslüman evi diye, ya satın alacaklar, ya da kiraya tutacaklar. Dine, devlete sığacak bir iş değil bu.. Deyyus takımlarını sürüp, kürelemek kolay. Lâkin, amele kıtlığı var şehirde. İstediğin elyafta işçi bulamıyorsun. Orospunun zararı büyük bana.. Ameleyi içkiye düşürmüş. Bir de şu yatıp kalkma yok mu? Hani başımızdaki hikâye.. Pörsütüyor her birini.. Ertesi gün de işinin 'eline sağlık'.. Bir şeyler lutfetsen, bir şeyler kerem etsen de, şu fışkıyı bizim buralardan uzaklaştırsak..

- Olur, olur, dedi. Bu akşam bir polis gönderip o kaltağın defterini dürerim...

- Ecdadına rahmet.. Milletin ehlâk-ı umumiyesi kurtulur sayende. Köyüne, anasına, babasına götürecekleri üç beş kuruşu şarap ile orospunun elinden kurtarırsın. Çoluk çocukları, anaları, babaları dünya, ahiret duacın olurlar. Hiç yoksa, "Allah razı olsun şu Komiser beyden," derler.

- Haa, diye sözlerini sürdürdü. Çoktandır görüştüğümüz yok. Eğer vaktin elverişli ise bu akşam Hayal Lokantasında buluşalım. Oradan da bir bara, pavyona uğrarız. Hasret gideririz hiç yoksa...

- Olur, olur, dedi, komiser yeniden...

Polis, kadını amelelerin sofra şenliğinde yakaladı. Öylesine şen, öylesine günlerin yüreklerine yığdığı acılardan uzak idiler.. Paraya kıyıp turfanda domates alıp büyücecik bir tabağa salata bile yapmışlardı. Mutlulukları kadar, şarapları da boldu..

Polisi kapısız odanın eşiğinde görünce dona kaldılar. Ellerinden lokmaları düştü. Yer sofrasındaki şarap bardaklarından bir ikisi devrildi..

Polis kadına:

- Kalk, dedi. Karakola kadar geleceksin...

Amelelerde çıt yoktu. Hepsi kendine göre içinden konuşuyordu. Yüreklerinde karşı koyma ve baş eğme yan yana yatıyordu.. Her biri okkaya, teraziye vuruyordu duygusunu, düşüncesini.. Sonra yenikliklerini anladılar içlerinde.. Suskunluklarını sürdürdüler..

Kadın telâşsız, umursamaz bir bakışla ayaklandı. Mantosunu giydi. Başındaki rengi yitik eşarba bir düğüm daha attı. Naylon çantasını koluna taktı. Bakışlarını suskun amelelerin üzerinde gezindirdi:

- Sizin de, benim de kısmetim bu kadarmış, dedi. Bu dünyada iki gönül bir olursa samanlık seyran olmuyor. Nasıl bak derlerse öyle bakacaksın. Bekçi gâvurundan çıktı bu iş, dersiniz. Ona da bir diyeceğim yok. Sizin de olmasın.. Niye ki? Çünkim ürmeyen iti kapıya koymazlar.. O da derbederliğini itlikle sürdürecek.. Başka çaresi yok.. Rezilliğin hepsi bir lokma ekmekte kilitleniyor.. Eksik, artık hakkınızı helâl edin..

Amelelerin suskunluğu sona erdi:

- Helâl olsun Abla, diye bağrıştılar..

Abla polisin peşinden yürüdü. Polisle birlikte cipe binerken yatsı ezanı okunuyordu. "Bugün da amma geç kaldım evime," diye rüyalı rüyalı konuştu kendi içinde.. Bedenini uyku sarıyordu ama, cipin sallantısı uykusunu uzaklaştırıyordu.

Karakolda komiserin yüzü hiç hoşuna gitmediyse de, bir yürek aldırışı olmadı. Tehdit dolu konuşmalarına aldırmadı.

- Beni kerhaneye mi atarsınız? diye patladı. Gücünüz yeterse oraya atın. Benim iki yavrum var. Onları da 'evlâtlık' alacak iki ev bulun. Sizin de şanınız, şerefiniz iyisinden artsın.. Bir orospudan iki sibyanı kurtardık diye.. Bana kerhaneyi, hastalıklı kadınlar hastanesini göstereceğiniz yerde, bir işyeri gösterseniz olmaz mı? Keyfimden mi her gün üç beş kişiye bacak kaldırıyorum? Her yanım nasıl oldu, her yanım.. Baklava, börek mi yediğim?. Her hal sizin kapınızın önünden zulüm geçmedi...

Bir hıçkırık sardı içini. Ağlamamak için direndi:

- Nereye göndereceksenız, gönderin. Ölümün ötesinde tarifi yapılmış köy yok...

Komiser, odadaki iki polis duygulandılar. Ve yüreklerinde kadının çok, daha çok konuşması isteğini duydular.. Ama kadın daha fazla konuşamadı..

- Buyur, Abla şu sandalyaya iliş, diye söylendi memurlardan biri..

- Yok, dedi kadın. Beni çocuklarım bekliyor. Eve varıp da karınlarını doyuracağım..

Komiser ayağa kalktı. Sırtını odaya, odadakilere çevirdi. Pencereye doğru bağırdı:

- Bacı git. Ama bir daha buralarda gözükme. O zaman sana kötülüğüm olur..

Sonra döndü. Polisin birine seslendi:

- Araba ile evine kadar götür.. Çocukları aç, açık beklemesinler analarını...

23

AMELELERİN dirliği tabanından bozuluverdi. Üstlerine taş, kaya düşmüşe döndüler. Umut aralıklarının kapıları kilitleniverdi.. Gün bitmeyi, akşam gelmeyi bilmiyordu bir türlü. Geliverince de kara bir akşam iniyordu ortaya.. Küse, kırgına dönmüştü yürekleri birbirine karşı.. Bakışlarını birbirinden kaçırıyor, isteksiz lokmalarından sonra sessizce yorgan aralarına gömülüyorlardı... Rüyalarına hep o kadın giriyordu.. "Suya tuz attınız mı?" "Attık Abla, attık.." Samranıp duruyorlardı. Bir bölüğü de bekçiye küfür savuruyorlardı uykularında.. "Ulan orospu analı, gahbe garılı.." Homurdana homurdana yumak yumak yuvarlanıyorlardı yorganlarının içinde.. Sık sık uyanıyor, koridorun karanlığına sidikleyip "besmele" ile yataklarına gömülüyorlardı...

En sonunda acılarını bekçiden aldılar. Arada bir, yerini, yurdunu yakalayınca küfür savurdukları yetmez gibi, bir akşam iyisinden dövüverdiler:

- Ulan anasını, avradını bilmem ne ettiğimin dürzüsü. Anana, bacına, karına mı değiyordu?

Sonra şaraplı kafa ile:

- Allahını seven vursun şu dürzüye, dediler..

Ve de üç beşi yaradana sığınıp bekçiyi benzettiler...

Devresi gün de patron onlara yol vermeden, onlar patronun karşısına dikildiler:

- Hesabımızı kesin. Biz bu orospu analı bekçinin olduğu yerde çalışmayız..

İşçi bulmanın zor olduğu günlerdi. Patron, eli yüzü birbirine karışmış bekçiyi işçilerle barıştırmayı, onlara yol vermeden yeğ buldu..

Ama işçilerin yüreklerine bir dirliksizlik, düzensizlik dağılmıştı.. Ayaklarının altındaki dirlikli, düzenlikli dünya kayıp gitmişti...

İçkiyle birlikte suskunlukları arttı.. Bir kısmı şaraba bıraktılar akşamlarını. Ardından da kumara. Zar atıyorlar, kılıç çekiyorlardı.. Yürek yatkınlıkları birbirlerine karşı her geçen gün biraz daha bozuluyordu..

Olan aslında Mahmut'a olmuştu.. Yanık yüreğinin karasını hiç kimseye gösteremiyordu. Kadınla bir kez yatmıştı. Kadın kızlığını bozmuştu Mahmut'un.. İçinden gele gele kendini bırakmıştı Mahmut'a... Dahası, doğrusu: Yol, yordam göstermişti.. Elâlem içine çıkartmıştı onu.. Yatak sonu toparlanırken de: "Sen beni on liraya sattın. Amma, yine ben seni hiçbirine değişmem," demişti...

Yuvarlanıp duruyordu bu sözler şimdi beyin yüreğinin ortasında.. Küreği eline alsa bu.. Betona su dökse bu.. Çimento, tuğla taşısa bu.. "Ben yine seni hiçbirine değişmem..."

Mahmut da şaraba başladı. Kısık kısık, yavaş yavaş, tedirgin tedirgin her akşam bir şişe şarabı dikti tepesine.. Sonra da kumar oynayanların arasına karıştı. Cebinde yirmi otuz ne varsa hemen alıyorlardı elinden.. Sonra alık alık bakıyordu kılıç çevirenlere.. Oturduğu yerden de bir türlü kalkamıyordu.. Kâğıt sırası ona geliyordu:

- Kaç lira Mahmut? diyordu eli kılıç tutan.

Mahmut da:

- Kesiğim, deyip kumar yuvarlağından çekiliyordu.. Beş on kez "kesiğim" sözü sürdü. Ve Mahmut'un adı 'Ke-

sik Mahmut' kaldı ameleler arasında.. Sonra da bu ad, yol süre süre köyü buldu...

Köyü, anası, babası aklında darmadağınık olmuştu artık. Eski para düzenini yitirmişti.. Kumar yüzünden iyisinden yalana alıştı, ikide bir, patronun yanına varıyor:

- Köye gidecek bir hemşerim var. Ağama icik para göndereceğim, diyor, aldığı elli yüz lirayı bir iki akşamlık ediyordu... Arada bir de akşam paydosuyla birlik:

- Bir köylümü göreceğim, diye yapım yerinden hızla ayrılıyordu..

Sağda solda, el avuç içinde yüzlerce yapım vardı. Ankara tabanından kaşınıyordu.

Mahmut yapılan apartmanları bir bir dolaşıyordu. "Tam bulgur kaynatma zamanı," diyordu. "Belkim de şu inşaatlardan birinde.. Amelelerin bulgur sularının tuzuna bakıyordur.."

Güneşin alıp başını gitme devresinde ayağına tez olup on otuz yapıyı dolaşıyordu..

- Ne o hemşerim? diye soran biri olursa:

- Beydiyar köyünden bir hemşerimi arıyorum, deyip işi kısaya bağlıyordu..

Arayıp, tarayıp bulamayınca da içindeki istek daha da gemini geriyordu...

Kumarı da bir yana attı. Akşam sofrasını da. Paydosu zor çekiyordu içinde... Hemencecik de kül ufak oluyordu paydosta..

Kadını minibüsle uğurladığı yöndeki inşaatlardan girip çıkmadığı kalmadı. Hep umutlu çıkıyordu yola.. Sonra da ağlamaklı dönüyordu.. Neyse ki, dönüşünde arkadaşları ağır bir uykuya dalmış oluyorlardı.. Tek bir rahatlığı buydu zaten.. Kimsenin sorusuna uğramadan yorganı içine büzülmesi...

Gün boyu çalışırken ameleler söz atıyorlardı:

- Mahmut kesikliği bıraktı, emme şimdi de suratı aşıldı. Gayrik, Kesik Mahmut yerine 'Asık Mahmut' diyelim..

Bu takılışlara karşı hiç oralı gözükmüyor, içinden meşveretini sürdürüp gidiyordu.. Artık yapımlardan umut kesmişti. Sıra gecekondulardaydı. Sevgili Ablasını uğurladığı yerden minibüsün gittiği yönü biliyordu. Seyrek geçiyordu minibüsler bu yönden.. Her akşam bir durakta duruyor, geçen arabaları göz hapsine alıyordu. Kadını uğurlarken bindiği mavi minibüsü gördü birkaç kez. Her görüşünde yüreği ağzına geldi. Sanki o araba ile gidermiş gibi bir his doluyordu içine.. Yer gibi, yutar gibi bakıyordu minibüse.. Ama, her yönü büyük bir yokluk sarmıştı.. "Bu minibüslere binerim. Apartmanlı şehri çıkarım. Gecekondular başlayınca, her gün bir durakta iner, beklerim. Taa, evlerin bittiği yere dek.. Her gün bir durak.."

Ve öyle yaptı. Aç, susuz minibüslere atladı. Şehrin o yönde gecekonduya dönüşmüş bölgenin ilk durağında indi. Bekledi. Hem de geç saatlere kadar. Türlü duygular yıkayarak yüreğini.. Ama, ne Ablası gibi birinin inesi oldu, ne de minibüs içinde görünen...

Son durağa dek asil, tutkulu bir yürek inadıyla ve günlerce umudunu sürdürdü. Yoktu kadın...

Sonra kendini yeniden şaraba ve kumara bıraktı. İkide bir: "Kesiğim" deyip kılıç halkasından uzaklaştı...

Köye gitmeyi de içi çekmiyordu artık.. Ekini kim biçerse hiçsin, tohumluğu, yeygiliği, ambarı kim atarsa atsındı... Köye ne yüzle gidecekti? Cep delik, cepken delikti artık..

Bir aralık kerhaneyi de öğrettiler Mahmut'a..

Köye giderse isteksiz gitti. Çalışırsa isteksiz çalıştı. Hasta babası da göçüp gitti. Ağasını köy mezarlığının serin toprağına bırakırken ağlayamadı bile..

Köyle Ankara arasında 'dandili çüş' oynuyordu.. Er baharı iple çekiyordu her yıl.. Ve, "Çimento donmaz gayrik," deyip Ankara'nın yolunu tutuyordu..

Al yanaklı, Tatar yüzlü Ablasını, sevgilisini her yıl yeniden aradı.. Yoktu işte.

Bu acı içinde kendini iyiden dağıttı.. Gönlü, gözü han kapıları gibi açılmıştı.. Amele çevresinde "ipsizin biri" diye anıldı.. Çoğu kez hışmından, belâsından çekindiler. Ama, yine de kendinden başka kimseye kötülüğü olmadı...

24

Hakiyetli Kocam,

Bağın, bahçenin ardını aldık. Onun ardından da hemen kaza yolunu tuttuk. Allah insaniyetliklerini bağışlasın, her iki gardaşım da tüm yürekleriyle saab çıktılar bize. Biri çoluğu çocuğu ile evin toplanmasını üstüne aldı. Kazadaki Ağabeyim de gamyonu kapıya dayadı. Her bir tedârikimizinen yeni evimizi, yeni yurdumuzu bulduk. Bir çöp bırakmadım Allahın sayesinde geride.. Tezek, ağaç kurusu, çerçöp hepiciğini taşıdık.. İki gözlü bir ev, emme rahat.. Ağa Gardaşımın da evinin üç ev ötesinde..

Bir ferah dünyaya ulaştım sayende.. Gâvurlaşmış, azgın köylü milletinin elinden kurtulduk.. Uşaklarını da hemen okula yazdıracak Dayıları..

Köydeki evi çoban Kırpıcık İsmail ile anasına emânet ettik. Zaten damları başlarına uçuyordu.. Sana gönül dolusu duva ettiler..

Bizden yana heç gaylen gasavetin olmasın.. Sayende gül gibi geçinip gideriz.. Bizleri ne zaman o yanlara almak istersen, o emrini de başımıza taç ederiz..

Köyün it dirliğinden Cenab-ı Mevlâm bizi kurtardı. Cümle sevgili kullarını kurtarsın..

Dirliğimiz eyi.. Giderken bıraktığın, oradan gönderdiğin paraların bir bölüğü duruyor. Bizim için şimdilik sen kendini heç bir sıkıntıya uğratma..

"Gani Bey, Gani Efendi" diye tabanını yalayanların, sen gittikten sonra nasıl aslan kesildikleri kulağına küpe olsun.. Ona göre dünyaya nazar et..

Önü, ardı, her şeyin başı senin can sağlığın.. Sayende de biz bir dünya yüzü görüyor, yavaş yavaş el içine çıkıyoruz..

Gardaşım ve hanesi mahsus selâm eder, biz de yavrularınla birlik ellerinden öperik.. Acele cüvab beklerik..

Hasretli karın
Emet

25

GÖKYÜZÜ, sonbahar yağmurlarının ardını arasını aldı. Mavileşti, genişledi, büyüdü.. Güneş de sarısını bollaştırdı. Tanyerinde yiğit yiğit, alaca kızıl ışıklar dağıtarak boy gösteriyor, boşluğu şöyle bir kolaçan edip köyün dere dikliğinde her saat başını yastığına koyuyordu...

Ay'ın da cilvesi üzerindeydi. Bin işve ile çıkıyor, gamzeli gülüşlerle yükseliyor, çoğu kez köyün ağır uykusunda ötelerin ötesine kayıp gidiyordu.

Köy sabahları kırağı beyazlığında uyanıyordu artık.. Ardından da yavaş yavaş sular hafifinden buz tutmaya başladı.. Kış, "geliyorum" diyordu.. "Hoş geldi, sefalar getireydi.." Gökten ne yağmış da yer kabul etmemişti? Usulü, yordamı buydu doğanın.. Baharına "hoş geldin" deyip, kışı baştan savmak aklının kıyıcığından geçmezdi kimsenin...

Saygılı saygılı karşıladılar kışı.. Can alıcı gök mavisinin dirlik düzeninin bozuluşuna razılıkla baktılar..

Gecenin birinde yel homurdanıp durdu. Sonra da fırtınalı ilk alacalık dört bir yönü sardı.. Tepe düzlükleri kızılca kıyametti. Derenin dikliğine gömülmüş köy ise yelin uğultusunu hafifinden duyuyordu.

Toprağı iyisinden beyazlatmış puslu bir sabah indi köye.. Uyananlar ilk kar beyazlığına saygı ile baktılar...

Raşit,

Demek sen bizi gönül vatanından cüda ettin Ağam dersin, Atam dersin de aklına bir dert, bir gayle, bir düşünce girmez.. Sanarım ki, bizi defterinden sildin..

"İki yüz lira gönderdim," diye mektupta lâf ederken, sanan ki tüm bir dünyayı başıma taç eylemişsin.. Oysalarım oysa, tüm bir âlem, ben sözünü etmedim ya, iki yüz liraya yalanından bir "pravo" çalıyor. Çoğunun da umursaması bile yok.. "İki yüz lira ne?" diyorlar.. O, eskidenmiş.. Zalımlık, muhanet günlerindeymiş.. "Alamancılık çıkalı, heç kimse üç yüze, beş yüze burnunu kıvırıp baktığı bile yok.." diyorlar.. Yine de biz, birini bin kabulleniriz.. Allah kesene Halil İbraham bereketi versin.. Kül diye avuçladığın altun olsun.. Heç bir şey olmasa da sayende paranın yüzünü gördük. Enini boyunu tanıdık.. Ha ne var ki, para bizim, şan, şeref, ilvanlık başkalarının olmasın..

Küçük Ağan sağda solda: "Raşit parasının tümünü bize gönderiyor. Üç beş aya varmadan bir traktör alımına kaydımı yaptıracağım, sıraya gireceğim," diyormuş. Ağan, gözü kökü tarlayı yeniden alır. Bir şey diyemem buna.. Ya, Abine ne oluyor?. Ona traktör almak, sap saman saabı etmek için mi gittin oraya?. Bize yarın bir şeyler gerekmez mi?. Bir "of" demek, insan arasına çıkmak bizim hakkımız değil mi?. Kıyamete dek, sefillik senin benim yakamı bırakmayacak mı?. Ahınan, vahınan mı mezere kömüleceğiz?..

Ben bilmem ya, aklı erenler: "Tezinden suyun önünü çevirin," diyorlar. "Ağasına, gardaşına akmaya başladıktan sonra bu işin önünü alamassınız," diyorlar.. Elin âlemin lâfı pek kulağıma girmez emme, bakıyorum ki haklılar..

Sizin Alamancılığa gidenlerden ağasını, atasını kulak ardına atan yok mu? Çook, hemi de çokların çoğu.. Kel Hurşit'in Niyaz garısının gardaşı edresesine göndermiş bütün kazandıklarını.. Daha şimdiden kazadan arsa peydahladılar. "Üç katlı konak yapacağım sana," diye mektub yazıyormuş karısına".. Sen de iki yüz lira gönderdin. Hemi de

şartlı şurtlu... Hemi de hane halkının duymaması gavliyle.. Heç korkma. Duydular. Canı sağ olasıca Anamın ağzında bakla ıslanmıyor. Elin karısı kızı da, ben Anamdan çıkıp eve ulaşmadan kuşun kanadı ile lâfı yetiştiriyorlar.

Anan haberi duyunca ne konuştu, orasını bilemem.. Emme, bir söz fırsatı yakalayıp taşı gediğine koydu. "Köylü milletinin kadınına para ne gerekir?. Bir asiği gediği varsa er'i alır. O yoksa ağası.. Biz bu yaşı bulduk. Acebim aceb paranın gümüşünü, altununu, kâğıdını, rengini, boyunu bosunu bilir miydik? Şimdikiler icat etti bu usulu.. Bıraksan kazaya, çarşıya pazara tek başlarına gidecekler. Kıyamet belirtisi bunlar. Başımıza taş yağmadığına şükredek..."

"Oğlum sana söylüyorum, gelinim sen duy," der gibi.. İşte böyle konuşuyor Anan.. Ben de boynumu kırıp, bakışımı toprağa dikip dinliyorum bunları..

Senin Alamancı ekmeğin belki onların ekmeğine bal azığı oldu. Emme benim kuru ekmeğime ağu kattı..

Gel, al beni. Eller Alaman milleti arasına yakışıyor da, bir oğlunla ben mi yakışmam?. Ben burada kaldığım sürece sen başka deliğe işemeyeceğe benzersin.. Ahir fermanımız Ağanın elinde. Daha doğrusu Ağa gardaşının.. Asar mı, keser mi, Allah rızası için azat mı eder? İşte orası heç belli değil..

"Seni elâlem yelliyor da bana böyle kahirli mektuplar yazıyorsun," diye de aklından geçirme. Ben aklımın erdiğini söylüyorum. Gerisi senin bileceğin iş...

Her ne hal olursa olsun, yine de boynum kıldan ince sana.. Her bir halın, her bir emrin canla baş üstüne.. Benim sözüm, sitemim dünyada en yakın bildiğime cahallık kahrı.. Yönü yordamı bozuk olandan ancak böyle ses gelir.

Oğlun yanımda. "Gıı, ana sen bu kâğıdı kalemi nereden öğrendin? Onları sakla da ben okula giderken çantama koy!" diyor. Seneye mekteplik. Cenab-ı Mevlâm inşallah ona da Alaman okulları nasib eder... Hem o dünya yüzüne çıkar, hemi de biz..

Ağam, Anam hayır duva ile gözlerinden öperler. Benimle de oğlun ellerinden öperik.

Paran senin olsun emme, cüvabını geciktirme.. Bir de uçkuruna eskisi gibi sıkı ol.. Alamanın orospusu bir uçkurunuzu gevşetip tuman aranıza girince kırk yıl çıkmıyorlarmış oradan.. Köye yavaş yavaş bu işin kokuşu gelmeye başladı. Mevlâm seni korusun...

Hasretli karın
Halime

Mektup yazarken hep gözü üstündeydi anasının. Halime yazısını bitirip zarfı bağlarken:

- Bi oku da dinleyim fışkı kızı, dedi.

- Ne dinleyeceksin Ana?. Gahire zulmu katık yapıp öyle yazdım. Raşit'in oradan yazdığı doğru. Biz onu orada sap öküzü yaptık. Hemi de şamar oğlanı...

Anasının suratı asıldı:

- Aklı olsa heç kimsenin şamar oğlanı olmaz.. Ağasına, gâvur gardaşına kulluk kölelikten el etek çeker. Sana da çok bir şey göndermez. Pangıya kor paralarını.. Oralarda kaç gün kalacağını Allah bilir. Dönüşünde koyun dolusu para ile gelir. "Sona kalan davanın.." der. Şeher yerinde bir ev alır. Bir dükkân açar. Size de bir dünya yüzü gösterir. Sen bunu bilmen kınalım.. Dünya daim yeniden yeniye.. Biz, Ağan da, ben de alacağımızı almış, satacağımızı satmışız. Çama çıksak aşağılarda pabucumuz kalmaz. Unumuzu eledik, çoktan eleğimizi duvara astık.. Yeşerip de bostan olacak halimiz yok. Bizim bir ayağımız çukurda. "Yattık, kalkmadık" olur.. Mevlâm cümlesiyle öbür tarafı kara yazmasın bize.. Eğer dünyamız gibi olacaksa, tüm bir yanık harman yeriyiz şimdiden..

Halime 'atlar düzen' okudu yazdıklarını Anasına.. O da işine geldiği sürelerde "ha şöyle" der gibi başını sallayıp durdu..

Kışın gelişi, karın yağışı ile birlikte her ev biraz daha kendiliğine gömüldü. İnsanlar biraz daha birbirine sarılır oldular. Çaresizlik yalan yanlış, gelip geçici olsa da mutluluk meyvesini veriyordu. Doğanın ayaklarında, niyetlerinde küçülttüğü dünyayı onlar kendi içlerinde, ev yapısının darlığında büyütmek zorunda idiler.. Kısır hayal güçleri bu işi büyütemiyordu. En iyisi, en kolayı birbirlerine sığınmak.. Birbirlerinin gönül soluğunda yüreklerini ısıtmak..

Müslim Ağa'nın evi de bu duyguya 'teslim' bayrağı çekti. Sanki dışardaki karı kışı gözlerinden, bedenlerinden atmak ister gibi bir içgüdü tepkisi ile bakışlarında birbirlerine sarıldılar. Ağaya iyisinden 'keyif' geldi. Canı evden çıkmak istemez oldu. Tüm bir ev halkının bakışı değişmişti. Karısı söz fesatlığına çizgi çekmişti. "Böyük oğlana da bir adamlık, bakışına insanlık verdi Rabbim.. Gelinler de muti, kız da.. Dirliğimize o sahip çıksın, o sürdürsün. Başka el açacak kapı nerede?.." Bu söylenişler arasında oğlu Raşit'i de bir umut kapısı gibi gördü. "Tövbe yüce Mevlâm, tövbe," dedi. "Evvelin, ahirin kapalı, açık bütün kapısı sensin.."

Alamancılık başlamadan az önce köye yavaş yavaş soba girmişti. Önce merkebin bir yanına boruları, öbür yanına ince, ufak saç sobayı sarıp, denkleştirip, üstelik garibin sırt boşluğuna komuta mevkii hazırlayanlar göründü. Sonra at arabalarında. Sonra da traktör vagonetlerinde..

Kış boyunu gösterir göstermez "soğuğa kapı olmasın" diye ocak bacalarına eskimiş çul çuval tepmek akıl olarak evden eve dağıldı. Köy iyisinden sobanın keyfine erişti. "Şu soba mübareğinin sıcağı bedenin her bir yönü-

ne birlik dağılıyor. Ücudun tümü birden yumuşuyor. Ocakta ise insanın önü kavurga kavurur, sırtı harman savurur. Tezeğin, çılının çırpının ardını almadan, eski nisan kapıda gözükmeden sobayı kaldırmaca yok.. Dünya malı dünyada kalır. Şu keyf için gerekirse bir iki ağaç deviririm bağdan.. Keyfin bundan âlâsı da olmaz hani.."

Sobanın rahatlığına erişilen her evde böyle konuşuluyordu aşağı yukarı..

Müslim soba sıcaklığının tatlı gevşekliğinde oğlu Cevat'a seslendi:

- Oğlum, yavrum Raşit'i yirmi güne, bir aya yakın mektupsuz bıraktık. Bağ bahçe, hasın talaşı.. Emme sebebsiz. Kâğıda, kaleme iyi sarıl sen.. Hal-i keyfiyetimizi bir bir beyan edelim. Hatırını alalım çocuğun.. Alamancılık gurbeti, esgerlik, şeherde amelelik gurbetine benzemez. Ona bir mektup yazmak yarım Hac sayılır. Allah bize de nasip etse şu Haccı.. Kâbe'nin duvarlarına, Hacer-i Esved'e bir yüz süreyim de Cenab-ı Mevlâm hemencecik orada canımı alsın. Ruhumu kabzetsin.. İnşallah Raşit'imin sayesinde Mekke-i Mükerreme'yi de görürüm. Beş vakit Rabbime el açışım arasında bu dileğim de var.. Duva, üç beş kısım olur. O da kademe kademe. İlkin verdiği cana, dünya yüzüne çıkarışına hamdedersin. Sonra verdiği nimetlere şükredersin. Sonra, "Elden ayaktan düşürme, ele âleme muhtaç etme. Her şey senin hazinende. Dirlik de, dışlık da. Kuşu kurdu yaratan, yetmiş iki buçuk milleti var eden, her bir kuluna rızık kapısını açık tutan, kıyamet gününün saabı sensin," dersin.. Ardından "Hane ehalime, çoluğuma çocuğuma, eyalime, konuma komşuma, tüm bir köyüme dirlik, düzenlik nasip et Ulu Mevlâm," dedikten sonra: "Tüm bir Ümmet-i Muhammed'i kazadan belâdan, kâfir şerrinden, taundan ve vebadan, görünür görünmez musibetten uzak tut," diyerek bu faslı da bağlarsın.. Sonra iş, senin kendi işine kalır. Burada milletin duvası karışık. Kimi, düşmanı varsa: "Gahhar is-

minle kahret Yarabbi," der. Ben heç demedim ya, kimileri de: "Bir helâllik daha nasib et," der. Dünyada bir karıya, üç karıya doymayan gözü açlar çok.. Onlar duvalarını bir fasıl da böyle sürdürürler. Her ne ise.. Kimi Mevlâsının cemâlini görmek ister, kimi de "Mekke-i Mükerreminle beni müşerref et. Emanetini de İbrahim toprağında al," der.

Lâfı nereden nereye yuvarladık?. Şimdilik işin başı Raşit'ime mektub yazmak.. Gözünü yollarda bırakmamak..

Ciğerparemiz Raşit,

Harman hasın, bağ bahçe derken iş yorgunluğunda kıymetli mektubuna geç cüvab hazırladık. Sen bunu köylülük cahallığına ver.. Hal-i keyfiyetimiz ne olursa olsun daha bizi kırk furun ekmek adam etmez.. Bir kez köylülük sinmiş yüreğimize.. Cümleden evliya olur ya, şu köylü milletinden olmaz.. Siz bari gâvur görgüsüyle de olsa şu köylülükten sıyrılmaya gayret edin.. Bir bağ bahçe, bir hasın telâşı tüm bir dünyayı unutturdu bize.. Gözümüze günden ötesini göstermez oldu. Şükür ki hasılatın sonunu eyi aldık. Rabbimin cömert yanına geldi bu yıl. Üzüm doldu taştı. Tam senin oralık.. Her kütükten bir iki kalbur. Anan beş on gün bağ kaynattı. Gerçi yaktığımız ağacın bedelini karşılamaz emme ekşisi, çalması, pekmezi her bir yönü 'kit kit' çömlekle doldurdu, taşırdı. Allah ağız tadı ile yedirsin.. Senin izinli gelişine de cümle bağ tatlısını sürer Anan önüne.. O günleri de göreceğiz helbet.

Umduğum gibi elma da diyeşetli oldu. Bekletsek daha çok para ederdi emme, çaresiz hemen sattık. Birkaç binlik panga borcumuzun üstüne sünger çektik. Ferahından bir "Oh" dedik. Rabbim kimseyi borç ile terbiye etmesin.. Hele hokümet borcu mu?. Bizden kırk konak ötede olsun. Sürekçiden bir çift öküz alırsın. Vaktinde taksidini ödeyemez-

sin. Varırsın herifçioğluna: "Halis Ağa," dersin. "Bu borcun bu günlerde ödenmesinin mümkinatı yok. Üç beş ay daha idare et beni.." Adam senin yürek düzenindeki namusluluğa bakar. "Daha fazla geciktirme," der. Senin panganın böyle bir şeyden anladığı yok ki.. Seni adam yerine koyup hal-i keyfiyetini dinlediği yok ki. Müdürüne varsan, el etek öpsen, yine de adam cüvabı yapıştırıyor: "Bu panga benim babamın mülki değil. Ben de emir kuluyum. 'Ver' derler, veririm. 'Al' derler, alırım.." Çaresiz başın eğik çıkıyorsun huzurundan.. "Haklı," diyorsun. Babasının tapulu mülküne hükmetmiyor ya..

Her neyse, bu yılın elması tüm bir panga gadasının, belâsının üstesinden geldi. Başımızdan savdı musibeti.. Rabbim başı darda kalanlara acısın.. Emme bu davama bizim köylüyü de katmayı yüreğim bir türlü almıyor.. Allah ıslah etsin cümlesini..

Gönderdiğin paraların kılına dokunmadık. Hele o paralar bir havuz, bir göl olsun. İlkin sattığımız, sulu tarlayı kurtaracağım. Paramıza gücümüz yeter eni boyu.. O da olacak. Ondan sonrasını Cevat ağanla, meşveretinizde siz hala yola koyun.. Sen şehre ayak atmayı istersin. O da köy dirliğimizi gavileştirmek.. Traktör almak, tarla tapan almak. Tümlüğümüzle köye bağlanmak.. Beni bu niyet kavganızda heç mi heç ortaya almayın. İki bir aranızda sürdürün her bir şeyi.. Sen de, gardaşın da şeherliliğe yakışırsınız emme, Hatun Anan ile benden her şey geçti. Ellisinden, elli beşinden sonra şeherin "evet efendim"cisi olamayız. Bizi, dedelerimizin, atalarımızın yanı kaldırır. Toprağın üstündeki merhamet altından gelir. Biz üstüne şükrettik. Dilimiz, damağımız tutarsa, altında da şükürden uzak kalmayız..

Gani Abi'nin hanesi, evini kasabaya, gardaşının yanına nakletti, iyi de ettiler. Köyün "dır dır"ından başlarını salimliğe çıkarttılar. Ben, Anan bir yana cümle köylüye nasib etsin o salimliği.. Elin uşağının elinde ne kırılmaz tokmak, davulunda ne yırtılmaz deri varmış.. Birkaç aydır ne tokmak-

ları kırılır, ne davullarının ipi gevşer, ne kasnağı çatlar, ve ne de derisi yarılır.. Cenab-ı Rabbim şu bizim köylü milleti ile nasıl idare ediyor?.. Nasıl geçiniyor?.. Nasıl onları adam yerine koyup da: "Kulum" diyor?. Buna bir türlü aklım fikrim ermiyor benim.. Haşa ve haşa, ben Allah olsam, ilk kez fesat yuvasına döndürdükleri camilerini başlarına yıkarım. Ben de altında kalsam buna razıyım.. Camilerini yıkıp, bir bölüğünü cehenneme postaladıktan sonra geri kalanları yedi iklim ötelere sürerim. Susuz, selsiz, Kerbelâ'dan eşhet bir yere.. Yalanınan, dolanınan, iki yüzlülüğünen nasıl da dünyayı idare ediyorlar?. Her yer bizim köy gibi ise dünya eyisinden batmış sayılır..

Geçen mektubunda bacın için bir şeyler yazmışsın. Hani bizim hane halkı da az gâvur değil. Lâfı allayıp, pullayıp, eyisinden süsleyip, gün ışığını heder etmeyip er saat ulaştırmışlar Sakarlara.. Ertesi günde babası denen deyyus akşam namazımı 'çarçur'a verdi. Fesada uğrattı her rekâtımı.. Hanemize kızdık yalandan. Aşağıdan aldık. Hatun Ananı hanesine elçi gönderdik. Şimdi nereden bir yel estiyse esmiş olacak ki, nizah arar, dirliksizlik icat etmeye çalışır oğlanın ağası.. Bana "ya sabır" düşüyor. Bu iş de iyi olur inşallah...

Yularsız iştahlı atın sırtına biner gibi bindik sözün üstüne. Aldı kaçırdı bizi.. Alamadık bir türlü lâfımızın önünü..

Gelinimin anası babası hanesine de mektup yaz. Onlar da bizim yakamızdan düşsünler. Halime bugün de Ağasının hastalığını yüz örtüsü edip onlara gitti. Gelinimden heç bir şekvâ şikâyetim yok emme, ben elâlemin hasedinden fesadından, yalanından, iftirasından korkarım. El dediğin dirlik düzen bozucudur. İki canı bir arada görmek istemez. Nizah, gürültü arar. Bulunca da içinden 'kıs kıs' gülerek seyrine çıkar. Tırnağının ucundan tuttursan kolunu kökünden almadan bırakmaz. Sen lâfın münasibi ile Halime'ye yaz. O da ağasına, atasına duyursun. Dirliğimizi bozucu değil, eyi kö-

tü yaşantımıza payanda olsunlar. Heç birimizin ahirette birbirine şefaat edecek hali yok..

Kış ile birlik kendi kabuğumuza çekildik. Tüm bir ev halkı soba şenliğinde. Ben de arada bir akşam namazı için dışarı çıkıyorum. Kulak ucu dinliyorum konuşulanları.. "Kopratif işi kötü yattı," diyorlar. "Bu işin içinden Tek Bekir şöyle dursun Mehdi Resul çıkamaz," diyorlar. "Bu kışın karı, yağmuru, seli, çıktıkları temeli de mile bular. Kara tapan eder," diyorlar.. Ben konuşulanları zeynimin oluşmaz bir yanına atıp aralarından sıyrılıyorum. Bu millet gıçını sürer tüm kış günü yatar. Emme ve lâkin, ayni günde bir başkasının işine gelecek, hoşuna gidecek konak dikmesini ister. Bizimle Allah zor başa çıkar oğlum. Köylü milleti dedin mi, orada bir duracaksın..

Zarımız zorumuz yok. Panga işi de bitince iyi bir ferahlığa eriştik. Kendini bizim için heç zorlama.. Keyfin neyi diliyorsa ona bak. Üç beş bir şey artarsa gönder bize.. Çok şükür evin hazını yerinde.. Sarıbursadan eyicek tohum attık güzlüğe. Kalanı da er bahar yazlık ekeceğiz. Ne aldık, ne sattık. Tohumu, yeygisi yılın yılı baş başa gelen köylüden korkulmaz. Mevlâm köy yerinde oturup da buğday arpa alanlardan etmesin. Bir çift çorap için tiftik, yün arayanlardan etmesin..

Anan sana beş on salkım gülüzümü kurutmuş. "İzinli gelince önüne korum," diyor. Ana yüreği bir başka olur. Emme Ananın sözlerini yüreğine dert edinip de er günde çıkıp gelme... Bu iş sabır işi. Aklımıza, gavlimize bunu almasaydık senin hasretine heç yol açar mıydık?.

Ben, Anan, Ağa gardaşın gözlerinden öperik. Bacın ellerinden öper. Hane halkı selâm eder. Duamız seninle birliktedir.

Baban: Müslim

26

Derede ilk karın kalkması kolay oldu. Cıvık cıvık çamur kesildi köyün dört bir yönü. Tekleme odaya gidenler, tekleme camiye gidenler... Arada bir üç beş inek, öküz dereye suya indiriliyor, şöyle bir ayakları gevşetiliyordu.

Halime lastik ayakkabıları yarıboy çamura gömüle gömüle ataevinden kocaevine dönüyordu. Yolu rahmetlik Dayısının evi önünden geçerdi. Hiç eve, evin sokağa bakan alçak penceresine bakmadan yürüyordu. Oğlunun elinden tutmuştu. Çocuğu çamura batırmamak için sağ sol talimi yapıyordu yolda. Bir cama hızlı hızlı vuruş sesi doldu kulağına. Aldırmazlık edemedi. Dayısı evinin penceresinden geliyordu ses. Durdu. Dönüp baktı pencereye. Yengesiydi. Kesik Mahmut'un anası.. Tabanından titredi. Mahmut'un bağ yolundaki çapkın, kâfir bakışını anımsadı. Oysa ki, daha önce dayısı aklına gelmişti. Bir elli yaşı bulmadan ölen dayısı.. Anası da kardeşini çok severdi. "Senin gurbanın olurum gardaşım," derdi. Ölümünde ağlamaktan gözlerine kan oturmuştu. Sonra da ikide bir: "Feyyazım, zamansız mezere, kara toprağa kul köle olan canımın parçası," der, iplik iplik ağlardı. Halime de severdi dayısını. Çocukluğunda kucağına alır, öpüp kokladıktan sonra: "Gozel kınalı kuzum, Tanrım inşallah seni bana gelin eder. Seni Mahmut'uma alırım,"

diye söylenirdi. O zamanlar bu sözlerden bir şey anlamazdı Halime. Sonra anladı işin içinde iş olduğunu.. Ama şimdi daha iyi anlıyordu şu cam şıkırtısını..

Pencereye bakarken bir anda aklından geçti bunlar.. Kaçacak, görmemezlikten gelecek hali yoktu artık. Yüzüne yalancı bir gülümseme oturttu. Tek kanadı açılan pencereye yaklaştı. "Nasılsın Yenge?" demeye aralık bulamadan, Yengesi:

- Vay, yavrum Halime'm, dedi. Ağanın, ananın el olduğu aklımdan geçerdi emme, senin heç mi heç eller defterine gayit olacağın aklımdan geçmezdi. Tanrıma birlik yedi kat el şu kapının önünden geçerken: "Nasılsın bacı, nasılsın abla?" der, geçer de ne senden, ne Anan, ne Ağandan bir çift kelâm ulaşmaz. Herkes akşam ekmeğini kendi evinde yiyor. Külfetsiz, eziyetsiz bir selâmı bile benden esirgersiniz.. Yavrum yavrum.. Selâm vergisiz. "Nasılsın Yenge?" demek vergisiz. Anan demezse, sen de.. Atanı görmeye giderken dayı evinde bir solukluk otur. Hal hatır sor.. Biliyorum dirliksizliğini.. Allah iyi günlere açsın kapını.. Canın sıkkın olunca icik de bana uğra.. Ben de bir anan sayılırım senin..

Halime yengesinin sözlerini yarı dinliyor, ara boşluklarda 'işin altında yatan pislikleri' düşünüyordu. On, otuz kez geçmişti üç aydan bu yana evin önünden. Ne kapı aralığından sesleniş, ne cam şıkırtısı.. Yeniden Mahmut'un bağ yolundaki 'hayın' bakışları geldi aklına. Söylenerek yürüdü:

- Uğrarım Yenge, dedi. Heç yabancım sayılmazsın. Uğrarım helbet..

27

GÖKYÜZÜNÜN pus bağlaması gecikmedi. Bu kez saygılı bir bulut topluluğu yavaş yavaş, kolları birbirine yapışık er düzeninde 'birerle kol üzre' dizili diziliverdiler. Sesleri, solukları yoktu. Bahar ayı, yaz ayı böyle bir düzene geçseler köylü milleti iyisinden korkardı. Ama, kış boyu böyle oluşmaları hiç mi hiç umursamazlardı. "Kar yağar," derlerdi. "Yeli ile tipisi ile olsun." Hepsi canla baş üstüne.. Yeter ki o yağsın. Dağda kar varsa, derede su vardır. Toprağın su hazinesi ona bağlı. O yağacak, toprak emecek yavaşından. Baharın, yazın hazinesini toplayacak altına.. Dere kurumayacak. Ekinin kökü kuruya değmeyecek.."

Hafta geçmeden el el, sessiz sessiz, süreli bir kar indi köye. Yine tüm bir dünyayı beyaza buladı. Dere boyu da tümüyle uydu kalabalığa..

Evler yine içerliklerine döner oldular. Arada bir, bir iki odanın, kooperatifin ışıkları yanıyor, onlar da çok geçmeden, gecenin er saatinde bakışlarını karanlığa teslim ediyorlardı..

Odalarda olsun, kooperatifte olsun Gani 'ana avrat' bir boy ıslatılıyordu. "Korkusundan evini de kasabaya kaçırdı deyyus," diyorlardı. "Paramızı mileğe batırdı. Kendi de Alamancılık sefasına çıktı. Her ne ise. Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânı.." Öbür yandan biri

söze karışıyordu: "O senin dediğin tilki düz yazı tilkisi. Gani Abimize gelince, o kıraç tilkisi. Kimseye kolayından postunu kaptırmaz. Sizinki karın gurultusu.."

Sözler uzayıp gidiyordu. Tek Bekir yoksa, onun da harmanını savuruyorlardı..

Gökyüzünün eksilmez pus'u ile birlikte Alamancılıktan umut bekleyenlerin yüreğine ağır bir umutsuzluk pus'u düştü. Acılarını eni boyu belirsiz ağır küfürlerden aldılar. Böylece efkâr dağıttılar akıllarınca..

28

Köln Almanya

Sevgili şenliğim Halime,

Ben yalan, yanlış yazmamışım. Sizin beni bir şamar oğlanına çevireceğiniz belli idi. Ağam, gardaşım değil de sen sille, tekme, tokat bindin üstüme.. Her hal siz "domuzdan kıl çektiğinizi" sanıyorsunuz orada.. Ben un çuvalı değilim. Her vuruşunuzda tozamam..

Benim bir edebim, erkânım var. Beni bugünlere getirenlere şükür borcum.. Beni eleyene, beleyene, besleyene, bugüne getirenlere olan borcum. Ben onlardan gayri düşünmem.. Ayrılık güdersem bunu benden hem Tanrım, hem yüreğim sorar. "Baş başa bağlı, baş padişaha bağlı," derler. Bizim padişahımız, atamızdır. Anamızdır. Yol başı onlardır.. Ben taa dünyanın bir ucunda onlara mutî isem, sen başın ucundaki böyüklerime mutî ol.. "Böyüğünü bilmeyen, Allahını bilmez," demişler.. Âsilikten fayda gelseydi, Şeytana fayda gelirdi.. Çok şükür burada da Müslüman camisi var. Diyeşetli de hocaları.. Heç bir cuma vaazını kaçırmıyorum. Oradan öğrendim dine, imana kapı açan lâfların çoğunu..

Bizim millet orada, köyünde, kasabasında bir kilise açtırmaz emme, bu gâvur Alaman milleti dinimize, devletimize, camimize heç mi heç bir karışmıyor. Dinsiz olsan da

kimsenin sesi soluğu yok. Koyunu koyun, keçiyi keçi bacağından asıyorlar..

Benim Ağam dinsiz, imansız takımından değil. Gönderdiğim paraların üstünde fındık kıracak milletden değil. Her işi Allah rızasına bağlı. Kasabada arsamızı da alır, evimizi de yaptırır..

Sen icik sesini az çıkar bana karşı.. Hasretliğin üstüne acı tuz biber ekme.. Benim canımı mındar, kokmuş öküz canından ucuz etmeyin.. Başı deliğe sıkışmış, kuyruğu geride telâşlı telâşlı sallanan sıçana çevirmeyin.. Anan da seni tesiratı altına alıp, benim üzerime kar tozu gibi savurtmasın.. Bizi yazgımız ovadan dağa, dağdan ovaya, yazı yabana savurmuş zaten.. "Yanmış ekinden öşür sorulmaz.." Bizi yangına tutulmuş, kavrulmuş ekin sansın.. Ne kadar köylülüğümüz olursa olsun, helâlimizin, yavrumuzun sağını solunu, itibarını biliriz. Hesaba katarız..

Mektubunda gine 'uçkur'dan söz açmışsın. Hayalarım çatlasa da, patlasa da benden heç bir Alaman karısına fayda yok. "Üzerine gül koklamam," diye ayrıldım köyden.. Kısmet olursa öyle döneceğim. Ne Rabbimin, ne senin indinde günaha bulaşmayacağım.. Bu kaderi Cenab-ı Mevlâm hazırladı. Biz de ona "evet" dedik. Her şey sonuna dek.. Ve de kavil karar üzere.. Sen canını sıkma. Oğluma eyi bak. Ötesini de düşünenlerden olma..

Ağanın ağrısı, sancısı nasıl oldu? Gönderdiğim ilaçlardan bir tesiratlısı çıkmadı mı? Dilersen hava postasıyla yenilerini göndereyim. Ağan, Anan beni duvalarından cüda bırakmasınlar. Her ikisinin de mübarek ellerinden, senin, oğlumun gözlerinden öperim..

Hasretli Kocan
Raşit

Halime'nin güzel yüzü buruştu. Raşit'in mektubunu hemen zarfına koyup hırsla koynuna soktu. Kendisine alık alık bakan anasına döndü:

- Yok, dedi. Bu herif buradan efsunlu gitmiş. Mıska dikmişler esvabının bir yerine gizlice.. Bize heç bir faydası olmayacağa benzer. Ağası ile gâvur gardaşının yularından kurtaramayacak başını.. Bizi alıp Alaman'a götüreceği de yok. Zaten desturu, izini evdekilere bağlı.. Çaresiz diz kıracağım ben.. Umutlanmamız boşa çıktı. Ağası hayrına sulu tarlasını satıp Raşit'i Alamancı etmedi ya?. Tarla yüz tutamağı. İkide bir mektuplarında lâfı oraya getirip aklını çivili tutuyorlar. O da verdiği cüvaplarda "Her bir emriniz canla baş üstüne," deyip boynunu kırıyor. Benim bir şey yapacağım yok gayrik.. Hepisi Allahlarından bulsunlar..

Anasının konuşmasına fırsat bırakmadan ayaklandı:

- Geç kalmayayım, dedi. Oğlan ortalarda. Kaynanam denen sinnek acebim aceb ne kadar atıp üfürüyordur bana? Lâfınan tepeme çullanmak için her bir fırsatı kolluyor. Gideyim hemen..

Peykede pencere aralığından dalgın boşluğa bakan Ağasının elini öptü:

- Raşit'in çok selâmı var sana. Aceb ağrıları nasıl oldu diye soruyor, "ilâç iktiza ederse hava postası ile hemen göndereyim," diyor. Ellerinden öpüyor.

Ağası dalgın dalgın söylendi:

- El öpenleri çok olsun. Gönderdiklerinden fayda bulduğumu yaz.. "İktiza ederse yeniden isteyeceğiz," de...

Anası biraz ötede: "İlacı başına çalınsın yezidin," diye homurdandı kendi kendine.. Halime söylenenleri duymamazcılıktan geldi. Yürüdü hemen.. Atkıyı başına iyice örttü. İyi de bir ayaz vardı dışarda. Bıçak gibi değiyordu yüzüne. Kesik Mahmut'ların evinin önünden geçmeyi içi almadı. Ama yukarı sokağa sapması yolunu uzatacaktı.

"Heç o yana bakmadan hızlıca geçerim pencere dibinden," diye söylendi içinden..

Yine de yakayı ele verdi. Cam vuruldu. Kilitlendi ayakları pencere önünde.. Bu kez Yengesi camı açmadan eliyle "içeri gel" diye işaret veriyordu. Pencereye iyice yaklaştı. Odanın alaca aydınlığında, dip yönde Mahmut'u gördü. Bedeninde bir titreme dolaştı birden. Yine gâvuruna bakıyordu Mahmut. Dirliksizleşti. Mahmut'u hiç görmemiş gibi:

- Eve geç kaldım Yenge, dedi. Anamlara bir geçişimde uğrarım.

Fazla konuşmadı. Kaçarcasına oradan uzaklaştı..

İçeride Mahmut Anasına söylendi:

- Anlaşılan sen bu kekliği kafese düşüremiyeceksin. Ahımız ahrete kalacağa benzer. Şurda bir iki ayım kaldı köyde. Er bahar sen sağ ben selâmet.. Bu kuş, ondan sonra kanadını yoldurmaz bize.. Sen tarlanın tavını geçiriyorsun Ana.. Ekim vaktini geçiriyorsun..

Anası söylendi:

- Gâvur gobel, dedi. Mimli köpeğin birisin. Angara'da kırdığın ceviz bini geçmiş.. Ne murtad takımından olduğunu köyün eşikte, beşikte olanı bile biyor. Senin yüzünden gelemiyor genç karılar evime.. Benim üstüme fazla düşme bu kız için.. Zaten o da boyun vereceğe heç benzemez: Sen git, pisliğini yine ameleliğinde sürdür..

Mahmut Anasının omuzunu okşadı:

- Ana, dedi. Benimki rahmetlik Ağamın, senin ahını almak Emem denen fışkıdan. Halime'yi bana isterken fakirliğimiz sebebi nasıl kapıyı yüzümüze örtüyordu? Nasıl "siktir" çekiyorlardı bize? Ağam unutmadan gitti mezere.. Sen unuttuysan ben unutmadım. Bu ahı bana aldıracaksın sen.. Gayrisinin mümkini yok..

Mahmut'un gittikçe sertleşen sesi kadını ürküttü ve susturdu.. O da bir "ah" almak istiyordu. Ama korkuyordu..

Halime huzursuz, korkak girdi eve. Dışardaki çatayaz tüm ev halkım sofada sıkboğaz etmişti.

Gelişini oğlundan ötede hiçbiri umursamaz gözüktü. Oğlu ile birlik odasına girdi. Atkısını bir yana attı. Yeniden sofaya çıktı. Oysa ki, canı bu er saatte yatağa gömmek istiyordu başını... Bir köşeye kıvrıldı ilkin. Oğlu da yanına çömeliverdi. Kaynının evde olmayışına sevindi. "O murtad gelinceye dek ben başımı yorgana gömerim," dedi içinden. Sağda solda yapılacak hizmet aradı. Yoktu. Sobanın üstündeki kazanda su kaynıyordu zahar.. Kaynanası, öbür gelin yalandan yüzüne bakıp bakışlarını başka yöne çevirdiler. Müslim:

- Ağan nasıl? diye sordu.

"Eyi, eyi" der gibi başını salladı Halime..

Dirliksiz bir akşam yemeği yediler. Halime sofranın toplanmasına yalandan yardımcı oldu.. Öbür gelin "seninki gösteriş" der gibi bakıyordu. Müslim'in camiye gitmesiyle birlikte kaçar gibi odasına sığındı. Hemen de oğlu ile yatağına gömüldü. Bir süre "Ana üşüyorum," diyen oğlunu sardı. Kendi de titriyordu. Çocuk biraz ısınınca uyudu. Halime'nin ise yürek dirliksizliği arttı. Uykusu bütünüyle dağıldı. Sofadan seçemediği karışık sesler geliyordu. Umursamadı. Kendi dünyasında dalıp gitmek istiyordu. Henüz koynundan çıkarmadığı mektubu giysisi üzerinden yokladı. Eli mektubu buruşturuyordu. istemeksizin diri göğüslerinin ortasından yukarı doğru çekti. Yatak yastık arası sıkıştırdı. Eli yeniden göğsüne gitti. Sıktı elinde olmaksızın memelerini.. Etinin acıdığını hissetti. Sonra birkaç saat önce pencere camını tıkırdatan yengesi geldi gözü önüne. Ardından edepsiz edepsiz kendine bakan Mahmut takıldı aklına.. "İtin bir teki," dedi Mahmut için. Bağ yolundaki domuzuna bakışını anımsadı. Sonra alıp başını Alamancı kocasının yanına gitti. "Gâvur karıları ile düşüp kalkıyor. Bana da 'Hayalarım patlasa senin üstüne gül koklamam,' diye yalanı savuru-

yor. Oradan bir çatlak ses gelsin.. Ben de burada ona boyunun ölçüsünü aldırırım..." Böyle düşünüşü hoşuna gitmedi. Duygularının içinden çıkamıyor, düşüncelerini bir kazığa bağlayamıyordu.. Tedirgin oldu iyisinden.. "En iyisi bizi yanına aldırsın.."

Türlü yönlü bir korku sardı içini. Açık seçik olmayan, ama arada bir damlaları tekleme içine düşen karışık bir istek yaladı bedenini..

Oğlunu yeniden kucakladı. Baş arkasına alnını dayadı. Ayaklarını kıvırdı. Bir türlü gelmeyen uykuyu bekledi..

29

Köln Almanya

MOHTEREM Ağam,

Beni sevinç deryasına gark eden uzun mektubunuzu aldım. Sanarsınız sıla yaptım bu mektub ile. Eş, dost, ehbab: "Senin ne hakiyetli Ağan var. Biri bin olsun. Ne candan mektup yazıyor sana.. Sanarsın köye gidip gelmişe dönüyor insan," dediler. Çoğunun mektubu kâğıdın bir yüzü. Selâmla başlayıp sabahla bitiyor. Sizinki öyle mi? Aranızda olduğumu sandım uzun zaman. Tanrım razı olsun hepinizden..

Elma hasılatının panga borcunun üstüne çizgi çektiğine derecesiz memnun oldum. Darısı sulumuzun geri alınmasına.. Sayende ve de tez günde bununla da başa çıkacağız.

Ben yine bir bölük para gönderdim Nuri Emmimim edresesine. Kasabaya uğrayınca alırsınız.

Buradaki arkadaşlarımın hesabatları öyle gösteriyorki, sizlere kolayından, gavisinden yılda en azından otuz bin lira gönderirim. Saat ücretim eyisinden artıyor. Aramızda yılda kırk, elli bin gönderenler var. O günleri ben de bulacağım evelallah..

Kopratiften bir mektup aldım. Taahhüdümüzün ilk taksiti yaklaşıyormuş. Tek Bekir ağbeyimiz: "Fabrikamız siz Alamancı on beş yirmi hemşerimizin gayreti, himmeti ile bi-

nasını tamamlayacak. Yüce Bakanlıktan kredi istemek olanağı sağlanacak, ayrıca, geride Alamancılık için sıra bekleyenlere yol açılacaktır," diyor. "Baharın ağzı gelmeden taksitlerinizi gönderirseniz, inşaat mevsimine hazırlıklı gireriz," diye mektubunu bağlıyor. Sizin gönderdiğiniz mektuplarda ise haberler tüm kara giymiş. Fabrika tabanı kara çamura, tüm bir mileğe bulanmış. Biz bu taksitleri göndermeye göndereceğiz emme, paralarımız heder olup gitmesin.. Hokümet canibini bir kollayın. Eceb, İskâncılar ne diyorlar bu işe?. Bir çıkış kapısı varsa, yükü tezinden sırtımızdan atmaya çalışalım..

Sakar milleti ile alış veriş edilmeyeceğini eyi biliyordum ben.. Bacımızı nara yakmayalım. Alınan yok, verilen yok. Ortada kuru bir lâf.. Onlar Allahtan işi dikine vuruyorlar. Huzursuzluk icât ediyorlar. Siz de onların üzerine üzerine varın.. Kesip atın bu işi bir yerde.. Daha önce de yazdığım gibi burada kahir görmüş minnet çekmiş bir adam evlâdı var. Hani, bir sıra size mektubumu yazan arkadaş.. Ayni fabrikada çalışıyor, ayni Haym'da yatıyoruz. Gönderdiğiniz mektupları hep okurum ona. Can kulağı ile dinler. Arada bir de: "Arkadaş senin sülâlen helâl süt emmiş. Şimdi bacım sayılır emme, Hak yazdı ise bacını helâlim etmek isterim. On, yirmi bin ne teklifat olursa canla baş üstüne," der. Ben heç bir ipucu vermeyip. "Ağama atama bir çıtlatayım," derim. Gem almış atlar gibi yarışa hazır. Hemi de adamların hası.. Sakarlardan yüz üç kalem yunmuş yıkanmış. Tatlı canınızı heç üzmeyin.. Onlar işi bir yokuşa vurursa, siz üç vurun.. Dağılmış kendire çevirin yularlarını.. Hemi de bu sayede bacıma yazık etmemiş oluruz.. Yine de son söz, son karar sen mohterem Ağamındır..

Gelinin de babaevi hanesine ayaklarını denk almalarını yazarım. Dirliğinizi payimâl etmeye heç birinin hakkı selâhiyeti yoktur. Bunu da böyle bilsinler.. Gelininin, torununun emâneti sana..

Ağa,

Biz bu dirliği sizinle birlik sürdüreceğiz. Gayriyi gözüm görmez benim. Ben bu illerin gahrini de, çilesini de sen başta ev dirliğimiz için çekiyorum. Sizin rahatınız olmazsa, benim rahatlığım kaç para eder? Çok şükür şu Alaman milleti gibi bir kendini, rahatını düşünen milletten değiliz. Bizim atalarımız çok ulu imiş. Dirliği, düzeni hep ata nezdinde arattırmış bize. Burada, olmam diyesiciler karı koca bir lokantaya gitseler, hesaplarını ayrı ayrı kesiyorlar. Herkesin cebi, cüzdanı ayrı. Çok şükür bizim cebimiz aramızda bitişik. Allah gördüğümüzden ayırmasın bizi. Seni de başımızdan eksik etmesin..

Traktöre mi, tarla tapana mı, yoğisem şeherde arsa ev almaya mı sapacağımızı oraya izinli gelişime bıraktım. Hemen de izin alıp ortalığı mesarifata boğmak istemiyorum. Kısmetse mayıs ayına dek hasretinize dayanacağım... Anam benim için kuruttuğu gülüzümünü eyi saklasın. Ya da bu yana bir gelip gidenle göndersin. Pekmeziniz, çalmanız, eşkiniz ziyade olsun. O güne kalırsa, helbette izinli gelişimizde bir bölüğünden tadarız.

Hane balkının bir bir hatırını suval ederim. Senin, Anamın, Ağa gardaşımın ellerinden, bacımın, yeğenlerimin gözlerinden öperim. Yengeme, bizi soranların cümlesine baki selâm..

Kölen oğlun
Raşit

Bu kez akıllılık edip tek başına Cevat'a okutmuştu mektubu Müslim..

- Ver mektubu bana, dedi oğluna. Evin karı milleti dinlerse yarına varmadan davulun sesini köyün dört bir yönüne ulaştırırlar. Ne senden çıt çıkacak ne benden. Yavruma er günde cüvab hazırlıyalım. Her bir yazdığı aklıma yattı. Hele Sakarlar için söyledikleri çok bir düzgün. Deyyus milleti ile ipi kıralım yavaşından. Kıza, gına-

lı bacına yazık etmeyelim. Yazdığı Alamancı hayırlı ise verelim. Alıp götürsün hemencecik. Sözüm ona sözlüsü esgeriyeden izine gelmeden her bir şey yunsun yıkansın. İşin ardı alınsın. Davanın sona kalacak yönü yordamı yok ya, kalırsa onun zehrini de ben üzerime çekerim..

O akşam baba oğul mektuptan 'çıt ucu' bile söz açmadılar. Herkes daha yatsı ezanı okunmadan odalarına dağıldı. Müslim karısı ile birlik davarlara, ineklere, öküzlere şöyle bir göz attı. Bir bölüğünün yemlerini yeniledi. Sonra odasına döndü. O gece ne Müslim'in, ne de oğlu Cevat'ın ağzı kilit tuttu. Mektubu ezberden okudular karılarına.. Ertesi gün de öğleye varmadan ev büngül büngül kaynamaya başladı. Herkes mektubu yanında okunmuş, dinlemiş gibi ezberine almıştı.

Müslim korktuğuna uğradı. İkindi akşama, ilk karanlığa burnunu göstermeden Sakar milleti ile ilgili mektup bölümü köyü belki birkaç kez dolaştı durdu. Kadınlar hemen erlerine haberi aktardılar..

Akşam namazını yine fesada verdirdi oğlanın babası Müslim'e... Müslim alttan aldı. Adamı yatıştırdı yalandan.. İçinden de: "Seni bir ay daha idare etmem gerek. Raşit'imle mektupla bir meşveret edeyim. İşi onunla bir karara bağlayım. Sonrası kolay.. Sırtımda yumurta küfesi yok ya.. O günü de ben bilmiş olayım," diye söylendi..

Eve hışımlı girdi. Dört bir yana sıçtı sıvadı:

- Ulan sizden millet olmaz. Sizinen insan helâya bile gitmez. Ne firavun takımısınız siz? Sizin ağzınızda heç mi pakla ıslanmaz?. Siz, heç mi heç ev sırrı, ocak sırrı bilmezsiniz? Murtad gavmine gayitleri yapılasıcalar.. Ulan dine devlete gurban olasıcalar.. Şu ufak it dirliğimizi ne diye bir de siz boka buluyorsunuz?. Size dinden imandan, insaftan heç mi nasib vermedi Rabbim?. Yalan için mi icad edildiniz? İt ossuruğunu geçti yalanınız.. Ulan,

alan nerde, satan nerde?. İki satırlık haberi Battal Gazi destanı gibi dağıttınız köye.. Benim dirliğimi, dışlığımı beş paralık ettiniz. Sakar milleti ile yüz göz, döğüşlü nizahlı kıldınız.

Sonra bağırdı:

- Raşit'in dediklerine ben gıçımı silmem. Sizin inadınıza ben kızımı Sakarlara vereceğim. Duydunuz mu şimdi? Yıkılın karşımdan, kıvrılın yataklarınıza...

Söylediklerine kendinin de inandığı yoktu.. Ama evdekiler inandılar..

Devresi gün davulun tokmağı tersine döndü. Bu kez de: Müslim Ağa, "Sözüm söz," demiş, "Sakarlara verdiğim sözün nöbetindeyim," demiş sözleri köyde tur atmaya başladı. Köylüler: "Zaten öyle kâmil insandan başka cüvap beklenir mi?" diye söylendiler. Kadınlar haberleri didiklemekte erkeklerden becerikli çıkıyorlardı. "Müslim Ağa'nınki şerrine lânet tarlasından.. Gadayı, belâyı bir zaman başından atmaya çalışıyor. Ev hanesi tüm birlik karşısında. Zaten kızın anasının aklı oldum olası bu işe yatkın değil. Ağız açamadığı Müslim korkusundan.. Sonu eyi gelir inşallah..."

30

Raşit'in son mektubundan kulağına gelenler Halime'nin tedirginliğini tümüyle artırdı. Artık evde ondan gizli okunuyordu kocasının mektubu. En az haber onun kulağına ulaşıyordu. Üstelik kaynanasının homurtuları tadını iyiden iyiye kaçırıyordu. Raşit'ten de iyisinden umudunu kesmişti. "Kaderime razılık gerek," diyordu. Sonra: "Beni Alaman'a, yanına almaya zorlarım. Yok ise ben o evde kalıcılardan değilim derim. Atamın yanına sığınacağım. Üç beş bir şeyler gönderirsen ne âlâ.. Yoksa yarım, yavan ekmeklerine ortak olurum, derim. Senin de orada, burada şanın şerefin eyisinden artar, diye yazarım."

Avludaki kuyudan çektiği bir kova suyu sarı öküzle boyundaşına içirirken böyle konuştu kendisiyle.. Sonra bir ağıt sardı içini. Zorlukla tuttu yüreğini.. Öküzlerin suyu bitirmesini bekledi. Su da bitiverdi.. Kovayı kuyu başına getirdi..

Ortalık kar beyazlığını sürdürüyordu. Ayaz yine iyisinden, iğne iğne batıyordu. Anasına gitmek geldi aklına. Hem oturup iyisinden bir ağlayacaktı. Hem de zehir zakkum bir mektup yazacaktı Raşit'e. Birden sofaya, sonra da odasına girdi. Fistanını değiştirdi. Başına yemenisini doladı yeniden. Atkısını aldı. Sofadaki ev halkını umur-

samadan avluya çıktı. Emmisinin oğlu ile avluda koşuşan, oynaşan oğluna hırsla:

- İçeri gir. Üşüdüğün yeter gâvur dölü, dedi.

Yürüdü. Atkıyla yine başını, omuzlarını sarmaladı.. Ağıt burnunun ucuna gelmişti. Direndi..

Yine dayısının evi önünden geçiyordu. Evden çıkışta hiç aklında değildi ama, şimdi girmek istiyordu. İsteğini üstelemeden evin küçük avlu kapısını araladı. Sonra yapının kapısını iteledi. Kapı açılıverdi birden. Sofa boştu. "Zahar Yengem küçük odaya sobasını kurmuştur," diye söylendi.

Çocukluğundan bilirdi bu dar, küçük, derli toplu evi. Ürkek ürkek itti oda kapısını. Sedirin bir köşesinde Kesik Mahmut, bir köşesinde anası oturuyordu. Bir an irkildi. Hemen gerisin geri kaçmak geçti aklından. Kişiliğine yediremedi. Ama donuk kaldı bir süre. Bu süre bir yıl kadar uzun geldi ona..

Yengesi de kendini toparlayamamıştı birden. Onu da şaşkınlık duralatmıştı. Sonra çevikçe toparlanmasını becerebildi:

- Hoş geldin güzel kızım, dedi. Oldu olası huyunda bir asalet var. Sen heç bir kimselere benzemezsin ki...

Mahmut şaşkın şaşkın geri çekildi. Kurtuluşu sobayı karıştırmakta buldu. Aklına kızlığını bozan kadın gelmişti. Tek tek beklediği minibüs durakları.. Şarap, kumar? Kılıç atan sesleniyordu: "Sen yok musun Mahmut?" "Kesiğim arkadaş."

Kendini toparladı. Bir göz kırpımı süresinde neler gelip, neler gitmişti aklından.. "İnsan dediğin kuş misali," diye söylendi içinden. Sobanın önünde diz kırdı. Üç beş kez üfürdü yalandan.. Bir ağacın çıtırtısı dağıldı odaya..

Halime odanın dışarıdan görünmez bir köşesine saklanır gibi oturdu. Mahmut bir yer minderine çöktü.. Anası oturmasını yitirdi..

Kuş ayağı ile, kanatlarını süze süze kafese gelmişti işte.. Yapılacak bir iş vardı ortada. Kafesin kapısını iyi kapamak..

Ana oğul gizlice bakıştılar..

- Hemen bir çay yapayım kınalı kuzuma, diye söylenerek kadın odadan çıktı. O çıkar çıkmaz da Mahmut ayaklandı. Bir köşede oturan Halime'nin karşısına dikildi:

- Tüm bir dünyayı gezsem tozsam da aklım sende, dedi. Tanrının bugünü de varmış..

Halime'nin gözleri büyüdü.. İçi titredi. Köşe yastıklarının arasına çekti bedenini. Kaçmak istedi. Bağırmak istedi. Biliyordu, bağıramazdı. Ama, kaçmayı da beceremedi.

Kaşla göz arası küçük pencerenin perdesini kapayan Mahmut korku dağıtan gözleriyle üzerine çullanmış, kerpeten gibi elleriyle omuzlarına çökmüştü.. Kıpırdayamıyordu Halime. Bağıramıyordu..

- İt dölü çek ellerini üstümden, diyordu sadece.. Ama kerpeten sıkmasını artırıyordu. Omuz kemiklerinin kırıldığını sandı. Dudağına uzanan ağıza başı ile vurdu. Sağ memesine saldırmıştı bir el. Memesinin yürek dibinden yandığını hissetti. Omuzları çaresizlikle sedire bel vermişti. Şimdi bir el kalçasını sıkıyor, sonra fistanı altından külotuna el atıyordu. Esef edecek gibi oldu, eskisi gibi şalvarvari 'tuman'ı olmadığına.. Almanya'dan karılarına külot gönderenlerden almıştı. Kocası henüz hediye adına zırnık göndermemişti. Satın aldığı külot baş belâsı kesilmişti işte.. "Bu azgın gâvur, tumanın da uçkurunu kırardı," diye düşündü..

- Yenge, diye yavaşından inledi. Kadının kapıyı açıp içeri gireceği yoktu.. Girse de, şu halinin görülmesini ister miydi hiç?.

Boşta kalan elleriyle Mahmut'u yumrukladı. Birkaç tokat yapıştırdı yüzüne. Oysa, azgın boğa kalçasını yakarca sıkıyor, külotunu aşağılara doğru kaydırıyordu.

Canavarın gözlerine korku ile baktı:

- Yenge, diye inledi yeniden.. Bir ağır uyku sarmıştı sanki bedenini.. Külotunun baldırları arasından ayaklarına doğru kaydığını duyar gibi oldu. Büyük bir sızı dolaştı bedeninin dört bir yönünde.. Sonra uykuya daldığını sandı. Karmakarışık bir rüya görüyordu. Bu aralık inledi, inlemenin de böyle tatlısı mı olurdu?.. Bilmiyordu. Rüya idi işte..

Üzerinden bir ağırlığın çekildiğini sezinledi. Birden kendine geliverdi.. Bu kez de: "Mafoldum," diye inledi..

- Mahmut bıçaklardan git, dedi. Rezil rüsvay ettin tüm bir âleme beni. Allah da seni irbet etsin. Kulluk defterinde yer vermesin..

Gözlerini açtı. Mahmut da yoktu odada. Sağ yanında kilotunu buldu. Taktı birden ayağına "Ne boklar yedirdiler bana?" söylendi sesli sesli. Atkısını aldı köşedeki sandalyanın üstünden.. O aralık oda kapısı aralandı. Yengesiydi karşısındaki;

- Yere batasıca Yenge, dedi. Sen az orospu, az pezevenk değilmişsin.. Kendimi öldürürsem bil ki sebeb-i mevtim sensin.. Yüreğime onulmaz yaralar açtın. Allah da senin, oğlunun yüreğine daha derinlerini açsın. Dünya pazarının malamatlarından olun..

Kadın güldü:

- Bana gelinliğin bugün nasipmiş. İrbet olan Ağandan, Anandan bugün ahımı aldım. Gözüm açık gitmez gayri.. Senin de aklın varsa boynun bana eğik kalsın. Oğlan daha doymadı etine. Ben haber salınca gelmessen, yediğin boku yedi düvele sıçratırım. Sen zararlı çıkarsın.. Kayalıktan kendini aşağı atmak sana düşer. Bu işte erkeğin namusuna leke düşmez ki.. Sen kendini düşün..

Halime yarı korkak, nefret dolu bir bakış attı kadının suratına. Sonra kayıp gitti..

Zor toparladı eve kadar kendini. Sofaya girer girmez ağasını da umursamadan anasının dizlerine kapandı. Bir güzel ağladı uzun süre.. Anası da göz yaşını tutamadı:

- Ağlayıp durup da ciğerimi parça parça dağlama.. Mevlâmın yazısı bu.. Müslim gâvurlarına düşüp böyle çile çekmek varmış kaderinde. Allah, Raşit denen kocanın ellerini yanına getirsin.. Onlara esir gibi bırakıp gittiği için seni..

Epey bir süre sonra Halime kendini toparladı:

- Ben bugün eve geri dönmem, dedi. Ağamın hastalığını bahana edip, gardaşımla haber gönder eve..

- Olur, olur, dedi Anası. Yeter ki sen tatlı canını üzme. Köyün it dirliğinde çoğuncası ev halı bu olur. Elini yüzünü bir yıka.. Şöyle ferahla eyisinden.. Gardaşın oğlunu da alır gelir..

Halime'ye geçici bir umut, bir dirilik geldi. O da şaştı bu haline.. Sonra, olanlar tokmağını yeniden beyin ortasına, yürek ortasına vurmaya başladılar. Bir titreme tuttu içini. Üşüyordu. Sanılır ki donayazacaktı.. Ağıt yeniden genzini, gözünü yakmaya başlamıştı.

- Ana, bana bir üşütme geldi, dedi. Bir köşeye kıvrılayım ben.. Üzerime bir yorgan ört. Çul çuval ne varsa ört.. Titreye titreye donacağım zahar..

Anası sobanın yakın sıcaklığındaki köşeye iki üç minderden bir yer yatağı yaptı. Yastık, yorgan getirdi içeri odadan.

Halime üstüyle başıyla birden gömüldü yorganın içine. Uzun sürdü titremesi.. Olanlar aklına gelince de artıyordu. "Ne bok yedim? Ne bok yedirdiler? Mafoldum, bittim. Ölüm paklar beni.."

Ağır bir korku yuvarlana yuvarlana üzerine geliyor, yılgınlığı artıyor: "Ölüm paklar, beni ölüm paklar," diye

için için söyleniyordu.. Sonra o tatlı inleyiş aklına yapışıyordu. Elinde olmaksızın o anı yeniden yaşamak istiyordu. İlk kez uçup gitmiş gibi geliyordu böyle bir dünyaya.. Yoksa bir düş mü idi o hal?.. "Düş görmüş olmayayım? Keşkelerim keşke düş olsa.. Eceb uğramadım mı Dayımın evine. Emme önünden geçtim.."

Yorganın iç karanlığında yüzü buruşuyor, olayın gerçekliği beynini altüst ediyor, bir hasta inlemesi tutturuyordu..

Bir şey bağrının ortasını yiyip tüketiyor, başının sancısı boynundan sırtına doğru akıyordu. Omuzları, göğsü, kalçaları dama dama sancıyordu. "Herhal bebedenim mosmor kesildi. Ve it dölü Mahmut. Yağlı kurşunlardan gidesice.."

Başının zonklamasından korktu. Aklını sağa sola dağıtmaya çalıştı. Köydeki oynak karıları düşündü. Bir bir sıraya dizdi hepsini.. Bildiği kadarıyla on kadar sıraya giren oldu. Kart karılar, orta yaşlılar, tazeler, körpeler.. Kendini de sıranın en sonunda görür gibi oldu. Kendinden başka birini damgalamayı içi almıyordu. "Ben heç birinin günahını alamam. Belki de köy karılarının iftirasıdır." Ama daha önce çizdiği tablo, sözü edilen kadınları sıraya dizişi geçici de olsa serinletti yüreğini.. Sonra da yorgunluğun, çektiği heyecanın verdiği gevşeklikle uyuya kaldı..

31

MÜSLİM oğlu Cevat'ı peykede yanına çekti. Sessizinden, yavaşından aldı sözü:

- Bu bizim ev milletinin de saat geçmeden ağzındaki sakız çürüyor. Hepsi lâf ebesi. Sen kapıyı çıkmadan konuştuğunu, okuduğunu, yazdığını yedi düvele duyuruyorlar. Ne bu konuştuğumuzu duysunlar, ne de yazacağımız mektuptan tek bir lâf.. Yezitlik her yana çöreklenmiş. Bizim Hatun bile gevezeliğin başveziri.. Bundan sonra her bir şey iki bir aramızda? Mabeynimizde.. Oğlana hemen mektub yazmak gerek. Şu Sakar milletinin işine bir son verelim. Raşit'ten hayırlı cüvab gelirse, boylarının ölçüsünü hemen önlerine atarız. Kız bacına yazık etmiş olmayız Alamancı metettiği gibiyse, kızım da bir dünya yüzü görür. Bu işin bekler tarafı kalmadı gayrik.. Sen kâğıdı kalemi al bir bakayım eline.. Yazdığımızı da karına duyurma.. Geçen mektuptan onlara aktardıklarımız ortalığı tüm mile buladı. Bak, dışarıya bir lâf sızarsa senden bilirim..

- Yok Ağa yok, dedi Cevat. Bunlara sır mı verilir?.

- Yaz öyleyse..

Yavrum Raşit,

Mektubunu aldık. Derecesiz memnun olduk. Kül diye avuçladığın altun olsun.. Paran da geldi. Derdesttir. Anan

eyi. Onun duvası sana yeter.. Cümle ev halkı da sıhhat ve afiyet üzeredir. Bu yanda kederi tutulacak bir iş yok.. Emme ve lâkin Sakarlar işi azıttılar. Oldum, olası dirlik bozucu deyyuslar, şu bizim kız için verdiğimiz söz üzerine köyü bir kaldırıp bir oturtuyorlar. 'Dırdır'ın ardını çabuk kesmek gerek.. Biz burada ipi kıracağız. Şimdilik senden alacağımız cüvabı beklemek kaydı şartıyla.. Madem yanında helâl süt emmiş, dini devleti, namusu yerinde bir arkadaşın var. Mademki o da bize yakın olmak ister. Kendisi ile enine boyuna konuş.. "Evet"te birlik kalırsanız bize hemen yaz.. Biz de Sakarlara: "Anamızın adı Döndü, biz de döndük," deyip işin içinden sıyrılalım.. Köy yerinde en eyi türkü kırk gün söylenir. Siz de mayıs ayında derlenip, toparlanıp birlikte gelirsiniz. Mevlâm yazdı ise nikâhını kıydırır, Bacınla birlikte geldiği yere uğurlarız..

"Almak farz, boşamak sünnet," derler. Oysalarım ki, bizim buradaki işimiz ne sünnetlik, ne farzlık. Hepsi kuru bir söz.. Sen acele cüvablandır mektubumuzu..

Anan gülüzümünün kurusunu bir gelip giden ile gönderecek. Gözü Alaman'dan bir geleni bekler..

Böyükler hepimiz hasret ile gözlerinden öperik. Küçükler ellerinden öper. Cümle komşu ehalisi ayrı ayrı selâm eder..

Aman aslan oğlum cüvabı geciktirme..

Baban: Müslim

32

Halime babaevinden ayrılmayı üç gün göze alamadı. Önce hastalığını yüz örtüsü etti. Sonra Müslim hanesindeki dirliksizliği.. Başına gelenin yürek acısını bir ağıt ile, yalandan bir ev olayı ile süslüyor:

- Gitmem, gitmem.. Raşit gelsin, bu evden alsın beni.. Götürsün götüreceği yere.. Zulüm her bir yanımı yakıyor benim.. Gitmem..

Dördüncü gün biraz toparladı kendini. Bir türlü dirlik vermeyen aklı, duyguları uyuşmuştu yavaş yavaş.. Anasının:

- Yavrum, dön kocaevine.. Oldum olası seni yelledi-ğimizi söyler dururlar. Baş ağrısına ne gerek?. Sen var git.. Dirliksizliğin artarsa dönersin.. Bir nizahın küskünlüğün seri sebebi biz olmayalım.. Seni anan, kesip attığın tırnağına tüm bir dünyayı kul köle eder..

- Her lâfın doğru, dedi Halime. Tümüyle doğru. Gedeyim.. Emme şu Raşit'e bir mektub yazdıktan sonra..

- Yaz, yavrum yaz.. Hemi de içini iyice, ayan beyan dök..

Raşit,

Hastayım. Dirliğim eyisinden bozuk. Paran pulun senin, Ağanın, gardaşının olsun. Heç sesim çıkmaz birine.

Benim senden iricam, tez günde gelip, beni buralardan alıp sıyırmandır. Ben diyemiyorsam, sen duy... Halım heç hal değil benim.. Şekva şikâyette fayda yok. Çabuk koş bu yana.. Sonra son pişmanlık fayda vermez. Anadan yetim bir yavru bulursun..

Dünyanın zulmunu üstüme tuz biber ekip gitmişsin meğer... Benim ne dayanağım kaldı, ne dayanacağım.. Bir çürük dam üstüme çöküyor.. Soluk alacak, altından kalkacak gücüm yok.. Gayrisi senin bileceğin iş.. Oğlun eyi. Her ikimiz de ellerinden öperik..

Talihsiz karın
Halime

Hemen zarfladı mektubu. Anası "ne yazdın?" diye soramadı bile..

- Gardaşım kaza postasına tez günde ulaştırsın, dedi.

Bir beş lira koydu mektubun üstüne.. Oğlunun elinden tutup sokağa fırladı.

Yine çat ayazdı dört bir yön. Yaz günlerinin bereketli sıcağını sağa sola dağıtan güneş, şimdi de mavilikten tokat tokat soğuk dağıtıyordu.

Yüzünün buz kesildiğini hissetti. Oğlunu yeniden sarmaladı, doladı.. Dayısının evinin önünden dik ve korkusuz geçti. Yüreğinin oğluna sığındığını biliyordu. Üç dört gün önce başından geçen yalap yalap aklından geçti. İlk kez o tatlı inleyiş yaladı içini. Sonra: "Yağlı kurşunlardan gidesice Mahmut," diye söylendi.. Korku, ürkeklik ile utançlı bir pişmanlığın 'dandiliçüş' oynadığı bir yürek yıkıklığı ile kocaevine girdi. Yiğit olmak için direne direne... Kaynanasında, büyük gelinde, Emette şüpheli bir bakış görmedi. Hasta, bitkin görünüşüyle Keziban Hatunun elini öptü. Gerdek gecesinin devresi gününde el öpüşünü anımsadı. Gülesi geldi. Sıcak sıcak bakışlar dağıttı ortalığa..

Kaynanası:

- Yavrum, odanın kapısını aç da içeri icicik ısınsın. Ne de olsa üç beş gündür kapalı. Buz ayaz kesmiştir yanı yöresi.. Sen de rahatına bak.. Kızım akşam yemeğini odana getirir, dedi..

Halime'nin yürek dirliği arttı.

Usulcacıktan söylendi:

- Yook, iyileştim Ana..

Ama çok geçmeden oyunu bozdu. Sessiz soluksuz büzüldüğü köşeden:

- Beni gine bir titreme aldı. Varıp yatağıma kıvrılayım, diye inledi..

Sesini çıkaran olmadı. O da beklemedi zaten.. Yatağına gömülünce titremesi arttı. Tatsız bir inleme tutturdu..

33

Köln Almanya

KIYMETLİ Ağam,

Mektubunu aldım. Cüvabım tezeldendir. Zaten Haym'da birlik olduğumuz arkadaşa hal-i keyfiyeti yavaş yavaş açtım. O, tümünden, geldiğim günden bu yana hazırlıklı. "Ben de cüvabınızı bekler dururum içimden," dedi. "Allah yazdıysa kimin ne diyeceği olur," diye cüvapladım. "Ben biyol sizin ev milletinin resimlerinden hoşlandım. Yüzünüze adamlık yüreği oturmuş," dedi. "Ağanın mektubundan insaniyetlik akıyor," dedi. "Her bir teklifat baş üstüne," dedi. "Burada bir Alaman garısı kızıyla evlenip de dinimi, devletimi karalayamam," dedi..

Ben mesarifattan söz açtım. "Her ne kadar ise canla baş üstüne," dedi. "Bir yirmi bine ayak dayar," dedim. "Gâvura gitmiyor ya, olsun," dedi. "El eli el de yüzü yıkar," dedi.. "Keyfiyet bu olunca atam mayısta seninle birlik bizi köyde bekliyorlar. Bacımla yeniden buralara dönmek gavliyle," dedim. "Olur," dedi. "Zaten aklı olan oralarda eyalini tek başına bırakmaz ki, dedi..

Sizden hayırlı bir cüvab alırsak, Kerim kardaşımız ilk mesarifat için beş bin lira gönderecek. Bu hayırlı işimizden haber bu kadar..

Anam gülüzümü kurusunu saklasın. Kısmet ise mayısta gelişimizde iki avuç, iki lokma ederiz..

Kış oralarda pek gavi geçiyormuş. Allahtan uzun sürmese.. Sürerse davarın, malın halı ne olur?. Yığdığınız ot, saman baharı buldurur mu size?. Benim sarı öküz ne âlemde?. Hakkını helâl etti mi bana?. İşte bunu bilemiyorum..

Size de, Kopratife de para göndereceğim şubat sonu.. O da "ha geldim, ha geliyorum" diyor. Daha dün ayrılmışım gibi geliyor köyden.. Tanrının izni ile canını sürdüren mayısı da kolay bulur.. Yeter ki ten cana, can da tene yaşamak için "evet" desin..

Gani Abim sağolsun Münih'ten yine mektub yazmış. Dünyanın neresinde olursan ol, adamın eyisine kıymet biçilmez. Hanesinin kazada dünya yüzüne çıktığını anlatıyor. "Siz de durmayın o irbet olasıca köyde," diyor. "Çocukları orada da bırakmam. Üç beş aya kalmaz yanıma çekerim. Aklı olan ayağını denk alır," gibi lâflarınan sürdürüyor mektubunu.. İşçi örgütünde de vazife almış. "Pek yakında çok eyi bir iş ile seni bu yana çekerim. İcicik bekle," diye bağlıyor sözlerini..

Siz de Sakar milleti ile bir an önce sözünüzü sohbetinizi sona erdirip keyfiyetinizi bu yana bildiriniz. Böylece yüreklerimiz bir ferahlığa kavuşsun.

Kerim gardaşım da ellerinizden öper. Ben de cümle büyüklerin tekrar ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim..

Duanızı üzerimden eksik etmeyin.. Hane halkına selâm..

Oğlun Raşit

34

Raşit'in mektubu Müslim Ağa'yı ferahlattı. Bir geniş soluk almış oldu kendince.. Söz etmedi ev halkına mektuptan. Cevat'a da:

- Mektuptan sağa sola kılucu söz açarsan külâhları değişiriz, dedi. Sonra ekledi: Her bir işin günü var, saati var, dakkası var. Bu evlilik işinin de gününü, saatini, dakkasını ben bilirim.. Araya girip de bir bokluk karıştırmayın haa.. Ben sana söylerim söyleyeceğimi vakti gelince..

Müslim o günlerde "dışarı el ayak buydurur" demeyip ikindi, akşam namazlarına süreli camiye gitmeye başladı. Kızının sözlüsü Celâl'in babası ile lâf tutturmak için.. O günlerde ya Sakar Fevzi Onbaşı gelmiyor, ya da Müslim bir konuşma havası bulamıyordu. Zaten aralarına bir soğukluk düşmüştü. Kızan olmuş kurtların birbirlerine baktıkları gibi bakıyorlardı karşılıklı.. Sakar, Müslim'den daha baskın çıkıyordu bakışında.. Müslim Ağa'nın çelebi yüreği Onbaşının katı bakışı karşısında eriyip gidiyordu.. Sonunda İmam'a havale etti bu işi.

- İmam Efendi, dedi. Bizim iş karı milletine bırakılıcak iş değil. Onlara bırakırsak, işin her yönünü kara çamura bularlar. Bu işin kapısı iki bir aramızda açılıp kapanırsa, geride kalanlara halt etmek düşer. "Dırdır"ları olursa da tesiratsız olur. Ortaya kara bulut düşürmeye-

lim. Kız güccük. Emme yeni yetmeler ana, ata sözünden pek alır cinsinden değil.. Anasına: "Ben istemem," diye diretmiş.. "Katilim olmayın," demiş... Şimdi yeni yetmeler böyle. Ne gem alıyorlar, ne üzengi vurduruyorlar.. Hani, "Ölü bizim, Allah rahmet eylesin," derler. Neylesin kız bizim. Verilen tek bir kuru söze kızımı kurban veremem.. Ne aldığımız var, ne de sattığımız.. Bir avuç kavurgaları kursağımıza düşmüş değil.. Ele âleme irbet olmadan birbirimizin yakasından el çekelim. İlvan onlar olsun. "Kızı beğenmedik. Oğlumuza ilâyık görmedik. El etek çektik," desinler. Böylece tüm bir köye ilâniyet versinler. Biz de ev halkı tümüyle 'eşhedü'yü basalım. "Kızımızı istemediler," diyelim. Ve bu iş burada bitsin.. Senin hocalığın da burada belli olur. Biz de bu işin altında kalacak değiliz ya..

İmam gevrek gevrek güldü:

- Dinî nikâh kıymeyi biliriz. Amma, sözlüyü sözlüsünden ayırmak bize düşer mi?

Caminin soğukluğunda Müslim patladı:

- Peygamber Efendimiz "Fitne doğuran doğrudan, fitneyi yatıştıran yalan evlâdır," diyor. Sen söyledin, aklımızın dip köşesine ettirdin bu lâfları.. Biz söz verdik diye ortaya bir fitne mi düşürelim?.

Hoca yumuşar gözüktü:

- Bakalım, dedi. El bizden sebeb Allahtan.. Söyleme ile dil aşınmaz. Münasip bir lisan ile Fevzi Onbaşı'nın altını çalmaya çalışırım.. Ne düşünüyor onu öğrenirim. Her bir şey mabeynimizde kalır. Ben bu köye heç kimsenin davulunu çalmaya gelmedim. Benim vazifem beş vakit size imamet etmek. Altı yüz şinik buğday hakkımı alıp çoluğumun çocuğumun rızgını karşılamak.. O hak da sonbaharda, harmanda ne kadar fire verir? Onu da Azimüşşan bilir. Dört beş yıl önce Esence köyüne dört yüz şinik hakla imamlığa gittim. Bir bölük remazan parası ile sür-

dürdüm dirliğimi. Süre süre harman ortaya geldi. Hasın zamanı bir iki çuvalla harman yerine vardım.

"Bereketli olsun," dedim birine. Döveni ile uğraştı. Dönüp yüzüme bakmadı bile.. Bir daha "Bereketli olsun," dedim. Döveni bıraktı. Hazır olmuş 'ceş' yığınının yanına geldi. Ben sanarım hak'ımı verecek.. Öyle olmadı. Herif elini kulağına attı: "Allahu ekber, Allahu ekber," diye bir nida bıraktı. Sonra sağ elini bana doğru uzattı ve bağırdı: "Ver beş şinik buğday.." Ben hemen oradan uzaklaştım. Lâkin adamın sözleri peşimi bırakmadı: "Sanki gidip de ardında namaz kılmışım gibi ekinime ortak çıkar. Sen davanı arkanda yuvarlananlarla sürdür. Kendine hayrı olmayanla niçün dava tutturursun? Allahu ekber diyene bir koşum buğday versek, kış yarıyı bulmadan biz avucumuzu yalarız.." Ben böylesini de gördüm Müslim Ağa.. Onun için hiç kimsenin esmayı üstüme sıçratmasını istemem..

Müslim yumuşağından aldı:

- Hocam, dedi. Sen benim dediklerimi o tarafa aktar, gerisini bana bırak. Elimiz armut toplamıyor ya.. "Gelişine varış," deriz. Her bir şey olur biter. Biz işi bir imam ile, din edebi ile bağlamak isteriz..

Cami aralığının soğukluğunda dört döne döne konuştular bunları.. İmam:

- El bizden, sebeb Allahtan, deyip kapı önünde ayrıldı Müslim'den..

O akşam Hocanın sözleriyle rahatlayan Müslim, devresi akşam İmamdan sonucu aldı:

- Ben söyleyemem.. Tarttım, düşündüm. Mabeyninizde olan heç bir işe karışmam. Davanızı kendi aranızda sürdürün.. Rabbim sonunu hayırlı getirsin.. Bizden hayır dua..

Ve sözlerini burada bağladı...

Müslim'de haberi Sakarlara ulaştıracak kişisel güç yoktu. İçine dönüktü çoğu kez, babacan bir yüreği vardı. Kızmayı bile beceremezdi.. "İş yine bizim dinsiz imansız karılara düştü," diye söylendi.

Bir ertesi gün Keziban Hatun'a:

- Senin de demen olmaz. Ağırbaşlı, kâmil bir karı ile Sakar milletine niyetimizi duyur.. "Kız güçcük," desin. "Hasta," desin, "ince hastalığa tutulmuş." desin. "Benim evlenmeye niyetim yok," diyormuş desin. "Elde kız mı yok?" desin. Desin oğlu desin.. İnsanın akıl torbasında lâf mı yok yani?..

Sonunda Satı Karı aracılığı ile diyeceklerini Sakarlara ulaştırdılar. Ortalık bir söz karışıklığı ile doldu. Köy bu yeni türkü ile kırk kez yundu yıkandı.. "Bir gâvurluk yatar bu işin altında.." Ne gâvurluk olur?. Almadılar, satmadılar. Kız hasta imiş.. Hemi de yeniyetmelerin bizim gibi başları önlerine eğik değil.. Ağızları lâfa söze saab çıkıyor.." "Bu iş kızdan çıkmıyor. Bir bildikleri var Müslim milletinin.. Alamancılık burunlarını havaya kaldırdı. Doğru eser, ters yağarlar. Hesaplarının altından heç kimse çıkamaz.." "Mektubun birinde bir Alamancı uşağın lâfı geçmiş.." "Keşkelerim de keşke.. Sakarların Celâl uyuz bit.. Esgerliği bitince yarı çiftçi, yarı amele.. Kız bir Alamancı parasıyla dünya yüzü görsün.. Derenin kış ayazından, yaz aylarının alaf tandırından başını sağlığa çıkarsın." "Bakalım elin uşağı bırakır mı ona o dirliği?" "El uşağı dediğin de nikâhlı kocası değil ya.. Şimdi nikâhlısı bile 'dası paraya' almayanların elini atsan ellisi.."

Hakiyetli Oğlum,

Çok şükür sonunda Sakar milleti ile ipi kırdık.. "Anamızın adı Döndü, biz de döndük," dedik. İcik dişlerini gösterdiler. İcicik hırladılar. Sonra kuyruklarını altlarına kıvırıp seslerini kestiler. Biz de bu sayede yeni bir ferahlığa kavuştuk. Köyün haset fesat takımı da üç beş gün davul çaldı.

Şimdi onlardan da "çıt' çıkmaz oldu.. Zahar dillerine yeni bir türkü, ağızlarına yeni bir sakız geçti.. Belki de Kopratif-teki döğüş daha tatlı lokma geldi..

Kopratif odasında diyeşetli bir döğüş olmuş. Almancılık sırası bekliyenlerden beş sekizi Tek Bekir'in üzerine yürümüşler. "Nerde bizim Alamancılık sıramız?" demişler. "Ne oldu Kopratife verdiğimiz paralar?" demişler. Tek Bekir de haklı olarak çıkışmış: "Ulan edepsiz milleti," demiş, "Ne tükürdünüz ki elime, onu çalayım yüzünüze... Beni çökecek duvarın dibine oturtturdunuz. Sonra da tekmelediniz duvarı üstüme. Ben zaten can alıp, can veriyorum. Bir de siz Azrail olup çıktınız karşıma.."

Lâf uzamış. Ortalık karışmış. Bir kaç kendini bilmez Bekir'in üzerine yürümüş. Ağzını, yüzünü kan revan etmişler. O da can havli ile birini kaba budundan bıçaklamış..

İş karakola düştü. Orada araya girenler iki tarafı barıştırmışlar. Emme köylü: "Bu iş burada kalmaz. Nizahın, gürültünün daha arkası gözükmedi," diyor. İnşallah dedikleri çıkmaz. Köyün kıl ucu dirliğini tümünden bozmazlar..

Sen şubat sonu Kopratif taksidini hemen gönder. Çekemeyenlerin "dırdır"ları bizim tarafa yürümesin.

Hasretinden başka dirliğimizin üzgün bir yönü yok. Şükürden acizim ben. Beş vakit duvam senin üzerinedir.

Bize para göndereceğim diye tatlı canını üzme. Boğazına eyi bak.. İlikten düşmemeye gayret et.. Başta sağlığın gelir bizim için. Gerisi dert değil. Eskiler ne demiş?

Neler yedi bu diş
Ne altun oldu, ne gümüş

Pis boğazımızdan bal da geçti, arpa ekmeği de.. Hepisi helâda bacı gardaş.. Kimse aslının ilâniyetini veremiyor. Birbirine karışıp gidiyorlar.

Böyükler gözlerinden, güçcükler ellerinden öperler. Baki selâm..

Bacın için heç bir bağlantımız kalmadığına göre Kerim biraderin ile meşveretinizi möhürleyin.. Cüvabını da tez yaz..

Baban Müslim

Köln Almanya

Halime,

Niye bana öyle zehir zıkkım mektub yazıyorsun?.. Benim gurbet elde gahir götürecek yanımı bırakmadın. Sen böyle değildin. Bana karşı lâfı dikinden almazdın. Aceb kim seni bir yanından yelliyor?. Anan ise, heç yakışmaz ona.. Kâmilliğine, ağırlığına, yaşına, başına..

Ben burada can alıp can veriyorum. Uyku dünek hak getire.. Zevke, sefaya gelmedik buraya.. Yaylaya çıkmadık. Elinoğlu içinden iliğini almadan ağzına bir lokma ekmeği yanaştırmıyor.

Gayretim hep sizin için.. Üç beş sene gahir yüzü görürsem de, sonunda selâmete çıkar, it dirliğinden kurtuluruz diye çektiğim çaba.. Yoksa, bu zehirin dirhemini yemem. Sana da sabır düşer..

Her hal Ağam hanesinde sana sırtında taş taşıtmıyorlar. Benim Atalarım gâvur takımından değil... Kocası gurbette olan oğullarının helâline, zulum makinesi olacak cinsten değil.. Sen de icik enini boyunu bil.. Onlara mutî ol.. Onların senden şekvaları, şikâyetleri yok. Hep hayır duva üzereler..

"Gel beni al," diyorsun. Sanan ki işim köye üç saat ötedeki kazada.. Ne ile gelinir, ne ile gidilir? Fabrika babanın malı olsa, kim sana "haydi," deyince izin verir?. Cahallığınız konuşturuyor sizi.. Sen biraz sabırlı ol.. Mayıs ayına bir ışık gözüktü. Hemi de bir arkadaşın arabasıyla köye geleceğimi umarım..

O zaman Ağamla da meşveret ederim. "Gelinin için de çalışacak yer hazır," derim. Gelirimizin bir kat artacağını söylerim. Her hal "peki oğlum" der. Çok kazanır, yine bir bölüğünü sulunun geri alınması için, arsa için Ağama göndeririz. Sen bu yazdıklarımdan kimseye söz açma.. Ben gelinceye dek ağzını sıkı tut. Oğlun ile avun git.. Aha, ay da marta döndü.

Sana Mehmet Efendi edresesine üç yüz lira gönderiyorum. Bir bölüğünü Anana ver. Ağan da ilaç istiyorsa canla baş üstüne..

Ha seni göreyim Halimem.. Evin dirliğine payanda ol..

Ağanın, Ananın ellerinden, oğlumun, senin gözlerinden öperim.. Lâf aramızda. Hayalarımın ağrısının geçmesini köye dönüşe, sana kavuşuşa bırakıyorum..

Hasretli kocan
Raşit

Mektuptan önce üç yüz lirayı verdi anası Halime'nin eline..

- Ha şöyle, dedi. İcik dirseğinin yeli açılsın.. Arada üç beş yüz bir şeyler göndersin. Biz de eyâline bağlılığını anlayalım..

Sonra mektubu uzattı.

Halime yine içinden okudu mektubu. İlk satırlarda gerilen yüzü, yavaş yavaş yumuşadı. Umutlu bakış fırlattı Anasına:

- Ana iyi, dedi. Yola gelecek gibi.. Paranın yarısını da size vermemi yazıyor.

Anasının önüne bir bölük para koydu. Gerisini mektupla birlikte koynuna soktu. Hâlâ sağ memesi ağrır gibi geldi. Böyle bir duygu yaladı içini. Tatlı büyük iniltinin bedenini sarışını anımsadı. "Mahmut yağlı kurşunlardan git," diye söylendi kendi kendine.

Dirliksizleşti. Anasından 'destur' diledi.

- Geç kalmayayım eve, dedi. Ortalığın biraz durulması gerek..

Evi çıktı. Ters yola saptı. Hava soğuk, yol uzun kaçsa da geçmeyecekti 'kenef yengesinin, pezevenk, yengesinin' evi önünden..

Güleç girdi eve.. Ağasının, Anasının selâmını söyledi. Yalandı. Zaten de dinleyenler belli belirsiz burun kıvırdılar. Halime de hiç oralı gözükmedi..

35

ASLINDA Sakarların da bir kolu Temur soyundandır. Dip dedelerinde Müslim'le soy kaynaşması vardır. Müslim saf Temur soyunun kendisi ile sürdüğünü övüne övüne söyler. Başkalarına da "Temurlukları zayıf", der. Temur soyunun ilk kez buralara geldiği zaman kendi evinin bulunduğu yere çadırlarını kurduklarını, sonra evlerini yaptıklarını ballandıra ballandıra anlatır.

Yirmi otuz yıl önce saygı uyandıran bu sözler artık gücünü yitirmiş, kulak ardı edilmiştir. "Alamancın var mı? Dört kazanıp üçünü sana gönderiyor mu? Soy da bu, sop ta bu.."

Yine de Müslim arada bir:

- Bizim Alamancımız var. Evelallah koşam koşam da para gönderiyor. Emme biz yine Temur soyundan, Salur boyundan olmakla öğünürüz. Çünkim, 'ot kökü üstünde biter.' der, bununla keyiflenmekten kendini alamazdı.

Sakarların ise övünçleri cerbezerliklerinde, bilek güçlerinde, nizah, gürültü çıkarmaktaki ustalıklarındandır. Fevzi Onbaşı'nın babası da Sakar diye anılırdı köyde.. "Tüm bir hepsine lânet olsun," derdi bunlara, köylüler kendi aralarında.. Sonra söyleşirlerdi: "Bu Sakar milletinin dip analarının rahmi tımarhane imiş. Oraya düşen döl, delilik beratını alıp çıkmış yeryüzüne.. Sonra da da-

ğıtmışlar rahimden rahime.. Hepsinin iyilik günleri az, zulum günleri üç minare boyu.."

Sakar milleti köylünün kendilerine yan çizdiğini sezinler, camide namaz gösterisi ile, 'merhaba'da güleçlikle arayı kapamaya çalışırlardı.. Ama tutturamazlardı çoğu kez. Konu komşu ile aralarındaki soğukluğu kolay kolay atamazlardı.. Bu yüzden de Müslim'in sözünü geri almasının türküsü köyde kısa sürdü.. Kadınlar: "Zavallı kız ömür boyu deli öküz mü güdecekti?. Allah garibe acıyormuş ki, pisliğe bulanmadan yakasını kurtardı," dediler. Ve sözlerinin üstüne bir kapak taşı örttüler..

Ama Fevzi Onbaşı'nın evinde öfke mısır patlağı gibi 'pat pat' patlıyordu. Karısı bir alıyor bin satıyor, oğlu tozu dumana katıyordu.. Yedi sekiz kişilik evde herkes 'Ali kıran, baş kesen' olmuştu. Öbür Sakarlardan gelip gidenler de tuz biber ekmeden geri dönmüyorlardı.. Onbaşının da ev içindeki örfünü on paralık ettiler. Sözün, denileceğin gemini, yularını elinden aldılar.

Kimin ne dediği belli değildi. Kadın çenebazlığı.. İpsiz sapsız.. Asan asıyor, kesen kesiyordu..

Oysa ki Müslim hanesi umursamaz olmuştu her bir şeyi. Çoğuncası, lâf getirip lâf götüren karıların sözlerini ilk beytinde kesiyorlar: "Anam, ölü bizim Allah rahmet eylesin. O iş orada bitti. Gaylesi size mi kaldı? Kendi dirliğinize, düzeninize sahip çıkın.. Bu soğukta da bir daha kapımızı arşınlamayın.." deyip gelenleri "dön geri" ediyorlardı.

Dirliksizlik, düzensizlik Fevzi Onbaşı'nın omuz başına binmişti. Ağırca bir yük.. Hani şu karşısında "ıtım" diyemeyen karısı bile ejderha kesilmişti. Büyük oğlu ise tamı tamına, tıpkısından Zaloğlu Rüstem..

Bir akşam namaz dönüşü sofada ev halkını topladı. Bilirlerdi Onbaşı'nın kızgın, kararlı bakışını.. Seslerini çıkaramadılar.

- Bana bakın. Size yüz verdiysek astarını istemeyin benden.. Ben sustukça hepinizin mayası conbuldadı. Aldınız, sattınız. Estiniz, yağdınız. Sanki bu evin umuru sizden sorulur gibi her biriniz bir Kâhyabaşı kesildiniz. Beni kötü söyletmek istemezseniz, hatırınızı kırdırmak istemezseniz, bu saat, bu dakkadan sonra ağzınızı yıkayın.. O işin orucuna geçin.. O irbet olasıca Müslim rafazısından, o orospu analı karısından, çoluğundan çocuğundan bir daha söz açarsanız, o zaman ben sizin yedi sülâlenizi boklarım.. Çok şükür şanımıza, şerefimize leke getiren bir yanı yok bu işin.. El kızı elde çok. "Bizim kızımızı alın," diye elimizi ayağımızı öpsünler. Nerde o erkek bolluğu.. Sokaktan mı toplanıyor?. Son söz size. Bu dava burada kapandı. Üstünü açan sinine sıçtırır beni.. Ağzınızdan salya lâf akıtacağınıza, malınıza, davarınıza bakın..

Çıt çıkmadı sofada. Birkaçı odalarına kaçıştılar. Oğlu, karısı suskun suskun sofanın toprağını denetlediler bir süre..

36

Köln Almanya

MOHTEREM Ağam,

Beni tarifatsız sevince garkeden kıymetli mektubunu aldım. Memnuniyetimin derecesi yoktur.. Durumu Kerim gardaşıma anlattım. Ve de mektubunuzu okuması için kendisine verdim. Yer gibi okudu. Yüzü tümüyle güleçleşti. Sarılıp öptü beni..

- Sen gayrik gardaşım, Ağan da atam sayılır. Allahıma bin şükür beni helâl süt emmiş bir milletinen akraba hısım etti. Onları bana yakın kıldı, dedi..

Devresi gün pangadan bin mark çekip elime saydı. Sana göndermem için. Biz gelinciye kadar olacak mesarifat için..

- Acelesi yok, dedim. Elleri darda bunda değil, dedim..

- Yok, dedi. Hemen ellerine ulaşsın. Mayısa iki ay bile kalmadı. O güne dek eksik gedik tamamlansın.. Yetmez ise yine göndeririz. Para bugün, böyle gün için gerekli.. Şükür o da bol. Köyde şanınızı, şerefinizi kat kat yüceltmek bize düşer..

Israrına dayanamayıp parayı aldım. Hemen de postaladım.

Ağam,

Bu paranın bir bölüğünü yalandan Bacımın eksiğine yatırırsan, geride kalanı sendeki mevcut ile birleştirip benim Alamancılığım için sattığımız göz kökü sulumuzu geri almak için pey ver. Ben arkasını yağdırırım.. Zaten oraya vardığımızda Kerim gardaşım on beş bin lira daha verecek sana.. Beş yerine on verip tarlamızı kurtardığın gibi, Alamancılığa niyetli birinden bir başka tarla daha alırsın. Ya da, kazadan bir evlik arsa.. Keyfiyeti zatın benden helbet daha eyi bilir. Nasıl münasib görürsen öyle olur.

Mayısta varışımda destur verirsen Gelinini de bu yana çekmek isterim. Ona da iş bulmak kolay.. Bacım da yakınımda olur. Birbirimize sırt veririk. Torunun da eyi bir okulda okur.. Alaman dilini öğrenir. Sonunda sırtı yere gelmez. Biz burada birimizin kazancı ile gül gibi geçiniriz. Birimizin kazancını da sen aziz Ağama postalarız.. Üç beş yıl buraların gahrini çektikten sonra insanı dünya yüzüne çıkaracak paramız olur. Tarlamız olur, arsamız olur.. Dönüşte de her bir emrin canla baş üstüne.. Gayli sizin evlâdınız, benim gardaşım sayılan Kerim, hörmetle ellerinizden öpüp, ev halkına selâm eder. Ben de başta sen olmak üzere, Anamın, Ağa gardaşımın ellerinden, Bacımın gözlerinden öperim.. Ev horantasının cümlesine selâm eder, hayırlı haberlerinizi beklerim..

Oğlun Raşit

Müslim ev balkının ahıra, avluya dağıldığı bir saatte yine gizlice okuttu Cevat'a.. Heceleye heceleye, zar zor okuyuşuna canı sıkıldı. "Lâhavle" çekti. Başını sağa sola salladı. Kızgınlığını mektuptaki ferahlık hafifletiyordu. Can kulağı ile iştahlı iştahlı dinledi.. Bitişte mektubu oğlunun elinden aldı. Sarmaladı, zarfladı. Koyun cebine yerleştirdi.

Yine Cevat'ın suratı asılmıştı. Canı sıkıldı, dayanamadı:

- Ulan eşşek sıpası, dedi. Şu oğlandan mektup gelince günün biri, bir mektupta yüzünün gevşediğini görmedim. Dere boyu suyunun buzlanışı gibi gerim gerim gerinir. Sırtında yük taşıyan eşşek Raşit oldu. Sen de nodul vuran merhemetsiz sahibi.. Ossura ossura yatan, gerine gerine gezinen sensin. Yükün altında da çöken o.. Oğlan bitişikteki köye, köy düğününe gitmedi. Dinini, donunu*, devletini bilmediği insanların arasında garib, karınca gibi dolaşıyor. Yuvasına bir kıymık yeygi atmak için. Senin de burada suratın her mektupta karış karış.. Suratı karış karış, yüreği parça parça olacak biri varsa o da benim aslında.. Canımın parçası oğlumu gâvur illerinde düven öküzü ettiğim için. Yavrum her gece rüyamda. Samranıp samranıp yatağında dört dönüyor. Ter koşam koşam boşanıyor alnından.. Baba oldun ya, babalığın ne demek olduğunu kavrayacak akıl saabı, duygu saabı olamadın.. Zahar gardaş sevgin de kıt... O, Guccük Ağamın ellerinden öperim dedikçe senin suratına çizgi iniyor. "Sağol, Allah razı olsun gardaşım," diyeceğin yerde..

Cevat bu aralık lâfı Ağasından kaptı:

- Ağa, dedi. Helbette Allah razı olsun Gardaşımdan. Emme, aklının gidişatını beğenmiyom. Karısı yazdığı mektubla Raşit'i yelliyor.. Bak, şimdiden "Mayıs gelişimde onu da bu tarafa alırım," diyor. Ondan sonra her bir şey eline sağlık. Yezit karısı kerpeten gibi onu sarar. Dahası, ne para bekle, ne mektub.. Koca sulu tarlayı onların Alamancılık ilvanlığı için mi sattık?. Bize tarla tapan gerekmez mi?. Kendisi sulumuzu alacak kadar para göndersin. Sonra çeksin karısını o yana. Onun traktöründen, atından arabasından vazgeçtim. Suluyu kurtarsın da ondan sonra 'başı pınar, ayağı göl olsun'.. Bu iş bitmeden karısını da götürmesin. Ben sulu hakkımı ona peşkeş çekemem..

---

* renk.

Müslim alaylı bakışlarla oğlunu dinledi. Canı burnuna geldi. Bu kez de başını öne doğru salladı:

- Haklısın, dedi. Yerden göğe haklısın.. Ben de senin gibi aynı bokun soyundandım. Nerde ise bir evlek tarla için rahmatlık gardaşımın katili olacaktım. O sabır gösterdi de ele, âleme rezil olmadık. Ben damda çürümedim, o er vakit toprakta.. Ben ölmeden mal mı bölüşmeye çıktın?. Allaha şükür henüz canımız içimizde.. Şu bizim fışkı milleti sesimizi, soluğumuzu duymadan kapatalım bu fasılı.. Heç kimse de mektub geldiğini duymasın.. İnsanı doyuran bir avuç kara toprak.. Sulu sulu diye başımın etini yeme.. Alamancı çocuk bacına başlık getirince sattığımız suluyu bir yerine on verip alır, öküzüne, çiftine çubuğuna teslim ederim.. Bana her daim "Allah canınızı sağ etsin, acınızı göstermesin," demekten başka bir şey düşmez..

Son sözlerini söylerken zaten ayağa kalkmıştı.

- Bizi kurtarırsa namaz kurtarır, diye söylene söylene avluya çıktı. Suratına şamar gibi oturan soğuğa aldırmadı. Yalnızca içinden: "Şimdi caminin içi de çat ayazdır. Lâkin şu eşşek dölünün ayazından daha merhemetli," diye mırıldandı.

Cevat, Ağasının gidişinden sonra köşedeki bağdaşını bozmadı.. Dudaklarını gevdi bir süre. Homurdandı durdu. Babasına küfür geçti aklından.. "O da yakında boyunun ölçüsünü alır. Oğlan karısını bir Alaman'a çeksin de ak koyun, kara koyun o zaman belli olur." Halime oturdu bütünüyle aklına.. Güzelliği yaladı içini.. "Şu kızı bir yoldan çıkaran olsa," diye söylendi. Beğenmedi dediklerini.. Ele, âleme rezil olmanın içinde kendisi de vardı.. Ama Halime'yi azdıran kendisi olsa, n'olurdu aceb?. Hem kimse duymazdı, hem de eve bağlanırdı.. Alamanya'ya gidemezdi gayrik.. Gitmek isteyince de: "Sus. Dizini kır, otur," demesi kolaydı.. Bir de Halime kendine gönül kaptırırsa tüm kapanırdı Alamancılığın yolu.. Düşündükle-

rinden utanmadı.. Hiçbir pişmanlık hissi içini yalamadı.. Üstelik aklını sevdi. Bu işi yapılır gördü. Zaman zemin arayacaktı.

O aralık öğretilmiş gibi Halime sofadan geçti, odasına girdi.. Diri göğsü, fistanı dolduran şehvetli kalçaları içini tümüyle gıcıkladı. Peşinden odasına girme isteği tümüyle yüreğini doldurdu.. Kendini zor tuttu. Elleri birbirini sıktı. Uzun tırnaklar deriye oturdu. Acı duydu ve kendine geldi. Anasının sofaya girişi bu isteğini büsbütün önledi. Anasına yanında yer gösterdi. Ağasına dönderdi yine içini.. Şimdi de Anasına dert dökmek istiyordu. Ağasına attı tuttu. Halime içeriden duymasın diye yavaş konuşuyordu:

- Sıkışınca camiyi boylar. İşin içinden aklınca öylece kurtarır kendini.. Koca sulu tarlayı Alamancılık davası için sattık. Alan deyyus: "Temurlardan ahımı aldım," diye goduş goduş geziniyor. Biz de başımız eğik geçiyoruz yanından.. Tarla gidecek, şanımız şerefimiz gidecek.. Ben de Raşit'e rahmet okuyacağım.

Raşit'in adı geçince Ana telâşlı telâşlı ayaklandı:

- Yook yok, işte bir ona, Raşit'ime lâf yok.. Kim lâf ederse onunla külâhı değişirim..

Sonra sobaya yöneldi. Üç beş çalı çırpı attı içine. Kendi kendine söylenmesini sürdürdü..

Cevat Anasının sözlerini karşılamadı.. Aklını, düşüncesini yeniden Halime'ye yöneltti. Çıkar yolu yine Halime'de buldu. "Razılığı ile bu işi kazığa bağlamak gerek.. Bundan böyle yüzüne güleyim.. El bebek gül bebek.."

37

Kış gevşekliğini sürdürüp gidiyordu. Düzeni tümünden bozuktu.. Kar gevşek yağıyor, poyraz sık esip, tez bırakıyordu arkasını.. Güneş dere boyuna güleç düşerse, köy vıcık vıcık çamur kesiliyordu. Üst düzlük bembeyazdı.. Pürüzsüz bir aklık uzayıp gidiyordu göz kesimine dek.. Sağ sol köylere gidenlerin tekleme ayak izleri.. Toprak çoğunluğun ayak kesiminden memnun.. Kardan karın yorganını sırtlamış, yıllık iznini kullanıyor.

"Şu ineği, öküzü sulama belâsı olmasa, vallaha oda kapısından ayağımı dışarı çıkartmam.."

Kendi hayat, kendi avlusuna bile dirliksiz bakıyordu köylü.. İş güç bıraksa köycek kış uykusuna yatacak gibiydiler.. Ama, koyun, kuzu, inek, öküz, buzağı, keçi, oğlak, tavuk, horoz, hindi, kaz, ördek, hiçbiri, hiçbiri köylü milletinin kendini kendine bıraktırmıyordu.. Her biri talim borusunu eline almıştı.. Zamanlı zamansız borularını öttürüp duruyorlardı..

Bu yönden varlıklı, varlıksız en gönlü geniş Mahmut'tu. Bir kısır inek vardı küçük ahırlarında. Anası da ikide bir: "Yemez olasıca, üç yılın ikisini kısır geçirir," der, sokrana sokrana önüne yarım gozer saman atardı. "Elden aldım, elden aldım bu samanı.." derdi.. "Hemi de parasıynan.. Olmam diyesice, iki üç yılda bir avuç süt ilen bir düve eniği zor getirin.. Sonra da yıllar boyu kıçına

baktırın." Mahmut hiç oralı olmazdı anasının homurdana homurdana ahıra gidip gelişine.. Hele bir aydır us'unu, duygusunu, düşüncesini altüst eden Halime öyküsünden sonra, gözü inek şöyle dursun dünyayı bile görmedi.. Evden, odasından çıkmaz oldu. Gözü hep Halime'yi sıkıştırdığı köşeye, aklı onun zorla sırtüstü yatışına takılıyor, Halime'nin inleyişini duyar gibi oluyordu.. Sonra bir gizli el onu alıp yıllar öncesi Ankara'daki Ablasına götürüyor, al yanaklı, Tatar yüzlü sevgilisinin: "Vay yiğit oğlan vay.. Aptala benzer bir yanın da yok. İnsan bu yaşa kadar kadın yüzü görmeden nasıl durur?. Hayaların da mı şişmiyor senin?. Vay, bunca zaman sana çok çok yazık olmuş.. Yatak dünyanın sefası.. Yataksız dünyanın ne tadı tuzu olur?.. Yataksız dünyanın içine var sen sıç.. Vay, yiğit oğlan vay. Kendine bunca yıldır, bunca ömür boyu çok yazık etmişsin.. Bir vaktim, bir yerim yurdum olsa da sana bir dünya yüzü göstersem.. Bir dünya sefası görsen.." sözlerini duyar gibi oluyordu.. Unutmamıştı. Minibüsler, sevgilisinin inebileceği gecekondu durakları yıllar boyu yüreğinin ortasındaki büyük yerini bırakmamıştı.. Şimdi hayallerinde Halime ile alabura oluyordu. Sonunda Halime'de karar kıldı.. Yeni sevgilisi daha baskın çıkmıştı.. Dik memeleri, geniş, sert kalçaları hâlâ avuçlarının içinde gibiydi. Üstelik uzun bir inleyiş..

Aklı yatmasa da Halime'yi alıp kaçırmayı çok düşündü. İşin kancık yanı elindeydi. Köye, tüm bir dünyaya rezil etmek elindeydi.. Sonra, iş zora mı vardı? Kara gözü bunu görmezdi Mahmut'un.. Ölüm kıl payı gözükmezdi yürek gözüne.

Mart ayının ucu yeni gözükmüştü. Küçücük odasında otura otura bedeni, düşüne düşüne beyni uyuşmuştu.

Bir öğle üzeri birden patladı Anasına:

- Tahta bavuluma bir kat çamaşır koy.. Bir naylona da el kadar pendir ile sekiz on yufka yerleştir..

Ben bir saat sonra Angara yolcusuyum. Gün kavuşmadan kazayı tutmam gerek..

Alıklaşan anasının peykede oynaşıp oturduğu yere doğru seslendi:

- Ana, bugün de sen benim dizimin dibine gel.. Üç beş lâfım var sadece.. Gerisi hakkının helâllığı..

Kadın şaşkın, büyümüş gözleriyle Mahmut'un dizi dibine çöktü.

Mahmut'un bakışı küçük pencereden içeriye dolan alacalı gün ışığına takılmıştı. Diz boyu çamur sokaktan Halime'nin geçtiğini görür gibi oluyordu. Kendini toparladı:

- Ana, dedi. Rahminden düştüm. Ak südünü emdim. Yemedin, yedirdin. Doymadın, doyurdun.. Ağıdı yüreğine akıttın, bana güleçlik çeşmelerini... Üstümdeki hakkın bedenimden büyük.. Sana yaptığım zulum böyle beş sekiz dünyayı doldurur.. İlkin, ver şu ellerini bir öpeyim. Sonra da sözümü merhametinin, sevginin ipleriyle bağlayayım...

Şaşıran kadına birden gözyaşları sahip çıktı:

- Mahmud'um, diye inleyebildi sadece.

- Sus, Ana sus. Ne ağıdın yeri var, ne figânın. Gidiyorum işte. Son söz benim..

Kadın sustu ve alıklaştı. Mahmut kuru ellerini tuttu Anasının:

- Halime var ya, dedi. Halime var ya. Bugüne dek olduğu gibi bundan sonra da aramızda geçen rezilliği bir dünya kuluna ışılatırsan, sağ kulağından sol kulağına duyurursan, sen de, ben de murtad defterine yazılmış kul olalım. O zaman bana analık hakkını helâl etme.. Mahmut diye bir oğlun olduğunu da akıl defterinden, gönül defterinden sil.. Gurbette kulağıma Halime üstüne bir lâf, bir söz gelirse kendimi piç defterine yazdırırım.. Haydi, bavulumu ver benim .

Kadın sevgili bir korkuyla sessiz sessiz ağladı. Hazırladığı bavula sırtını döndü. Mahmut gün ışığında, elinde tahta bavulu, yayan yapıldak, herkesin gözü önünde köyden çıkışına kederlenmedi.. Yüreğinde Halime'yi saygı ile anmanın rahatlığı vardı. Dış dünya ile ilişkisi, üşüyen elinden cep sıcaklığına terkedilmiş öbür eline bavulunu aktarmaktan öteye geçmiyordu..

38

ALAMANCILIK köyü iyiden iyiye ikiye böldü. Ne ikisi? Üçe böldü, beşe böldü.. Üstelik Kooperatif tuz biber ekti üstüne..

"Olmam diyesice Alamancılık. Gıt ganaat dirliğimizin içine sıçtı. O sefilliğe, yokluğa, darlığa, muhanete gurban olayım.. Heç yoksa o devirde kimsenin kimseye haset edecek halı yoktu.. Yok yerinde varlık baş belâsı.. Hasedin, fesadın anası.. Bu millet fakir fukara, takımından olsan 'oh' der. Tanrı, kaderin kıyıcığından üç beş bir şeyler gönderse: 'Nerden çaldı, nerden çırptı?' diye beş on gaydeden* türkü tuttururlar. Ulan kerhaneciler, ulan rafazılar, ulan deyyuslar, oğlan gözünüzün önünde Alamancılığa gitti. Sap öküzü, harman öküzü etti kendini.. Canını ucuz pazara sattı. Yemiyor, yediriyor. Giymiyor, giydiriyor. Üç kuruş kazancının iki buçuğunu gönderiyor bize.. Biz de evde sağlık, köyde dirlik, düzen gayretine düşüyoruz. Ele, âleme irbetlikten kurtuluyoruz. Elimiz para, kursağımız et gördü sayelerinde. Tavuğun gotü ne düşürecek diye bakmıyok gayri.. Satacak bir şey aradık ömrümüz boyu.. Şimdi alacak bir şeyler arıyok.. Yok, böyle olmayacak.. O sürünüyor ya, sen de birlik sürüneceksin.. Ya da gelen paranın bir bölüğünü önüne koyacaksın.. 'Buyur ye,' diyeceksin.. Yaa oğlanın kırk türlü

* makamdan.

karalara bulanık alın teri parayı sana ödünç diye, borç diye vereyim, sonra da: .

"Aldığını vermez idi
Bey değil de neyidi"

diye türkü mü tutturayım?.

Biz sıcak soğuk karışımı bir çorba içiyorsak, içinde bin ağu katılı.. Heç yoksa, bir ağu bölüğü olup da sen de ona karışma.. Kır dizini.. Otur oturduğun yerde.. Gardaşı gardaş yaratmış, rızgını ayrı yaratmış.. Oysa ki, ne gardaşımsın, ne gahamımsın, ne hısımımsın.. Mevlâmın emri. Bir köyde birlik var olacakmışız.. Olmam diyesiceler, Gahhar ismiyle gahrolasıcalar.. Ulan gomünistler yapmaz sizin yaptığınız gâvurluğu.. Oğlandan gelen paranın bir bölüğünü versek, ardından nerde ise karımızdan, kızımızdan hesse isteyeceksiniz.. Azgınlığınızın ardı arkası kesilir mi heç.. Niyetinizin ekmeğini yiyorsunuz dürzüler.. Kör Allaha nasıl bakarsa, Allah da köre öyle bakarmış.. Feylinizin* ekmeğini yiyorsunuz şükür.. O, ne yaparsa eyi yapar.. Biz ki, Mevlâmın kıtmirden aşağı kuluyuz. Bu kulluğumuz haksızlık azgını, namaz kaçağı, murtada gurban olasıcalara bir hak mı kazandırır? Yukardaki böyük Rabbime ayan beyan değil mi cümle halleri? Kız satarlar, inek satar gibi. Pangayı yedi yetmiş borç ilen dolandırırlar.. Bu yetmez, senin ensene de kene gibi sarılmak isterler. Kim bunlara elini verse, kolunu geri alamaz.."

Oğlu, kardeşi Alamancı olmuş bir diğeri sözü kapıyordu:

"Kötü milletin arasında Alamancılık baş belâsı. Uşaklar beş on bir şeyler gönderiyor ya. Yarısını bölüp bu deyyuslara vereceksin.. Çelme takımları yerinde: 'İs-

* fiilinizin.

mail Emmi, bana bin lira ver. Alamancılığım yakın... Gider gitmez ilk ayakta senin paranı gönderirim..' Ulan, biz Alamancılığın ne halt olduğunu öğrendik.. En yakınımız bile gözümüzün kökü sulu tarlayı vermeden, beş liranın Atatürk'süz köşesini göstermedi.. Kim ne alır, kim ne satar?. Kimin karnında kaç tilkinin kuyruğu dolaşır?. Şükür hepsini öğrenir olduk.. Yine de bir Alamancımızın olması suç gibi görünür köy yerinde.. Onlar sürünüyorlar ya, dilerler ki sen de onlarla birlikte sürünesin.. Bizim kasabada ramazan ayı cuvara tütüren bir yabancının 'gâvur' diye üstüne vardıklarını gördüm. Adamı nerdeyse çiğ çiğ yiyeceklerdi. Adam durdu, iki paket Alaman cuvarası çıkardı cebinden. Kendine en çok yaklaşan iki kişiye verdi. 'Ben gâvur,' dedi. Cuvaraları alanlar, öbürüleri ile birlik geri döndüler. Adamın yakasını bıraktılar. Ve aldıkları cuvaraları üç beş bölüştüler. Sonra duydum. Meğer 'ben gâvur' diye belâyı başından savan bir Alevi uşağı imiş.. Bizim siyasetten gayri çıkar yolumuz yok.. Bu gâvur imansızlara siyaseti hamut edeceğiz.. Takacağız boyunlarına gemli, yularlı.. O da yine para ile olur.. Yiyen ağız utanır derler. Emme ve lâkin bu Yezit soyları hem yerler, hemi de utanmazlar.. Mayaları batsın.."

Er saat akşam namazına gelen üç beş kişi aralarında böyle konuştular. Birbirlerine içlerini döktüler.. Sesleri soğukla kucaklaşıp beş on adım aşağıdaki derenin suskunluğuna doğru yürüdü ve kayboldu..

39

Sevgili yavrum
ciğerparem Raşit,

Kıymetli mektubunu aldık. Derecesiz memnun olduk. Hamdolsun sağlık sıhhatimiz yerindedir.. Senden başka düşünecek, zora sarmış bir işimiz yok.. Senin Alamancılık varlığın bizi para yönünden bala, kaymağa buladı. İlk ahım sattığımız suluyu geri almak.. Bu da gün işi.. Gönderdiğin paraların üstünü onarmak işten değil.. Şimdi giredimiz bin beş yüz. Elini atsan ellisi.. Öküzü olana ödünç çarıklık gön verirler.. Dünyanın işi böyle..

Ne de bereketli paranız varmış.. Köyün böyük gıtlığında bereket denizi oldu. Çekemeyenler bir yana, köylüsü de, şeherlisi de sizden memnun.. Kazaya her uğrayışımda "Allah Alamancıların kül diye tuttuklarını altun etsin," diye duva ediyorlar sizlere... "Bunlar olmasaydı, on paralık tarlalarımız arsa mı olurdu? Alamancılık olmasaydı, üç yüz lira etmeyen tarlalarımız yüz bin lira mı ederdi?.. Şimdi on kuruşluk tarlalarını yüz binlere satan kasaba ehalisi ya Yozgat'a taşınıyor, ya Kırıkkale, ya da Ankara'ya.. Onlar kasabadan şehere, köylü de köyden kasabaya.. Bir devr-i daim sürüp gidiyor böyle.. Haktan hayırlısı..

Edepsiz gardaşın bir traktör türküsünü tutturdu. Senin koyu tuzlu alın terini kendi faydasına kül ufak etmek ister..

Ben bunların heç birine boyun verecek cinsten değilim. Garib Anan da, ben de eskiyip gittik. 'Yeşerip bostan olacak' halimiz yok gayri.. Dünya yeniden yeniye derler. O da senin tüm bir ilâyıklı hakkın.. Senin dönüşün ya kasaba, ya şeher olur. Onun için kasabada, şeherde kıyıların kıyısı da olsa bir arsa arıyorum. Hemi de kimselere kıl ucu haber vermeden.. Eni sonu ayara koyacağım bu işi.. Sen Elif'e saab çıkmaya çalışan arkadaşını eyi kolla.. Ondan gelen, gönderdiğiniz parayı da aldım.. Gayrik o da bizden bir parça sayılır.. Arkadaşınınan birlik geliş günlerinizi kulak ucu duyalım. Ona göre tedbirli olalım. Kızın eksiği, gediği ne ise tez günde tedarikliyelim.. Eksiği gediği de ne olacak?. Üç beş pılı pırtı.. Buradan koltuk, kanepe, karyola alıp da Alaman'a götürecek değiller ya.. Her bir şeyin âlâsı orada.. Ev, dirlik, düzen olduklarında beğenip beğendiklerini alsınlar.. İşin başı goşa yaşamaları.. Cenab-ı Mevlâm sana da daha dirlikli günler ihsan etsin.. Şu birkaç yokuşu çıkalım. O zaman sen de eyâlini yanına çekersin.. Bir evlik para, bir de üç beş kuruş sermiye edinince çeker gelirsiniz bu tarafa. Kasabada mı olur, şeherde mi olur, bir dükkân açarsın. Şeherliler "Dükkân kapısı Hak kapısı," derler. Yüce Peygamberimiz de ticareti pek meteder.. "Helâl rızık," der, asubata için.

Ne ise, her işin hayırlısı.. Bizden dilemek, Rabbimden vermek.. "Talebena, vecedenâ," diyor bu Mevlâm. Sen isteyeceksin. O verecek..

Gani Emmini kolla.. İzini yitirme.. Burada olduğu gibi orada da çok böyük faydası olur. İki bir aranız mektuplaşırken bir köşeye de benim selâmımı sıkıştır.. "Ağam beş vakit namazında seni de duvasından cüda bırakmıyormuş," diye yaz..

Hal-i keyfiyet bu.. Bahar da "ha geldim, ha geliyorum" diyor. Gucük şubat kulak ardına atıldığına göre, bahar bizim dereye yavaş yavaş burnunu uzatmış sayılır. Toprak bir firise de bağ bahçe el altına gelse.. Otura otura ten-

bellikten tüm bir eyâlerimiz uyuştu.. Toprağın bereketli yüzüne el karıştırmak bilen için ibadetlerin en böyüğü.. Peygamberimiz "Rızgınızı toprağın derinliklerinde arayın," buyurmuş. Aslında toprak, bizim anamız, ağamız, her şeyimiz. Üstelik ondan geldik ona gideceğiz.. Eni sonu yine bizi o kucaklayacak..

Lâfın gemini yine gevşek bıraktık.. Aldı gitti başını..

Bu mektubu kazaya inişimde Nuri Emminin oğluna yazdırdım. Ona göre cüvapla.. Hanecek eyiyiz. Hasret ile gözlerinden öperik.. Guççükler ellerinden öper.. Hüdaya emânet olasın..

Baban: Müslim

40

SAKARLARIN Fevzi Onbaşı'nın evine verdiği sıkı, beş on gün sürdü. Ardından yine ev içini homurtulu bir fısıltı sardı.. İşi bir namus, bir soy sop sorunu ettiler.

Köylü bu.. Duruyor muydu hiç? Lâf gerekirdi millete.. İyi olsun, kötü olsun. Ev yapsın, ocak yıksın.. Kimin nesineydi? Doğruyu da yalana özendirirler..

Geceler boyu köy karıları hayallerinde, düşlerinde yalan hazırladılar. Benzetme hazırladılar. Uydurma hazırladılar. Ama bazılarının yakıştırması ister istemez gerçekleri yakalıyordu.

Erkeklerin de gevezelikleri kadınları aratmadı. "Kız, kele anam." diyordu bir kadın diğerine. Ya da üçüne, beşine. "Anam neyi var Fevzi Onbaşı'nın oğlunun? Eli düzgün, yüzü düzgün.. İcicik atakmış.. Erkeğin hası da atak olanıdır. Erkek dediğin iccik vurup kıracak.. Pısırıklık kadın milletine bile yakışmaz. Yok yoksul takımından da değil.. Bugüne bugün varlıklı evin efradı sayılır.. Heç kimseden eksik bir yanı yok. Durup dururken niye sözlerini geri aldı Müslim Ağa? Bir bildiği var. Bir bit yeniği yatar bu işin altında.. Bildiği de gâvurluk.." "Ne biçim bir gâvurluk aceb?" "Ne biçim olacak.. Alamancı oğlu orada varlıklı bir Alamancı peydahladı.." "Günafına girme bacım.." "Günaf ise benim omuzlarıma yığılsın.. Ahrete o

yük ile gireyim.. Kız ne güçcük, ne de illetli.. Bir Alamancının parası yaptı bu harmanı.."

Fevzi Onbaşı'nın ev halkına çektiği zılgıt en sonunda boşluğa düştü.. Evdeki her kişi kendi gönlünce olanları alıp satmaya başladı.

Onbaşı'nın büyük korkusu Elif'le sözlü asker oğluna haberin ulaşmasıydı.. Bundan çok korkuyordu, iyicesinden korkuyordu. Oğlunun da kendi gibi akıl tahtasının bir yanının kırık olduğunu biliyordu. Bu konuda kıl ucu haber alsa, dağı taşı bir edip 'esgerliğini yakmayı göze alır' kaçak milletinden biri olurdu..

Ciğer parçam, gardaşım,

Esgeriye tarafına gideli bir mektubunu zor kokladık. Koklamaz olaydık. Biz senin nişanını, düğününü düşünürken Müslim gâvurlarından karaya bulanık bir haber aldık. Senin için Ağam ile Müslim'in meşveretinden Müslim hanesi el etek çekmiş. Tümüyle kanımıza dokanan bir haber.. Dirhemini yiyen itin kudurduğu bir haber.. Köyde namusumuz, şerefimiz, şanımız on paralık oldu. Ağam denen baştacımız dediğimiz kostak işi aşağıdan alıp bizi idareye çalışıyor. İş idare edilecek gibi değil.. Her bir yönden şanımıza, şerefimize takılıyor..

Ağama bırakırsan, bir "sus pus" ile işi kapatacak.. Ellerin çaldığı davula o şimdiden kulağını kapadı. Emme ne ben, ne ev halkı bu gâvur davul sesine kulağımızı alıştıracak cinsten değiliz..

Komutanına bir ana baba hastalığı bahanesi uydur. İzin al, gel.. Namusumuzu birlikte paklıyalım..

Esgeriyede okunacağı için eline geç geçerse deye bakkal Mevlut edresesine postaladım mektubu..

Gelişinde her bir şey canla baş üstüne.. Şanımızın, şerefimizin, Sakarlığımızın düşük, geçmez akçe olmadığını evelallah sayende tüm bir köylü takımına ıspatlarık.

Gözlerinden öper, acele cüvab değil, seni beklerim.

Ağa gardaşın
Rüstem

41

SÜRE süre baharın ilk ayağı çolak çolak alaca sıcak karlı toprağa bastı. Orta Anadolu'nun toprağı şubat ayına karşı uyanıktır. Ama, ikiyüzlü mart geliverince ayağının biri çelmeye gelir. Firik firik olmak ister. İnsan da toprağın bu yanılgısına uyar. Ne yapsın? Kış boyu suskunluk yaşam ile ilgisini, duygusunu, heyecanını azaltmıştır. Ama onun kendi içinde, yüreğinde yaşama değeri, hayatın anlamı toprakla olan sevgili kucaklaşmasındandır.. Bunu ellerinden alırsanız, Alamancı Raşit gibi paralı, ama mutsuz bir dünyaya düşerler..

Mart geliverdi.. Martla birlik yarını belirsiz kar derenin dar, uzun çizgisinden elini ayağını çeker gibi oldu. Bel, kürek, kazma bahçelere indi. Soğan ilk önce pazarlara inerdi bu dereden.. Hemi de Çukurova'nın soğanından sonra Beydiyar köyünün soğanı şehirlinin ağzını yeşillendirirdi..

Bu yıl Alamancı yetiştiren on yirmi ev ayak bileklerinin gücünü esirgedi, "Kasabaya götürüp satmaya değmez," dediler. Bir bölük toprak bu yüzden nisana kadar homurdanıp durdu..

Evet. Mart ince çizgisi ile geldi köye.. Ayakları yumuşayan hayvanlar daha çok gözüktüler sokak aralarında.. Ve uzamış tüylerini kısaltmak, parlatmak ister gibi önlerine gelen duvar taşlarıyla oynaşıp durdular..

42

AĞABEYİNİN er Celâl'e yazdığı mektup on, on beş gün bekledi bakkal Mevlût'un dükkânında... Alaydan hafta sonu iznine çıkan erlerden bir bölüğü Mevlût Ağanın ilçe girişindeki kırık dökük dükkânından yalandan alışveriş ederler, mektuplarının adresine gelmesi için izin dilerlerdi. Mevlût garipliğe bulanmış güleç yüzünün çizgilerini daha da bollaştırır.

- Edresenizi buraya verin, yavrularım, derdi. İzin gününüze dek çekmecemde saklarım mektuplarınızın her birini.. Kılına halel gelmez heç birinin. Kılına halel gelmez.. "Hekim kim? Başından geçen.." Yirmi otuz yıl önce biz de vatanî vazifemizi yaparken Tabura yakın bir bakkal dükkânının edresesini vermiştik evlerimize.. İnsan komutanın gözünden geçen mektuba bir şey yazamıyor ki.. Yazan da, cüvaplıyan da ferah ferah içini dökemiyor.. Alaya, Tabura yazılan mektubun esasiyeti "Nasılsın, eyi misin? Biz de eyiyik"ten öteye geçemiyor ki.. Bir de hane halkının yarım yamalak selâmı.. O zaman insan hasret giderici bir mektubun kokusunu alamıyor.. Kavruk gelip kavruk gidiyor mektuplar..

Celâl selâmı çökertti bakkal Mevlût'a:

- Nasılsın, eyi misin Emmi, dedi.

- Eyiyim yavrum eyiyim. Sana mücdeli bir haberim olduğu için daha eyiyim. Gözün yollarda kalmıştı. Çok şükür geldi mektubun.. Gözüne aydın olsun..

Çekmeceden bir tomar mektup çıkartıp Celâl'in önüne koydu:

- Hangisi senin ise al, dedi. Celâl çabucacık mektupları karıştırdı. İsminden önce ağabeyinin çıtırık yazısından mektubu tanıdı.

Aldı, cebine yerleştirdi.

-İki liralık sarı üzüm ver, dedi.

Adam tarttı üzümü. Kâğıt torba içinde uzattı Celâl'e..

- Niye erken kaçıyorsun? Portakal sandığının üstüne oturup emmini dinleyenlerden biri de sendin, izin Alaydan bu kadar kısa mı çıktı?.

- Yok Emmi yok, dedi Celâl. Elin kıyı bayırında harman öküzü olacak heç bir sap yığıntısı yok..

- Öyle, öyle, dedi Mevlût. Buralara esgeriye birliği geldikten bu yana fitre, zekât bollaştı. Kimsenin kimseye bir diyeceği kalmadı.. "Al gülüm, ver gülüm.." Ortada para olunca "dır dır"ın üç ucu birden kesiliyor. Ancak bir ucu fesada kalıyor.. O ucun da yine ağzını para kapıyor.. İşte fitre, zekât bolluğu bu.. Para bollanınca Allahın dediği kıtlaşır. Az duyulur olur dedikleri.. Yokluk bakar gök mavisine.. Başlarımızın dikliği onurumuzdan değil, gök boşluğundan rahmet aradığımızdandır. Umut beklediğimizdendir.. Heç birini bulamadım ben. Tarla tapanı ortakçıya bırakıp şu kasabanın kıyıcığındaki indi kalktı bu dükkânı kiraladım. Çoluğu çocuğu da ayda yüz seksen lira kirası olan gecesi gündüzü karışık bir gecekonduya sığıştırdım.

Bu aralık içeriye giren beş altı er dükkânın darlığını daha da daralttılar.

- Sana da mektub var.. Senin mektubun gelmedi. Gam yenilecek iş değil.. Erinen geç sonunda birleşiyor. Senin can sıkıntın yanına kâr kalıyor.

Çıtırtılı, oynak sandalyasını az geriye iterek ayağa kalktı:

- Çocuklarım, yavrularım, dedi. Alacağınızı alın, satacağınızı satın, emme ve lâkin beni delicoş konuşturup durmayın.. Para isteyen var mı?.

Celâl son sözleri duymadan, bakkala "eyvallah" demeden uzaklaşmıştı dükkândan. Alaya doğru giden yolun eteğinde söğütlü kavaklı, çimenli, eğri büğrü bir dere vardı. Alayın yamaçtaki yapılarından bu dereye bakınca Beydiyar'ı anımsardı. Önce dere tuttu yüreğini.. Eli mektubu okşayarak gitti bir süre. Dere kıyısında hoş bir çimenlik gördü. Oturdu birden. Bağdaşına düzen verdi. Mektubu çıkardı cebinden.. Zarfı acemice yırttı.. "Komutanına bir ana baba hastalığı uydur. İzin al, gel. Namusumuzu birlikte paklıyalım.."

"Namusumu paklamasam bana da er kişi demesinler," diye bağırdı sağ sol boşluğa. Ses, dere kıyısının çemeni, söğüdü, kumu, çakılı, suyu arasında eriyip gitti...

- Komutanım.

Yüzbaşı bu izinsiz ses karşısında kaşlarını aşağı indirdi..

- Komutanım, Anam ağır hasta imiş.. Bana bir izin..

Yüzbaşı ağır ağır ayağa kalktı. Derme çatma masasının önüne geldi. Şöyle birkaç kez kolaçan etti oda boşluğunu.. Kızacağı da yoktu hani.. Ama dün gece, karısının huysuzluğu geldi aklına.. "İtoğlu it," diye söylendi içinden. Sonra patladı:

- Ulan, dedi, sizin şu analarınız, babalarınız, kardeşleriniz hasta olmakla, ölmekle hiç mi tükenmiyor? Bölüğe yüz kişi gelirsiniz. Altı aylık talim devresinde sağınızdan solunuzdan altı yüz kişi ya ağır hasta olur, ya da ölür.

Sizin verdiğiniz tekmili ciddiye alsak, "Bu millet tümüyle tükendi gitti," demekten başka söz çaremiz kalmaz.

Duruşu dikleşti yüzbaşının. Ve bağırdı:

- Senin onbaşın, çavuşun, takım komutanın yok mu? Öğretmedik mi size başvurma yolunu? Haydi.. siktir ol..

Celâl o gece kaçtı Alaydan.. Kimseye sır ucu vermeden, yetmez parasını düşünmeden.. Yayan yapıldak sabaha karşı ulaştı kasabaya.. Dünya eski dünya değildi. Önce Erzurum. Sonra Sivas. Sonra Yozgat.. Bir otobüsten öbürü.. Yarı uykulu beynini, hop kalkıp, hop oturan yüreğini karıştırıyor: "Nereye, nereye?" diye söyleniyordu. Elif'i bağda bahçede, pınar yolunda görürdü. Anası söz kesimi için Ağasını zorlamıştı. Kendisine "evet" ten başka bir söz düşmezdi zaten.. "Oldu, bitti," dediler. O da: "Siz ne derseniz o olur sadece," demekle yetindi. Üstelik içi de bu işe yatkın geliyordu. Elif körpe ve güzeldi..

İyice gece sarmıştı ortalığı Yozgat'a geldiği zaman. Parası da iyisinden bitmişti.. Karnının açlığına bakmadı. Geceyi beş saatlik yürüyüşünde eritti. İlk horozda, köpek sesleri arasında köye girdi. Evin avlusunda ev köpeğinin çenilemesi, pantolonunu yalaması hoşuna gitti.. İnsanlar da köpekten aşağı değildiler ya. Gönlünce dünyaya yeniden sarıldı. Kardeşinin gönderdiği haber yalan gibi geldi.. Bu aralık, bir odada ışık yakıldığını, gıcırtılarla dış kapının açıldığını gördü:

- Ben Celâl, dedi sadece..

Ağabeyi Rüstem'di kapıyı aralayan. Lamba ışığının alaca aydınlığında kucaklaştılar. Rüstem Celâl'i kucaklayan kollarını gevşetmeden kulağına söylendi:

- Aman Celâl, sana mektub yazdığımı heç kimseye söyleme.. Elif işinden habersiz gözük.. Komutanım "Git, beş on gün sıla yap," diye izin verdi. Haftaya birliğime döneceğim," de.. Aman ha, renk verme..

- Olur, olur, dedi Celâl..

Anası, Ağası birlik tüm ev halkı ayağa kalktı birden.. Celâl'in serin görünüşü yüreklerini ezen korkuyu dağıttı..

Fevzi Onbaşı içinden: "Eyi, eyi," diye söylendi. "Oğlanın heç bir şeyden haberi yok.." Sonra dirliksizleşti: "Bu eşşek soyları sabaha varmadan bire bin katıp her bir şeyi oğlanın iç kulağına ulaştırırlar.. Gaylisi, sen seyreyle gümbürtüyü..."

Korktuğuna uğradı. Celâl'e haber ulaştırmada ev halkı yarışa girdi.. Ama umduklarını bulamadılar Celâl'den..

- Aman Ana, aman Yenge, diyordu Celâl. Tatlı canınızı ne üzer durursunuz? El kızı elde çok.. Erkek için el kızı el kiri sayılır. Sizden duydum olanları.. Esgerde duysaydım, hep de gelmezdim.. Herkesin başı pınar, ayağı göl. Elifi siz istediniz. Ben de "heye" dedim. Onlar "yok" mu diyor? Benden on misli "yok". Daha ötesi var mı bunun?. Bir iki gün evde, aranızda kalıp dönerim kıtama.. Siz ağzınızı tutarsanız köylü geldiğimi bile bilmez. Böylelikle 'dırdır'ı atarsınız başınızdan.

Bu konuşma anasını serinletti. Ağabeyinin karısı donuk donuk sofanın toprağına baktı..

Fevzi Onbaşı'ya ulaştırdılar Celâl'in sözlerini. Onbaşı sevindi.

- Hepinize dışarı çıkma yasağı var, dedi. Ne kimse dışarı çıkacak bir iki gün, ne de dışardan içeri giren olacak.. Sonra da oğlanın gelip gittiğini kimsecikler duymayacak.. Belâyı böylece başımızdan atacağız.. Oğlanın damarına dokunursanız her bir şey altüst olup gider.. Başımıza gaylelerin böyüğünü açarız.. Celâl'in aklının tavanını, tabanını ben sizden eyi bilirim. Kafası atarsa bir çuval inciri bir dakkada boklar geçer.. Gıt dirliğimizi daha da bozmak istemezseniz oğlanın kuyruğuna basmayın.. Benden bu kadar.. Celâl'i bir yellediğinizi duyarsam, ben de size boyunuzun ölçüsünü veririm.. Hemi de kıyamete dek..

Pencereleri kapalı evin içinde lambalar sabaha dek oda oda dolaştı. Gecenin konuşmalarını evin eniği cücüğü bile duydu..

Kadınlar ağızlarını kapamaya kararlı gözüktüler. Sabahın ilk alaca aydınlığı köyün kapısını çalarken, yeniden yataklarına kıvrıldılar.. Her biri aklına göre bir düş ile süsledi uykusunu.. Tümü de Celâl'in öyküsü üzerine..

Uzun yol yorgunluğu Celâl'in bedenini iyisinden gevşetmişti. Üstelik yol boyu yürek, duygu, düşünce alaburası beynini çökelek peynirine çevirmişti. Derin bir uykuya daldı..

Ağabeyi gıcırtılı oda kapısını birkaç kez açtığı halde uyanmadı. Öteki de uyartmaya kıyamadı. Gizlice yapacaklarını söyleyecekti Celâl'e.. Ev halkını soğukkanlılığı ile, hiç oralı gözükmemesi ile iyice atlatmıştı Celâl.. Yapılacak işler, olacaklar iki bir aralarına kalmıştı..

Kuşluk vakti uyarttı Celâl'i... Yer yatağının bir kıyıcığına oturmuştu. Kardeşinin yavaştan gerinip toparlanışını bekledi..

Yeniden halini hatırını sordu. Sonra iki bir duyulur sesle söze girdi:

- Dinle beni, dedi. Başımıza bir iş geldi. Ancak Ağam denen godoşun yeyip yutacağı bir ağulu lokma.. Emme biz, sen ile ben bu lokmayı yutamak.. Onlar şeref şan deyince karınlarının tokluğunu, sırtlarının pekliğini anlıyorlar.. Sonramayın, "Bir ayağımız çukurda," deyip namus eksikliğine göz yumuyorlar. Dünya yarın onlara gerekli değil emme bize gerekli.. Yarın bu köyde yaşayacak sen ile benim.. Ve de bizim şanımız, şerefimiz.. Bu köyde başımız eğik değil, dik yaşamak zorundayız.. Her küfüre "âmin" dersek, ibiği koparılmış, tüyü yolunmuş tavuğa dönerik.. Her önüne gelen derile kafa etine bir gaga daha vurur. İddiasız erkek a[illegible]. Bin yıl başın eğik yaşamaktansa, er olan Emme

başı dik... Mektubu bunun için ve de gizlice yazdım sana.. Atamdan heç hayır gelmeyeceğini gördüğüm için.. Ağamın emri var ev halkına.. Dışarı çıkma yasağı.. Üstelik dışardan, konudan, komşudan tümünün eve girme yasağı.. Bugün eyice dinlen.. Yine renk verme kimseye.. "Eyi olmuş," de. "Zaten orospu analı Elif'e gönül kaptırmışlardan değilim," de. "Kız milletinin elimi sallasam ellisi," de. Ne bileyim ben.. At, tut. Uyut şu gâvur ev halkını.. Yarına her bir şey tamam. On yirmi gündür Elif'in eve giriş çıkışını izliyorum. Her gün bir kez pınardan su almak için çıkıyor dışarı. Çeşme selâmet yerde bildiğin gibi... Pınarın başında üç beş karı kız heç bir vakit eksik olmuyor. Emme Elif'i aralarından kıl çeker gibi alıp çıkarız. Elif'in kaçırılışını görmeleri yanlarına kâr kalır.. Hepsi o kadar.. Yolumuza, karşımıza Ezrail bile çıkmayı göze alamaz..

Sen bu akşam Ağama bir yalan uyduracaksın.. "Bizim Bölükte Salmanfakılı köyünden bir çavuş var. Çok eyiliğini gördüm. 'Ağamı görmeden gelme. Benim için ellerinden öp. Şu ufak emaneti de kendine ver,' dedi. Ben bu gece sabaha karşı kimse görmeden yola çıkayım. Yarın gece de tekrar eve dönerim," de. İnanır bu yalana.. Ben seni sabaha karşı uğurlamış olurum. Havalar epey ılıdı emme yine de üç dört saat dala tünemiş hindi gibi durulmaz bir yerde.. İcik bağ taraflarını dolaşırsın. Köyün ayağı oynamadan da pınara giden yoldaki bizim bahçenin iç duvar dibine sinip Elif'in pınara geçişini beklersin. Ben çeşmeye geliş vaktini, saatini eyice belirledim. Kuşluğu bulmuyor. Sen divar dibi böğürtlenlerin arasına 'tam siper' yapıp sağı solu kolaçan et.. Tabancan belinde ve tetikte.. Ben bir bahane uydurup atı arabayı avluda aleste tutacağım. Benim oğlan, on ikisindeki yeğenin Elif'in evden çıkışını gözetleyecek.. Görür görmez haberi bana ulaştıracak. Ben de kazaya gider gibi kırbacı şaklatıp peşine düşeceğim.. Bizim bağın oradan geçerken de sanki atlara seslenir gibi "haydi aslanlarım" diye bağıra-

cağım. O zaman sen yerinden fırlayıp Elif'in peşine düşeceksin.. Koluna girip, helkeleri bıraktırıp "yürü" diyeceksin.. Tabancayı dayayacaksın göğsüne.. Yürümezse sürükleyeceksin.. Direnirse sırtlayacaksın.. Ben on otuz adım ötede atları durdurup seni bekleyeceğim. İş, kızı arabaya atmaya kalır. Sonra peşimizden gelecek bir babayiğit çıkarsa hakkı bir mavzer mermisi.. Emme öldürmeye değil. Bacağına, kaba buduna doğru.. Yıkılsın, gelemesin peşimizden.. Hepsi o kadar.

Ağabeyini dinlerken çoktan toparlanıp yataktan sıyrılmıştı Celâl.. Karşısında yarım bağdaş kurmuştu. Konuşmalarını yer gibi dinliyordu. Sözlerinin bittiğini sezinleyince bacaklarında biçim değiştirdi. Diz kırdı:

- Ağa gardaşım, dedi. Sözlerin aynen yüreğimin sözleri.. Uzunu kısası ile benim de ciğer ortamdan gelen ses bu.. Dik başımızı kimseye eğdirmemek. Kimse de bu köyde bize gaga yemiş, tüysüz tavuk gibi bakamaz.. İnsan yazgısından öteye yol bulamamış.. Kaderimiz bu köye bağlı, bu köyün bize yazacağına bağlı.. Bu işte şanımızı, şerefimizi alın temizliği ile ortaya çıkarmak gerek. Emme ölüm, emme zulum, emme mapus.. İp nereden incelirse oradan kopar.. Bizim bu iş de böyle.. Nereden incelirse oracığından kopsun.. Ölümün ötesinde köy yok..

Ağabeyi "tamam" der gibi omuzlarını okşadı Celâl'in:

- Heç de odandan dışarı çıkma.. "Yol yorgunluğunu daha sırtımdan atamadım," dersin, "Yarına bir emânet için başka köye gitmem gerek," dersin.. Yiğit yüreğinle yarını beklersin.. Şimdilik gidiyorum. Akşam nasıl olsa uğrarım.. Aman uykuya boz, heç birine yüz verme..

- Öyle yaparım, dedi Celâl..

Ve de Celâl'i odasından çıkartamadılar. Alaca aydınlık sofaya getiremediler..

- Daha yol yorgunluğum geçmedi.. Akşam ekmeğinden önce benim üstüme gelmeyin.

Üsteleyemediler ve susup çekildiler..

Evde söz kalabalığı sürüp gidiyordu. Bir söz beş kez lâf sofrasına gelip gidiyordu.. Birbirinin tıpkısı sözler ortada döneleyip durunca canları burunlarına gelenler, kurtuluşu ahırda buluyorlardı. Garip hayvanlar kendilerine göre geçici bir sevince kapıldılar..

43

CİĞER parçam Halime,

Sen, "Raşit başım dönüyor," diyorsun ya, ben de mektubunu okurken başım döndü birden.. Kuru yere, Haym'ın kuru tabanına düşeceğimi sandım. Beni bu illere gönderen sebebin tümüne, ana, gardaş, bacı, köylü, kentli demeden tümüne küfürlerin böyüklerini bir bir ardından savurdum.

İnsan bir kerre girer mezere.. Ben her gün bir mezere giriyor, bir dünyaya çıkıyorum.. Mezerinin de anasını, dünyasının da anasını..

Şimdiye kadar şan şeref işi edip, ne halt ettiğimden söz açmadım. Ben burada insanların gerilerinde bıraktığı her türlü pisliği ayıklıyorum, paklıyorum.. Ağam beni orada ahıra sokamazdı. Şimdi ben burada böyük bir cadde ahırının kulu, kölesiyim.. Sizin tavrınıza bakınca insan Allaha isyan eder. Eyisinden gâvur olur.

"Başım dönüyor," diyorsun. Sordum, soruşturdum. "Her hal tansiyonu düşmüş," diyorlar. Bu sayede tansiyonu da öğrendik. İçimden: "Köylü takımı kim, tansiyon kim?" diye uzun süre söylendim.. Baş dönmesini durdurmak, tansiyonu düzeltmek için iki üç tertip ilaç aldırdılar bana. Mektupla birlik hava postası ile gönderiyorum.. Hepsi kazadaki gardaşının edresesine..

Atalarının aziz ellerinden öperim. Yakında, geleceğim için eller gibi postaya paket vermedim. Sana ne yakışırsa hepsini aldım.. Oğluna türlü türlü urbalar..

Mektubumu karşılama.. Çünkim Elifin sözlüsü arkadaşımla ha geldik sayılınız.

Kısmetse nisanın haftası ordayız. O güne de üç aşşağı beş yukarı yirmi gün kaldı.. Oğlumun gözlerinden öper, kucaklarım. Seni de öyle.. Baki selâm...

Raşit

Yüce bir huzura,

Sevgili Ağam,

Bana gönül ferahlığı veren gozel mektubunu aldım. Allah senden, cümle eşten, dostan, yakından razı olsun.. Mektuplarımı günüyle karşıladın.. Gurbetin zehrini azalttın. Sağol, heç eksik etmedin insaniyetliğini..

Senin böyük, yüce sözlerin mektuplarınla tarafıma ulaşınca, yüreğimle birlik dünyam genişledi. Çalışma iştahım arttı. Neyim varsa bilirsin ki hepsi senindir. 'Baş başa, baş padişaha bağlı' derler. Senin kulun benim. Sen de benim padişahımsın.. Mektuplarındaki böyük sevgiyi avucumun içi gibi görüyorum: Şu Alamancılık eyi mektep. Hemi de mekteplerin hası..

Gardaşım traktör deyip tutturuyormuş. Sen aziz Ağam ise benim için kasabada, şeherde bir dirlik düzen ararsın.. Ben Alamancılığın pisliğinden sonra köyün pisliğine, bokuna bulaşamam. Elimi temizlemek ister isem Alamanın sabunu ile temizlerim. Burada kalırım bıraktıkları kadar. Ya da melmeketimde bir kasabanın pisliğine razı olurum.. Ağa gardaşım niye buna razılık göstermiyor ki?. Ben şeherli olursam, arazinin üstüne oturacak o.. Traktör parası tedariklersem, ben de köyden kuyruğumu kurtaramam.. Günün biri birbirimize düşeriz.. Burada bizim millet arasında

her gün konuşulan olaylardan biri de bu.. Hemi de en başta geleni...

Meşveretimizi yakında köye gelince sürdürürüz. Kerim gardaşım size gönderdiği paranın on misliyle yola çıkıyor. Mersedes markalı eyilerin eyisi bir araba var altında. Kısmet ise o araba ile geleceğiz.. Köylünün de gözü bir araba görsün.

Siz tedarikinizi sıklaştırın.. Eksiği gediği beş on gün içinde hala yola koyun.

Mayısa cur çektik. Nisana izinimiz çıktı. İlk haftası içinde oradayız..

Baki selâm.. Ellerinizden öperim. Bacımın gözlerinden öper, hane halkına selâm ederim..

Ayak Turabın
Raşit

Bu mektuplar Celâl'in askerde mektubu alışından birkaç gün önce gelmişti. Ve ev hazırlığı hızlandırmıştı.. Kasabaya gidip bir şeyler alınıp hemen köye dönülmüştü.. Evin içine bir düğün öncesinin havası çökmüştü.. Doğaya yavaş yavaş egemen olan ve hayata sarılışı simgeleyen hava Müslim'in kapısını açık bulup içeri girmiş ve bütün odalara dağılmıştı.. Yalnız Halime kapısını kapalı tutuyordu bu havaya.. Kendi de çıkmıyordu çoğu kez hayata, avluya.. Kaynana homurdanıyordu:

- Bu geline bir hal oldu.. Burnu böyüdü, suratı asıldı. Karşısında böyük guççük kim olursa olsun, azarlar gibi bakıyor herkese..

Halime duysun ister gibi sesli konuşuyordu.. Yüksek perdeden alıyordu sözlerini.. Halime yarım yamalak duysa da umursamıyordu.. Başı derdine düşmüştü.. Bu bulantı neydi? Bu baş dönmesi, bu göz kararması, mide ekşimesi neydi? İçine bir kurt girdi. Oğluna gebe kalış günlerini anımsadı. Tabanından tepesine dek titredi.. "Vııy,"

diye inledi, "vııy.." "Âdet görme günüm de geçeli nerde ise yirmi gün olacak.." Dizleri üstüne yığılır gibi çöktü. Yumruklaşmış ellerini acıtırcasına dizlerine vurmaya başladı. "Vay, yağlı kurşunlardan gidesice Mahmut.. Vay it dölü.. Başıma ne boklar yığdın benim? Vay gahbe analı vay.. Vay pezevenk analı vay.."

Gözlerinden sessiz yaşlar boşanıyordu.. "Töbe ben gebe kaldım. İştahıma baksana.. Gizliden pekmez alıp kar pekmezi yaptığıma baksana.. Ekşi, sirke, leymun isteğime baksana.. Midemin ekşimesine baksana.. Murat'a gebeliğimde de bu hallar oldu.. Ben boku yedim. Bana bokun böyüğünü yedirdiler.. Vay harp harp kapınasıca Yengem.. Vay, onmaz dertlere düşesice, bıçaklardan gidesice Mahmut.. Vay benim kara yazım. Vay benim dertli başım.."

Hıçkırıklarını zor tuttu. Sonra aklına birden bir şeyler gelmiş gibi dikeldi.. Duramazdı bu evde artık.. Anasının yanı paklardı.. İyi kötü ne son olursa olsun Anası yanında olmalıydı.. Yüzü gerginleşti. Bakışında şimşek çaktı. "Bir kavga, bir döğüş, bir nizah çıkarıp, onun bahanasıyla Anama sığınırım. Gerisi yazgım.." Ölümü düşündü, içi ısınmadı düşüncesine.. "Anam düşürtsün," diye söylendi..

Ayakyoluna gider gibi odasından çıktı.. Sofadakilere başını kaldırıp bakmadan avluya çıktı.. Gök mavisi ve ışık içini gıcıkladı. Ne olursa olsun yaşama sarılma duygusu yüreğini yaladı..

Tuvalete girişi ile çıkışı bir oldu. Sofaya daldı. Yine suratı asık geçti aralarından. Erkekler yoktu evde.. Oda kapısından girerken arkasından Kaynanasının sesi yetişti. Ve durdu. Seste nizah kokusu vardı. Olsundu. Ayağı ile geliyordu işte..

- Halime, Halime niye senin burnun Kaf Dağına çıktı? Kocan Alamancı oldu diye sayende mi yiyor ekmeği bu ev halkı? Öyle bir aklın varsa, sen o aklına "kişşe" de.

Çalımın burda geçmez. Eğer bu çalımını sürdürmek istiyorsan. Ananın yanına koş.. Orda sürdür cakanı.. Yeter ettiğin gayli.. Boyunu aştı zulumun.. Herkesi kulun, kölen, hizmetçin mi sanarsın yoksam.. Öyle sanıyorsan o aklından da feragat getir. İlletli, sinnek Anan bu yanlara burnunu sokmaktan elini, eteğini çeksin..

Halime isteğini, fırsatı yakalamıştı:

- Anama, atama gurban olun, diye bağırdı. Hemi de kör tırnaklarına.. İlletlinin teki sensin.. Sinneklerin papazı da sensin. Gelininnen bir olup ölü eti yer gibi etimi yiyorsun.. Canıma aş veriyorsunuz..

Birden dili tutuldu. Nerden çıkmıştı 'aş verme' deyimi ağzından? Eller değil kendi aş veriyordu işte... Karnında bir 'piç' taşıyordu.. Çocuğu karnından oynuyor sandı. Bütün gücünü yitirdi. Başı döndü. Düşer gibi oldu. Karnının yan duvarına sırtını verdi. Başı duvara düştü. Konuşamıyordu bir türlü.. Zaten Kaynanası kapmıştı.. İlletli, sinnek sözlerini hazmedemedi. Bağırıyordu artık:

- Vay olmam diyesice, oruspudan düşme gelin vay.. Bu lâfları da duyacaktım demek ağzından.. Öyle ya, mayanın hökmünü gösterecektin eri geci.. Yıkıl karşımdan.. Şu kızın hayır işi olmasıydı, bir başka verirdim boyunun ölçüsünü..

Yanıtlayamadı sözlerini Kaynanasının.. Zor güç oda kapısını açtı.. Sendeleye sendeleye içeri girdi, kapısını kapadı. Aklını derli toplu tutması gerekiyordu. İstediği olmuştu işte.. Hem de kaş göz arası.. Müslim eve gelmeden sıvışmalıydı.. Hemen sandığını açtı. Altınlarını çıkı ile koynuna attı. Bir kat çamaşır, oğlu için don, gömlek aldı. İki üç havlu ile birlik bohçaladı. Mantosunu giydi, atkısını başına attı. Hışımla çıktı sofaya. Oda kapısını kilitledi. Yürüdü. Kaynanasının yanından geçerken büyük gelini eliyle göstererek:

- Birbirinizin bokunu yeyip oturun, diye söylendi sadece..

Avluda oynayan oğluna bağırdı:

- Peşimden Anamgile koş..

Yüzünü fazla da örtmedi.. Dayısı evinin önünden yiğitçe geçti.. Sokağın bitimindeydi bakışı. Kulağı pencereye takılıydı elinde olmaksızın.. Kenef Yengesi bir sesleneydi.. "İki küfür savurur, yalandan da olsa hırsımı alırım orospudan," diye söylendi. Ama pencere suskundu..

Baba evine de dik girdi. Canını dişine takmıştı.. Sofada soba karıştıran Anası aval aval baktı yüzüne.. Atkısının altındaki bohçayı köşe minderine fırlattığını görünce de şaşkınlığı büsbütün arttı. Yine de soramadı bir şey.. Halime çözüldü:

- İpi kırdım, dedi.. Herif gelinceye kadar burdayım.. Gelince ya alır beni götürür, ya da ben bu evden bir tarafa adım atmam.. Sinnek Kaynanam olmaz yere söylemediğini bırakmadı. Ben yetmez gibi sizi de bokuna buladı.. Ben de ağzının tavını verdim. Bohçamı aldım, kapımı kilitledim, yürüdüm buraya..

Bu noktada yiğitliği oyun bozanlık etti.. Bir sölpüklük yakaladı yüreğini.. Bohçasını attığı mindere doğru yürüdü. Yüzünü duvara çevirip diz yıktı. Sessiz başlayan ağıdı hıçkırığa döndü.. Anasının yakarışlı sözlerini duymuyordu..

44

BİNBAŞI Halil Pınarı köyün doğu bitimindedir. Bir yirmi yıl önce emekliye ayrılan Binbaşı yaşamının arta kalan bölümünü köyünde geçirmeyi yeğ tutmuş. Çıkıp gelmiş karısı, çocukları ile birlik köye... Bir oğlu üniversitede, bir kızı lisede.. Çocuklar yazlarını köyde geçirirdi, kışlarını okullarında..

Binbaşı Halil köye gelişinde babadan kalık köy bitişiği tarlasına üç gözlü bir ev yaptırdı. Çok çok uzaklarda bulduğu bir suyu tarlanın hemen bitişiğinden geçen yolun kıyısına getirdi.. Önüne betondan büyük bir yalak yaptırdı.. Gürül gürül akan bu pınar gözleri, gönülleri şenlendirdi.. Suyun ayağını da yolun altındaki ağaçlandırıp bahçe yaptığı tarlasına bağladı.. Hemen hemen köyün yarısı ineği ile, öküzü ile, koyunu kuzusu ile birlik bu pınardan faydalanır oldular.. Ve Binbaşının tüm bir geçmişi köylünün rahmet dilekleriyle sulandı..

Pınar zamanla köy kadınlarının, kızlarının ayaküstü üç beş lâf, beş sekiz dedikodu yaptıkları arzulanan bir uğrak yeri oldu. Kadın olsun, kız olsun çoğunluk, doğrusu yaşama küsmemişler, giysilerinin en iyisini giyerek pınar başına geliyordu.. Her gün bir kır defilesi yapılıyordu giysi üstüne.. Sohbeti koyulaştıranlar sıralarını umursamıyorlardı.. "Hele benim sıramı Fadimeye verin. Guççüğü evde 'ana' diye zırlamasın.." Yarı şaka yollu lâflar atı-

yorlardı birbirlerine.. Genç kızlar da söz uzatmak istekle-rini saygıya çeviştiriyorlar, yaşlı kadınlara sıralarını "buyur" ediyorlardı.. Yaz olsa sıcak, kış olsa ayaz vız geliyordu hepsine.. Ne olursa olsun, yeter ki üç beş lâf olsun. Beş on dakika fazla kalsınlar pınar başında, bir arada.. Alamancılığa gidenlerden, gelen mektuplardan, hediyelerden söz açsınlar.. Ve birbirlerinden duyduklarını eve varır varmaz analarına, bacılarına aktarsınlar..

Müslim'in evinde içme suyu işi Elif'in görevlerindendi. Zaten bu işe uygun başka bir kişi de yoktu... Ama ne var ki, Elif de bu işinden hiç mi hiç şikâyetçi değildi..

Nisan ortalarının hoş bir sabahı inmişti köye. Toprak bir yandan geriniyor, bir yandan buğulanıyordu.. Ağaçlar büyük sarhoşluklarına başlamak üzereydiler.. Dallarda yaprak ucu sonrası tomurcuk uç uç gülümsemeye başlamıştı.. Güneş, umut, yaşama isteği aktarıyordu yüreklere.. Serçelere bir coşku düşmüştü.. Kahkahalı ötüşleriyle havaya kaldırıyorlardı dere boyunu.. Hayvanlar kış uyuşukluğunu ayaklarından atmak ister gibi talim adımına özeniyorlardı..

Kuşluk gelip oturdu köyün üstüne.. Bir de tatlı sıcak vardı ki..

Elif kuşluğa yakın giysilerini değiştirdi. Renk ağırlığı yeşile çalan, çiçek oynaşımlı eşarbını bağladı. Ufak cep aynasına baktı. Tatlı, güzel yüzünü yeniden karşısında görmenin mutluluğunu duydu.. Kalayı, pırıl pırıl helkeleri elediği gibi sokağa fırladı. Ağabeyinden gelen son mektuptan duyabildiklerini sırdaşlarına anlatma isteğinin heyecanı ile yürüdü.. Gözü yolda ve yerdeydi. Bir iki yüz adım gitti böylece. Pınara yaklaştı, arkadaşları da pınar başındaydılar.. Söze nereden başlayacağını düşünüyordu.. Hızlı geldiği gürültüsünden anlaşılan bir araba, ardından bir kırbaç şaklaması, ardından da "haydi aslanlarım" diye nağralı bir haykırış düşüncelerini dağıttı. Gürültü ürpertti içini.. Yol kıyısına çekildi ürkek ürkek..

Geriye baktı. Celâl'in ağabeyi arabanın üstünde, ayakta atları kırbaçlıyordu. Önünden geçti birden.. Elif sırtını döndü yola.. Görmemek istiyordu, atı, arabayı, adamı.. Gözleri büyüdü birden. Bir çığlık boğazından dil ucuna geldi. Bir an korkulu düş görüyorum sandı. Sakarların bahçe duvarından taşları düşüre düşüre Celâl'in atladığını ve hızla kendisine doğru geldiğini gördü. Üstünde er giysisi vardı. Elinde tabanca.. Çığlık dolu bir feryatla pınara doğru koşmaya başladı. Pınar başındaki kadınlar, kızlar da bozguna uğramışlardı. Bir iki aylık dedikodularının düşlerine aktardığını görür gibi oldular. Korkulu, kısık çığlıklarla çil yavrusu gibi sağa sola dağılmaya başladılar.

Celâl kaçan Elif'i on on beş adım sonra yakaladı. Kepermiş tavuğa dönmüştü Elif.. Sesi de tükenip kalmıştı..

Celâl'in gözleri korkusuz, bakışı endişesizdi. Ama, her halinde bir kudurganlık seziliyordu..

Önce boyun altı fistan yakasına el attı. Salladı Elif'i. Tekmeleriyle ellerindeki helkeleri düşürdü. Tabancayı sırtına dayadı:

- Yürü, diye bağırdı. Yürürsen benimsin, dikleşir, direnirsen ecelinsin..

Elif "yetişin, yetişin" çığlıklarıyla kendini yere attı. Fayda vermedi hiçbiri. Önce sürüklendi. Sonra sırta alındı. Çırpınması para etmedi..

Celâl Elif'i biraz ötede bekleyen arabanın içine un torbası gibi attı. Ve de hemen üstüne çöreklendi.

Atlar, üst üste şaklayan kırbaçların emrinde arabayı yumuşak yokuşlu tepeye doğru sürüklediler. Ve gözden kayboldular..

Üç beş dakika geçmeden olay bütün köyde duyuldu. Tüm bir millet ayağa kalktı.

Müslim'in evini önce bir ağıt, bir feryat sardı: Sağdan soldan koşup gelen karı, kız evin avlusunu doldurdu-

lar. Erkekler Müslim'i yatıştırmaya çalışıyorlardı. O ise koşup, kovalanıp bitkin düşmek istiyordu.

Oğluna bağırdı:

- İçerden mavzeri al, peşlerine düş.. Erkekliğimiz, namusumuz bugün için gerek.. Yakaladığın yerde bas kurşunu ırz düşmanlarına.. Ölüm ise de, mapus ise de. Yanına bol şarjür al.. Kısadan Türdüler yolunu kes..

Uğultu, gürültü arası Cevat elinde mavzer, koşar adım evden çıktı..

Müslim sözü geçen gençlerden birini sesledi:

- Sen de yanına bir arkadaş alıp karakola koş. At, araba ne bulursanız.. Türdüler tarafına gider yol. Namussuzların da aklı mağaralara sığındırmak ister onları.. Cendermeler kazadan gelirken Türdüler'in alt yolunu kessinler. Daha ötelere gidemezler. Ata atlayın, dörtnala ulaştırın haberi karakola..

İçinde eziklik, yeniklik ve kin duyarak kalabalıktan kendisini sıyırdı Müslim.. Odasına sığındı. Makatın altında saklı, bezlere sarılmış tabancayı çıkardı. Yalandan yokladı. Oldum olası sevmezdi mereti.. Ama burası köy yeri.. Ekmeğin bir ucu mavzerin, tabancanın elinde.. Namlunun ucunda. Zulmun, zor'un kucağında..

Yarım yamalak bir âyet okudu kendince. Sonra mırıldandı: "Namazlarım Allah bilir kaç gün güme gider? Her ne ise kızın başına bir hal gelmeden kurtarsalar."

Sonra dizine acıtmalı acıtmalı vurdu "Vah, vah", dedi. "Raşit'in de, Damadın da geleceği günler. Kader elimize bir deynek verdi ki, iki başı da pisliğe bulalı.. Tut hangi tarafından tutacaksan.."

Cevat'ın da yüreğine kan oturmuştu. Göz göre göre bacısını kaçırıyorlardı işte.. Namus işiydi bu.. Hem de namus işlerinin en büyüğünden... Kollamasa, gütmese, ölüme razı olup peşinden gitmese, köyde adı sanı on paralığa inerdi..

Kısa yoldan Türdüler'e giden araba yolunun önünü kesti. Ağasının dediği gibi mağaralara doğru götürülüyordu Elif..

Mağaralar on otuzdu. Doğa oyunu değil, insan yapısıydı. Tunç, bakır çağlarının öncelerinin kalıntısıydı. İnsanlar sert taş ile yumuşak taşı savaştırmışlardı bu kayalıklarda.. Elleri, kolları, bilekleri, akılları aracılığı ile.. Ellerindeki sert granit taş parçaları içdenizlerdeki büyük yer sarsıntıları sonu oluşan taş, kum, çakıl karışımı kayaları delmeye yetip artmıştı. On otuz, yüz otuz kovuk açmışlardı kendilerine.. Odalarını aydınlatmak için yaktıkları çıranın, ısıtmak için ateşe verdikleri yakacak parçalarının bıraktıkları isler hâlâ dipdiri duruyor, beş on bin yılı lekesiz gerilerinde bırakıyorlardı..

Elif direndikçe, dikeldikçe dayak yedi araba içinde.. Bitkinliği artıyordu gittikçe.. Sözlüm diye, yalan yanlış bir yürek yakınlığı duyuyordu Celâl'e.. Alamancı öyküsü bu duygusunu pek çok hırpalamamıştı. Ne de olsa ilk göz ağrısıydı. İstese de, istemese de.. Köyün yazgısına uygundu içinde duydukları.. Başka türlü de düşünmeye, duygulanmaya elinde bir neden olamazdı. Hayallerinde Celâl'le birlik bütün bir geleceği vardı. Başka bir çizgiye en ufak bir hayal adımı atamazdı.. Sonra bir Alamancı çıkardılar. Bu da bir yazgıydı ona göre.. Razılıktan öteye gecemezdi. Böylece hayal yönünden Alamancının çift duvarından içeri atladı. Düşler gördü sıcak sıcak.. Alamanya düşleri.. Yeni sözlüsünü tanımıyordu. Ama Alamanya'yı ağabeyinin, Ali'nin Veli'nin evlerine yazdıkları mektuplardan iyi kötü, kendince tanımaya başlamıştı.. Bir tutku onu yeni bir hayal dünyasına bağlıyordu...

Ezginliği içinde inlerken yamuk yamuk olmuş, dağınık, yorgun bedeninin sırtı ortasında oturmuş Celâl'in yumruğunun ağırlaştığını hissetti. Nedensiz bir toparlanma duygusu dolaştı yüreğinde. Hiç olmazdan çaresiz bir çığlık bıraktı yeniden..

Şu boy boy yükselen güneşin de bir şeyler bildiği yoktu.. "Güneş her şeyi bilir" derlerdi. Elif'in öyküsünü niye ki bilmiyordu?..

- Allahından bul Celâl, diye inledi.

Artık iniltilerinin de karşılığı yumruktu..

Bir mavzer sesi geldi. Bir kurşunun vızıltısı arabanın üstünden gelip geçti. Sonra yakından gelen bir ses yaladı kulaklarını:

- Bacımı bırakın.. Onu araya almakla kendinizi kurtaramassınız. Ev namusu, Bacımın öz namusu için onu da feda ederim..

Celâl, Elif'i ağabeyine bırakıp kaşla göz arası arabanın arkasına atladı. Eli mavzerli.

Büyük Sakar tek koluyla Elif'le başa çıkamayınca gemleri bırakıp üzerine çullandı, ikinci mermi vızıltısı öfkesini büsbütün kamçıladı. Acısını Elif'ten aldı. Elif can tırmalayan bir çığlıkla:

- Bırakın beni yezit dölleri, diye bağırdı.

Bu ses Cevat'ı yattığı siperden ayağa kaldırmaya yetti. Boy hedefine de gelince yediği bir kurşunla yıkıldı..

Yeniden toparlanan arabayı atlar dörtnala kaldırdılar..

Türdüler'in kayalık, ıssız deresine doğru kaydılar. Dereye gelince durdurdular arabayı. Hırs karışımı bir heyecanla her iki kardeşin de yüz çizgileri gerilmiş, gözleri büyümüştü.. Arabanın ortasına kapaklanmış yüzüstü yatan Elif'in başına hırslı bir yumruk indirdi Celâl:

- Orospu analı.. Senin yüzünden katil de oldum. Sen de belânı bulacaksın..

Ağabeyi sözünü kesti:

- Olanlar oldu, dedi. Kaderin yazdığı bu.. Çizgisinden çıkamayız. Sen mavzeri boynuna tak. Sırtla şu fışkı dölünü. Üst mağaralardan birine çıkart.. Kaya dikliğine ver sırtını.. Yukarıdan baskına uğramış olma.. Cenderme yetişmeden benzet şu gâvurun kızını.. Giderse karı gitsin

Alamancının yanına.. Şansız, şerefsiz Müslim'lerin şanı şerefi artsın böylece.. İlvan ilvan dolaşsınlar köyün içinde.. Kimseye bakacak yüz bırakma kerhanecilerde.. İşini çabuk bitir, sonra tekmele orospuyu.. Cenderme yetişmeden dağ yolunu sar. Zorda kalırsan, yakayı ele vereceğini anlarsan yalandan ateşe tut cendermeyi.. Vuruşuna atma.. Bir cenderme ölüsünü on adam ölüsü yerine sayar hokumet.. İdamı boylarsın.. Öbür kerhaneciden düşecek cezayı üç beş yıl içinde af maf karşılar.. Sen şimdilik topuğundan yakalatma kendini.. Eri, geci Allahın dediği olur.. Sırtla şunu.. Fırla mağralara doğru.. Kaçışta yolunu Aygar'a vur. Ben dağdaki Yatır'ın oralarda beklerim seni.. Bir süre cendermenin eline düşmeyelim.. Meşveretimizi buluşunca sürdürürüz.. Yanmış harmanın öşürü olmaz. Yandı bir kez harmanımız.. Hadi aslan gardaşım benim. İşin ras gelsin..

Elif'in çırpınmaları para etmedi. Un çuvalı gibi attı Celâl sırtına. Debeleştikçe elinin kavradığı etlerini sıkıyordu. Asker karavanası iliklerini güçlendirmişti. Parmakları kerpeten gibiydi..

Karamık dikenlerini yırta yırta kayalığın, mağaraların dik yokuşunu sardı, içini gıcıklıyordu Elif'in et yumuşaklığı.. Daha kadın yüzü, kız yüzü, yatak yüzü görmemişti. "Kızlığını aldıktan sonra hatır zoru, korku zoru, para zoru beklerim de sulf olurlar. Evlenmeye razılık gösterirler.. Allah verse de şu Cevat ölmese.. Hafif yara ile çıksa işin içinden.." diye söylendi. Olanlar onu günün acı gerçeğine çağırıyordu. Mırıldanması arttı. Sanki sırtında hâlâ debeleşmeye çalışan Elif'i unutmuştu.. "Esgerlik yandı. Ardından bir hapis.. Ardından yeniden esgerlik.. Esgeriye alacağını yanıma kâr bırakır mı?. Ben bitmiş sayılırım.."

Elinde olmaksızın kızın etlerini yeniden sıktı. Suçsuzdu Elif. "Otur" derler, oturur, "kalk" derler, kalkardı.. Köy kızının yazgısı buydu. Müslim dürzüsünden alınacak

acının başka da çaresi yoktu.. Eden bulmalı, inleyen ölmeliydi.. Düşünceleri us'unu bulandırdı. Sakar deliliği çöktü birden üstüne. Hızlı, acı bir kan dolaştı yüreğinde:

- Çırpınma omuzumda gâvur kızı, dedi. Soyundan sopudan alacağım 'ah', kılıcını sende deneyecek. Alt tarafın yırtık get Alamancı deyyusuna.. Onda da mide varsa kabullensin seni.. Hem kahbe analı soyunuzun, hem de o kerhanecinin şerefi, şanı böylece eyisinden artmış olur..

Ter içinde kaya dikliğini sardı. Az, orta, geniş aralı, derinlikleri alacakaranlığa bulanmış bir sürü mağaranın arasından geçti. Başını yarı yukarı doğru dönderdi.

- Debelenip durma fışkı kızı, dedi. Debelenip durma. Ellerimden bir sıyrılırsan, kayalığın diklik dibinde Cehennemi bulursun.. Akbabalar da leş arıyor..

Elif korktu, yarı baygınlığında ürperdi. Debelenmesi yavaşladı..

Celâl son mağaralara bir göz attı. Aşağılara tümüyle bakan, dar kapılı, savunması kolay mağaranın avuç kadar ön boşluğuna Elif'i yine bir çuval gibi bıraktı. Ayakları dikenlerle dalaşan, siyah çorabı topuklarına düşmüş Elif'in beyaz, derli toplu bacaklarında çizgi çizgi kan izleri belirmişti. Bir ceset gibiydi. Yarı açık gözleri boşluğu yakaladı. Altı uçurum sayılırdı. Gözü almadı aşağı doğru boşluğa kendini bırakmayı. Yaşam ağır basıyordu. Gün sıcağı da ne tatlı vuruyordu hani.. Celâl'le başa çıkamayacağını biliyordu. Zaten omuzlarında kartal pençesi gibiydi elleri.. Başına gelecekleri savsatmak, geciktirmek istiyordu. "Cendermeyi peşimize düşürürlerse, çok geçmez dağı taşı sarar," diye söylendi içinden.. Gerektiği kadar uysal, gerektiği kadar huysuz olacaktı. Yeter ki kızlığını şu canavarın elinden kurtarsın.. Dünya umut dünyası.. Aslında başına geleceği biliyordu.. "Yarınımı mafetti it dölü, kanlı bıçaklardan gidesice," diye mırıldandı içinden..

Elif'in çizgili güzel bacakları Celâl'in kudurganlığını artırdı. Kan tutmuştu sanki.. Saçlarını iki tutam ot gibi yakaladı. Diz kırıp arka arka girdiği mağara kapısına doğru sürükledi. Yüzüstü yıktı ve içeri çekti. Dip karanlıklara doğru..

Mavzerini kaya duvarına dayadı. Koynundaki şarjurları dipçik dibine yığdı. Bir adım ötesinde yıkıklığını toparlamaya çalışan, hafif inleyen kızcağızın üstüne bütün gücü, bütün kini, bütün şehveti ile abandı..

- Vah bittim, diye bir feryat bıraktı Elif..

Sesini nemli, kaya tavan birden yedi yuttu..

Elif biliyordu sesinin çaresizliğini. Bu şüpheli karanlıkta hemen tükeneceğini.. "Bu imansıza direnmem fayda vermez. Dikelsem, direnseem gâvurluğunu artırır. Sonra, belki de öldürür. Ölü ölü ırzıma geçer. Cendermenin sesi gelinciye dek bu dinsizi oyalamak gerek.."

- Dur! diye bağırdı. Dur! Gardaşıma bir şey olmadıysa ben seninim. Irzıma geçme, kızlığımı zorla bozma.. Ben Alamancıyı tanımam bile.. İt mi, kurt mu ne bileyim ben? Beni burda böyle bırakıp kaçmaya bak sen.. Cenderme dört yanı sarmadan şuradan uzaklaş, get.. Benim de alnımı dik çıkart dışarı.. Bu hallardan sonra ben senden başkasının olamam ki..

- Anandan mı öğrendin bu orospu lâflarını? Boş lâfa benim karnım tok. Kendine zulum yaptırmak istemiyorsan hemen teslim ol. O zaman başka eziyet etmem..

Kıç butları üşüyordu Elif'in.. Karanlık yüreğindeki korkuyu yumak yumak sarıyordu. Kaçırılışında, araba içindeki zulum paşa konağı olmuştu şimdi. Üzerine gelen ve gelecek bu yeni zorbalığa dayanacak güç bulamadı içinde.. Ağlamayı da göze alamadı. Gözyaşlarının çaresizliğine sığınmak istemedi.. Sonra ne kazandırırdı gözyaşı? Şu iti merhamete mi çağırırdı? Kötünün içinde iyilik, güzellik, insaf mı arayacaktı?. Boş kuyunun dipsiz kovasıydı yaşadığı an..

Bir büyük korku içinde öyle düşünüşü, böyle duygulanışı hoşuna gitti. Karanlığın ağırlığını, ölüm korkusunu başından attı böylece.

- Ellerini üstümden çek.. Nasıl olsa eni sonu helâlin olacağım..

Celâl, Elif'in iç gıcıklayan bedenini avucu içine almıştı. Askerden niçin kaçtığının esefine dizgini vurmadı. Ne bu öyküye başlayış, ne bu yolda atılan adımlar, ne kız kaçırma, ne jandarma.. Ve ne de hiçbirinin kaygusu, korkusu.. Hiç mi hiç.. Sanırsın her bir yön düz ayak..

- Sana ancak ölüm, cansız cesedim teslim olur, diye bağırdı Elif. Varma üstüme gâvur takımı.. Domuzluğundan vazgeçeceğe benzemezsin. Haydi şimdi duy.. İtlere leş olurum da sana eş olmam.. Bildiğini boka ver. Eli kerpetenli gâvur. Her tarafımı mosmor ettin. Kıpırdayacak halim kalmadı. Allahından bul, yağlı kurşunlardan get..

Ve Elif bayıldı. Celâl'in kudurganlığı Elif'in kızlığına maloldu..

Güneş mağaraların ters yönündeki evine doğru gidiyordu. İkindi dağa taşa yavaş yavaş basarken mağaralardaki son ışık yarın için karanlıkla pazarlığa tutuşuyordu..

- Su, su, diye inledi Elif.

Gözlerini açamıyordu. Nerede olduğunu unutmuş. Bedeninin sızılı ağrısını da duymuyordu. Ayakta mı, yere sergi mi, gökte mi, yerde mi?. Birini, hiçbirini bilmiyordu. İniltisi kulaklarına ulaşamıyordu. Kızlığının da elinden uçup gittiğinin farkında değildi.. Ağır basan bir karanlığın altında duygudan, düşünceden sıyrılmış bir cesetti..

Jandarma iki koldan harekete geçti. Olay yerleri zaten yakındı ilçeye. Ağır yaralı Cevat'ın ilçe dispanserine getirilişi, Bölük Komutanı Üsteğmeni daha da titizlendirdi. Bir onbaşı, iki er Türdüler köyüne geldiği zaman ikin-

di ezanı okunuyordu. Kimsecikler kaçanı, göçeni görmemişlerdi. Olayı bile duymamışlardı.

- Kız gönlü ile ya da zorla kaçırılmış olsun. Yönleri bu yana ise yüzde bin mağralardadır. Mağralar her türlü kaçağın öyküsünü bilir..

- Bu kerhaneci dölü ilk karanlığı fırsat bilip mağralardan başka bir yöne sıçrar. Kaya dikliğinin altını göz önünde bulundurmalı..

İlk konuşan köylüye karşı böyle konuştu jandarma onbaşısı... Köylülere "eyvallah"ı çökertip iki er ile mağaralara doğru yola çıktı. İniş yollarını avucu içine alan karşı kayalıklara ilk karanlıkta tam siper yaptı.

Gökyüzündeki sayısı belirsiz, dağınık sarı ışık noktaları maviyi koyulaştırıyor, derinleştiriyordu. Dere boyu tümüyle büyük, koyu bir karanlığın yorganına sarılmıştı..

Korku kol geziyordu mağaranın dışında, içinde.. İçteki karanlığın dağıttığı şüphe ve umutsuzluk daha büyüktü..

Elif'in hiçbir şey duyduğu yoktu.. Karanlığın ham armut nefesi Celâl'in boğazına takılmıştı. Karanlık şüpheyi çağırmıştı başucuna.. Yaptıklarına pişmanlık duyar gibi oldu. Sonra vazgeçti. Elif'i aradı gözü.. Göremedi. İki karış ötesinde bir ceset gibi yatan kızcağızı karanlık alıp götürmüştü.. Ürperdi. Gecenin ilk soğuğu hortum hortum mağaranın kapı deliğinden içeri dolmaya başlamıştı. Elif'in çok üşüyeceğini düşündü. Er ceketini çıkarıp el yordamı ile sırtına attı. Sarılmak, kucaklamak geçti içinden..

"Uyumam," dedi. "Uyursam donayazarım. Külçe olurum sabaha. Oysam ki, ilk alacalıkta kaya dikliğini aşmam gerek.."

Gece bir türlü yürümek bilmiyordu. Mağara kapısından bir iki yıldız ayaklarını içeri sarkıtıyorlardı. Bir süre donmuş beynini oyaladı onlarla..

Aydınlığın gökyüzüne dikilen ilk ışığı ufukta belirmeye başladı. Ceketini yavaşça çekti Elif'in sırtından. Giyindi. Yine el yordamıyla şarjörleri topladı. Gömlek ceket arası koyun boşluğuna yerleştirdi. Mavzerini aldı. Elif'e baktıysa da göremedi. Dizin dizin mağaranın kapısından içeri giren soluk sarı ışığa doğru yürüdü.. Mağara önünde kendine geldi yeniden. Askerliğe dönmüştü. İzin, tebdilhava gerilerde kalmıştı. Bundan böyle, "hazır ol, talim adımı marş.."

Toparlandı iyisinden. Aşağılara doğru inmeyi sakıncalı gördü. Sakıncalı dikliğe yöneldi. Işık, kaya oyuklarında karanlığın şüpheli ilk gölgeleri gibiydi. Bir büyük cambazlık başlamıştı şimdi.

Dikliği on on beş metre tüketti. Bir ufak taş parçası kaydırsa gürültüsü tüm dünyayı tutardı. Jandarma da izinde ise, her şey 'eline sağlık' olurdu. Bu yüzden yavaş, ustalıklı alıyordu yolunu..

Ama adım atışlarından birinde dikkati kendisine sahip çıkmadı. Orta boy karpuz büyüklüğünde bir kaya parçası bütün kayalığı, dere boyunu gürültüye vererek aşağı doğru hızla yuvarlandı.

Onbaşı bir süre kalıp köye dönmüştü. Erlerse bir süre gündüzün sıcaklığını yitirmiş kaputları içinde, kulakları mağaralar yönünde oturdular. Gece soğudukça kız kaçıran oğlana bir dizi küfür savurdular. Sonra da ayak alışkanlıklarına yatkın üç beş adımlık yerde volta tutturdular.. Işıksız ve sessiz.. Onbaşı gelecek, ortalık iyiden aydınlanacak, o zaman mağaraları kolaçan edeceklerdir. Taşın yuvarlandığı yöne doğru bağırdı biri:

- Her taraf sarılı, teslim ol..

'Çıt' çıkmadı kayalıklardan.

- Eceb kurttan, tilkiden birinin ayağı mı yuvarladı taşı?

- Ula, senin kurt dediğin, tilki dediğin kaya yuvarlamak ne, karıncayı benzetirler de sesini duyurmazlar. Bu

ırz düşmanının işi. Aklınca ilk alacalıkta zıvılayıp gidecek. Allah niyetine göre taşı ayağına doladı.. Bizi de bu sayede avın üzerine vardırdı.. Biz gine tam siper keşifleyelim. Ortalığın ağartısı arttı.. Diklik ayan beyan. O yöne fazla zorlayamaz.. Aşağı doğru gelirse o zaman tam ayağımızın dibine düşer..

Erin konuştuğu gibi düşünüyordu Celâl. Sonunda tepeye tırmanmaya karar verdi. Teslim olmayacaktı. Ucunda ölüm olsa bile.. Sakarlığın şanı şerefi de bunu gerektirirdi.

Umursamazlık sardı içini.. Tırmanmasını sürdürmeye başladı.

Jandarmaların gözüne çarptı birden. Sonra bir ses doldu kulağına:

- İn aşağı, teslim ol.. Kaçış yolların kapalı. Bir kör kurşuna kurban gitme..

Düz, dik bir kaya parçasına sırtını verip ses gelen yöne doğru mavzerini ateşledi..

Sipere yatan erler de birer, ikişer mermi bıraktılar kayalığa doğru..

Sürekli silâh sesleri Elif'i uyandırdı. Yöresindeki karanlık ve boşluk içini ürpertti. Bir an için anlayamadı, anımsayamadı olanları. "Her hal ben öldüm de mezere koydular.. Dimek ben şimdi mezerdeyim.." Bir çığlık attı. Ağlamaya başladı.. Bütün olanları bir bir anımsadı. Mağaranın kapısından giren ışık kendine gelmesine kol değneği oldu. Kapıya doğru süründü. "Silâh seslerine bakarsan ellaham* Yezit Celâl cendermelerle ateşe tutuştu.." İçini yokladı. Ölmesini istemiyordu Celâl'in.. Sonra: "Ölmesin de sürünsün gâvur piçi," diye açık açık söylendi.

Mağaranın kapısından dizin dizin sürünerek çıktı. Artan ışık karşısında sersemledi. Kayalığın düzlüğünde

---

* herhalde.

yeniden üstüne oturdu.. Kimsesiz bir sabah yeli yaladı yüzünü.. Duygulandı. Ağlamaya başladı yeniden..

- Ulan teslim ol, yoksa kurşunu beynin ortasından yersin. Ben atışlarda hep on ikiden vururdum. Teslim ol da tatlı canını kurtar..

Bu sözlerin karşılığı tepe yönünden ateşlenen bir mavzerin sesi oldu. Derenin karşı yamacından da bir iki mavzer sesi atılan kurşunu yanıtladı.

Elif aşağıda göremediği jandarmalara doğru bağırdı:

- Beni kurtarıınn..

Jandarmalar da sesin geldiği yere doğru seslendiler:

- Sen olduğun yere sin. Sağa sola kıpırdama. Seni kurtaracağız..

Celâl iyisinden kapana sıkıştığını anladı. "Teslim" demeye, silâhını atmaya içi varmıyordu.. Yeniden aşağı doğru inecekti. Siper alacağı kayalık bir düzlük takılmışta gözüne.. Önce jandarmaları sindirmek gerekirdi.. Aralıksız bir şarjör tüketti. Sonra da:

- Vay anam, dedi.

Mavzer elinden düştü. Bu kez de mavzer demirinin taşlarla oynaşan gürültüsü duyuldu..

Kasık boşluğundan yemişti jandarma kurşununu Celâl.

Celâl'i ilçenin dispanserine, sonra da İl Devlet Hastanesine, Elif'i de baba evine götürdüler.. Yarası ağır olduğu için bir gün önce Cevat da Devlet Hastanesine nakledilmişti..

45

AĞIR, kederli, puslu bir akşam indi Müslim'in evine. Sabahtan bu yana gelen giden, giren çıkan, ağlayan sızlayan zaten içleri kanayan ev halkını dayak yemişten kötü etmişti. Yürekleri kadar bedenlerinin dayanır yönü kalmamıştı. Her biri sofanın bir yanına büzülmüştü. Yakınları birkaç kadın da konuşma yorgunluğuna uğramıştı. Yan yana oturuyorlar, arada fısıldaşıyorlar, yeniden susuyorlardı. Kadınlardan biri Keziban Hatun'a seslendi:

- Bacım, zabahtan bu yana kursağınıza Tanrı taamı düşmedi. Konu komşu bir şeyler göndermiş. İkişer lokma bir şeyler atın içinize.. Acıyan yer başka, acıkan yer başka..

Hatun "yok" der gibi başını yukarı doğru kaldırdı. Sonra inler gibi:

- Kasabadan bir ses seda yok mu? dedi.

- Görenler var. Mahkemeyi bekliyormuş Ağa ile Elif.. "Akşama köye döneriz," demişler..

Gerçekten kadının yanıtı doğru çıktı. Biraz sonra avludan sesler gelmeye başladı.

İlçeye Müslim'le giden köylüler avluda ayaküstü Müslim'le konuşuyorlardı.

- Daim yanındayık. İtin dölü ahir belâsını buldu. Bundan geri kıyamete dek burnu boktan çıkmaz. Damın

ıslağı ona yeter.. İki gün sonra ziyarette yine gideriz hastaneye hep birlik.. Sen içini serin tut.

Erkekler avluda gevezeliği uzatırken Elif içeri girdi. Anasına sarıldı hemen.. Sabah jandarmaların eve getirişindeki ağıttan büyük bir ağıt salladılar.

Müslim'in sofaya girişi sesli ağıtlarını hıçkırığa çevirdi..

Müslim köşeye bağdaş kurdu. Göz altı hısım komşu kadınlara baktı. Kadınlar haber almadan gideceğe benzemiyorlardı:

- Bacılarım, dedi. Sıkıntımı hafifleten Cevat'ımın Azrailin elinden yakasını kurtarması.. Allahın bu gününe de şükür.. Elif'in kırık çıkık bir yeri yok. İt dölü Celâl de belâsını buldu.. Tevkif edildi.. Şimdilik cenderme nezaretinde hastanede.. İnşallah o kurşun yarası iflah vermez. Kefaretini geberme ile öder.. Biz yoğ iken evi yalnız bırakmadınız. Allah sizden de razı olsun..

Sözünü kesti. "Haydin, gayli gidin," der gibi bakışını pencere yönüne çevirdi.

- Kadınlar da:

- Bununla geçmiş olsun. Allah başka kara yazı yazmasın, diye söylenerek sofadan uzaklaştılar..

Anası Elif'i dizi dibine aldı. Ellerini de elleri içine.. Hıçkırığını kesmesine sevindi. Gelinine seslendi:

- Elif'in önüne yiyecek bir şeyler getir. Elif "yemem" der gibi başını salladı. Anası "haydi" der gibi gelini mutfağa gönderdi.

- Ye, kızım bir şeyler ye, diye söylendi Müslim de..

Sonra bir sigara yaktı. Kederlenince, yolu bir çıkmaza düşünce böyle yapardı. Bu güne dek, bunca yaşamı içinde yolu hiç böyle DİK BAYIR'a sarmamıştı. Aşağı tükürse sakalına, yukarı tükürse bıyığına yapışıyordu tükürüğü.. Aza koyuyor almıyor, çoğa koyuyor dolmuyordu. Sabırın da, namazın da, niyazın da içinin alevini alacak güçleri kalmamıştı.. "Hamdimizi, şükrümüzü artır-

dıkça belâ gatmerleşti. Biz mi yanlış söylüyok, yoksam Mevlâm mı yanlış anlıyor?." diye homurdandı içinden.. Sonra düşüncelerinin pişmanlığına uğradı.. Elinde olmaksızın bağırır bir tonda: "Haşa Rabbim haşa... Günah benim, isyan benim.. Ben senin gıtmirden aşağı bir kulunum," diye söylendi. Karısı, kızı, gelini, torunları aval aval yüzüne baktılar.. Karısı:

- Ağa, önüne yiyecek bir şeyler hazırlasınlar mı, diye Müslim'in aklını başka yöne çevirmeye çalıştı.

Müslim:

- Yok, dedi. Yok, yok. Benim aklım başka yerde... Halime gelmedi mi?

- Anası geldi, dedi kadın. Yalandan, ağız ucu döğündü. Sözüm ona, Halime de çok ağlamış her ikisine.. "Kötü hasta olmasam hemen giderim," demiş aslı varsa.. Yatıyormuş.. Müslim başını salladı iki yana.

Bir o eksikti.. Üst üste gelmedik belânın içine.. Cehennemin dibine gelsin.. Yarın kocası gelince alsın götürsün de onun da belâsından kurtulalım.. Hep bunların seri sebebi olmam diyesice Alamancılık.. Soğan ekmek kuru dirliğimizin de içine sıçtı.. Bizi şükrümüzden etti. Hasetin fesatın nazarına uğradık.. Nazar değdi işte.. Bu donuzların nazarı taşı çatlatır. Onmayasıca dürzüler.. Kendileri onmadı, bizi de ondurmadılar.. Sonra karısına döndü:

- Elif'i al, odasına yatır. Doktor hap verdi, iki dene alacak yatarken.. Onu da hemen içir..

Ana kız odaya giderlerken Müslim, Elif'i yatıştırıcı, okşayıcı sözler söyledi..

Ana, gelinini Elif'le birlik yatmaları için odada bırakıp Müslim'in karşısına çöktü. Cevat'ın iki oğlu da odalarına çekildiler.

Müslim saçını, sakalını kaşıdı sert.. Sonra:

- Hatun, dedi. Sağdan soldan gelenlere, "vah, vıh" diyenlere heç yüz verme... Onlar yüzünüze "geçmiş olsun,"

derken, içlerinden de "daha beter olsun," diye beddua savururlar.. Biz kendi göbeğimizi kendimiz keseceğiz.. Şükür oğlunun sağlığı iyi. Vartayı atlatmış. Hastaneden sonra doktorun muayenehanesine gittim bir ara. Hem operatörmüş, hemi de başhekim.. Elde eyi çok. Babacan bir adam. "Rahatsız ettim," dedim. "Şöyle şöyle ben filanın babasıyım. Allah seni devlete, millete bağışlasın. Oğlumun durumu nasıl?" "Hadi get sen," dedi. "Oğlun Azrailin elinden yakasını kurtardı. Geçmiş olsun." Duvalarınan ayrıldım huzurundan. Bu iş böyle olduktan sonra fazla gam yok.. Elif'in başına gelen ise, köy yerinde olmayacak iş değil.. Allahtan kız canı sağ elimize geçti. Bu Sakar milletinin deliliği tuttu mu, halları cinnet halına döner. Kırdıklarını, yıktıklarını, yaraladıklarını, öldürdüklerini bilmezler. Mevlâm gızına acımış.. Bizim için "canı sağolsun" demekten başka bir yol yok.. Hemi de canı sağolsun.. Ne yapalım? Elin zoru bizim oyunumuzu bozdu. Zor oyunu bozar derler hani..

Alaman'a "Gelişinizi bir ay geciktirin," diye telgraf çekmek çok geçti aklımdan. Düşündüm heç bir faydası olmaz. Söyleyeceklerimizi ha mektupla söylemişiz, ha da söz verdiğimiz oğlan gelince yüzüne. Biz ondan atik çıkarız. "Yavrum," deriz. "Kaza ve kaderi insanlar kendi elleriyle yazmıyorlar. Şer, gada, belâ da 'aha ben geliyorum,' demiyor. Biz sizin mutluluğunuz gayreti içindeyken, belâ aniden başımızda patladı.. Senin gibi hayırlı bir evlâdı bulduk, sevindik.. Emme gel gör ki, söylediğimiz bir kuru sözden cayınca, başımıza türlü dert yıktı bir deli takımı.. Ne yapalım? Tanrının takdiri buymuş.. Köy yerinde de, şeher yerinde de olmayacak hal bunlar.. Kızım isteyerek kaçsaydı, sana 'gelme oğlum,' diye telgraf çekerdim.. Emme öyle değil çok şükür. Kızım bir kaza kurbanı.. Evimizin de baştacı.. Tedarikleyip, kırıp ulayıp paranı vereceğim.. Bu iş olmadıysa, sizi baş göz edemediysek de Al-

lah senin gibi gıymetli bir evlât kazandırdı. Hanemiz sana her daim açık. Raşit'le geldiniz, yine onunla birlik gidin.." derik. Gerisi kendi bileceği iş.. Oğlun eyi olup, hastaneden çıkıp evine dönsün de, tek benim başka duvaya kapım kapalı olsun.. Sen köylü garılarına yüz verme.. Kapını kapalı tut. Elif'in gönlünü her daim hoş et.. Süval sorma, cüvab bekleme. Gelinini de teselli et. "Korkulacak bir şeyi yokmuş. Haftaya inşallah evimizdeymiş," de.. Bana da şurdan iki gaşık bir şey getir önüme.. Zıkkımlanıp kıvrılayım.

46

KAŞLA göz arası olanlar, Halime'nin dönen başını daha da döndürdü. Kendi derdinin üstüne tüy dikmişti günler.. Kocası geliyordu. Kendi gebeydi. Üstelik Anasına da açamamıştı içini.. İşin içinden tek başına çıkma umudu yoktu. Anasına açacaktı başına gelen densiz olayı.. Bulursa Anası bulacaktı çareyi.. Akıl verirse Anası verecekti.. "Değirmene vardım derdim yanmaya, değirmen başladı fır fır dönmeye.." Halime derdini yanmadan, alt taş, üst taş başlamıştı inil inil dönmeye.. Elif'in başına gelenler içini yakıyordu.. İki gündür kendi derdini unutturmuştu. Kızın köye sağ salim dönüşüne sevinmişti. Gidip kucaklamak, ağlamak, teselli etmek istekleri dolaştı içinde.. Ama giderse geri dönemezdi. Karnındaki Mahmut'un piçi ile karşılardı kocasını.. Oysa, olmazdı böyle şey.. Günahı koynunda, ama karnı boş çıkmalıydı erinin karşısına.. Cevat'ın yaralanmasına ahım şahım bir üzüntü duymadı. Zaten birbirlerini sevmezlerdi. Ama, olmasın isterdi yüreği..

Dert bir yanlı, beş yanlı değildi. Sanki matem evi bu evdi.. Köy karılarının üçü gidiyor, beşi geliyordu.. Köşede oturan hasta, zavallı Ağasını da umursayan yoktu.. Sanki ortada bir erkek yokmuş gibi, dişi dişi konuşuyorlardı. Kimi "Celâl Elif'i zorla bozmuş," diyordu. Kimi de

"Korkusundan gönlü ile teslim olmuş. Heç bir zorluk çıkarmamış oğlana," diye yeni bir ajans haberi aktarıyorlardı.

Halim selim Ağası sonunda Anasına kızdı:

- Karı, dedi. Kapat şu kapıyı edepsiz milletine.. Nerde ise zavallı kıza "Gönlü ile kaçtı," diyecekler. Senin dilin tutmuyorsa, bundan sonra gelenleri ben kovarım..

Anası daha sonra gelenlere fazla yüz vermedi.

Olayın üçüncü günü gelen giden azaldı. Ateş düştüğü yeri yakıyordu. Halime'nin içi alaf alaf tutuşmuştu. Başının dönmesi artıyordu. Kusması artıyordu. Artık bilerek, isteyerek Anasına göstermemekten el etek çekti.. Anası birkaç kez olanları umursamaz gözüktü. Başı dönüp yere yığılmalar, kusmak için mutfağa gidişler artınca içine bir kurt girdi.. Bunlar hayırlı belirtiler değildi.. Gebe olan, aşeren kadın halleriydi.. İçine bir kurt girip oturmuştu. En iyisi Halime'yi sorgu suale çekmekti.. Kararını hemen yürürlüğe koydu.. Halime'yi iç odaya çekti:

- Halime, kızım, dedi. Sen benim yavrumsun ciğerimin parçasısın.. Varım, yoğum, her şeyimsin.. Bana açamayacağın derdi heç kimselere açamazsın. İnsanın başına her şey gelir. Derdini söyler, devâ bulur. Şu baş dönmene, çökmene, sık sık kusmana bir deyiş bulamadım. Aslında buldum emme söylemesi zor.. Senin bu halların gebe olan kadında olur.. Eğer sen yeni bir hastalık icat etmediysen..

Halime bezgin bir bakışla dinliyordu Anasını.. İçin için de Anasının ayağı ile demek istediğine gelişine seviniyordu. Yüzündeki kederi, yorgunluğu bozmadı. Anasının sözlerinin sonunu bekledi. Bir yandan da yüreğine dolmuş ağıtın büngüldemesini.. Kadınlığının, çaresizliğinin acı kıvılcımı içini yaladı. Duygusallığı büsbütün arttı. Anasının dizlerine hıçkıra hıçkıra düştü. Ve anlattı her bir şeyi.. Olanları uysal uysal dinleyen Ana, Halime söz-

lerini bağlayınca, dirseği dizine dayalı kızını yumruklaşmış eliyle itti:

- Vay, diye inledi. Vay başıma bunlar da mı gelecekti? Ele âleme, yedi düvele irbet olduk gayri.. Vay olmam diyesice Halime.. Gız, seni doğuracağıma niye bir bölük taş düşürmedim ben?. Ben boklu deyneğinin hangi başından tutuyum şimdi? Söyle gâvur gızı? Söyle murtad tohumu?.. Ben bokların hangisini yiyim?.

Halime, Anasının dizi dibinden sıyrılıp dip köşeye külçe gibi yığıldı. Hıçkırıklı, sonu gelmez gibi görünen bir ağlama tutturdu.

Anası dayanamadı. Yanına gitti. Yığılışını oturuşa çevirdi:

- Yezit tohumu, dedi. Sana bir bok yedirmişler. Kusturması bana düşer. Zızıltını keş, get yerine, er saat de olsa devril, yat..

Halime'nin yaşlı gözleri büyüdü:

- Allah benim tez günde canımı alsın.. O almazsa, ben biliyom kendime yapacağımı..

Kadın inişti:

- Al deyince almıyor. O duvayı ben çok savurdum, salladım. Senin de canını almaz. En sonunda benim gibi süründürmek için.. Onun da yazdığı yazı batsın. Bir de adına Kâtib-i Adîl derler. Bize yazdığı yazı hep çıtırık çıktı. Seninki de ortada.. Sen yat şimdi.. Yarın derdine bir hal, bir yol ararım.

Halime boynu eğik, uysal uysal yatağına büzüldü.. "Oğlan nerelerde aceb?" diye düşündü sadece.

Gün ışığı aydınlık yüzünü gölgeliyordu. Yalnız başı görünüyordu yatağın içinde Halime'nin. Kış pembe beyaz yüzüne bir fırça daha çekmiş, pembe ile aklık daha sık birbiriyle kucaklaşmıştı. Saçları gelep geleb yastığın üstüne dağılmışta. Nefes alışı tedirgindi yalnızca.. Ama

tatlı bir düşün yumuşak oynaşımları geziyordu güzel yüzünde.. Oğlu da yarı yatakta, yarı yerde mışıl mışıl uyuyordu..

Anası odaya girdi. Yatağın ayak ucuna ilişti.. Kıyamadı bir süre uyarmaya.. Gece boyu her şeyi düşünmüştü. Uyku tutmamıştı bir türlü.. Dağların cümle taşlarını birinden öbürüne taşımıştı.. Bu konuda köyde bir koku çıkmamıştı.. Çıksa bir ucu burnuna dokanırdı.. Buna sevindi.. Sır, Halime ile kendisi arasındaydı. Bir üçüncü bilmeden, duymadan bitmeliydi.. Şehri, doktoru aklına yatkın görmedi.. Alamancılık çıkalı bu konuda yeni öyküler gelmeye başlamıştı kulaklarına.. İlk işçileri gönderen uzak köylerden.. Kulaktan kulağa, köyden köye yuvarlanan öyküler.. Zar ile, zor ile, gönlü ile olsun erkek milletinin zulmuna uğrayıp gebe kalanlar ya Kayseri'ye doktora gidiyorlar, ya da kendi göbeklerini kendileri kesiyorlardı.. Sonra Yozgat'a gelip gidenler başladı. Her biri bir siyaset güdüyordu.. "Kanamam var," diyordu. "Kasıklarımda sancı var," diyordu. Türlü yalan uydurup kadın doktorunun muayenehanesini buluyordu.. Oyun bozanlık eden sırdaşlar oluyordu arada bir.. O zaman gelin köye rezil oluyordu.. Bu yüzden boşanmalar, yaralamalar, öldürmeler eksik değildi.

Kadın bunları anımsadıkça içi ürperiyordu: "En iyisi şu işin iki bir aramızda bitmesi," diye mırıldanıyordu..

Sonra çocuğu ne ile düşüreceğini kararlaştırmaya geçti.. Bu işte tavuk teleği kullanılırdı. Çavdar sapı kullanılırdı. Kibrit çöpü, şiş, tığ, ebemgömeciği, ayakkabı çirişi kullanılırdı.. Duymuştu, görmüştü. Halime'yi doğurduktan hemen sonra yeniden doğumu göze alamayınca rahmetlik anası ucu kesilmiş, yanlamasına sivrilmiş tavuk teleği ile karıştırmıştı. Üç günlük yataktan sonra kalkmıştı ayağa.. Halime de kocası gelmeden atardı bu yükü sırtından.. "Emme koca evine gitme yok. Kocası denen ana,

ata düşkünü herif gelsin buradan alsın.. Hemi de Alaman'a götürmek gavliyle.."

Halime'nin yüzüne yeniden baktı: "Nur parçası, ay güzeli meleğim," diye söylendi. Sonra yavaştan dürttü:

- Halime, kalk gayli yavrum. Gün göğün ortasına direk vurdu. Kalk gayli..

Birden toparlandı Halime.

- Bir şeyler ye.. Sonra da hazırlanıp şu belâyı başımızdan def edelim. Kocan denen herif de ha geldi, ha gelecek.. Ayakta, dipdiri çıkmalısın karşısına..

Halime 'herif' lâfını yadırgadı ama belli etmedi..

Bir şeyler atıştırdılar oğluyla hemen.. Anası tavuk teleği hazırlamıştı. Düşükten sonra akacak kanları tutacak eski püskü bez parçaları hazırlamıştı..

Çocuğu oyuna saldılar. Kadın abdest aldı. Halime'ye de aldırdı. Sonra odaya girdiler. Kapıyı ardından sürgülediler..

Halime'nin yüzü birden solgunlaştı. Korkudan, heyecandan titriyordu. Anasının ise çizgili yüzü gerilmiş, kaşları çatılmıştı.. Bir eski bohçaya koyduğu çaputların arasından ameliyat bıçağı tavuk teleğini çıkardı:

- Çıkar donunu, uzan yatağın üstüne.. Korkunun ecele faydası yok.. Rahat bırak kendini.. Oranı da heç saklamaya çalışma.. Oranı tıpışlıya tıpışlıya böyüttüm seni.. Bir anaya, bir ebeye, bir kocaya açıktır. Bu üçünden saklanmaz..

Halime'nin sesi çıkmadı.. Donunu çıkardı. Fistanını beline kadar iyice çekti. Kendini sırtüstü yatağa attı. Bacaklarını açtı, gözlerini yumdu.. Dişlerini sıktı.. Rahim derinliklerine iğne iğne bir şeyler batıyordu. Acı duyuyordu. Ama sesini çıkarmıyordu.. Olmam diyesice Mahmut gelivermişti aklına.. Altında ezilişi, inleyişi geldi aklına.. Hayaller gitmiyordu bir türlü başı ucundan.. Kovsa

da gitmiyordu. Anasının rahmini karıştırması bitmişti. Bir yanma duydu içinden.. Anasının:

- Kalk, toparlan, demesiyle gözlerini açtı. Toparlandı. Bir bitiklik sarmıştı bedenini.. Anasının yardımı ile yatağın içine gömüldü..

47

ELİF'in öyküsü üç beş köyü beşik gibi salladı. Kızcağızın kara yazgısına üzülenler, ağlayanlar oldu.. Kederli yürekler acılarını Müslim'den alıyorlardı:

- Namaza, niyaza kurban olasıca.. Ne idüğü belirsiz bir Alamancının parası için zavallı kızcağızı oyuncak etti. Suyu sıkılmış leymun kabuğuna çevirdi. Biri oğlu, iki yiğidi de hastane köşelerine düşürdü.. Üstelik Celâl'in sonu dam köşesi.. Bir dal ırgaladı, kırk yemişi birden döktü batak toprağa.. Allah er geç o murtadı da süründürür..

- "Bu işin pek gam yenilecek tarafı yok," diyormuş.. "Kızı Alamancıya okuturum," diyormuş.. "Senin yüzünden oldu.. Sen oğlum nezdinde kızıma talip çıkmasaydın, başımıza bu felâketlerin heç biri gelmezdi derim," diyormuş..

- Bir insanda utanma arlanma olmayınca her şeyi der anam.. Dilin kemiği yok ki batsın.. Herifin şah damarı kırılmış.. Böylelerini ancak Mehdi pekler.. Belki de sahtekârlıklarıyla onun da elinden kurtulurlar.. Dahası var. Onu da gandırıp Mehdi esgeri olurlar. Oğlunu Alamancılık gurrasında nasıl birinci sıraya oturttu.. Mehdi işini de öylece becerir..

- Celâl "Daha ahdımı tekmilleyemedim. Hapisten de kaçar göçer Müslim dürzüsünden yine ahımı alırım," diyormuş..

- Bu iş uzar bacı, bu iş uzar.. Allah vere de şerleri sağa sola bulaşmasa.. Yarım yamalak dirliğimizi de "eline sağlık" dedirtmeselerdi...

Müslim'in evi de yavaş yavaş olanlara içini alıştırmaya başladı.. Müslim'e göre "Her şey Allah'tan"dı. "Tanrı kendilerini sınıyor"du.. "Sabır gerekir"di.. Evdekiler Müslim'i kulak ucu dinliyor, içlerinden burunlarını kıvırıyorlardı. Raşit ha geldi, ha gelecekti. Yanında damat adayı.. Kız köşede perişan.. Daha şimdiden tutturmuştu Elif: "Bundan sonra bana evlilik haram," diye..

Anası duyduklarını hemen satın alıyordu.. Köşede boynu bükük Elif'e yaklaşıyor:

- Her kulunun başına gelecek bir iş, diyordu. Sen gönlünü serin tut..

Müslim'in Cevat'ı görmek için şehre gittiği gün komşu karılarıyla gevezeliklerini geç saatlere kadar sürdürdüler.. Elif solgun, yorgun, isteksiz, sessiz dinledi konuşulanları.. İçine yatmadı hiçbiri..

48

Tamı tamına bir nisan günü Raşit izne başladı Kerim de öyle. Tatilin verdiği gevşeklikle gerine gerine bir uyku çektiler. Öğleye doğru kalktılar yataklarından.. Büyük bir yaşam sevgisi dolaşıyordu yüzlerinde. Yarışa hazır atlar gibi istekli idiler. Hemen çarşı pazara sardılar kendilerini.. Parayı gözlerinin gördüğü yoktu.. Aldılar da aldılar. Bavullar dolusu hediye.. Raşit, Halime'ye kırk yıllık öteberi aldı. Oğluna, Elif'e de öyle..

Ertesi sabah güneşle içlerindeki yaşama isteğini bölüşerek yola çıktılar..

Araba yağ gibi kayıyordu asfaltta. Hani Kerim de güzel kullanıyordu arabayı.. Mersedes de gıcır gıcırdı.. "Seneye de ben bir Opel alırım," diye geçirdi içinden Raşit.. "Halime de yanımda olur. Pazarları oğlumla tüm bir dünyayı gezdiririm onlara.." Sonra Kerim'e seslendi:

- Ben de nasıl olsa Halime ile birlik döneceğim. Bana da bir araba yakıştırırız. Öğretirsin sürmesini.. Tatil günleri arabaları peş peşe takarız. Ver elini dağ bayır.. Nerde hoş bir yer gördük? Hemen o günlük kazığı çakarız oraya.. Eee, evelallah o günler de olacak sayende..

Güle eğlene, canlarının istediği yerde yata kalka, yiye içe Kapıkule'yi buldular. Vatan topraklarına ayak basışları duygulandırdı her ikisini de. Gözleri buhar buhar oldu..

Bir gecelerini İstanbul'a emânet edip yeniden yola koyuldular.

Gökyüzündeki mavilik kendini kıskanıyordu. Yerde toprak 'hop' oturup 'hop' kalkıyordu. Kızılcahamam'ın çam yeşilini geride bırakmışlardı. Raşit çocukça güldü:

- Bizim oraların toprağının kokusu gelmeye başladı burnuma, dedi. Toprak dediğin de kel, kör, dik, kıraç, bayır olacak.. Cedelleştirecek kendisiyle. Şu Alamanya'nın yeşilinden bıktım. Öyle toprağı kör Hülüs'e versek, o da omuz boyu ekin alır..

Yine pırıl pırıl bir Ankara sabahında çıktılar yola.. Artık konuşmaları tükenmiş gibiydi.. Yok, aslında tükenmemişti. Tükenecek gibi de değildi.. Heyecan, duygusallık sarmıştı yüreklerini.. Önlerindeki gelecek saatlere takılmıştı düşünceleri.. Kerim kendisi için gizli bir dünyaya giriyordu. Kız resimde güzel gözüküyordu. Rötuş mötuş da olsa bir gerçeği vardı bu güzelliğin.. Ama üç aşağı, üç yukarı.. Huyu güzel olsundu.. İlk karısı da resim gibiydi.. Ama huyu huy değildi. Köylüsüydü.. Sayesinde para yüzü görünce şehirliyi beğenmez olmuştu.. Önüne gelene burun kıvırırdı.. Sonunda haramı helâle yeğ tutmuştu.. Allah'tan çocukları olmamıştı.. Attı sırtından birkaç mahkemede.. Şimdi bilmem Almanya'nın neresinde, kiminle sürtüyordu?.. Anımsamalarının verdiği can sıkkınlığından gaza ne denli bastığının farkında değildi..

- İbre yüz kırkı gösteriyor, dedi Raşit.. Telgrafımızı aldılar.. Seni de, beni de bekleyenler var..

Delicoş akıyordu bütün dereler.. Toprak yeşil yeşil geriniyordu. Kızılırmağı sırtından atladılar..

- Şimdi, dedi Raşit. Şimdi bizim kötü dere de Kızılırmak kesilir.. Heç yoksa Delice. Köyün bu geçesinden öbür geçesine yol vermez.. Bizim millet tüm aptal.. Üstüne bir köprü yapmak geçmez kimsenin aklından.. Bizim köylüden tüm umudumu kesmiştim emme, emme kıyıda

köşede icicik olsun akılları kalmış.. Kopratifçiliği kevşeylediler.. Bu yüzden onların da yüzü güldü, bizim de..

Eğlene güle, otura kalka geçti yine yolları. Raşit biraz geç saat girmek istiyordu köye. Akşamınan "hoş geldin" diyenler az olsun diye..

Yozgat'a yaklaşırken anayoldan güneye saptılar.. Kış erik hoşafına çevirmişti yolu.. Gelip giden traktörler derin çukurlar açmıştı.. Karınca yürüyüşüne düştüler..

Mersedes'in korna sesi yamaç kayalıklara bir gelip bir giderken, güneş başını köyün batı dikliğine dayamış gibiydi.. Araba cambazlık yapa yapa Müslim'in evi önünde durdu.. İlk kez sokaktaki çocuklar sardı arabanın dört bir yönünü. Sonra ev tümüyle, Elif'siz belirdi kapı önünde..

Arabadan çıkan Raşit'in önce gözleri oğlunu aradı. Yoktu. Karısı yoktu. Kendini toparladı. Arabayı iyice kapı önüne yanaştıran Kerim'in yanına vardı. "Buyur," etti içeri.. Öteden beriden toplanan köylü kalabalığına pek yüz vermediler. Müslim dış avlu kapısını dırazladı.

Sofada başladı 'hoşbeş'ler. Müslim çaresiz güleç gözüküyordu.. "Herhalde Kur'andaki azaben elîma âyeti bu an, bu dakika için indirilmiştir," diye içinden söylendi. Konuklar elini öperken de:

- Hoş geldiniz. Sağ olun. El öpenleriniz çok olsun, dedi..

Ananın da elleri öpüldü.. Kadın zor tutuyordu kendini.. Sonra fırtına önü sessizlik sardı ortalığı.. Bu ara Raşit Anasına seslendi:

- Ana, torunun nerde?.

- Anasıyle kızın babaevindeler..

- Ağa gardaşım nerde?

Kadın: "Sen cüvaplandır," der gibi kocasının yüzüne baktı..

Müslim oturuşunda kırdığı dizi daha da altına çekti. İçinden: "Eee," dedi. "Evveli sonu başımıza gelecek ahret

suvalleri başladı. Suvalleri sona bağlamak Sırat'ı geçmekten zor. Emme çaresiz.. Geçtik.. Geçemedik mi aşağısı gayya kuyusu.. Bu tertip anlışılan gideceğimiz yer de orası.."

- Siz önce misafirlerimize bir sofra serin.. İlkin gursaklarının ekşimesi gitsin..

Sözü dağıtmak için Raşit'e baktı:

- Elif baçın odada. Elini öpmek için seni bekler.. Raşit odaya yürüdü, ardından da Anası içeri süzüldü. Bacı kardeş kucaklaştılar. Elini öptü Elif.. Bu aralık domur domur ağlamaktan kendini alamadı. Raşit üstelemedi. Anasına sordu:

- Halime niye babaevinde? Geleceğimi bilmiyor mu?.

- Biliyor, biliyor emme, işte orada.. Bir nizah icat edip on on iki gün önce evden ayrıldı. Bir daha geri dönmedi. Çağırttık gelmedi.. Hasta yatıyormuş. Heç yoksa böyük gelin gidip görsün dedik. Kızcağız gitti. "O evden kimse ile görüşmem gayli," demiş.. Gelin çaresiz geri döndü. Sen ekmeğini yedikten sonra bir var yanına, icik hasta diyorlar kıza.. Hatırını sor, suval et.. Misafirin olmasaydı, "Yanında kal," derdim. Yarın bir daha, yeniden gidip alır eve getirirsin.. Bunca 'hır gür' içinde bir de onun 'dırdır'ı çıktı ortaya..

- Ortalıkta bir bokluklar vara benzer. Neler oldu Ana?. dedi Raşit.

- Neler olup, neler bittiğini Ağan anlatacak sana.. "Siz söze karışmayın," diye tenbihledi bizi..

Odadan çıktılar. Müslim, Kerim'den Almanya, Alamancılık üzerine bir şeyler soruyor, aldığı yanıtları dikkatli dikkatli dinler görünüyordu..

Güneş karşı kayalıklardaki son ışıklarını da gökyüzüne çekerken akşam sofrasına oturdular. Ne kadar zorlasalar da hiçbiri dikiş tutturamıyordu içinde.. Her şey yapmacıktı.. Ve her biri kendi dünyasında bir meşveret tut-

turmuştu.. Kerim yabancı olduğu bu ev dünyasında olağanüstü bir şeyler olduğunu sezinliyordu. Raşit'in karısı, oğlu yoktu. Raşit'in kardeşi yoktu.. Sözlüsü olduğu kızı bile karşısına çıkarmamışlar, bir "hoş geldin" ettirmemişlerdi.. "Hayırlısı," diyordu içinden. "Nasıl olsa kelin perçemi alnına düşer. Anlarız her bir şeyi eniboyu.. Her şey kısmet.."

Raşit de dirliksizleşmiş, huysuzlaşmıştı. Bir an önce Halime'ye koşmak istiyordu içi.. Müslim'in idam ipi boynundaydı. "Şu altımdaki iskemleyi yuvarlayım da kurtulayım," istiyordu. Düşünceleri suratına yansımıştı. Lokmasını iyice çiğnemeden yuttu. Sofradan kalkıp, köşede bağdaşını yeniledi. Konuklar da kalktılar. Müslim:

- Çayları hemen getirin.. Hem lâfımızı edek, hem yudumlayak.. Bakıyorum misafirler merakta.. Ortada oldu bitti bir şeyler olduğunu sezinliyorlar. Çocuklar Keziban Hatun'dan ötede hepiniz içeri..

Sonra Raşit'lere döndü. Sesini kederleştirdi:

- Yavrularım, dedi. Açık yaraya kurt düşmez. Bir şeyler geçti başımızdan. Dünya bir ayak üstü, düz ayak üstü gitmiyor. Sen ne kadar istemesen de bir engebe çıkıyor önüne.. Senin dilediğin gibi olmuyor heç bir iş.. Yazgı ister istemez seni kendisine ayak uydurtturuyor.. Bakın şuna.. Nerde vurduk, iş nerden çıktı? Dedim ya yazgı bu.. İnsanın da gücü bir noktada tükeniyor. Eriyor, gidiyor, kül ufak oluyor. Bizimki de öyle oldu. Bir bir, eksiksiz, gediksiz anlatayım olanları. Tümünü siz de bilin.. Sonra da, her ikiniz de okkanıza, dirheminize göre lâflarımı içinizde pazarlayın. Ve bilin ki, Allah'ın dediğinden ötede yol, iz yoktur..

Ve olanları bir bir anlattı.. Hepsinin de çayı önlerinde yarım yarım kaldı.. Uzun bir suskunluk sürüp gitti.. Sessizliği sofa kapısının vurulması bozdu. Açtılar, Murat'tı içeriye dalan.. Dış kapıyı kapalı bulunca duvarın al-

çak bir yerinden atlamış, korku, sevinç karışımı bir duyguyla kapıya vurmuştu..

Hemen babasına sarıldı. Babası da ev içi geleneğini bozarak oğlunu sımsıkı kucakladı, öptü öptü..

- Anam hasta, dedi çocuk.

İçi dolup dolup gelen Raşit:

- Ah yavrum, hemen gideceğiz..

Ve ayaklandı. Ağasına döndü:

- Desturun varsa bir beş dakka gelinini görüp geleyim.. Siz Kerim gardaşımla lâfınızı sürdürün..

- Git, hemen git, dedi Müslim.

Raşit arkadaşından da izin dileyerek oğlunun elinden tuttu..

Karanlık sokakları tökezleye tökezleye tüketti. Oğlu kendinden rahat gidiyor, gün ışığındaymış gibi yürüyordu.. "Böyle olur," dedi içinden. "Ne de olsa bizim ayaklarımız beş sekiz aydır Alaman yoluna alıştı.."

Kapıya yaklaşırken oğlu pencereye doğru:

- Babam geldi, babam geldi, diye bağırdı... Ninesi büyük bir suskunluk içinde kapıyı açtı.

Sanki dudakları çivilenmişti.

Raşit kaynanasının bir "hoş geldin," dememesini umursamadı:

- Halime nerde? Dedi..

Kadın elindeki lamba ile Raşit'e yol gösterdi. Halime yatıyordu. Başucunda yaşlı bir kadın vardı. Tanıyordu kadını. Ama ismini çıkaramadı.

- Hoş geldin, dedi kadın yavaştan..

- Hoş bulduk hala, dedi Raşit ürkek ürkek. Gözleri Halime'nin solgun yüzüne takılmıştı. Bakıyordu kendisine. Ama niye bir "Hoş geldin Raşit," demiyordu?..

Yaklaşıp Halime'nin böğrü hizası yorgan kıyısına çöktü.. Işığı yaklaştırmalarını istedi. Yeniden Halime'nin yüzüne dikti gözlerini. Bu işlerden hiç anlamazdı ama görüntü içini ürpertti. Halime solup gitmişti. O kiraz du-

dakları bembeyazdı. Gözleri sanki yuvalarından çıkmış gibiydiler. Güzel, kumru burnu sivrilmişti sanki.. Burun kanatları açılıp kapanıyor gibi göründü. Ürpertisi arttı:

- Ana, dedi, dönerek kaynanasına. Neymiş bu garibin hastalığı? Kaç gündür böyle yatar? Niye doktora götürmediniz heç? Bitirip ortaya koymuşsunuz.

Birden ayağa fırladı. Sesi sertleşmişti. Kadına sorduklarına yanıt beklemedi:

- Bir dakka beklenmez. Hazırlayın Halime'yi. Çamaşırını yenileyin hemen. Ben arkadaşın arabasını getirmeye gidiyorum. Bir dakka beklenmez. Hemen, çabucacık..

Sofada köşenin alaca aydınlığına sığınmış kayınbabasını görmemezcilikten geldi. Dışarıya fırladı birden..

Zar zor yanaştı araba evin önüne.. İçeride sesli bir ağıt dolduruyordu ortalığı:

- Götürmeyin kızımı benim. Kalkıp kıpırdayacak hali var mı heç? Vay yandım ki ne yandım ben?.

Raşit içeri girdi. Halime'yi kaldırmak istediler.

Kalkamadı. İki yanında koluna girdiler. Bir yandan Raşit tutmuştu. Yüzüne baktı Halime kocasının:

- Demek sen geldin, dedi soluk bir sesle.. Beni ne zaman alıp götürüyorsun Alaman'a? Demek sen geldin Raşit? Oğlum nerde benim?.

Fazla konuşamadı. Yeniden pörsüdü.

Kucaklayarak götürdüler Halime'yi arabaya. Arka bölüme bir yorgan arasına yatırdılar. Başını anasının dizleri üstüne aldılar. Motor hırladı.. Köpekler ürmelerini artırdılar.. Çok, çok uzaktan bir uluma sesi gelir gibi oldu kulaklarına.. Raşit duymak istemedi bu sesi..

Zar zor yol alıyorlardı.. Araba sanki bir batıp bir çıkıyordu. Kerim'in yanında oturan Raşit sık sık geriye dönüyor, Halime'nin yüzüne baktıkça içindeki ürperti yenileniyordu.. Taşlar düşüyordu uçurum aşağı gönül kayalığından.. Sessiz, gürültüsüz, bir boşluğa doğru.. Bir şeyler

ufalıyor, eriyordu yüreğinde.. Neydi bu üst üste gelen belâ.. "Şükrümüzün gahrına uğradık zahar.. Mevlâm bizi zul ile terbiye edecek anlaşılan.. Baklava, börek umduk. Önümüzdeki arpa ekmeğini de çekip aldı.. Şu Halime bari bir kurtulsa.. Onu bari bize bağışlasa.."

Kerim de bir dolup, bir boşalıyordu içinde.. Yol dikkatini dağıtıyor, ama düşünmekten, duygulanmaktan kendini alamıyordu.. Ne hayallerle, ne umutlarla çıkmıştı yola.. Kimsesizliğini unutacaktı. Yalnızlığını unutacaktı.. Bir helâl süt emmiş bulmuştu kendince.. Elif bir aralık "hoş geldin," diye sofaya çıkıp geri dönmüştü!.. Kız güzeldi hani.. Gönül isteğine yatkın bir beden biçimi, yüzüne yansıyan bir ruh biçimi vardı.. Gel gör ki bir densiz el hem kendinin, hem Elif'in yazısını karalara bulamıştı.. Gönderdiği beş bin lira geldi aklına. Böyle düşünüş utanç aktardı yüreğine. "Namuslu adamlar. Benim parama puluma tenezzül edecek soydan değiller.." Müslim'i de çok sevmişti.. Böyle adamın başına gelir miydi böyle boktan işler?.. "Yukarıdakinin işlerine de heç akıl ermiyor ki.. Bostan kuyusunu kule, kuleyi bostan kuyusu ediyor.." Canı sıkıldı: "En eyisi işine karışmamak. Karışsan ne halt edersin?. Gücün bir kuluna yetmiyor ki, ona yetsin.."

Ananın artık ne gözlerinde yaş, ne boğazında hıçkırık gücü kalmıştı.. Askıya alınmış, yıkıldım yıkılacak bir çerden çöpten yapıya dönmüştü.. Orta hızda esen bir yeli göğüsleyemeyip yıkılacak evlere benziyordu.. Beynindeki kurtlar hem birbirini, hem de beynini yiyorlardı.. "Niye çıkarttım garib, gınalı gızımı yollara?. Dünya başıma yıkılacak doktor görünce gızı.. "Düşük yapmış," diyecek.. Ben ölmeliyim o vakit hemen orada.. Yok, yok ben şimdi ölmeliyim. Şu kapı nasıl açılır aceb?. Bu kapı açılmalı ben kendimi ölüme atmalıyım.. Bir ben değil, hastaneye, doktora varmadan bu kız da ölmeli.. Ele, âleme irezil olmadan girmeli mezere.. Mevlâm bak! Ben senden dirlik, sağlık değil, ölüm istiyorum.. Al ikimizin canını birden.."

Halime'nin alaca aydınlıktaki yüzüne yeniden baktı. Derinden uyuyor gibi geldi. Yavaştan soluk alıyordu. Kesilsin istedi. Yorganı başına tümüyle sarmak, soluğunu tümüyle kesmek isteği dolandı içinde. "Ben deliriyorum her hal.. Bana bir şeyler oluyor.." Sesini zor tuttu. Kendini toparladı: "Bir kör tırnağına tüm bir dünyayı kurban ederim Halime'min.. Kime duyulursa duyulsun gebe kaldığı.. Kime duyurulursa duyurulsun çocuk düşürdüğü.. Dünyada bir benim kadersiz gızımın başına gelmiş iş değil ya bu."

Raşit yine sık sık geriye dönüp Halime'nin alacalı yüzüne bakıyordu.. İnce bir ter buğulanıyordu alnında.. Mendilini çıkartıp uzattı Anasına:

- Alnındaki terleri sil.. Şu kolonyadan da biraz koklat..

Kadın denilenleri yaptı.. Havayı içeri çekmiyordu artık burnu.. Ama kıpırdadı bu aralık.. Yarım bir inilti geçirdi:

- Oğlum, yavrum, dedi iyice duyulur bir sesle..

Sonra başı sağa kaydı...

Birkaç yıldız oynaştı uzakların uzağında.. Far ışığından hızla kaçan bir tilkinin kuyruğunu yaladı.. Sol ön teker bir traktör tekerinin oyduğu çukura düştü.. Ön şasi sol yanına oturdu.. Ananın ulumayla karışık sesini Halime duymuyordu artık..

Geceyi sabaha bağlayan saatlerde Müslim'in evinde başlayan ağıt ilk ışık köye kederle girerken tüm evlerden yükselen ağıt, saatlerce bir hüzün bulutu gibi yörenin üstünde dolaştı durdu..

50

Ne teselli bekliyorlar, ne kimseyi istiyorlardı.. Bir büyük bozgun başlamıştı Müslim'in evinde.. Değil konu komşudan, birbirlerinden kaçıyorlardı.. Değil birbirlerinden, kendi kendilerinden kaçıyorlardı.. Tanrı'ya olan saygılarını yitirmişlerdi. Bu günlerde insanlar Tanrı'dan daha yakın görünüyordu onlara.. Ama, insanlardan da kaçıyorlardı.. Doğadan da kaçıyorlardı. Işık düşman görünmeye başlamıştı gözlerine.. Perdeleri çekik odalara sığınıyordu her biri.. Müslim:

- Beni heç kimse ile görüştürmeyin, dedi, İmam da gelse kabulüm değil..

Hatun birkaç yakını kadına yalvardı:

- Ayaklarınızı öpüyüm.. Gelenleri siz karşılayın, siz geri gönderin..

Canı burnunda batmanlaşan Raşit:

- Biz kaçalım bu köyden Kerim gardaş, dedi. Bir şehri bulalım. Hem bir soluk alırız. Hemi de Ağabeyimi ziyaret ederiz. Kaderimizin kara yazgısına seni de buladık.. Bağışla bizi.. Kim ister, kim kapısına kor böyle belâları?. Sen bağışla bizi.. Tanrı bütün zulmuyla indi başımıza.. Arada seni de nara yaktık. Bağışla...

Kerim canına minnet bildi bu sözleri.. Onun da başı dönmüştü iyisinden.. Çarpılmış gibiydi.. Gerçek miydi gördükleri?. Yoksa Haym'da, pazar rahatlığının uyku-

sunda ardı arkası gelmeyen, kâbuslarla dolu bir düş mü görüyordu?.. Şaşkınlığında tırnağını kemirir, ayıkırdı. Öyle yaptı.. "Gerçek," diye söylendi.. Kendi sorununu unutmuştu. Düşünmüyor, daha doğrusu düşünmek istemiyordu; Raşit'i teselliye yöneldi içi..

- Sabır, diyordu, Raşit gardaş sabır.. Bizim gücümüzü aşan işler bunlar.. Para ile pul ile önüne geçilmez ki geçesin.. Sen ölsen, ölen dirilmez ki ölesin. Onun için sabır, Raşit gardaş sabır.. Senin dediğin gibi bir şehre varalım.. Sıyrılalım şu köyün yürek ezen ağır havasından.. Gardaşını görelim. Doktoruna bir iki hediye götürelim.. Ne de olsa 'yiyen ağız utanır'.. Eyi bakar biraderine doktor..

- Doğru, dedi Raşit. Gidelim tezinden.. Canım tamı tamına burnumda.. Kama saplasalar bir dirhem kanım akmaz.. Yazının da böylesine lânet..

Hemencecik hazırlandılar. Öğle sonu çıktılar yola.. Araba asfalta çıkıncaya dek cambazlık yaptı çamur yolda. Durgundular, suskundular. Birkaç gün öncesi geçmek istemişlerdi bu yolları.. İşte şuradan dön geri etmişlerdi.. Yol boyuna bıraktıkları acı anılar çizgi çizgi uzayıp gidiyordu. Halime'nin ölüm noktasında bir dakikalık saygı duruşuna geçtiler. Raşit'in sessiz gözyaşları domur domur yanaklarına indi..

Güneş yeni yurduna ulaşırken, onlar da şehre ulaştılar.. Bir otele vardılar hemen.. Otel salonunun küçük Amerikan barında dört beş kişi içkilerini yudumluyordu.. Şen idiler adamlar. Şakrak idiler.. Biri bir fıkra anlatıyor, öbürleri kahkahayı basıyordu. Kulaklarına ulaşanları kadarıyla fıkralar yarı kilotlu idiler. Almanya'daki birahaneleri anımsadılar.. Raşit gitmezdi ama, Kerim arada uğrardı böyle yerlere.. Raşit'e seslendi:

- Kalk... dedi. Birer, ikişer bardak bir şeyler alalım.. Biraz olsun sinirlerimiz yatışır..

YAPRAKLAR filizlerinin daha can alıcı yeşilini gösteriyorlardı gökyüzüne.. Toprak gün sıcağında firiyordu.. Suyun ters yöne, DİK BAYIR'a doğru akmak geçiyordu içinden.. Kayalar çatım çatım çatlamak.. Kuş sesi yoktu bugün.. Tepelerdeki son karlar da gözyaşı olup domur domur yuvarlanıyordu dereye.. Bir kadın ağlıyor, bağırıyordu: "Gelin Halime'm nereye?."

Tümüyle ayağa kalkan köy, Halime'ye açılmış mezarın dört bir yönünde hep birlik oturuyorlardı..

Diyeşetler söylendi Halime'nin ardından günlerce. Sonra da şöyle bir ağıt yaktılar:

Baharın ilk yeni ağzı
Yaman düştü başımıza,
Aldı gelin Halime'yi,
Ağu kattı aşımıza..

Güzel soyundan karmalı
Keklik kınalı, sürmeli,
Saçı gelebli, örmeli,
Her gün girer düşümüze..

Akşam gitti, gece döndü
Tümce gitti, hece döndü,
Köyümüz ışığı söndü
Mevlâm acı işimize..

Raşit gönülsüz kalktı:

- Ben içmem emme, hatırın için bir bardak bira alayım..

Bara yaklaştılar ve içkilerini söylediler. Adamlar sohbetlerine ancak bir yudum içki arası veriyorlardı. Kahkahalarını sürdürüyorlardı.. Her ikisinin de hem zoruna, hem tuhaflarına gidiyordu adamların halleri.. Ötede, beş sekiz saat ötede, kendileri de birlik koca bir köy kan ağlarken bunlar burada nasıl kahkaha atıyorlardı?. Delirmiş miydi bunlar?.. Kadının biri hamamda iken kocasının kara haberi gelmiş: "Kocan Kabaktepede donmuş.." "Kudurdu mu, delirdi mi benim herif," demiş kadın. "Ben burada terden vıcık vıcık olurken, tutar da o nasıl donar?" Kerim'in aklına geldi bu fıkra.. Raşit de kendi içinden söylendi:

"Ateş düştüğü yeri yakar.. O da bizim ciğer bağımıza düştü.. Ele ne?. Derdini, ağrını bilseler, duysalar yalandan bir 'vah' çekip yine kendi dünyalarını sürdürürler.. Boşuna dememişler ya 'el elin ölüsüne dın dın ağlar,' diye.."

Kerim rakısını yeniletti. Raşit oyalandı birası ile..

İyisinden acıktıklarını hissettiler.. Birkaç gündür boğazlarından geçen bir serçeyi bile doyurmazdı.. İlikleri erimişti.. Acıkan yer galebe çalıyordu şimdi..

Kalktılar. Çarşıda gözlerine ilk çarpan lokantaya girdiler. Boş bir masaya iliştiler.. Burada da dertlerini bilen kimse yoktu.. Dumanlı bir sarhoşluk sarmıştı ortalığı.. Herkes yaşamını yudumluyordu.. Raşit yine içinden konuştu: "Her hal bunların kapıları önünden zulum heç geçmemiş.."

Radyo mu, pikap mı o da yiyenlere, içenlere dalkavukluk ediyordu.. Oyun havaları birbirleriyle el tutuşmuştu.. Halay çekiyorlardı biteviye.. Herkesin evinden Bağdat'a bir başka yol gidiyordu.. Birbirleriyle de konu-

şamadıkça yüreklerinde bu duygular cirit değneklerini artırıyorlardı..

- Hele bir tek daha içelim, dedi Kerim..

- İçelim, dedi Raşit..

İçki süresince yine yürek içi konuşmalardan kendilerini alamadılar.. Birbirlerine diyecekleri, söyleyecekleri kalmamıştı sanki.. Arada sağa sola baktılar. Kendi kendilerindeki ikincileriyle konuşup durdular..

Raşit: "Şu Kerim eyi oğlan. Vefasını da şu zor günlerimizde gösterdi. Bir asıllık yapsa da Elif için 'gabulüm,' dese.. Köydeki fesat takımının tüm boynuzunu kırar.. Ah, bir 'gabulüm,' dese.. Şanınan, şerefinen her üçümüz kalkarık köyden.. O zaman çatlayıp oturur it soyları.. Hepisi kuyruğunu altına çalar.."

Kerim kadehleri üsteledi.. İyice uyuşsun istiyordu beyni.. Ne gezer.. Gıdıklanmış yarış atı gibi açıldıkça açılıyordu.. "Bu Elif'e biz yazık ettik.. Yazısını aktan karaya çeviren benim.. Benim sebeb her bir kötülüğe.. Elif'i yüzüstü, kötü yazgısının perişanlığında bırakmak benim şerefime yakışmaz.. Evlenmeliyim Elif'le.. Alıp götürmeliyim Elif'i Alamanya'ya... Ya, "Elin dağa kaçırıp bozduğu bir kızı kucaklayıp getirdi," derlerse.. Duyarlar.. Elin uşağı bu.. Haberin namuslusuna yol bel açmaz da, hasetli fesatlısına tayyare postası olur.. Varsın olsunlar.."

Birbirlerinin içindeki sesi karşılıklı duymuşlar, sezinlemişler gibi karşılıklı güldüler.. Acı karışımı yüz çizgilerinin karıştığı bir gülüş...

Sallana sallana girdiler otele.. Üç beş günün uykusuzluk acısını çıkarttılar..

Uyandıkları zaman güneş gökyüzünün orta direğine son kulaçlarını atıyordu..

Dipdiri idiler. Toparlandılar. Hastane yolunu tuttular. Çarşı pazardan kolonya, limon, portakal bir şeyler alarak.. Gelişleri ziyaret gününe rastlamıştı.. Özel izne

gerek duymadan hastaneye girdiler. 'Danışma' ana baba günüydü.. Danışman iyice yorulmuş olsa gerek, her hastasını sorana azarlar gibi, bağıra bağıra yanıtlar veriyordu.. Korka korka sıralarını beklediler. Öğrendiler Cevat'ın yattığı odanın numarasını..

İki kardeşin karşılaşması, kucaklaşması duygulu oldu.. Öbür hastalar da kederli bakışlar gönderdiler üzerlerine..

Cevat bildiklerini yine sordu Raşit'e..

- İşte Kerim gardaşımdı Elif'in sözlüsü, diyebildi Raşit..

Göz göze geldiler, gülümsediler..

Gönüllerince bir hasta yoklaması oldu bu.. Hastaneden ayrıldılar..

Bir lokantaya girdiler. Kerim yine yemek arası rakı istedi. Raşit bira da olsa yanaşmadı içkiye.. Çabucacık toparladı yiyeceğini..

- Senin işin uzun süreceğe benzer.. Sana afiyet olsun. Ben bu aralık, on yirmi dakka şu doktorun muayenehanesine gideyim. Hediye gömleği vereyim.. Ağa gardaşımın tüm bir halını sorayım. Eceb ne zaman çıkar.. Bu doktor milletiynen hastanede gönlünce bir konuşamazsın ki..

- Doğru, dedi Kerim. Doktorların ağızları kendi işyerlerinde açılır.. Alaman gömleği eyi yüz örtüsü olur sana..

Raşit operatör doktor baştabibin muayenehanesini hemen buldu.. Üç beş hasta ve başındakiler vardı sefil koridorda.. Son sırada yanlarına ilişti.. Belliydi hasta olmadığı.. O da bu durumundan güç bularak doktorun kapıcısına yaklaştı.. Adam:

- Şu hasta çıksın da hemen seni içeri alayım, dedi. Tok bir sesle..

Doktora:

- Ufacık bir Alamanya hediyesi, dedi. Gardaşım, sayende yeniden dünyaya dönmüş.. Size canımızın bir parçasını versek yine az.. Bize bir dünya bağışladın gardaşımızı kurtarmakla.. Ne yapsak?. "Fakirin, kestanesi palıt," derler. Bizim de gucçük hediyemizi çok yerine say..

Doktor sözün uzamasını istemedi:

- Bizim ödevimiz, dedi. Kardeşinize ayrı bir işlem yapmadık ki..

- Sağolun, dedi Raşit. O sizin insaniyetliğiniz.. Vaktinizi yemeyim doktor bey, bir iricam olacak sana.. Gardaşım ne zaman taburcu edilir?

Doktor odanın içinde bir daha döndü. Sonra Raşit'in karşısında durdu:

- Yavrum, dedi. Kardeşin ölümün ayağından kurtuldu. Üç beş günde çıkmasında bir sakınca yok.. Beş gün sonra alıp götürün.. Ama ben şimdi söylemesem, beş gün sonra gerçek size söyleyecek.. Kardeşin omurga iliğinden yemiş kurşunu.. Murdariliğin bir boğumu iyisinden zedelenmiş.. Ayakları tutmaz artık.. Kalkamaz, yürüyemez..

Raşit tabanından titredi. Doktora bir şey söyleyemeden kapıya fırladı. Kendisi olmaktan çıktı. "Ahımı alırım Celâl senden, ahımı alırım Celâl senden. Ahımı alırım Celâl senden," diye diye taksi durağına doğru yürüdü.

'Bunelek' diye bir sinek vardır. Daha çok sığır milletine tebelleş olur. Konar, kan emmek, besin sağlamak için iğne gibi sivri, emici hortumunu hayvancağızın derisinden içeriye salar.. Anlaşılan ilk kez içindeki salyayı kusar.. Sonra neyi bekler? Bunu bizde bilen yok.. Çoğunluk tosun cinsi öküz bu zokayı yedikten sonra, çit, sınır, tarla, tapan, boyunduruk tanımaz.. Her bir şeyi kırar geçer. Karşısına kim çıktığını bilmez. Onu da vurur, devirir..

Doktordan kara haberi alan Raşit'i caddenin üç beş adımında 'bunelek' tuttu. Taksiye o sarhoşluk içinde bindi.. Tabancasını yokladı:

- Hastaneye, dedi şoföre..

Biliyordu Celâl'in nerde yattığını.. Celâl'in tevkif müzekkeresi hastanede kesilmişti. Yaralı olduğu için hastanenin bodrum katında bir odaya yatırılmış, başına bir jandarma eri konulmuştu.. Tüm bu olanları söylemişlerdi. Hastaneye gelmeden önce..

Hırsla, çevikçe indi taksiden:

- Bekle! dedi şoföre.. Beş dakka sonra gelirim..

- Olur ağbey, dedi şoför..

Hızla yürüdü. İlk giriş kapısını destursuz geçti. Koridor bomboştu. Birden bodrum katına saptı. Kardeşini yoklamaya gelince öğrenmişti bodrum merdivenlerini. Celâl'in koridorun solundaki son odada yattığını.. Sanki her şey eliyle koymuş gibiydi.. Üstelik bir er bodruma yarım ışık veren küçük pencerenin önündeydi.. Sırtı koridora dönük, bakışı küçük pencereden giren ışığa doğruydu.. Belki de gördüğü ışık ve mavilik içinde köyünü, atasını, suyunu, toprağını, yavuklusunu arıyordu..

Raşit erin dalgınlığında kendini görmemesine sevindi.. Sevindi değil, böyle bir duygu kıl ucu yalayıp geçti yüreğini.. Kapısı açık odanın eşiğinde durdu. Celâl yatakta, karşısındaydı..

- İt dölü, gelişine varış, diye bağırdı. Ve tabancasının şarjörünü üzerine boşalttı. Mermi patlamalarının çıkardığı ses, yarım yamalak kendini kendine getirdi. Olmuş, bitmişti her şey..

Jandarma şaşkınlığını toparlayıp, silâhına sarılıp karşısına dikilmişti. Raşit elini alaylı alaylı oynatarak jandarmaya "dur" dedi. Sonra konuştu:

- Aslan gardaşım! Buradaki ödevin sona erdi. Buyur, birlikte karakola gidelim..

Ortalık bir anda ana baba günü olmuştu. Raşit koridoru dolduran doktorlar, hastalar, hastabakıcılar arasından hiçbirini umursamaz, görmez gibi uyanık adımlarla geçip, hastane kapısından çıktı...

51

- Vakit de iyi oldu hemşerim. Biz tezgâhı kapatacağız.. Sen de yukarı odana çıkıp yatsan iyi olur.

Otelin Amerikan barında aralıksız beş altı saattir içen Kerim homurdandı:

- Doğru, doğru.. Zaman epey de yürüyüp gitti. Elimiz boşta kalan bu dünyada zaman da bizim hırsımız olur..

Sonra barmene:

- Sen benden bir viski iç, bana da bir kadeh rakı ver.. Şu elli lira da hizmetinin karşılığı.. Yani, kusura bakma bahşiş.. Tırnağınızı öpsün Alaman.. Ben bu parayı onun milletinden kazandım. On koydum, bir aldım. Biz eyi sağmal ineğiz. Südümüzü sağmak için ot atıyorlar önümüze.. Babalarının hayrına değil.. Bak, Alamancılık yüzünden mapusa düştü Raşit gardaşım.. Alamancılık olmasaydı belki de köyün sığırını güderdi.. Yavan ekmeği bal kaymak olurdu kendine. Bir Alamancı oldu. Zehir zıkkım dürümü kendi de yedi, bize de yedirdi, soyuna da sopuna da.. Ben şimdi onun eniştesi olacaktım.. Elif var ya, hani Elif..

Arkasını getiremedi. Barmen koluna girip odasına çıkardı..

Güneş başını iki üç kulaç yukarı kaldırdığı bir saatte uyandı. "Neredeyim?" diye sordu kendi kendine.. Oteldeydi.. İki üç gündür kaldığı otelde.. "Belki ayıktır," diye çay istedi telefonla.. Son bir haftasını anımsamaya başladı. Bir yıl kadar uzun geldi bu kısa geçmiş.. Taş taşımış gibi yorulduğunu hissetti. Çayla diriltici bir hap aldı.. Valizleri köyde idi.. Kilitleri açılmamıştı hani.. Birden başını alıp Almanya'ya gitti.. Geliş günleri öncesi Elif'e hediyeler almak için mağazaları dolaşışını, o an duyduğu sevinci, mutluluğu anımsadı.. "Vay deyyus kader vay," diye söylendi. "Vay olmam diyesice yazgı vay, biz şeş attık, o dinsiz bize yek oynatmadı.. Bir hırsız yakaladık ki, düşman başına.. Köye dönüp almam valizleri.. Bir iki elbisem, üç beş öteberim kalsa da.. Burdan doğruca basarım Almanya'ya.. Gönderdiğim beş bin lirayı da arayıp sormam.. Benim yüzümden hep bu başlarına gelenler.. Emme ben ne bilirim kızın sözlü olduğunu?. Bilsem yanaşmazdım o zaman.. Ne de sevdim şu Müslim Ağayı.. Babacan değil tamı tamına baba.. Elif de hanım hanımcık. Sanan şeher kızı.. Güzel de.. Vay gadersiz Raşit gardaş vay.. Şu yazı gönül bedenine heç uygun düşmedi.. İçinde ben de olsam, sebebin gözü kör olsun.. Sen de Halime'yi, gadersiz gelini alıp götürecektin Almanya'ya.. O kara topraklara eş oldu, sen de mapus damının.. Vay batasıca kader vay.."

Canı sıkıldı. Giyinip çıktı dışarı. Bir boy gezindi Lise Caddesinin çamlarla gölgelenmiş yolunda.. Cıvıl cıvıldı dünya.. Okullarından çıkmış öğrenciler güle oynaya evlerine gidiyorlardı.. Doğaya baharın indirdiği isteği, heyecanı tamamlıyorlardı.. İçinin ezikliğine, yıkıklığına, içindeki yaşama yönelik isteksizliğe esef etti.. Yeniden Müslim, Elif, Raşit takıldı aklına.. "Yola çıkmadan Raşit'e bir uğrayayım," dedi. "Bir şeyler alıp götüreyim garibe.. Cuvara içmez ya, bolca cuvara alayım.. Mapislere dağıtır.

Kredisi artar.." Lisenin önünden geri döndü çarşıya.. İçi eziliyordu. "Yüreğimin ödüne bir şeyler atayım," diye söylendi. Raşit'le birlik yemek yedikleri, içki içtikleri lokantaya girdi. O masa boştu. Yine oraya oturdu. Tandır kebabı söyledi. Garson:

- Ayran da vereyim mi Abi? deyince:

- Yok, dedi. İkisinin de rengi bir. Sen bana bir şişe rakı getir..

Bir iki kadeh yatıştırdı sinirlerini.. Dışarda güneş kepçe kepçe umut aktarıyordu yüreklere.. Kerim'e lokantadan içeri girerek payını verdi.. İyimserliği arttı. "Elif'in ne günahı var?. Bir zalimin zulmuna kurban gitmiş.. Sebebler arasında ben de varım.. Bilmeyerek de olsa, belki de baş suçlu benim.. Geç burayı.. Suçu, suçluluğu geç.. İnsanlık gözüyle bak her bir şeye.. O şöyle demiş, bu böyle demiş.. Aklı herkesten böyük.. İnsaniyet her şeyden böyük.. Bu kız günahsız.. Ve de Elif'i karım olarak almam, benim ödevim.. Kuru aşlarına zehir katılmış Müslim Ağanın aşına bir ağu da ben katamam... Elif'i alıp öylece döneceğim Almanya'ya.." Duygularındaki bu tam ters rota kırışını umursamadı.. Kadehini birden tepesine dikti.. Garsonu çağırdı, hesap istedi.. Garson:

- Abi, dedi. Daha rakın yarıyı bulmamış?

- Olsun, dedi. Kalsın.. Sen hesabı getir.. Otele döndü hızlıca.. Hesabını kesti. Otel önündeki arabasına atladı. Asfaltta arabası yüz kırkı buldu.. Yine berbat köy yoluna sapmıştı.. Kurumuş yol eziyetini azaltmıştı. İçinde vardığı kararı alkışladı.. Yalnızlığında duyulur bir sesle konuşuyordu: "Namus bir kızın kızlığının, hemi de zor ilen bozulmasıyla bitiyorsa öyle namusun içi batsın.." Söylediklerini kendi de beğendi.. Radyoyu açtı. İşe bakın, pek olmaz gözükür ya, radyoda Elif'in şarkısı vardı:

Elif kaşlarını çatar
Gamzesi sineme batar,
Ak ellerin kalem tutar,
Yazar Elif Elif diye..

"Uğurlu bir raslantı.. Yaptığım iş de, işlerin en eyisi.."

Güneş toprakla güle oynaşa batıya doğru kayıyordu.. Dere boyunda yeşil ince şerit olmuştu.. Kuşların gırgırları üzerindeydi.. Analar, çocuklar, kızlar kucaklarında yeni doğmuş kuzularla, oğlaklarla dönüyordu köye..

Köye giren arabanın ardına sokak aralarında oynayan çocuklar takıldılar. Motorun sesi ve ev önünde duruşu Müslim evini ayağa kaldırdı. Kerim güleç yüzle arabadan indi.. Çocuklara tatlı gülüşler attı. En boylu poslusunu yanına çağırdı. Bir elli lira çıkarttı cebinden:

- Bak şimdi, dedi. Bu parayı alacaksın. Bakkalda bozduracaksın.. Kaç çocuk iseniz eşitçe hepsine paylaştıracaksın.. Hak geçirmek yok.. Anladın mı?..

Çocuk parayı almakta çekingenlik gösterdi. Arkadaşlarına baktı.. "Al, al" der gibi göz kırptı çocuklar.. O da parayı aldı.

- Sağol amca, dedi.

Ve bakkala doğru koşmaya başladı.. Peşine düşen arkadaşları arada bir "sağol amca" diye bağrıştılar sokağı dönünceye dek..

Bu ara Müslim de kapıya gelmişti! Kerim'e "Hoş geldin," dedi. "İçeriye buyur," dedi.

Evdekilerin yüzlerine bir umut çizgisi indi.. Kerim'in güleçliği besliyordu bu duygularını..

Kerim, Müslim'in, Keziban Hatun'un ellerini öptü Makata oturan Ağa'nın karşısına diz yıktı.. Ufak, heyecanlı, duygulu bir sessizlik dolaştı ortalarda.. Kimse yüreğindeki uyumayan acıyı yüzüne aktarmak istemiyordu.

Müslim duvardan taş düşürmeyecek bir lâflar arıyordu içinde..

- Hani yürekten merak ettik seni.. Üç gündür haber almayınca kederlendik.. "Acılı günümüzün kusuruna bakmaz," dedik. Gözlerimiz tümüyle yollarda kaldı..

İçindeki hız yavaşlamadan diyeceklerini hemen demek geçti Kerim'in aklından.. "Akşama, ekmek sonrasına bırakırım.. Münasibi bu.."

- Kaderinize bir de ben ayak bağı olmayım, dedim, Bir acıyı gatmerlemekte ne fayda var? Emme sizi görmeden de gitmek aklımın köşesinden geçmedi.. Beni o kederli günlerinizde evlâdınız gibi bağrınıza bastınız. Unutulacak eyilik mi bu?

Söze sargın girmişti. Ama, sonra söyleyeceklerinden bu konuşmasının hırsızlık yapacağını sezinledi. Sustu..

Müslim'in evi günlerden sonra eski sofra düzenine geçiyordu.. Geçmiş günlerin acısını, kederini sofraya yanaştırmadan lokmalarını çiğnediler.. Suskun Elif ortalarda, sofadaydı şimdi.. Sofradakilere hizmet ediyor, yemek getirip, boşları götürüyordu. Kerim üç beş kez, kaçamak Elif'in gelip gidişini izledi.. "İnşallah çok yakında benim soframı kuracak sen olacaksın," diye söylendi içinden..

Çay içimine geçildi sofra sonu.. Kerim sabırsızlanmaya başlamıştı. Duramadı:

- Ağa, dedi. Seninle, Hatun Anam ile beş dakka başbaşa konuşmak dilerim..

Müslim'in içini bir umut kıvılcımı yalayıp geçti. Gelinine, çocuklarına, Elif'e seslendi:

- Siz icik içeri odaya girin. Kapıyı kapayın eyisinden..

Müslim'den emir alanlar kaşla göz arası oldular birden.

Sofadaki üç kişinin nabız atışları değişti.. Müslim, Hatun kulak kulak geriniyorlardı..

- Muhterem Ağam, Anam, diye söze başladı Kerim.. Çektiğiniz acılardan söz açmaya gerek yok.. Benim de yüreğim sizler kadar yandı.. Takdirin çarşısına başka pazar kurulmuyor.. Olanlar oldu. Razılığımızı yitirsek de çare elimizden tutmaz.. Oluşlar da beni sizin kaderinize ortak etti. Şekvam şikâyetim yok bundan.. Bundan sonra bana destur verirseniz, Allah'ın emriyle Elif kızınıza talibim.. Helâlim olmasını isterim.. Hoküm sizin..

Müslim, karısı bakıştılar, umduklarından fazlayı bulmuş gibi.. Kerim'in konuşması zaten Müslim'i duygulandırmıştı.. Çarpıntısını yenemedi. Dizin dizin Kerim'e yaklaştı. Kucakladı. Alnından öptü. Titrek, ağlamaklı bir sesle:

- Zaten senin asaletinden de bu beklenirdi, dedi. Hatun bu sözler aralığı odaya koştu. Odada da kapı kulağı dinlenenlerden son tümceyi yeniledi:

- Bundan sonra bana destur verirseniz, Allah'ın emriyle Elif kızınıza talibim..

Müslim'in sesi odaya doldu:

- Gelin yavrularım, gelin.. Hep birliğimize gelin..

Cevat'ın karısı ile iki oğlu hemencecik sofaya daldılar. Az sonra da Anası ile Elif çıktı. Önce babasının, sonra anasının, sonra da Kerim'in elini öptü..

Çocuklar yine odaya gönderildi az sonra.. Müslim, Hatun, Kerim arasında gelecek günlerin olacakları konuşuldu.. Yıldırım nikâhı ile evlenecekler, sonra Almanya'ya gideceklerdi.. Kerim, Müslim'in eline bir kâğıt parçası uzattı:

- Bu kâğıtla bankaya varırsan on beş bin lira verirler.. Kızınıza yaptığınız masraflara bir tutamak bu.. Yoksa canımla birlik her şeyim sizin..

Müslim çocuklaştı, ağladı..

Ertesi sabah köy bir sevinç çalkantısına uğradı..

Sakarlar ötesinde her ev kendi yuvası içinde düğün oluyor sandı.. Bu aralık Halime'nin ölüm acısı yüreklerde tazelendi.. Keder sevinç arası bir duygu bulutu köy üstünde dolaşıp durdu..

Kerim ertesi sabah ilçenin yolunu tuttu. Bir avukat buldu hemen.. Paranın açmadığı, açamadığı kapı yoktu.. Öğle sonu karar mahkemeden çıktı..

Akşam köye döndü Kerim.. Sevinçli, duygulu bir gece geçirdi ev.. İlk kez güldü Elif Kerim'e bakarak.. Müslim ilk kez yatsı namazı için gitti camiye.. Keziban Hatun daha sökülmemiş soba üstünde kavurma kavurdu..

Köy, bütünüyle bir duygusallık çemberi içine girmişti.. Yatakta yatan hastaya bile sağlık gelmişti.. "Elif evlendi," diye.. Ev 'göz aydın'la doldu boşaldı akşama dek.. Kalabalıktan kaçan Müslim ve Kerim cami önünde akşamı buldular. Köylüler Kerim'den hoşlandılar. "Oturaklı çocuk, yaşından da olgun, gurbet eyi pişirmiş," diye konuştular aralarında.. Mutluluk dilediler..

Akşam yeniden hüzün çöktü eve.. Ayrılık hüznü.. Sabah kuşluk vakti yola çıkacaktı Kerim'le Elif.. Arabayla götürecekleri kadar çeyiz sarmalandı, bağlandı.. Sessiz sessiz ağladı anası.. Suskun suskun baktı hazırlığa Müslim..

Devresi sabah ayrılış haberi köyü dolaştı.. Kadınlar doluşu doluşuverdiler avluya.. Her yön ana baba günü oldu.. Bir bölük kadın avluya bakan damları doldurdu. Çocuklar arabanın yöresini sardılar.. Duygulu bir ayrılış öncesi başladı.. Ana ağlıyordu, gelin ağlıyordu, konu komşu ağlıyordu, Elif ağlıyordu.. Yiğit görünmeye çalışan Müslim pörsümüştü..

Kucaklaştılar, öpüştüler, koklaştılar..

Mersedes cakalı bir gürültü ile evin önünden kalktı, köyü çıktı.. Geride evi saran ağıtın feryatlarını, hıçkırıklarını duymadılar..

Köyün davar sürüsünün yanından geçtiler. Çoban el salladı Kerimlere.. Çoban köpeği bir süre peşlerinden koştu.. Dere çağıl çağıldı.. Yeşilin özentisi tüm bir dünyayı tutmuştu. Çalımlı çalımlı dikeliyordu gökyüzüne doğru..

Kerim Elif'e baktı. Göz göze geldiler.. Elif güldü ve başını önüne eğdi..

—o—

abbas sayar

DİK BAYIR

Almanya'ya gidenlerin köyde bıraktığı ailelerinin ve köy halkının dramını anlatan Dik Bayır romanı Nail Abbas Sayar'ın dördüncü romanıdır.

Yazar, diğer yapıtlarında olduğu gibi, kendine özgü akıcı üslupla oluşturduğu bu romanında 17. yüzyıl Celali döneminin tarihini kısaca ve somut olarak yansıtmasının yanında; halkın geçmişten günümüze iletişim aracı olan mektup örneklerine de yer veriyor.

ISBN 975-437-425-2
9 789754 374254

15
(0344)